

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
พระสุตตันตปิฎก
เล่ม ๑๐

สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

อนิจจวรรคที่ ๑

อัมมัตติกอนิจจสูตร

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นของไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา หูเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ จมูกเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ลิ้นเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ กายเป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ ใจเป็นของไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในหู ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจมูก ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในลิ้น ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในกาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลาย-

*กำหนด เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๑

อัมมัตติกทุกขสูตร

[๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา หูเป็นทุกข์ ฯลฯ จมูกเป็นทุกข์ ฯลฯ ลิ้นเป็นทุกข์ ฯลฯ กายเป็นทุกข์ ฯลฯ ใจเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯลฯ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อัมมัตติกอนัตตสูตร

[๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา หูเป็นอนัตตา ฯลฯ จมูกเป็นอนัตตา ฯลฯ ลิ้นเป็นอนัตตา ฯลฯ กายเป็นอนัตตา ฯลฯ ใจเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯลฯ ฯ

จบสูตรที่ ๓

พาหิรอนิจจสูตร

[๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นของไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เป็นของไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายในรูป . . . ย่อมทราบชัด . . . ฯ

จบสูตรที่ ๔

พาหิรทุกขสูตร

[๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นท่านทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
กล่าวไปโดยถึงรูปที่เป็นปัจจุบันแล้ว อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
ไม่มีเชื้อโยในรูปที่เป็นอดีต ไม่ผลิตเพิลินในรูปที่เป็นอนาคต ย่อมปฏิบัติ
เพื่อเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับซึ่งรูปที่เป็นปัจจุบัน เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ที่เป็นอดีตและอนาคต เป็นอนัตตา จะกล่าวไปโดยถึงที่
เป็นปัจจุบันแล้ว อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมไม่มีเชื้อโยใน
ธรรมารมณ์ที่เป็นอดีต ไม่ผลิตเพิลินในธรรมารมณ์ที่เป็นอนาคต ย่อมปฏิบัติเพื่อ
เบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับซึ่งธรรมารมณ์ที่เป็นปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบอนิจจวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัชฌัตติกอนิจจสูตร ๒. อัชฌัตติกทุกขสูตร ๓. อัชฌัตติก-
*อนัตตสูตร ๔. พาหิรอนิจจสูตร ๕. พาหิรทุกขสูตร ๖. พาหิรอนัตต-
*สูตร ๗. อตฺตานาคตปัจจุปันนानิจจสูตร ๘. อตฺตานาคตปัจจุปันนทุกขสูตร
๙. อตฺตานาคตปัจจุปันนानัตตสูตร ๑๐. พาหิรสูตร ฯ

ยมกวรรคที่ ๒
สัมโพธิสูตรที่ ๑

[๑๓] ดูกฤกษทั้งหลาย ก่อนแต่การตรัสรู้ เมื่อเรายังเป็นโพธิสัตว์
ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้มีความคิดดังนี้ว่า อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็น
ความสลัดออกแห่งจักษุ ฯลฯ แห่งหู ฯลฯ แห่งจมูก ฯลฯ แห่งลิ้น ฯลฯ แห่ง
กาย ฯลฯ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นความสลัดออกแห่งใจ ดูกฤ-
*กษทั้งหลาย เรานั้นได้มีความคิดดังนี้ว่า สุขโสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยจักษุ
นี้เป็นคุณแห่งจักษุ จักษุเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
นี้เป็นโทษแห่งจักษุ การกำจัด การละฉันทราคะในจักษุ นี้เป็นความสลัดออก
แห่งจักษุ ฯลฯ สุขโสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยใจ นี้เป็นคุณแห่งใจ ใจเป็นสภาพ
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา นี้เป็นโทษแห่งใจ การกำจัด
การละฉันทราคะในใจ นี้เป็นความสลัดออกแห่งใจ ดูกฤกษทั้งหลาย เรายัง
ไม่รู้ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายใน ๖ เหล่านี้ โดยเป็นคุณ
ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ และซึ่งความสลัดออกโดยเป็นความสลัดออก อย่างนี้
เพียงใด เราก็กังขาไม่ปฏิญาณว่าได้ตรัสรู้ซึ่งอนัตตสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้ง
ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา
และมนุษย์เพียงนั้น เมื่อใด เราได้รู้ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายใน
๖ เหล่านี้ โดยเป็นคุณ ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ และซึ่งความสลัดออก
โดยเป็นความสลัดออก อย่างนี้ เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณว่า ได้ตรัสรู้ซึ่งอนัตต
สัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์
 พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ก็ญาณทัสนะเกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า
ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบชาตินี้มีในที่สุด บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๑
สัมโพธิสูตรที่ ๒

[๑๔] ดูกฤกษทั้งหลาย ก่อนแต่การตรัสรู้ เมื่อเรายังเป็นโพธิสัตว์
ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้มีความคิดดังนี้ว่า อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็น
ความสลัดออกแห่งรูป ฯลฯ แห่งเสียง ฯลฯ แห่งกลิ่น ฯลฯ แห่งรส ฯลฯ
แห่งโผฏฐัพพะ อะไรเป็นคุณ อะไรเป็นโทษ อะไรเป็นความสลัดออกแห่ง
ธรรมารมณ์ ดูกฤกษทั้งหลาย เรานั้นได้มีความคิดดังนี้ว่า สุขโสมนัสเกิดขึ้น
เพราะอาศัยรูป นี้เป็นคุณแห่งรูป รูปเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวน
เป็นธรรมดา นี้เป็นโทษแห่งรูป การกำจัด การละฉันทราคะในรูป นี้เป็นความ
สลัดออกแห่งรูป ฯลฯ สุขโสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยธรรมารมณ์ นี้เป็นคุณแห่ง
ธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์เป็นสภาพไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็น
ธรรมดา นี้เป็นโทษแห่งธรรมารมณ์ การกำจัด การละฉันทราคะในธรรมารมณ์
นี้เป็นความสลัดออกแห่งธรรมารมณ์ ดูกฤกษทั้งหลาย เรายังไม่รู้ตามความเป็น
จริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายนอก ๖ เหล่านี้ โดยเป็นคุณ ซึ่งโทษโดยความ
เป็นโทษ และซึ่งความสลัดออกโดยเป็นความสลัดออก อย่างนี้ เพียงใด เราก็กังขา
ไม่ปฏิญาณว่าได้ตรัสรู้ซึ่งอนัตตสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์
เพียงนั้น เมื่อใด เราได้รู้ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายนอก ๖ เหล่านี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
โดยเป็นคน ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ และซึ่งความสลัดออกโดยเป็นความสลัด
ออกอย่างนี้ เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณว่า ได้ตรัสรู้ซึ่งอนตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ ก็ญาณทัสนะเกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ
ชาตินี้มีในที่สุด บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๒

อัสสาทสูตรที่ ๑

[๑๕] ดูกฤกษทั้งหลาย เราได้เที่ยวแสวงหาคุณแห่งจักขุ ได้พบคุณ
แห่งจักขุ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาโทษแห่งจักขุ ได้พบโทษ
แห่งจักขุ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาความสลัดออกแห่งจักขุ
ได้พบความสลัดออกแห่งจักขุ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา ฯลฯ แห่งหู ฯลฯ แห่ง
จมูก ฯลฯ แห่งลิ้น ฯลฯ แห่งกาย ฯลฯ เราได้เที่ยวแสวงหาคุณแห่งใจ ได้พบ
คุณแห่งใจ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาโทษแห่งใจ ได้พบโทษ
แห่งใจ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาความสลัดออกแห่งใจ ได้
พบความสลัดออกแห่งใจ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา ดูกฤกษทั้งหลาย เรายัง ไม่รู้
ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายใน ๖ เหล่านี้โดยเป็นคน ซึ่งโทษ
โดยความเป็นโทษ ซึ่งความสลัดออกโดยเป็นความสลัดออก เพียงใด ฯลฯ ก็
ญาณทัสนะเกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ ชาตินี้มีในที่สุด
บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๓

อัสสาทสูตรที่ ๒

[๑๖] ดูกฤกษทั้งหลาย เราได้เที่ยวแสวงหาคุณแห่งรูป ได้พบคุณแห่ง
รูป ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาโทษแห่งรูป ได้พบโทษแห่งรูป
ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาความสลัดออกแห่งรูป ได้พบความ
สลัดออกแห่งรูป ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา ฯลฯ แห่งเสียง ฯลฯ แห่งกลิ่น ฯลฯ
แห่งรส ฯลฯ แห่งโผฏฐัพพะ ฯลฯ เราได้เที่ยวแสวงหาคุณแห่งธรรมารมณ์
ได้พบคุณแห่งธรรมารมณ์ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยวแสวงหาโทษแห่ง
ธรรมารมณ์ ได้พบโทษแห่งธรรมารมณ์ ได้เห็นด้วยดีด้วยปัญญา เราได้เที่ยว
แสวงหาความสลัดออกแห่งธรรมารมณ์ ได้พบความสลัดออกแห่งธรรมารมณ์ ได้
เห็นด้วยดีด้วยปัญญา ดูกฤกษทั้งหลาย เรายัง ไม่รู้ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่ง
อายตนะภายนอก ๖ เหล่านี้โดยเป็นคน ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ ซึ่งความสลัด
ออกโดยเป็นความสลัดออก เพียงใด ฯลฯ ก็ญาณทัสนะเกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า
ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ ชาตินี้มีในที่สุด บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๔

โนอัสสาทสูตรที่ ๑

[๑๗] ดูกฤกษทั้งหลาย ถ้าคุณแห่งจักขุจัก ไม่มีแล้ว ไชริ์ สัตว์ทั้งหลาย
ก็จะ ไม่พึงกำหนดในจักขุ แต่เพราะคุณในจักขุมิมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงกำหนด
ในจักขุ ถ้าโทษแห่งจักขุจัก ไม่มีแล้ว ไชริ์ สัตว์ทั้งหลายก็จะ ไม่พึงเบื่อหน่ายในจักขุ
แต่เพราะโทษแห่งจักขุมิมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงเบื่อหน่ายในจักขุ ถ้าความ
สลัดออกแห่งจักขุจัก ไม่มีแล้ว ไชริ์ สัตว์ทั้งหลายก็จะ ไม่พึงสลัดออกจากจักขุ แต่
เพราะความสลัดออกแห่งจักขุมิมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงสลัดออกจากจักขุ ฯลฯ
แห่งหู ฯลฯ แห่งจมูก ฯลฯ แห่งลิ้น ฯลฯ แห่งกาย ฯลฯ ถ้าคุณแห่งใจจัก ไม่มี
แล้ว ไชริ์ สัตว์ทั้งหลายก็จะ ไม่พึงกำหนดในใจ แต่เพราะคุณแห่งใจมิมีอยู่ ฉะนั้น
สัตว์ทั้งหลายจึงกำหนดในใจ ถ้าโทษแห่งใจจัก ไม่มีแล้ว ไชริ์ สัตว์ทั้งหลายก็จะ
ไม่พึงเบื่อหน่ายในใจ แต่เพราะโทษแห่งใจมิมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงเบื่อ
หน่ายในใจ ถ้าความสลัดออกแห่งใจจัก ไม่มีแล้ว ไชริ์ สัตว์ทั้งหลายก็จะ ไม่พึง
สลัดออกจากใจ แต่เพราะความสลัดออกแห่งใจมิมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึง
สลัดออกจากใจ ดูกฤกษทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายยังไม่รู้ตามความเป็นจริง ซึ่ง
คุณแห่งอายตนะภายใน ๖ เหล่านี้ โดยเป็นคน ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ ซึ่ง
ความสลัดออกโดยเป็นความสลัดออก เพียงใด สัตว์ทั้งหลายก็ยังไม่เป็นผู้ออกไป
พราກไป หลุดพ้นไปจากโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก จากหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีใจหาเขตแดนมิได้อยู่ เพียงนั้น
แต่เมื่อใด สัตว์ทั้งหลายได้รู้ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายใน ๖
เหล่านี้ โดยเป็นคน ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ และซึ่งความสลัดออกโดยเป็น
ความสลัดออก เมื่อนั้น สัตว์ทั้งหลายก็เป็นผู้ออกไป พราກไป หลุดพ้นไปจาก
โลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก จากหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เทวดาและมนุษย์ มีใจอันหาเขตแดนมิได้อยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๕

โน้อิสสาทสูตรที่ ๒

[๑๘] ดูกฤกษทั้งหลาย ถ้าคุณแห่งรูปจักไม่มีแล้วไซ้ สัตว์ทั้งหลายก็
จะไม่พึงกำหนดในรูป แต่เพราะคุณแห่งรูปมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงกำหนดใน
รูป ถ้าโทษแห่งรูปจักไม่มีแล้วไซ้ สัตว์ทั้งหลายก็จะไม่พึงเบื่อหน่ายในรูป แต่
เพราะโทษแห่งรูปมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงเบื่อหน่ายในรูป ถ้าความสลัดออก
แห่งรูปจักไม่มีแล้วไซ้ สัตว์ทั้งหลายก็จะไม่พึงสลัดออกจากรูป แต่เพราะความ
สลัดออกแห่งรูปมีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงสลัดออกจากรูป ฯลฯ แห่งเสียง
ฯลฯ แห่งกลิ่น ฯลฯ แห่งรส ฯลฯ แห่งโผฏฐัพพะ ฯลฯ ถ้าคุณแห่งธรรมารมณ์
จักไม่มีแล้วไซ้ สัตว์ทั้งหลายก็จะไม่พึงกำหนดในธรรมารมณ์ แต่เพราะคุณแห่ง
ธรรมารมณ์มีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงกำหนดในธรรมารมณ์ ถ้าโทษแห่ง
ธรรมารมณ์จักไม่มีแล้วไซ้ สัตว์ทั้งหลายก็จะไม่พึงเบื่อหน่ายในธรรมารมณ์ แต่
เพราะโทษแห่งธรรมารมณ์มีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงเบื่อหน่ายในธรรมารมณ์
ถ้าความสลัดออกจากธรรมารมณ์จักไม่มีแล้วไซ้ สัตว์ทั้งหลายก็จะไม่พึงสลัดออก
จากธรรมารมณ์ แต่เพราะความสลัดออกแห่งธรรมารมณ์มีอยู่ ฉะนั้น สัตว์ทั้งหลาย
จึงสลัดออกจากธรรมารมณ์ ดูกฤกษทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายยังไม่รู้ตามความเป็น
จริง ซึ่งคุณแห่งอายตนะภายนอก ๖ เหล่านี้โดยเป็นคุณ ซึ่งโทษโดยความเป็น
โทษ ซึ่งความสลัดออกโดยเป็นความสลัดออกเพียงใด สัตว์ทั้งหลายก็ยังไม่
เป็นผู้ออกไป พรากไป หลุดพ้น ไปจากโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
พรหมโลก จากหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีใจหาเขต
แดนมิได้อยู่เพียงนั้น แต่เมื่อใด สัตว์ทั้งหลายได้รู้ตามความเป็นจริง ซึ่งคุณแห่ง
อายตนะภายนอก ๖ เหล่านี้โดยเป็นคุณ ซึ่งโทษโดยความเป็นโทษ และซึ่ง
ความสลัดออก โดยเป็นความสลัดออก เมื่อนั้น สัตว์ทั้งหลายก็เป็นผู้ออกไป
พรากไป หลุดพ้น ไปจากโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก จากหมู่
สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีใจอันหาเขตแดนมิได้อยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๖

อภินันทสูตรที่ ๑

[๑๙] ดูกฤกษทั้งหลาย ผู้ใดยังผลิตเพลินจักขุ ผู้นั้นชื่อว่ายอมผลิต
เพลินทุกข ผู้ใดผลิตเพลินทุกข เรากล่าวว่า ผู้นั้นยังไม่พ้นไปจากทุกข ฯลฯ
ผู้ใดยังผลิตเพลินใจ ผู้นั้นชื่อว่ายอมผลิตเพลินทุกข ผู้ใดผลิตเพลินทุกข เรา
กล่าวว่า ผู้นั้นยังไม่พ้นไปจากทุกข ส่วนผู้ใดไม่ผลิตเพลินจักขุ ผู้นั้นชื่อว่าไม่
ผลิตเพลินทุกข ผู้ใดไม่ผลิตเพลินทุกข เรากล่าวว่า ผู้นั้นพ้นไปจากทุกข ฯลฯ
ผู้ใดไม่ผลิตเพลินใจ ผู้นั้นชื่อว่าไม่ผลิตเพลินทุกข ผู้ใดไม่ผลิตเพลินทุกข
เรากล่าวว่า ผู้นั้นพ้นไปจากทุกข ฯ

จบสูตรที่ ๗

อภินันทสูตรที่ ๒

[๒๐] ดูกฤกษทั้งหลาย ผู้ใดยังผลิตเพลินรูป ผู้นั้นชื่อว่ายอมผลิต
เพลินทุกข ผู้ใดผลิตเพลินทุกข เรากล่าวว่า ผู้นั้นยังไม่พ้นไปจากทุกข ฯลฯ
ผู้ใดยังผลิตเพลินธรรมารมณ์ ผู้นั้นชื่อว่ายอมผลิตเพลินทุกข ผู้ใดผลิตเพลินทุกข
เรากล่าวว่า ผู้นั้นยังไม่พ้นไปจากทุกข ส่วนผู้ใดไม่ผลิตเพลินรูป ผู้นั้นชื่อว่าไม่
ผลิตเพลินทุกข ผู้ใดไม่ผลิตเพลินทุกข เรากล่าวว่า ผู้นั้นพ้นไปจากทุกข ฯลฯ
ผู้ใดไม่ผลิตเพลินธรรมารมณ์ ผู้นั้นชื่อว่าไม่ผลิตเพลินทุกข ผู้ใดไม่ผลิตเพลิน
ทุกข เรากล่าวว่า ผู้นั้นพ้นไปจากทุกข ฯ

จบสูตรที่ ๘

อุปปาทสูตรที่ ๑

[๒๑] ดูกฤกษทั้งหลาย ความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความบังเกิด
ความปรากฏแห่งจักขุ นี้เป็นความเกิดขึ้นแห่งทุกข เป็นความตั้งอยู่แห่งโรค เป็น
ความปรากฏแห่งชราและมรณะ ฯลฯ ความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความบังเกิด
ความปรากฏแห่งใจ นี้เป็นความเกิดขึ้นแห่งทุกข เป็นความตั้งอยู่แห่งโรค เป็นความ
ปรากฏแห่งชราและมรณะ ส่วนความดับ ความสงบ ความไม่มีแห่งจักขุ นี้เป็น
ความดับแห่งทุกข เป็นความสงบแห่งโรค เป็นความไม่มีแห่งชราและมรณะ ฯลฯ
ความดับ ความสงบ ความไม่มีแห่งใจ นี้เป็นความดับแห่งทุกข เป็นความสงบ
แห่งโรค เป็นความไม่มีแห่งชราและมรณะ ฯ

จบสูตรที่ ๙

อุปปาทสูตรที่ ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๒๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความบังเกิด ความปรากฏแห่งรูป นี่เป็นความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นความตั้งอยู่แห่งโรค เป็นความปรากฏแห่งชราและมรณะ ฯลฯ ความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความบังเกิด ความปรากฏแห่งธรรมารมณ์ นี่เป็นความเกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นความตั้งอยู่แห่งโรค เป็นความปรากฏแห่งชราและมรณะ ฯ

[๒๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ความดับ ความสงบ ความไม่มีแห่งรูป นี่เป็นความดับแห่งทุกข์ เป็นความสงบแห่งโรค เป็นความไม่มีแห่งชราและมรณะ ฯลฯ ความดับ ความสงบ ความไม่มีแห่งธรรมารมณ์ นี่เป็นความดับแห่งทุกข์ เป็นความสงบแห่งโรค เป็นความไม่มีแห่งชราและมรณะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบยมกาวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมโพธิสูตรที่ ๑ ๒. สัมโพธิสูตรที่ ๒ ๓. อัสนาสสูตรที่ ๑
๔. อัสนาสสูตรที่ ๒ ๕. โนอัสนาสสูตรที่ ๑ ๖. โนอัสนาสสูตรที่ ๒
๗. อภินันทสูตรที่ ๑ ๘. อภินันทสูตรที่ ๒ ๙. อุปปาทสูตรที่ ๑ ๑๐. อุปปาท-
*สูตรที่ ๒ ฯ

สัพพวรรคที่ ๓

สัพพสูตร

[๒๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสิ่งทั้งปวงแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังช้อนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็อะไรเป็นสิ่งที่ทั้งปวง จักขุกับรูป หู กับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโผฏฐัพพะ ใจกับธรรมารมณ์ อันนี้เรากล่าวว่าสิ่งทั้งปวง ดุริยภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า เราบอกปฏิเสธ สิ่งทั้งปวง จักบัญญัติสิ่งอื่นแทน ว่าเจ้าของผู้นั้นคงเป็นของคักคัสสิทธ์ ดองเทพเจ้า แต่ครั้นถูกถามเข้า ก็คง ไม่ปริปากได้ และยิ่งจะอดอัดล้าปากใจ ช้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะช้อนั้นไม่ใช่วิสัย ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปหานสูตรที่ ๑

[๒๕] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมแก่เธอทั้งหลาย เพื่อละสิ่งทั้งปวงนั้นเสีย เธอทั้งหลายจงฟังช้อนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมสำหรับละสิ่งทั้งปวงนั้นเป็นไฉน ดุริยภิกษุทั้งหลาย จักขุ รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส เป็นสิ่งที่ควรละ แม้สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นสิ่งที่ควรละ ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส เป็นสิ่งที่ควรละ แม้สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นสิ่งที่ควรละ ดุริยภิกษุทั้งหลาย อันนี้แลเป็นธรรมสำหรับละสิ่งทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๒

ปหานสูตรที่ ๒

[๒๖] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมแก่เธอทั้งหลายเพื่อยังรอบรู้แล้วละสิ่งทั้งปวง เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรมสำหรับรู้อย่าง รอบรู้แล้วละเสียซึ่งสิ่งทั้งปวงเป็นไฉน จักขุ รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส เป็นสิ่งที่ควรรู้อย่างควรรอบรู้แล้วละ แม้สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนาที่เกิดเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นสิ่งที่ควรรู้อย่าง ควรรอบรู้แล้วละเสีย ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส เป็นสิ่งที่ควรรู้อย่างควรรอบรู้แล้วละเสีย แม้สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นสิ่งที่ควรรู้อย่าง ควรรอบรู้แล้วละเสีย นี่เป็นธรรมสำหรับรู้อย่าง รอบรู้แล้วละสิ่งทั้งปวงเสีย ดุริยภิกษุทั้งหลาย อันนี้แล เป็นธรรมสำหรับรู้อย่าง รอบรู้แล้วละสิ่งทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปริชานสูตรที่ ๑

[๒๗] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่ยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลายกำหนด ยังละไม่ได้ซึ่งสิ่งทั้งปวง ยังไม่เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งทั้งปวงคืออะไร บุคคลผู้ยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลายกำหนด ยังละไม่ได้ ยังไม่เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยภิกษุทั้งหลาย คือ จักขุ บุคคลยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลายกำหนด ยังละไม่ได้ ยังไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ รูป ฯลฯ จักขุวิญญูญาณ จักขุสัมผัส ฯลฯ
สมุขเวทนา ฯลฯ ทุกขเวทนา หรือทุกขสมุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัส
เป็นปัจจัย บุคคลยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลายกำหนด ยังละไม่ได้ ก็
ยังเป็นผู้ไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ หู ฯลฯ เสียง ฯลฯ ลิ้น ฯลฯ รส ฯลฯ
กาย ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ ใจ ฯลฯ ธรรมารมณฺ์ ฯลฯ มโนวิญญูญาณ ฯลฯ
มโนสัมผัส ฯลฯ แมสมุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขสมุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย บุคคลยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลายกำหนด
ยังละไม่ได้ ก็ยังเป็นผู้ไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้ยังไม่
รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลายกำหนด ยังไม่ละซึ่งสิ่งทั้งปวงนี้ ยังเป็นผู้ไม่
ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ฯ

[๒๘] ดุริยกิจทั้งหลาย ส่วนบุคคลผู้รู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้
ละได้ซึ่งสิ่งทั้งปวง เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย ก็สิ่งทั้งปวง
คืออะไร บุคคลรู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้ ละได้ เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้น
ทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย คือ จักขุ บุคคลรู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้ ละ
ได้ เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ รูป ฯลฯ จักขุวิญญูญาณ ฯลฯ จักขุสัมผัส ฯลฯ
สมุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขสมุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจัย บุคคลรู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้ ละได้ ก็เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์
หู ฯลฯ เสียง ฯลฯ ลิ้น ฯลฯ รส ฯลฯ กาย ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ ใจ ฯลฯ
ธรรมารมณฺ์ ฯลฯ มโนวิญญูญาณ ฯลฯ มโนสัมผัส ฯลฯ แมสมุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขสมุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย บุคคลรู้ยังไม่กำหนดรู้
คลายกำหนดได้ ละได้ ก็เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคล
ผู้รู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้ ละได้ซึ่งสิ่งทั้งปวงนี้แล เป็นผู้ควรเพื่อความ
สิ้นทุกข์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปริชานสูตรที่ ๒

[๒๙] ดุริยกิจทั้งหลาย ผู้ที่ยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลาย
กำหนด ยังละไม่ได้ซึ่งสิ่งทั้งปวง เป็นผู้ไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย สิ่งทั้งปวง คืออะไร บุคคลยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังไม่คลาย
กำหนด ยังละไม่ได้ เป็นผู้ไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย คือ จักขุ
รูป จักขุวิญญูญาณ และธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญูญาณ ฯลฯ ใจ ธรรมารมณฺ์
มโนวิญญูญาณ และธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญูญาณ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคล
ยังไม่รู้ยังไม่กำหนดรู้ ยังคลายกำหนดไม่ได้ ยังละไม่ได้ ซึ่งสิ่งทั้งปวงนี้แล
เป็นผู้ไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ฯ

[๓๐] ดุริยกิจทั้งหลาย ส่วนบุคคลผู้รู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้
ละได้ซึ่งสิ่งทั้งปวง เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งทั้งปวง
คืออะไร ที่บุคคลรู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้ ละได้ เป็นผู้ควรเพื่อความ
สิ้นทุกข์ ดุริยกิจทั้งหลาย จักขุ รูป จักขุวิญญูญาณ และธรรมที่จะพึงรู้แจ้ง
ด้วยจักขุวิญญูญาณ ฯลฯ ใจ ธรรมารมณฺ์ มโนวิญญูญาณ และธรรมที่จะพึงรู้แจ้ง
ด้วยมโนวิญญูญาณ ดุริยกิจทั้งหลาย บุคคลผู้รู้ยังไม่กำหนดรู้ คลายกำหนดได้
ละได้ซึ่งสิ่งทั้งปวงนี้แล เป็นผู้ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อาทิตตปริยายสูตร

[๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลกยาสิละ ริมฝั่งแม่น้ำคยา
พร้อมภิกษุ ๑, ๐๐๐ รูป ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดุริยกิจทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน ดุริยกิจทั้งหลาย ก็สิ่งทั้งปวงเป็น
ของร้อน คืออะไร คือ จักขุ รูป จักขุวิญญูญาณ จักขุสัมผัส เป็นของร้อน
สมุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขสมุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจัย ก็เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร เรากล่าวว่า ร้อนเพราะไฟ คือ รากะ
โทสะ โมหะ ร้อนเพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทกข์ โทมนัส
และอุปายาส ฯลฯ ใจ ธรรมารมณฺ์ มโนวิญญูญาณ มโนสัมผัส เป็นของร้อน
สมุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขสมุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัส
เป็นปัจจัย ก็เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร เรากล่าวว่า ร้อนเพราะไฟ คือ
รากะ โทสะ โมหะ ร้อนเพราะชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทกข์
โทมนัสและอุปายาส ดุริยกิจทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในจักขุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญูญาณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็น
ปัจจัย ฯลฯ ย่อมเบือนหน้าทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญูณ ทั้ง
ในมโนสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อเบือนหน้าย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด
จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า
ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภายิตนิจบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้น
ต่างชื่นชมยินดีภายิตนของพระผู้มีพระภาค ก็แหละเมื่อพระองค์ได้ตรัสไวยากรณ์
ภายิตนอยู่ ภิกษุ ๑,๐๐๐ รูปนั้น ต่างมีจิตหลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น
ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

อันธกฐสูตร

[๓๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันกลันทกนิวาป
สถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นสิ่งมีตนมณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งทั้งปวงที่เป็น
สิ่งมีตนมณ คืออะไร คือ จักษุ รูป จักขุวิญญูณ จักษุสัมผัส เป็นสิ่งมีตนมณ
แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัส
เป็นปัจจัย ก็เป็นสิ่งมีตนมณ มีตนมณเพราะอะไร เรากล่าวว่า มีตนมณเพราะชาติ
ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ์
มโนวิญญูณ มโนสัมผัส เป็นสิ่งมีตนมณ แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็เป็นสิ่งมีตนมณ มีตนมณ
เพราะอะไร เรากล่าวว่า มีตนมณเพราะชาติ ขรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โทมนัสและอุปายาส ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ย่อมเบือนหน้าทั้งในจักษุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญูณ ทั้งในจักษุสัมผัส ทั้งใน
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย
ฯลฯ ย่อมเบือนหน้าทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญูณ ทั้งในมโนสัมผัส
ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัส
เป็นปัจจัย เมื่อเบือนหน้า ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จิตย่อมหลุด
พ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภายิตนิจบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างชื่นชม
ยินดีภายิตนของพระผู้มีพระภาค ก็แหละเมื่อพระองค์ได้ตรัสไวยากรณ์ภายิตนอยู่
ภิกษุเหล่านั้นต่างมีจิตหลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

สารูปสูตร

[๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงข้อปฏิบัติอันสมควรแก่การ
เพิกถอนซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิแก่เธอทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ข้อปฏิบัติอัน
สมควรแก่การเพิกถอนซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิ เป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมไม่สำคัญซึ่งจักษุ ย่อมไม่สำคัญในจักขุ
ย่อมไม่สำคัญแต่จักขุ ย่อมไม่สำคัญว่า จักษุของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่งรูป . . . ในรูป . . .
แต่รูป . . . ว่า รูปของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่งจักขุวิญญูณ . . . ในจักขุวิญญูณ . . . แต่
จักขุวิญญูณ . . . ว่า จักขุวิญญูณของเรา ย่อมไม่สำคัญจักขุสัมผัส . . . ในจักขุ
สัมผัส . . . แต่จักขุสัมผัส . . . ว่า จักขุสัมผัสของเรา ย่อมไม่สำคัญสุขเวทนา ทุกข-
*เวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย . . . ในเวทนา
นั้น . . . แต่เวทนานั้น . . . ว่า เวทนานั้นเป็นของเรา ฯลฯ ย่อมไม่สำคัญซึ่งใจ . . .
ในใจ . . . แต่ใจ . . . ว่า ใจของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่งธรรมารมณ์ . . . ในธรรมารมณ์ . . .
แต่ธรรมารมณ์ . . . ว่า ธรรมารมณ์ของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่งมโนวิญญูณ . . . ใน
มโนวิญญูณ . . . แต่มโนวิญญูณ . . . ว่า มโนวิญญูณของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่ง
มโนสัมผัส . . . ในมโนสัมผัส . . . แต่มโนสัมผัส . . . ว่า มโนสัมผัสของเรา ย่อมไม่
สำคัญในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออุทกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัส
เป็นปัจจัย . . . ในเวทนานั้น . . . แต่เวทนานั้น . . . ว่า เวทนานั้นเป็นของเรา ย่อมไม่
สำคัญซึ่งสิ่งทั้งปวง . . . ในสิ่งทั้งปวง . . . แต่สิ่งทั้งปวง . . . ว่า สิ่งทั้งปวงเป็นของเรา
บุคคลผู้ไม่สำคัญอยู่อย่างนี้ ย่อมไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ถือมั่น ย่อมไม่
สะดุ้งกลัว เมื่อไม่สะดุ้งกลัว ย่อมปรินิพพานได้เฉพาะตนทีเดียว รู้ชัดว่า ชาติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันนี้แล คือ ข้อปฏิบัติที่สมควรแก่การ
เพิกถอนซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะ และทิฐิ ฯ

จบสูตรที่ ๘

สัปปายสูตรที่ ๑

[๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงข้อปฏิบัติอันเป็นที่สบายแก่การ
เพิกถอนซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะ และทิฐิแก่เธอทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติอันเป็นที่สบายแก่
การเพิกถอนซึ่งความสำคัญ สิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิเป็นไฉน ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมไม่สำคัญซึ่งจักขุ . . . ในจักขุ . . . แต่จักขุ . . . ว่า
จักขุของเรา ย่อมไม่สำคัญรูป . . . ย่อมไม่สำคัญซึ่งจักขุวิญญาณ . . . ย่อมไม่สำคัญ
ซึ่งจักขุสัมผัส . . . ย่อม ไม่สำคัญซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย . . . ในเวทนานั้น . . . แต่เวทนานั้น . . . ว่า เวทนา
นั้นเป็นของเรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะสิ่งใดที่ตนสำคัญไว้ เป็นที่ให้สำคัญ
เป็นแดนให้สำคัญ เป็นเหตุให้สำคัญว่า เป็นของเรา สิ่งนั้นล้วนเป็นอื่นออกไป
จากที่สำคัญนั้น คือ สัตว์ในภพก็มีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น สัตว์โลก
ย่อมเฟลิดเฟล็นเฉพาะภพเท่านั้น ฯลฯ ย่อมไม่สำคัญซึ่งใจ . . . ในใจ . . . แต่ใจ . . . ว่า
ใจของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่งธรรมารมณ์ . . . ในธรรมารมณ์ . . . แต่ธรรมารมณ์ . . . ว่า
ธรรมารมณ์ของเรา ย่อม ไม่สำคัญซึ่งมโนวิญญาณ . . . ในมโนวิญญาณ . . . แต่มโน
วิญญาณ . . . ว่า มโนวิญญาณของเรา ย่อมไม่สำคัญซึ่งมโนสัมผัส . . . ในมโนสัมผัส . . .
แต่มโนสัมผัส . . . ว่า มโนสัมผัสของเรา ย่อม ไม่สำคัญซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย . . . ในเวทนานั้น . . .
แต่เวทนานั้น . . . ว่า เวทนานั้นเป็นของเรา . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลนั้นย่อมไม่
สำคัญซึ่งขันธ ชาติและอายตนะ . . . ในขันธ ชาติและอายตนะ . . . แต่ขันธ ชาติ
และอายตนะ . . . ว่า ขันธ ชาติและอายตนะเป็นของเรา บุคคลผู้ไม่สำคัญอยู่
อย่างนี้ ย่อมไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ถือมั่น ย่อมไม่สะดุ้งกลัว เมื่อไม่
สะดุ้งกลัว ย่อมปรินิพพานได้เฉพาะตนทีเดียว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันนี้แล คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นที่สบายแก่การเพิกถอนซึ่งความ
สำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิ ฯ

จบสูตรที่ ๙

สัปปายสูตรที่ ๒

[๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงข้อปฏิบัติอันเป็นที่สบายแก่การ
เพิกถอนซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิแก่เธอทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติอันเป็นที่สบายแก่การ
เพิกถอน ซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิเป็นไฉน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักขุเที่ยงหรือไม่เที่ยง ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควร
หรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นันของเรา นันเป็นเรา นันเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. รูป . . . จักขุวิญญาณ . . . จักขุสัมผัส . . . สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
ทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควร
หรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นันของเรา นันเป็นเรา นันเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
หรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภิก. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ธรรมามรณ มโนวิญญาน มโนสัมผัส เทียงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภิก. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา เทียงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภิก. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภิก. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
ที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภิก. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้สดับแล้ว เห็นอย่างนี้ ย่อมเบื่อ
หน่ายทั้งในจักษุ ทั้งในรูป ทั้งในจักษุวิญญาณ ทั้งในจักษุสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ
ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ . . . ทั้งในมโนวิญญาณ . . . ทั้งในมโน
สัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะ
มโนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด
ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า
ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันนี้แล คือ ข้อปฏิบัติอันเป็นที่สบาย
แก่การเพิกถอนซึ่งความสำคัญสิ่งทั้งปวงด้วยตัณหา มานะและทิฐิ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสัพพวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัพพสูตร ๒. ปหานสูตรที่ ๑๓. ปหานสูตรที่ ๒๔. ปริชาน
สูตรที่ ๑๕. ปริชานสูตรที่ ๒๖. อาทิตตปริยายสูตร ๗. อันธกุตสูตร
๘. สารูปสูตร ๙. สปปายสูตรที่ ๑๑๐. สปปายสูตรที่ ๒ ฯ

ชาติธรรมวรรคที่ ๔

[๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม

ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความเกิดเป็นธรรมดา
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งทั้งปวงที่มีความเกิดเป็นธรรมาคืออะไรเล่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย คือ จักษุ รูป จักษุวิญญาณ จักษุสัมผัส มีความเกิดเป็นธรรมดา
แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็น
ปัจจัย ก็มีความเกิดเป็นธรรมดา ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส
มีความเกิดเป็นธรรมดา แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็มีความเกิดเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริย-

*สาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในจักษุทั้งในรูป ทั้งในจักษุ
วิญญาณ ทั้งในจักษุสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ ทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ ทั้งใน
มโนวิญญาณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุข
เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด
เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้น
แล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ ฯ

[๓๗] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความแก่เป็นธรรมดา . . . ฯ

[๓๘] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความป่วยไข้เป็นธรรมดา . . . ฯ

[๓๙] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความตายเป็นธรรมดา . . . ฯ

[๔๐] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความเศร้าโศกเป็นธรรมดา . . . ฯ

[๔๑] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความเศร้าหมองเป็นธรรมดา . . . ฯ

[๔๒] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความสิ้นไปเป็นธรรมดา . . . ฯ

[๔๓] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา . . . ฯ

[๔๔] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีเหตุให้เกิดเป็นธรรมดา . . . ฯ

[๔๕] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา ดูกร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
 ภิขุทั้งหลาย ก็สิ่งทั้งปวงที่มีความดับไปเป็นธรรมดา คือ อะไรเล่า ดูกรภิขุ
 ทั้งหลาย คือ จักขุ รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส มีความดับไปเป็นธรรมดา
 แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
 ปัจจย ก็มีความดับไปเป็นธรรมดา ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ มโนวิญญาณ มโน
 สัมผัส มีความดับไปเป็นธรรมดา แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุข
 เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจย ก็มีความดับไปเป็นธรรมดา ดูกร
 ภิขุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในจักขุ
 ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญาณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา
 หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจย ฯลฯ ทั้งในใจ ทั้ง
 ในธรรมารมณ ทั้งในมโนวิญญาณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทั้งใน
 ทุกขเวทนา ทั้งในอทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจย เมื่อ
 เบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว
 ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
 กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบชาตธรรมวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ชาตธรรมสูตร ๒. ขารธรรมสูตร ๓. พยาธิธรรมสูตร
 ๔. มรณธรรมสูตร ๕. โสภธรรมสูตร ๖. สังกิลลธรรมสูตร ๗. ขยธรรม
 สูตร ๘. วยธรรมสูตร ๙. สมุทยธรรมสูตร ๑๐. นิโรธธรรมสูตร ฯ

อนิจจวรรคที่ ๕

[๔๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
 ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค
 ได้ตรัสกะภิขุทั้งหลายว่า ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง ดูกร
 ภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงที่เป็นของไม่เที่ยง คือ อะไร คือ จักขุ รูป จักขุ
 วิญญาณ จักขุสัมผัส เป็นของไม่เที่ยง แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
 อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจย ก็เป็นของไม่เที่ยง ฯลฯ
 ใจ ธรรมารมณ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส เป็นของไม่เที่ยง แม้สุขเวทนา
 ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจย ก็เป็นของ
 ไม่เที่ยง ดูกรภิขุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อ
 หน่ายทั้งในจักขุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญาณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งในสุข
 เวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจย
 ฯลฯ ทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ ทั้งในมโนวิญญาณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งใน
 สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็น
 ปัจจยเมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เมื่อ
 หลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
 อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดังนี้ ฯ

- [๔๗] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์ . . . ฯ
- [๔๘] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา . . . ฯ
- [๔๙] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของควรรู้ยิ่ง . . . ฯ
- [๕๐] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของควรกำหนดรู้ . . . ฯ
- [๕๑] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงควรละ . . . ฯ
- [๕๒] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงควรทำให้แจ้ง . . . ฯ
- [๕๓] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงควรรู้ยิ่งแล้วกำหนดรู้ . . . ฯ
- [๕๔] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของถูกประทุษร้าย . . . ฯ
- [๕๕] . . . ดูกรภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของถูกเบียดเบียน ดูกร

ภิขุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของถูกเบียดเบียน คืออะไรเล่า ดูกรภิขุทั้งหลาย
 คือ จักขุ รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส เป็นของถูกเบียดเบียน ฯลฯ ใจ

ธรรมารมณ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส ก็ถูกเบียดเบียน แม้สุขเวทนา ทุกข-

*เวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจย ก็ถูก
 เบียดเบียน ดูกรภิขุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
 เบื่อหน่าย ทั้งในจักขุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญาณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งใน
 สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจย
 ฯลฯ ทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ ทั้งในมโนวิญญาณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งใน
 สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ปัจฉิม เมื่อเบือนหน้า ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด ย่อมหลุดพ้น
เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ดังนี้ ฯ

จบอนิจจวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนิจจสูตร ๒. ทุกขสูตร ๓. อนัตตสูตร ๔. อภิณฺเญยยสูตร
๕. ปริณฺเญยยสูตร ๖. ปาหัตถพฺพสูตร ๗. สังคิกาทพฺพสูตร ๘. อภิณฺเญย-
*ปริณฺเญยยสูตร ๙. อุปทตฺตสูตร ๑๐. อุปัสสัฏฺฐสูตร
จบปณณาสกที่ ๑ ในสฬายตนวรรค

รวมวรรคที่มีในปณณาสกนี้ คือ

๑. สุตถวรรค ๒. ยมกวรรค ๓. สัพพวรรค ๔. ชาตธรรมวรรค
๕. อนิจจวรรค ฯ

อริขวารวรรคที่ ๑

อริขาสสูตร

[๔๖] พระนครสาวัตถี ฯลฯ ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น
แล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลเมื่อรู้อย่างไร เห็น
อย่างไร จึงจะละอริขาได้ วิชาจึงจะเกิดขึ้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ
บุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักขุ โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละอริขาได้ วิชา
จึงจะเกิด บุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งรูป . . . จักขุวิญญาน จักขุสัมผัส สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละอริขาได้ วิชาจึงจะเกิดขึ้น บุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่
ซึ่งหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ธรรมาภิมุข มโนวิญญาน มโนสัมผัส สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โดย
ความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละอริขาได้ วิชาจึงจะเกิด ดูกรภิกษุ บุคคลรู้อยู่
อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล จึงจะละอริขาได้ วิชาจึงจะเกิด ฯ

จบสูตรที่ ๑

สังโยชนสูตรที่ ๑

[๔๗] ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่
อย่างไร จึงจะละสังโยชนได้ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักขุ โดยความเป็นของ
ไม่เที่ยง จึงจะละสังโยชนได้ บุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งรูป . . . จักขุวิญญาน จักขุ
สัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุ
สัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละสังโยชนได้ ฯลฯ บุคคลรู้อยู่
เห็นอยู่ซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโน
สัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละสังโยชนได้ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย บุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล จึงจะละสังโยชนได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

สังโยชนสูตรที่ ๒

[๔๘] ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างไร เห็นอยู่
อย่างไร สังโยชนจึงถึงความเพิกถอน ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักขุ โดยความเป็น
อนัตตา สังโยชนจึงถึงความเพิกถอน เมื่อบุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งรูป จักขุ
วิญญาน จักขุสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สังโยชนจึงถึงความเพิกถอน
เมื่อบุคคลรู้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ธรรมาภิมุข มโนวิญญาน
มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโน
สัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา สังโยชนจึงถึงความเพิกถอน ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล สังโยชนจึงถึงความ
เพิกถอน ฯ

จบสูตรที่ ๓

อาสวสูตรที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๕๙] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อย่างไร เห็นอยู่
อย่างไร จึงจะละอาสวะได้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๔

อาสวสูตรที่ ๒

[๖๐] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อย่างไร เห็นอยู่
อย่างไร อาสวะจึงจะถึงความเพิกถอน ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

อนุสยสูตรที่ ๑

[๖๑] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อย่างไร เห็นอยู่อย่าง
ไร จึงจะละอนุสยได้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๖

อนุสยสูตรที่ ๒

[๖๒] กิ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อบุคคลรู้้อย่างไร เห็นอยู่
อย่างไร อนุสยจึงจะถึงความเพิกถอน ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักขุ โดยความเป็น
อนัตตา อนุสยจึงจะถึงความเพิกถอน ฯลฯ เมื่อบุคคลรู้้อยู่ เห็นอยู่ซึ่งหู จมูก
ลิ้น กาย ใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญูณ มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกข์มสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็น
อนัตตา อนุสยจึงจะถึงความเพิกถอน ดุริยภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลรู้้อย่างนี้
เห็นอยู่อย่างนี้แล อนุสยจึงจะถึงความเพิกถอน ฯ

จบสูตรที่ ๗

ปริยญาสูตร

[๖๓] พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเพื่อกำหนดรู้อุปาทาน
ทั้งปวงแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรมเพื่อกำหนด
รู้ซึ่งอุปาทานทั้งปวงเป็น โฉน อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญูณ รวม
ธรรม ๓ ประการ เป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงเกิดเวทนา ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในจักขุ ทั้ง
ในรูป ทั้งในจักขุวิญญูณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งในเวทนา เมื่อเบื่อหน่าย ย่อม
คลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เธอย่อมทราบชัดว่า อุปาทาน
เรากำหนดรู้แล้วด้วยวิโมกข์ อาศัยหูและเสียง ฯลฯ อาศัยจมูกและกลิ่น ฯลฯ
อาศัยลิ้นและรส ฯลฯ อาศัยกายและโผฏฐัพพะ ฯลฯ อาศัยใจและธรรมารมณ์ จึง
เกิดมโนวิญญูณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงเกิด
เวทนา ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อ
หน่ายทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญูณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งใน
เวทนา เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น
เธอย่อมทราบชัดว่า อุปาทานเรากำหนดรู้แล้วด้วยวิโมกข์ ดุริยภิกษุทั้งหลาย
นี้แลเป็นธรรมเพื่อกำหนดรู้อุปาทานทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปริยาทานสูตรที่ ๑

[๖๔] พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเพื่อความครอบงำ
อุปาทานทั้งปวงแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย
กัธรรมเพื่อความครอบงำอุปาทานทั้งปวงเป็น โฉน อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุ
วิญญูณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัยจึงเกิดเวทนา
ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย ทั้ง
ในจักขุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญูณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งในเวทนา เมื่อ
เบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เธอย่อมทราบ
ชัดว่า อุปาทานอันเรครอบงำได้แล้วด้วยวิโมกข์ ฯลฯ อาศัยใจและธรรมารมณ์
จึงเกิดมโนวิญญูณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิด
เวทนา อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในใจ ทั้งใน
ธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญูณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งในเวทนา เมื่อเบื่อหน่าย
ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เธอย่อมทราบชัดว่า
อุปาทานอันเรครอบงำได้แล้วด้วยวิโมกข์ ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี้แลเป็นธรรมเพื่อ
ความครอบงำอุปาทานทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๙

ปริยาทานสูตรที่ ๒

[๖๕] พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเพื่อความครอบงำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
อุปาทานทั้งปวงแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย
ก็ธรรมเพื่อความครอบงำอุปาทานทั้งปวงเป็นโจน ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นโจน จักขุเที่ยงหรือไม่เที่ยง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่เที่ยง
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ
ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ
ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ
พ. รูป ฯลฯ จักขุวิญญาณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ
พ. จักขุสัมผัสเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯลฯ
พ. สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะ
จักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯลฯ
พ. โสตะ . . . ชาน . . . ชิวหา . . . กาย . . . ใจ . . . ธรรมารมณ์ . . . มโน
วิญญาณ . . . มโนสัมผัส . . . สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่
เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ
ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ
ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ
พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
เบื่อหน่ายทั้งในจักขุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญาณ ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งใน
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนาที่เกิดเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
 ฯลฯ ทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญาณ ทั้งในมโนสัมผัส ทั้งใน
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย
เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด ย่อมหลุดพ้น เมื่อหลุด
พ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่
จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย นี้แลเป็นธรรมเพื่อความครอบงำอุปาทานทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบอริยชาลวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อริยชาสูตร ๒. สังโยชนสูตรที่ ๑๓. สังโยชนสูตรที่ ๒๔. อาสว-
*สูตรที่ ๑๕. อาสวสูตรที่ ๒๖. อนัลยสูตรที่ ๑๗. อนัลยสูตรที่ ๒
๘. ปริญญสูตร ๙. ปริยาทนสูตรที่ ๑๑๐. ปริยาทนสูตรที่ ๒ ฯ

มิตทาลวรรคที่ ๒

มิตทาลสูตรที่ ๑

[๖๖] พระนครสาวัตถี ฯลฯ ครั้งนั้นแล ท่านพระมิตทาลจะเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่พระองค์ตรัสว่า ผู้มีปรกติ
อยู่ผู้เดียว ผู้มีปรกติดอยู่ผู้เดียวจะนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไร พระเจ้าข้า ภิกษุจึงชื่อว่ามี
ปรกติดอยู่ผู้เดียว และด้วยเหตุเพียงเท่าไร ภิกษุจึงชื่อว่าอยู่ด้วยเพื่อน ๒ พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า ดูกุมิตทาละ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุอันน่าปรารถนา นำใคร
นำพอใจ ให้เกิดความรัก ชักให้ใคร ชวนให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุยินดี กล่าว
สรรเสริญ หมกหมุ่นรูปนั้นอยู่ เมื่อเธอยินดี กล่าวสรรเสริญ หมกหมุ่นรูปนั้นอยู่
ย่อมเกิดความเพลิดเพลิน เมื่อมีความเพลิดเพลิน ก็มีความกำหนดกล้า เมื่อมี
ความกำหนดกล้า ก็มีความเกี้ยวข้อง ดูกุมิตทาละ ภิกษุผู้ประกอบด้วยความ
เพลิดเพลินและความเกี้ยวข้อง เราเรียกว่าผู้มีปรกติดอยู่ด้วยเพื่อน ๒ ฯลฯ ธรรมมา-
*รมณที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ ให้เกิดความรัก ชัก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุยินดี กล่าวสรรเสริญ หมกมุ่นธรรมามรณ
นั้นอยู่ เมื่อเธอยินดี กล่าวสรรเสริญ หมกมุ่นธรรมามรณนั้นอยู่ ย่อมเกิดความ
เพิลิตเพลิน เมื่อมีความเพิลิตเพลิน ก็มีความกำหนดกล้า เมื่อมีความกำหนด
กล้า ก็มีความเกี่ยวข้อง ดุกรมิดชาละ ภิกษุผู้ประกอบด้วยความเพิลิตเพลินและ
ความเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า มีปรกติอยู่ด้วยเพื่อน ๒ ดุกรมิดชาละ ภิกษุผู้มีปรกติ
อยู่ด้วยอาการอย่างนี้ ถึงจะเสเพลสนาสนะอันสัจ คือ ปาหญาและปาไม เจียบ
เสียง ไม่อื้ออิง ปราศจากลมแต่ชนดินเข้าออก ควรเป็นที่ประกอบกิจของมนุษย์
ผู้ต้องการสัจ สมควรเป็นที่หลีกเร้นอยู่ก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ยังเรียกว่ามีปรกติ
อยู่ด้วยเพื่อน ๒ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้นั้นยังมีตักหาเป็นเพื่อน ๒ เขา
ยังละตักหานั้นไม่ได้ ฉะนั้นจึงเรียกว่า มีปรกติอยู่ด้วยเพื่อน ๒

[๖๓] ดุกรมิดชาละ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปารรณ นำใคร่
นำพอใจ ให้เกิดความรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุไม่ยินดี
ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่หมกมุ่นรูปนั้น เมื่อเธอไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่
หมกมุ่นรูปนั้นอยู่ ความเพิลิตเพลินย่อมดับ เมื่อไม่มีความเพิลิตเพลิน ก็ไม่มี
ความกำหนด เมื่อไม่มีความกำหนด ก็ไม่มีความเกี่ยวข้อง ดุกรมิดชาละ ภิกษุ
ผู้ไม่ประกอบด้วยความเพิลิตเพลินและความเกี่ยวข้อง เราเรียกว่ามีปรกติอยู่ผู้เดียว
ฯลฯ ธรรมามรณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปารรณ นำใคร่ นำพอใจ ให้
เกิดความรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ
ไม่หมกมุ่นธรรมามรณนั้นอยู่ เมื่อเธอไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่หมกมุ่น
ธรรมามรณนั้น ความเพิลิตเพลินก็ดับ เมื่อไม่มีความเพิลิตเพลิน ก็ไม่มีความ
กำหนดกล้า เมื่อไม่มีความกำหนดกล้า ก็ไม่มีความเกี่ยวข้อง ดุกรมิดชาละ ภิกษุ
ผู้ไม่ประกอบด้วยความเพิลิตเพลินและความเกี่ยวข้อง เราเรียกว่า มีปรกติอยู่
ผู้เดียว ดุกรมิดชาละ ภิกษุผู้มีปรกติอยู่ด้วยอาการอย่างนี้ แม้จะอยู่ปะปนกับภิกษุ
ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา เดียรถีย สวาก
ของเดียรถีย ในที่สุดบ้านก็จริง ถึงอย่างนั้น ก็ยังเรียกว่า มีปรกติอยู่ผู้เดียว ดุกร
มิดชาละ เราเรียกผู้มีปรกติอยู่ด้วยอาการอย่างนี้ว่า มีปรกติอยู่ผู้เดียว ชื่อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะตักหาซึ่งเป็นเพื่อน ๒ เธอละได้แล้ว เพราะเหตุนี้จึงเรียกว่า
มีปรกติอยู่ผู้เดียว ฯ

จบสูตรที่ ๑

มิดชาลสูตรที่ ๒

[๖๔] ครั้นนั้นแล ท่านพระมิดชาละเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายอภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรง
แสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ ที่ข้าพระองค์ได้ฟังแล้ว ฟังเป็นผู้หลีกออกจากหมู่
อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนอันส่งไปแล้วอยู่เถิด พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดุกรมิดชาละ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปารรณ นำใคร่ นำพอใจ
ให้เกิดความรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุยินดี กล่าวสรรเสริญ
หมกมุ่นรูปนั้นอยู่ ย่อมเกิดความเพิลิตเพลิน เรากล่าวว่า เพราะความเพิลิตเพลิน
จึงเกิดทุกข์ ฯลฯ ธรรมามรณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจอันนำปารรณ นำใคร่ นำพอใจ
ให้เกิดความรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุยินดี กล่าวสรรเสริญ
หมกมุ่นธรรมามรณนั้นอยู่ เมื่อเธอยินดี กล่าวสรรเสริญ หมกมุ่นธรรมามรณนั้นอยู่
ย่อมเกิดความเพิลิตเพลิน เรากล่าวว่า เพราะเกิดความเพิลิตเพลิน จึงเกิดทุกข์

[๖๕] ดุกรมิดชาละรูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุอันนำปารรณ นำใคร่
นำพอใจ ให้เกิดความรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุไม่ยินดี
ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่หมกมุ่นรูปนั้นอยู่ เมื่อไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่
หมกมุ่นรูปนั้น ความเพิลิตเพลินก็ดับ เรากล่าวว่า เพราะความเพิลิตเพลินดับ
ทุกข์จึงดับ ฯลฯ ธรรมามรณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจอันนำปารรณ นำใคร่ นำพอใจ
ให้เกิดความรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มียอยู่ ถ้าภิกษุไม่ยินดี ไม่กล่าว
สรรเสริญ ไม่หมกมุ่นธรรมามรณนั้นอยู่ เมื่อเธอไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ
ไม่หมกมุ่นธรรมามรณนั้น ความเพิลิตเพลินก็ดับ เรากล่าวว่า เพราะความ
เพิลิตเพลินดับ ทุกข์จึงดับ ฯ

[๗๐] ครั้นนั้นแล ท่านพระมิดชาละยินดียอนโมทนาภาษิตของพระผู้มี
พระภาค ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป
ครั้นนั้นแล ท่านพระมิดชาละหลีกออกจากหมู่ อยู่แต่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีตนอันส่งไปแล้ว ทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กัลบุตร
ทั้งหลายออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี และท่านพระมหาคชालะได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง
ในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ฉะนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

สมิทธิสูตรที่ ๑

[๓๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
กลั่นทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล ท่านพระสมิทธิเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า มาร มาร ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไร พระเจ้าข้า
จึงเป็นมารหรือการบัญญัติว่ามาร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสมิทธิ จักขุ รูป
จักขุวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญาณ มียอยู่ ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติ
ว่ามารก็มีอยู่ ณ ที่นั้น หู เสียง โสตวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยโสตวิญญาณ
มียอยู่ ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติว่ามารก็มีอยู่ ณ ที่นั้น จมูก กลิ่น ฆานวิญญาณ
ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยฆานวิญญาณ มียอยู่ ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติว่ามารก็มี
อยู่ ณ ที่นั้น ลิ้น รส ชิวหาวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยชิวหาวิญญาณมียอยู่
ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติว่ามารก็มีอยู่ ณ ที่นั้น กาย โผฏฐัพพะ กายวิญญาณ
ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกายวิญญาณ มียอยู่ ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติว่ามารก็มี
อยู่ ณ ที่นั้น ใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญาณ
มียอยู่ ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติว่ามารก็มีอยู่ ณ ที่นั้น ฯ

[๓๒] ดูกรสมิทธิ จักขุ รูป จักขุวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วย
จักขุวิญญาณ ไม่มี ณ ที่ใด มารหรือการบัญญัติว่ามารก็ไม่มี ณ ที่นั้น ฯลฯ ใจ
ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญาณ ไม่มี ณ ที่ใด
มารหรือการบัญญัติว่ามารก็ไม่มี ณ ที่นั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

สมิทธิสูตรที่ ๒

[๓๓] . . . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า สัตว์ สัตว์ ดังนี้ ด้วย
เหตุเพียงเท่าไร พระเจ้าข้า จึงเป็นสัตว์หรือบัญญัติว่าสัตว์ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๔

สมิทธิสูตรที่ ๓

[๓๔] . . . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า ทุกข์ ทุกข์ ดังนี้ ด้วย
เหตุเพียงเท่าไร พระเจ้าข้า จะพึงเป็นทุกข์ หรือบัญญัติว่าทุกข์ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

สมิทธิสูตรที่ ๔

[๓๕] . . . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า โลก โลก ดังนี้ ด้วย
เหตุเพียงเท่าไร จึงเป็นโลก หรือบัญญัติว่าโลก พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร
สมิทธิ จักขุ รูป จักขุวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญาณ มียอยู่ ณ ที่ใด
โลกหรือการบัญญัติว่าโลกก็มีอยู่ ณ ที่นั้น ฯลฯ ใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ
ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญาณ มียอยู่ ณ ที่ใด โลกหรือการบัญญัติว่าโลกก็มี
อยู่ ณ ที่นั้น ฯ

[๓๖] ดูกรสมิทธิ จักขุ รูป จักขุวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วย
จักขุวิญญาณ ไม่มี ณ ที่ใด โลกหรือการบัญญัติว่าโลกก็ไม่มี ณ ที่นั้น ฯลฯ ใจ
ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ ธรรมที่จะพึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญาณ ไม่มี ณ ที่ใด โลก
หรือการบัญญัติว่าโลกก็ไม่มี ณ ที่นั้น ฯ

จบสูตรที่ ๖

อุปเสนสูตร

[๓๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคและท่านพระสารีบุตร ท่านพระ
อุปเสนะ อยู่ที่ป่าช่อสิตวัน ใกล้เจ็อมลปโปสถนทีกะ ใกล้พระนครราชคฤห์
สมัยนั้นแล อสรพิษตัวหนึ่งได้ตกลงที่กายของท่านพระอุปเสนะ ครั้นนั้นแล
ท่านพระอุปเสนะเรียกภิกษุทั้งหลายว่า จมมาเถิด ผู้มียา จงยกกายเรานี้ขึ้นสู่เตียง
แล้วนำออกไปในภายนอก ก่อนที่กายนี้จะเรียรายในที่นี้แล ประดุจกำเกลบ
เมื่อท่านพระอุปเสนะกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวกะท่านพระ
อุปเสนะว่า ความที่กายของท่านพระอุปเสนะเป็นอย่างอื่น หรือความแปรปรวนแห่ง
อินทรีย์ของท่านพระอุปเสนะ เราทั้งหลายยังไม่เห็นเลย เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านพระ
อุปเสนะยังพูดอย่างนี้ว่า จมมาเถิด ผู้มียา จงยกกายเรานี้ขึ้นสู่เตียงแล้วนำไป
ภายนอก ก่อนที่กายนี้จะเรียราย ณ ที่นี้ ประดุจกำเกลบเล่า ท่านพระอุปเสนะ
กล่าวว่า ดูกรท่านพระสารีบุตร ผู้ใดพึงมีความตรึกลักษณะนี้ว่า เราเป็นจักขุ หรือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
จักขุเป็นของเรา ฯลฯ เราเป็นใจ หรือใจเป็นของเรา ความที่กายเป็นอย่างอื่น
หรือความแปรปรวนแห่งอินทรีย์พึงมีแก่ผู้นั้นแน่นอน ดูกรท่านพระสารีบุตร เรา
มิได้มีความตริกันอย่างนี้ว่า เราเป็นจักขุ หรือจักขุเป็นของเรา ฯลฯ เราเป็นใจ
หรือใจเป็นของเรา ความที่กายจักกลายเป็นเป็นอย่างอื่น หรือความแปรปรวนแห่ง
อินทรีย์จักมีแก่เรานั้น ได้อย่างไร ฯ

สา. จริ้อย่างนั้น ท่านพระอุปเสนะได้ถอนอหังการ มมังการและมานา
นุสัยได้เด็ดขาดเป็นเวลานานมาแล้ว ฉะนั้น ท่านพระอุปเสนะจึงไม่มีความตริก
อย่างนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นยกกายของท่านพระอุปเสนะขึ้นสู่เตียง นำไป
ภายนอก กายของท่านพระอุปเสนะเรียบรายในที่นั้นเองประดุจกำเกลบ ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๗

อุปวาณสูตร

[๓๘] ครั้งนั้นแล ท่านพระอุปวาณะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทิตรัสว่า ธรรม
อันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไร
พระธรรมจึงชื่อว่าอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู
ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน พระเจ้าข้า ฯ

[๓๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอุปวาณะ ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เห็นรูปด้วยจักขุแล้วเป็นผู้เสวยรูป เสวยความกำหนดในรูป และรู้ชัดซึ่งความ
กำหนดในรูปอันมีอยู่ในภายในว่า เรายังมีความกำหนดในรูปในภายใน อาการที่
ภิกษุเห็นรูปด้วยจักขุแล้วเป็นผู้เสวยรูป เสวยความกำหนดในรูป และรู้ชัดซึ่งความ
กำหนดในรูปอันมีอยู่ในภายในว่า เรายังมีความกำหนดในรูปในภายใน อย่างนี้แล
เป็นธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควร
น้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ฯ

[๔๐] อีกประการหนึ่ง ดูกรอุปวาณะ ภิกษุผู้มีศีลด้วยลิ้น ฯลฯ

[๔๑] อีกประการหนึ่ง ดูกรอุปวาณะ ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ ด้วยใจ
แล้วเป็นผู้เสวยธรรมารมณ์ เสวยความกำหนดในธรรมารมณ์ และรู้ชัดซึ่งความ
กำหนดในธรรมารมณ์อันมีอยู่ในภายในว่า เรายังมีความกำหนดในธรรมารมณ์ในภายใน-
*ใน อาการที่ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้วเป็นผู้เสวยธรรมารมณ์ เสวยความ
กำหนดในธรรมารมณ์ และรู้ชัดซึ่งความกำหนดในธรรมารมณ์อันมีอยู่ในภายในว่า
เรายังมีความกำหนดในธรรมารมณ์ในภายใน อย่างนี้แล เป็นธรรมอันผู้บรรลุจะพึง
เห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชน
พึงรู้เฉพาะตน ฯ

[๔๒] ดูกรอุปวาณะ ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้วเป็น
ผู้เสวยรูป แต่ไม่เสวยความกำหนดในรูป และรู้ชัดซึ่งความกำหนดในรูปอันไม่มี
ในภายในว่า เราไม่มีความกำหนดในรูปในภายใน อาการที่ภิกษุเป็นผู้เห็นรูปด้วย
จักขุแล้วเป็นผู้เสวยรูป แต่ไม่เสวยความกำหนดในรูป และรู้ชัดซึ่งความกำหนด
ในรูปอันไม่มีในภายในว่า เราไม่มีความกำหนดในรูปในภายในอย่างนี้แล เป็น
ธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อม
เข้ามาในตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ฯ

[๔๓] ดูกรอุปวาณะ อีกประการหนึ่ง ภิกษุฟังเสียงด้วยหู สูดกลิ่นด้วย
จมูก ลิ้มรสด้วยลิ้น ฯลฯ

[๔๔] ดูกรอุปวาณะ อีกประการหนึ่ง ภิกษุรู้ซึ่งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว
เป็นผู้เสวยธรรมารมณ์ แต่ไม่เสวยความกำหนดในธรรมารมณ์ และรู้ชัดซึ่งความ
กำหนดในธรรมารมณ์อันไม่มีในภายในว่า เราไม่มีความกำหนดในธรรมารมณ์ใน
ภายใน อาการที่ภิกษุรู้ซึ่งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้วเป็นผู้เสวยธรรมารมณ์ แต่ไม่เสวย
ความกำหนดในธรรมารมณ์ และรู้ชัดซึ่งความกำหนดในธรรมารมณ์อันไม่มีในภายใน
ว่า เราไม่มีความกำหนดในธรรมารมณ์ในภายใน อย่างนี้แล เป็นธรรมอันผู้
บรรลุจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน
อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ฯ

จบสูตรที่ ๘

ผัสสาตนสูตรที่ ๑

[๔๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งไม่ทราบชัด ความเกิด
ความดับ คุณ โทษ และอุปายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ ตามความ
เป็นจริง พรหมจรรย์อันเธอไม่ยวบแล้ว เธอเป็นผู้ไกลจากธรรมวินัยนี้ เมื่อ
พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นผู้ลิบหายในศาสนานี้ เพราะข้าพระองค์ไม่ทราบชัด
ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖
ตามความเป็นจริง ฯ

พ. ดูกรภิกษุ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอพิจารณาเห็นจักษุ
ว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ดังนี้หรือ ฯ

ภ. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุ ในข้อนี้ การที่เธอพิจารณาเห็นจักษุด้วยอาการอย่างนี้ว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้ จักเป็นอันเธอเห็นดี
แล้วด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง นี้แล เป็นที่สุดแห่งทุกข์ ฯ

พ. เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอพิจารณาเห็นใจว่า นั่นของเรา
นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ดังนี้หรือ ฯ

ภ. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุ ในข้อนี้ การที่เธอพิจารณาเห็นใจว่า นั่นไม่ใช่ของเรา
นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้ จักเป็นอันเธอเห็นดีแล้วด้วยปัญญา
อันชอบ ตามความเป็นจริง นี้แล เป็นที่สุดแห่งทุกข์ ฯ

จบสูตรที่ ๙

ผัสสาตนะสูตรที่ ๒

[๘๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง
ไม่ทราบชัดความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ
๖ ตามความเป็นจริง พรหมจรรย์อันภิกษุนั้นไม่อยู่จบแล้ว เธอเป็นผู้ไกลจากธรรม
วินัยนี้ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ข้าพระองค์เป็นผู้ลิบหายแล้วในธรรมวินัยนี้ เพราะ
ข้าพระองค์ไม่ทราบชัดความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปายเครื่องสลัดออก
แห่งผัสสาตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ฯ

พ. ดูกรภิกษุ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอพิจารณาเห็นจักษุ
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้หรือ ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุ ในข้อนี้ การที่เธอพิจารณาเห็นจักษุว่า นั่นไม่ใช่ของ
เรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้ จักเป็นอันเธอเห็นดีแล้วด้วย
ปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง ด้วยอาการอย่างนี้ ผัสสาตนะที่ ๑ นี้จักเป็น
อันเธอจะได้แล้ว เพื่อมิให้ผัสสาตนะนั้นเกิดขึ้นอีกต่อไป ฯ

ภ. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุ ในข้อนี้ การที่เธอพิจารณาเห็นใจว่า นั่นไม่ใช่ของเรา
นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้ จักเป็นอันเธอเห็นดีแล้วด้วยปัญญา
อันชอบ ตามความเป็นจริง ด้วยอาการอย่างนี้ ผัสสาตนะที่ ๖ นี้จักเป็นอันเธอ
จะได้แล้ว เพื่อมิให้ผัสสาตนะนั้นเกิดขึ้นอีกต่อไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ผัสสาตนะสูตรที่ ๓

[๘๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง
ไม่ทราบชัดความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปายเครื่องสลัดออกแห่ง
ผัสสาตนะ ๖ ตามความเป็นจริง พรหมจรรย์อันเธอไม่อยู่จบแล้ว เธอเป็นผู้ไกล
จากธรรมวินัยนี้ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นผู้ลิบหายแล้วในธรรม
วินัยนี้ เพราะข้าพระองค์ไม่ทราบชัดความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปาย
เครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ฯ

พ. ดูกรภิกษุ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักษุเที่ยงหรือ
ไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. หุ จมูก ลิ้น กาย ใจ เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ภิก. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภิก. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
แม้ในจักขุ แม้ในหู แม้ในจมูก แม้ในลิ้น แม้ในกาย แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย
ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัดจึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณ
หยั่งรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบมคชาลวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มคชาลสูตรที่ ๑๒. มคชาลสูตรที่ ๒๓. สมัตถิสูตรที่ ๑
๔. สมัตถิสูตรที่ ๒ ๕. สมัตถิสูตรที่ ๓๖. สมัตถิสูตรที่ ๔
๗. อุปเสนสูตร ๘. อุปวาณสูตร ๙. ผัสสายนสูตรที่ ๑
๑๐. ผัสสายนสูตรที่ ๒ ๑๑. ผัสสายนสูตรที่ ๓ ฯ

คิลานวรรคที่ ๓

คิลานสูตรที่ ๑

[๘๘] สารีตถินทาน ฯ ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในวิหารนั้น มีภิกษุรูปหนึ่ง
เป็นผู้ใหม่ ไม่ปรากฏนามและโคตร เป็นผู้อาพาธ ถึงความทุกข์ เป็นไข้หนัก
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงอาศัยความเอ็นดู
เสด็จเข้าไปหาภิกษุนั้นเถิด พระเจ้าข้า ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงสดับคำว่า
ภิกษุใหม่ และว่าเป็นไข้ ทรงทราบชัดว่าเป็นภิกษุ ไม่ปรากฏชื่อและโคตร เสด็จ
เข้าไปหาภิกษุนั้น ภิกษุนั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล ครั้นเห็นแล้ว
ป้ออาสนะไว้ที่เตียง ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุนั้นว่า อยาเลย
ภิกษุ เธออย่าป้ออาสนะไว้ที่เตียงเลย อาสนะที่เขาจัดไว้เหล่านี้มีอยู่ เราจักนั่ง
บนอาสนะนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะซึ่งเขาจัดไว้ ครั้นแล้วได้ตรัส
ถามภิกษุนั้นว่า เธอพอทนได้หรือ เธอยังอัตภาพให้เป็นไปได้หรือ ทุกขเวทนาลด
น้อยลง ไม่เจริญแก่กล้าหรือ ความทรมานย่อมปรากฏ ความกำเริบไม่ปรากฏหรือ ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทนไม่ไหว ยังอัตภาพให้เป็นไปไม่ได้
ทุกขเวทนาของข้าพระองค์แก่กล้ายิ่งนัก ไมลดน้อยไปเลย ความกำเริบปรากฏ
ความทรมานไม่ปรากฏ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ เธอไม่มีความรังเกียจ ไม่มีความเดือดร้อนใดๆ หรือ ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีความรังเกียจ มีความเดือดร้อน
ไม่น้อยเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ เธอไม่ดิ้นรนตนเองโดยคิลบ้างหรือ ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ดิ้นรนตนเองโดยคิลเลย

พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ถ้าเธอไม่ดิ้นรนตนเองโดยคิล เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอจะมี
ความรังเกียจ มีความเดือดร้อนเพราะเรื่องอะไรเล่า ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยังไม่รู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงเพื่อสลิวิสุทธิเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ถ้าว่าเธอยังไม่รู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อสลิวิสุทธิ
ไซ้ร้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอจะรู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วประพฤติเพื่ออะไรเล่า ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรง
แสดงแล้วเพื่อคลายจากราคะ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดีแล้วฯ ภิกษุ เป็นการถูกต้องดีแล้ว ที่เธอรู้ทั่วถึงธรรมที่แสดงแล้ว
เพื่อคลายจากราคะ ดูกรภิกษุ เพราะว่าธรรมที่เราแสดงแล้ว ล้วนมีความคลาย
จากราคะเป็นความมุ่งหมาย ฯ

[๘๙] พ. ดูกรภิกษุ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักขุเที่ยง
หรือไม่เที่ยง ฯ

ภิก. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เทียงหรือไม่เทียง ฯ

ภ. ไม่เทียง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เทียง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เทียง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า

พ. ดูกรภิกษุ อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
แม้ในจักขุ ฯลฯ แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด
จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาสิตนี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นชื่นชมยินดี
ภาสิตของพระผู้มีพระภาค ก็แลเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณ์ภาสิตนี้อยู่ ธรรม
จักขุอันปราศจากอวลี ปราศจากมลทิน เกิดขึ้นแก่ภิกษุเหล่านั้นว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความ
เกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ฯ

จบสูตรที่ ๑

กิลานสูตรที่ ๒

[๙๐] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุรูปหนึ่งในวิหารโน้น เป็นผู้ใหม่ ไม่ปรากฏชื่อและโคตร
เป็นผู้อาพาธ ถึงความทุกข์ เป็นไข้หนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน-

* โอกาส ขอพระผู้มีพระภาค ทรงอาศัยความอนิเคราะห์เสด็จไปหาภิกษุนั้นเกิด
พระเจ้าข้า ฯ

ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงสดับคำว่าภิกษุใหม่ เป็นไข้ทรงทราบชัด
ว่า เป็นภิกษุ ไม่ปรากฏชื่อและโคตร จึงเสด็จเข้าไปหาภิกษุนั้น ภิกษุนั้นได้เห็น
พระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล ครั้นแล้วป้ออาสนะไว้ที่เตียง ครั้นนั้นแล พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสกะภิกษุนั้นว่า ออย่าเลย ภิกษุ เธออย่าป้ออาสนะที่เตียงเลย อาสนะ
ที่เขาจัดไว้เหล่านี้อยู่ เราจักนั่งบนอาสนะนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบน
อาสนะซึ่งเขาจัดไว้ ครั้นแล้วได้ตรัสกะภิกษุนั้นว่า ดูกรภิกษุ เธอพอทนได้หรือ
เธอยังอดทนให้เป็นไปได้อีก ทุกขเวทนาลดน้อยลง ไม่เจริญแก่กล้าหรือ
ความทรมานย่อมปรากฏ ความกำเริบไม่ปรากฏหรือ ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทนไม่ไหว ยังอดทนให้เป็นไปไม่
ได้ ฯลฯ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ติเตียนตนโดยคิลเลศ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ถ้าเธอไม่ติเตียนตนโดยคิลเลศไซ้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอจะ
มีความรังเกียจ มีความเดือดร้อนเพราะเรื่องอะไรเล่า ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่รู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาค
ทรงแสดงเพื่อสลวิสุทธิเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ถ้าเธอยังไม่รู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วเพื่อสลวิสุทธิไซ้
เมื่อเป็นเช่นนั้น เธอจะรู้ทั่วถึงธรรมที่เราแสดงแล้วประพฤติก่ออะไรเล่า ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงธรรมอันพระผู้มีพระภาคทรง
แสดงแล้วเพื่ออนุปาทาปรินิพพาน พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดีแล้วๆ ภิกษุ เป็นการถูกต้องดีแล้ว ที่เธอรู้ทั่วถึงธรรมอันเรา
แสดงแล้วเพื่ออนุปาทาปรินิพพาน เพราะว่าธรรมที่เราแสดงแล้ว ล้วนมีอนุปาทา-
* ปรินิพพานเป็นความมุ่งหมาย ฯ

[๙๑] พ. ดูกรภิกษุ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักขุเทียง
หรือไม่เทียง ฯ

ภ. ไม่เทียง พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส แม้สขเวทนา
ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เทียง
หรือไม่เทียง ฯ

ภ. ไม่เทียง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เทียง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เทียง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ดุรกกิณฺห อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุ ฯลฯ แม้ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีวิญญาณหยั่งรู้ ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีดังนี้ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาสิตนี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นชื่นชม ยินดี ภาสิตของพระผู้มีพระภาค ก็แลเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณ์ภาสิตนี้อยู่ จิตของภิกษุเหล่านั้นหลุดพ้นจากอาสวะเพราะ ไม่ถือมั่น ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

ราชสูตรที่ ๑

[๙๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระราชาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ ซึ่งข้าพระองค์ได้สดับแล้ว ฟังเป็นผู้ๆ เดียว หลีกออกจากหมู่ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปแล้วอยู่เกิด พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรรราธะ สิ่งใดไม่เที่ยง เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ดุรรราธะ อะไรเล่าไม่เที่ยง จักขุแลไม่เที่ยง เธอพึงละความพอใจในจักขุนั้นเสีย รูปไม่เที่ยง จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เที่ยง เธอพึงละความพอใจในเวทนานั้นเสีย ฯลฯ ใจไม่เที่ยง เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นๆ เสีย ธรรมารมณฺ์ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เที่ยง เธอพึงละ—
*ความพอใจในเวทนานั้นเสีย ดุรรราธะ สิ่งใดแลไม่เที่ยง เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๓

ราชสูตรที่ ๒

[๙๓] ดุรรราธะ สิ่งใดเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย อะไรเล่าเป็นทุกข์ จักขุแลเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในจักขุนั้นเสีย รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯลฯ ใจเป็นทุกข์ ธรรมารมณฺ์ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ดุรรราธะ สิ่งใดแลเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๔

ราชสูตรที่ ๓

[๙๔] ดุรรราธะ สภาพใดแลไม่ใช่ตัวตน เธอพึงละความพอใจในสภาพนั้นเสีย อะไรเล่าไม่ใช่ตัวตน จักขุแลไม่ใช่ตัวตน เธอพึงละความพอใจในจักขุนั้นเสีย รูป จักขุวิญญาณ จักขุสัมผัส ฯลฯ ใจ ธรรมารมณฺ์ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน เธอพึงละความพอใจในสภาพนั้นเสีย ดุรรราธะ สภาพใดแลไม่ใช่ตัวตน เธอพึงละความพอใจในสภาพนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๕

อริยชาสูตรที่ ๑

[๙๕] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเมื่อภิกษุจะได้แล้ว ย่อมละอริยชาได้ วิชาย่อมเกิดขึ้น มีอยู่หรือ พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิณฺห ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเมื่อภิกษุจะได้แล้ว ย่อมละอริยชาได้ วิชาย่อมเกิดขึ้น มีอยู่ ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมข้อหนึ่งซึ่งเมื่อภิกษุจะได้แล้ว ย่อมละอริยชาได้ วิชาเกิดขึ้นนั้น เป็นไหน พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรกกิณฺห ธรรมข้อหนึ่ง คือ อริยชาแล ซึ่งเมื่อภิกษุจะได้แล้ว ย่อมละอริยชาได้ วิชาย่อมเกิดขึ้น ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เมื่อภิกษุรู้้อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงละอริยชาได้ วิชาจึงเกิดขึ้น พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ดุรกริกขุ เมื่อภิกษุรู้ยอยู่ เห็นอยู่ซึ่งจักษุโดยความเป็นของไม่เที่ยง
จึงละอริชชาได้ วิชาจึงเกิดขึ้น เมื่อภิกษุรู้ยอยู่เห็นอยู่ซึ่งรูปทั้งหลาย ฯลฯ ซึ่ง
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัส
เป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงละอริชชาได้ วิชาจึงเกิดขึ้น ดุรกริกขุ
เมื่อภิกษุรู้ยอยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล จึงละอริชชาได้ วิชาจึงเกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๖

อริชชาสูตรที่ ๒

[๙๖] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่ง ฯลฯ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมข้อหนึ่ง
ซึ่งภิกษุละได้แล้ว ย่อมละอริชชาได้ วิชาย่อมเกิดขึ้น มียอยู่หรือหนอแล ฯ

พ. ดุรกริกขุ ธรรมข้อหนึ่งซึ่งภิกษุละได้แล้ว ย่อมละอริชชาได้ วิชา
ย่อมเกิดขึ้น มียอยู่ ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมข้อหนึ่งซึ่งภิกษุละได้แล้ว ย่อมละ
อริชชาได้ วิชาย่อมเกิดขึ้น เป็นไฉน พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรกริกขุ ธรรมข้อหนึ่ง คือ อริชชาแล ซึ่งภิกษุละได้แล้ว ย่อมละ
อริชชาได้ วิชาย่อมเกิดขึ้น ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เมื่อภิกษุรู้ยอย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงละ
อริชชาได้ วิชาจึงเกิดขึ้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรกริกขุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้สดับว่า ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่น
เธอย่อมรู้ยิ่งซึ่งธรรมทั้งปวง ครั้นรู้ยิ่งซึ่งธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรม
ทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว ย่อมเห็นนิมิตทั้งปวงโดยประการอื่น คือ
เห็นจักษุโดยประการอื่น เห็นรูป จักษุวิญญาณ จักษุสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย โดยประการอื่น ฯลฯ
เห็นใจ ธรรมารมณ์ มโนวิญญาณ มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โดยประการอื่น
ดุรกริกขุ เมื่อภิกษุรู้ยอยู่อย่างนี้ เห็นอยู่อย่างนี้แล จึงละอริชชาได้ วิชา
จึงเกิดขึ้น ฯ

จบสูตรที่ ๗

ภิกษุสูตร

[๙๗] ครั้นนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
 ฯลฯ ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกปริพาชก
ผู้ถือลัทธิอื่นในโลกนี้แล ย่อมถามข้าพระองค์อย่างนี้ว่า อาวุโส ท่านอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ในพระสมณโคตมเพื่ออะไรเล่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์
ถูกถามอย่างนี้ จึงพยากรณ์แก่ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นอย่างนี้ว่า เรา
ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เมื่อข้าพระองค์ถูกถามแล้วอย่างนี้ พยากรณ์แล้วอย่างนี้ ย่อมชื่อว่าเป็นผู้กล่าว
ตามพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว ไม่กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่จริง
ย่อมพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม อนึ่ง การกล่าวและกล่าวตามที่ชอบแก่เหตุ
แม้หน้อยหนึ่ง จะไม่ถึงฐานะที่ควรติเตียนละหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถูกแล้ว ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถาม
อย่างนี้แล้ว เมื่อพยากรณ์อย่างนั้น ย่อมชื่อว่าเป็นผู้กล่าวตามคำที่เรากล่าวแล้ว
ไม่กล่าวตู่เราด้วยคำไม่จริง ย่อมพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการกล่าวและ
กล่าวตามที่ชอบแก่เหตุแม้หน้อยหนึ่ง ย่อมไม่ถึงฐานะที่ควรติเตียน ดุรกริกขุ-

* ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในเรา ก็เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ ถ้าพวก
อัญญเดียรถีย์ปริพาชกจะพึงถามเธอทั้งหลายอย่างนี้ว่า อาวุโส ก็ทุกข์ซึ่งพวกท่าน
อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระสมณโคตมเพื่อกำหนดรู้มันเป็นไฉน เธอทั้งหลาย
ถูกถามแล้วอย่างนี้ พึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า อาวุโส
จักษุแลเป็นทุกข์ เราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้จักษุ
เป็นทุกข์นั้น รูป ฯลฯ สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิด
ขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย เป็นทุกข์ เราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาคเพื่อกำหนดรู้ทุกข์นั้น ฯลฯ ใจก็เป็นทุกข์ ฯลฯ สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยก็เป็นทุกข์ เราอยู่
ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ข้อนั้นๆ อาวุโส ข้อนี้
นั้นแลเป็นทุกข์ เราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้ทุกข์
ข้อนั้น ดุรกริกขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงพยากรณ์แก่
อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

โลกสูตร

[๙๘] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า โลก
โลก ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล จึงเรียกว่า โลก พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ ที่เรียกว่าโลก เพราะจะต้องแตกสลาย
อะไรเล่าแตกสลาย ดูกรภิกษุ จักษุแลแตกสลาย รูปแตกสลาย จักขุวิญญาณ
แตกสลาย จักขุสัมผัสแตกสลาย สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย แตกสลาย ฯลฯ ใจแตกสลาย ธรรมารมณ์
มนวิญญาน มโนสัมผัสแตกสลาย สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุข-

* เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็แตกสลาย ดูกรภิกษุ ที่เรียกว่า
โลก เพราะจะต้องแตกสลาย ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๙

ผัคคณสูตร

[๙๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระผัคคณะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลเมื่อจะ
บัญญัติ พึงบัญญัติพระพุทธรเจ้าผู้ตัดตณหาเครื่องให้เนิ่นช้าแล้ว ตัดทางได้แล้ว
ครอบงำวิญญะได้แล้ว ล่วงพ้นทุกข์ทั้งปวง ปรีณิพพานล่วงไปแล้ว ด้วยจักขุใด
จักขุนั้นมีอยู่หรือหนอ ฯลฯ บุคคลเมื่อจะบัญญัติ พึงบัญญัติพระพุทธรเจ้าผู้ตัด
ตณหาเครื่องให้เนิ่นช้าแล้ว ตัดทางได้แล้ว ครอบงำวิญญะได้แล้ว ล่วงพ้นทุกข์
ทั้งปวง ปรีณิพพานล่วงไปแล้ว ด้วยใจใด ใจนั้นมีอยู่หรือหนอ พระพุทธรเจ้าข้า ฯ

[๑๐๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรผัคคณะ บุคคลเมื่อจะบัญญัติ
พึงบัญญัติพระพุทธรเจ้าผู้ตัดตณหาเครื่องให้เนิ่นช้าแล้ว ตัดทางได้แล้ว ครอบงำ
วิญญะได้แล้ว ล่วงพ้นทุกข์ทั้งปวง ปรีณิพพานล่วงไปแล้ว ด้วยจักขุใด จักขุนั้น
ไม่มีเลย ฯลฯ บุคคลเมื่อจะบัญญัติ พึงบัญญัติพระพุทธรเจ้าผู้ตัดตณหาเครื่องให้
เนิ่นช้าแล้ว ตัดทางได้แล้ว ครอบงำวิญญะได้แล้ว ล่วงพ้นทุกข์ทั้งปวง ปรีณิพพาน
ล่วงไปแล้ว ด้วยใจใด ใจนั้นไม่มีเลย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบคิลานวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. คิลานสูตรที่ ๑๒. คิลานสูตรที่ ๒๓. ราชสูตรที่ ๑๔. ราชสูตร
ที่ ๒๕. ราชสูตรที่ ๓๖. อริยชาสูตรที่ ๑๗. อริยชาสูตรที่ ๒๘. ภิกษุสูตร
๙. โลกสูตร ๑๐. ผัคคณสูตร ฯ

ฉันทวรรคที่ ๔

ปโลกสูตร

[๑๐๑] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียก
กันว่าโลกๆ ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอจึงเรียกกันว่า โลก พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดูกรอานนท์ สิ่งใดมีความแตกสลายเป็นธรรมดา นี่เรียกว่าโลกใน
อริยวินัย ก็อะไรเล่ามีความแตกสลายเป็นธรรมดา จักขุแลมีความแตกสลายเป็น
ธรรมดา รูปมีความแตกสลายเป็นธรรมดา จักขุวิญญาณมีความแตกสลายเป็น-

* ธรรมดา จักขุสัมผัสมีความแตกสลายเป็นธรรมดา สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ก็มีความแตกสลาย
เป็นธรรมดา ฯลฯ ใจมีความแตกสลายเป็นธรรมดา ธรรมารมณ์มีความแตกสลาย
เป็นธรรมดา มโนวิญญานมีความแตกสลายเป็นธรรมดา มโนสัมผัสมีความแตก
สลายเป็นธรรมดา สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะ
มโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็มีความแตกสลายเป็นธรรมดา ดูกรอานนท์ สิ่งใดมี
ความแตกสลายเป็นธรรมดา นี่เรียกว่าโลกในอริยวินัย ฯ

จบสูตรที่ ๑

สุญญสูตร

[๑๐๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ ฯลฯ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่าโลกว่างเปล่าๆ ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ
จึงเรียกว่า โลกว่างเปล่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ เพราะว่างเปล่า
จากตนหรือจากของๆ ตน ฉะนั้นจึงเรียกว่า โลกว่างเปล่า อะไรเล่าว่างเปล่า
จากตนหรือจากของๆ ตน จักขุแลว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน รูป
ว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน จักขุวิญญาณว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ตน จักขุสัมผัสว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ก็ว่างเปล่าจากตน หรือจากของๆ ตน ฯลฯ ใจว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ธรรมารมณ์ ว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน มโนวิญญานว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน มโนสัมผัสว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยก็ว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ดุรอรานนํ์ เพราะว่างเปล่าจากตนหรือจากของๆ ตน ฉะนั้นจึงเรียกว่า โลกว่างเปล่า ฯ

จบสูตรที่ ๒

สังขัตตสูตร

[๑๐๓] ฯลฯ ท่านพระอรานนํ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดง ธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ ที่ข้าพระองค์ได้ฟังแล้ว ฟังเป็นผู้ๆ เดียว หลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่เถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรอรานนํ์ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักขุเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ท่านพระอรานนํ์กราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

อา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควร หรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

อา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

อา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

อา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

อา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. จักขุวิญญาน จักขุสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุข-
*เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

อา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือสุขเล่า ฯ

อา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

อา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

อา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

อา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

อา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. มโนวิญญาน มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขม-
*สุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

อา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า

อา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า

พ. กิเลสใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา

อา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า

ดูอรานนํ์ อริยสาวกผู้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งใน จักขุ ทั้งในรูป ทั้งในจักขุวิญญาน ทั้งในจักขุสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา ทุกข-

*เวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ ย่อม เบื่อหน่ายทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญาน ทั้งในมโนสัมผัส ทั้ง ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ปัจฉิม เมื่อเบือนหน้า ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนด จึงหลุดพ้น เมื่อ
หลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหม-
* จรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก

จบสูตรที่ ๓

จันนสูตร

[๑๐๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
กลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ สมัยนั้นแล ท่านพระสารีบุตร ท่าน
พระมหาจุณทะ และท่านพระจันณะ อยู่ศึกษาวิชฌณกุฏ สมัยนั้นแล ท่านพระ
จันณะอาพาธ ถึงความทุกข์ เป็นไข้หนัก ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเย็น ท่านพระ-
* สารีบุตรออกจากที่พักผ่อนแล้ว เข้าไปหาท่านพระมหาจุณทะซึ่งที่อยู่ ครั้นแล้ว
ได้กล่าวกะท่านพระมหาจุณทะว่า ดูกรท่านจุณทะ เราจงพากันเข้าไปหาท่าน
พระจันณะ ถ้ามถึงความเป็นไข้เกิด ท่านพระมหาจุณทะรับคำท่านพระสารีบุตรแล้ว
ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรและท่านพระมหาจุณทะ เข้าไปหาท่านพระจันณะถึงที่
อยู่ แล้วนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ ครั้นแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้ถามท่านพระจันณะว่า
ดูกรท่านจันณะ ท่านพออดทนได้หรือ พอยังอดทนให้เป็น ไปได้หรือ ทุกขเวทนา
ลดลง ไม่กำเริบขึ้น ความทรมานปรากฏ ความกำเริบไม่ปรากฏหรือ ฯ

[๑๐๕] ท่านพระจันณะกล่าวว่า ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมทนไม่
ไหว ยังอดทนให้เป็นไปไม่ได้ ทุกขเวทนาของกระผมกำเริบหนัก ไม่ลดลงเลย
ความกำเริบปรากฏ ความทรมานไม่ปรากฏ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลัง เอาเหล็ก
แหลมคมทิ่มศีรษะ จันใด ลมอันกล้ายิ่งเข้ากระแทกที่ศีรษะของกระผม ก็จันนั้น
เหมือนกัน ฯลฯ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเอาเส้นเชือกหนึ่งอันเหนียวขึงที่ศีรษะ
จันใด ลมอันกล้ายิ่งเสียดแทงที่ศีรษะของกระผม ก็จันนั้นเหมือนกัน ฯลฯ
เปรียบเหมือนนายโคฆาตหรือลูกมือของนายโคฆาตผู้ขยัน เอาไม้ดสำหรับแฉะเนื้อ
โคที่คมกรีดท้อง แม่จันใด ลมอันกล้ายิ่งย้อมเสียดแทงท้องของกระผม จันนั้น
เหมือนกัน ฯลฯ เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลัง ๒ คน จับบุรุษผู้มีกำลังน้อยกว่า
คนละแขน ปล่อยให้ร่าร้อนบนหลุมถ่านเพลิง แม่จันใด ความร่าร้อนในกายของ
กระผมก็มากยิ่งขึ้น จันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมทนไม่ไหว
เยียวยาอดทนให้เป็นไปไม่ได้ ทุกขเวทนาของกระผมกำเริบหนัก ไม่ลดลงเลย
ความกำเริบปรากฏ ความทรมานไม่ปรากฏ ท่านพระจันณะกล่าวว่า ข้าแต่ท่านพระ
สารีบุตร กระผมจักนำศาตรามา ไม่ปรารถนาเป็นอยู่ ดังนี้แล้ว ก็นำศาตรามา ฯ

[๑๐๖] ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ท่านพระจันณะจงเยียวยาอดทนให้เป็น
ไปเถิด เราทั้งหลายปรารถนาให้ท่านพระจันณะเยียวยาอดทนให้เป็นไปอยู่
ถ้าโภชนะเป็นที่สบายมิได้มีแก่ท่านพระจันณะ ผมจักแสวงหามาให้ ถ้าเกล็ดขเป็น
ที่สบายมิได้มีแก่ท่านพระจันณะ ผมจักแสวงหามาให้ ถ้าพวกอปฏิฐากที่สมควร
มิได้มีแก่ท่านพระจันณะ ผมจักอปฏิฐากเอง ท่านพระจันณะอย่านำศาตรามาเลย
จงเยียวยาอดทนให้เป็นไปเถิด เราทั้งหลายปรารถนาให้ท่านพระจันณะเยียวยา
อดทนให้เป็นไปอยู่ ท่านพระจันณะกล่าวว่า ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร โภชนะ
เป็นที่สบายของกระผมมิใช่ไม่มี โภชนะเป็นที่สบายของกระผมมีอยู่ แม้อปฏิฐาก
เป็นที่สบายของกระผมก็มิใช่ไม่มี เกล็ดขเป็นที่สบายของกระผมมีอยู่ แม้อปฏิฐาก
ที่สมควรของกระผมก็มิใช่ไม่มี อปฏิฐากที่สมควรของกระผมมีอยู่ ก็พระศาสดาอัน
กระผมบำเรอแล้วด้วยอาการเป็นที่พอใจอย่างเดียว ไม่บำเรอด้วยอาการเป็นที่ไม่พอ
ใจตลอดกาลนานมา ข้อที่พระสาวกบำเรอพระศาสดาด้วยอาการเป็นที่พอใจ ไม่
บำเรอด้วยอาการเป็นที่ไม่พอใจ นี่สมควรแก่พระสาวก ความบำเรอนั้นไม่เป็นไป
จันนภิกษุจักนำศาตรามา ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร ขอท่านจงทรงจำความนี้ไว้อย่างนี้
ดังนี้เถิด ฯ

[๑๐๗] สา. เราทั้งหลายขอลาปัญหาบางข้อกะท่านพระจันณะ ถ้าท่าน
พระจันณะให้โอกาสเพื่อจะแก้ปัญหา ฯ

จ. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร นิมนต์ถามเถิด กระผมฟังแล้วจักให้ทราบ ฯ

สา. ท่านพระจันณะ ท่านย่อมพิจารณาเห็นจักษุ จักขุวิญญานและธรรม
ทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญานว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตน
ของเรา ฯลฯ ท่านย่อมพิจารณาเห็นใจ มโนวิญญาน และธรรมทั้งหลายที่พึงรู้
แจ้งด้วยมโนวิญญานว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ดังนี้
หรือ ฯ

จ. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมย่อมพิจารณาเห็นจักษุ จักขุวิญญาน
และธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญานว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา
นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯลฯ กระผมย่อมพิจารณาเห็นใจ มโนวิญญาน และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญานว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่น
ไม่ใช่เป็นตัวตนของเรา ฯ

[๑๐๘] ส. ดูรท่านพระจันนะ ท่านเห็นอย่างไร รู้อย่างไร ในจักขุ
ในจักขุวิญญาน และในธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญาน จึงพิจารณา
เห็นจักขุ จักขุวิญญาน และธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญานว่า นั่นไม่
ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่เป็นตัวตนของเรา ฯลฯ ท่านเห็นอย่างไร รู้
อย่างไรในใจ ในมโนวิญญาน และในธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญาน
จึงพิจารณาเห็นใจ มโนวิญญาน และธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยมโนวิญญานว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่เป็นตัวตนของเรา ฯ

[๑๐๙] จ. ข้าแต่ท่านพระสารีบุตร กระผมเห็นความดับ รู้ความดับ
ในจักขุ ในจักขุวิญญาน และในธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญาน จึง
พิจารณาเห็นจักขุ จักขุวิญญาน และธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุวิญญานว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯลฯ กระผมเห็นความดับ
รู้ความดับ ในใจ ในมโนวิญญาน และในธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยมโน
วิญญาน จึงพิจารณาเห็นใจ มโนวิญญาน และธรรมทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วย
มโนวิญญานว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ฯ

[๑๑๐] เมื่อท่านพระจันนะกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหาจุณทะได้กล่าว
กะท่านพระจันนะว่า ดูรท่านพระจันนะ เพราะเหตุนี้แล แม้ความพิจารณาเห็นนี้
เป็นคำสอนของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ท่านพึงทำไว้ในใจให้ติดต่อกาลเป็น
นิตย์ไป ความหวั่นไหวของบุคคลที่มีตัณหา มานะและทิฐิอาศัยอยู่ ย่อมมีอยู่
ความหวั่นไหวย่อมไม่มีแก่บุคคลที่ไม่มีตัณหา มานะและทิฐิอาศัยอยู่ เมื่อความ
หวั่นไหวไม่มี ย่อมมีปีสัสสทธิ เมื่อมีปีสัสสทธิ ก็ไม่มีความเพลิดเพลิน เมื่อไม่มี
ความเพลิดเพลิน ความมาความไปก็ไม่มี เมื่อความมาความไปไม่มี จุตและอุปบัติ
ก็ไม่มี เมื่อจุตและอุปบัติไม่มี โลกนี้และโลกหน้าก็ไม่มี และระหว่างโลกทั้งสอง
ก็ไม่มี นี่แหละเป็นที่สุดแห่งทุกข์ ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรและท่านพระมหา
จุณทะ ครั้นกล่าวสอนท่านพระจันนะด้วยโอวาทนี้แล้ว ลจากาสนะหลักไป
ครั้นเมื่อท่านทั้งสองหลักไปแล้วไม่นาน ท่านพระจันนะก็นำศาตรามา ฯ

[๑๑๑] ครั้นนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระจันนะนำศาตรามาแล้ว
ท่านมีคติและอภิสมปรายภพเป็นอย่างไร พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า
ดูรสารีบุตร ความเป็นผู้ไม่เข้าไป อันฉันนิกขุพยากรณ์แล้วต่อหน้าเธอมีใช่
หรือ ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วัชชีคามอันมีชื่อว่า บพพริชชนะมีอยู่ สกกล
ที่เป็นมิตรและสกลที่เป็นสหายในวัชชีคามนั้น เป็นสกลที่ท่านพระจันนะเข้าไป
มีอยู่ ฯ

พ. ดูรสารีบุตร ก็สกลที่เป็นมิตรและสกลที่เป็นสหายเหล่านั้น เป็น
สกลที่พระจันนิกขุเข้าไป มีอยู่ แต่เราไม่กล่าวว่า จันนิกขุมีสกลที่ตนพึง
เข้าไปด้วยเหตุเท่านั้นเลย ภิกษุใดแล ละทิ้งกายนี้ด้วย เข้าถือกายอื่นด้วย เรา
กล่าวภิกษุนั้นว่า มีสกลที่ตนพึงเข้าไป สกลนั้นย่อมไม่มีแก่จันนิกขุ จันนิกขุ
มิได้เข้าไป ศาตราอันจันนิกขุนำมาแล้ว ดูรสารีบุตร เธอพึงทรงจำความนี้ไว้
อย่างนี้ดังนี้เถิด ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปถมนสูตร

[๑๑๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระปถมะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่-
*ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอ
ประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อที่
ข้าพระองค์ได้สดับแล้วพึงเป็นผู้ๆ เดียว หลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีใจเด็ดเดี่ยว อยู่เกิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูรปถมะ รูปที่พึงรู้แจ้ง
ด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด
มีอยู่ ถ้าภิกษุยินดี กล่าวสรรเสริญ พัวพันรูปนั้น เรากล่าวว่า เมื่อภิกษุนั้นยินดี
กล่าวสรรเสริญ พัวพันรูปนั้น ความเพลินก็เกิดขึ้น ดูรปถมะ เพราะความ
เพลินเกิดขึ้น จึงเกิดทุกข์ ฯลฯ ดูรปถมะ ธรรมารมณที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่า
ปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ ถ้าภิกษุ
ยินดี กล่าวสรรเสริญ พัวพันธรรมารมณนั้น เรากล่าวว่า เมื่อภิกษุนั้นยินดี
กล่าวสรรเสริญ พัวพันธรรมารมณนั้น ความเพลินก็บังเกิดขึ้น ดูรปถมะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เพราะความเพลินเกิดขึ้น จึงเกิดทุกข์ ฯ

[๑๑๓] ดุรปณณะ รูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภนา
นำโคร นำพ้อใจ นำรัก ชักให้โคร ชวนให้กำหนัด มียู ถ้าจักขุไม่ยินดี
ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่พัวพันรูปนั้น เรากล่าวว่า เมื่อจักขุนั้นไม่ยินดี ไม่กล่าว
สรรเสริญ ไม่พัวพันรูปนั้น ความเพลินก็ดับไป ดุรปณณะ เพราะความเพลิน
ดับไป ทุกขจึงดับ ฯลฯ ดุรปณณะ ธรรมารมณที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปรารภนา
นำโคร นำพ้อใจ นำรัก ชักให้โคร ชวนให้กำหนัด มียู ถ้าจักขุไม่ยินดี
ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น เรากล่าวว่า เมื่อจักขุนั้นไม่ยินดี
ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น ความเพลินก็ดับไป ดุรปณณะ
เพราะความเพลินดับไป ทุกขจึงดับ ดุรปณณะ ด้วยประการฉะนี้ เธอจึง
ไม่ห่างไกลจากธรรมวินัยนี้ ฯ

[๑๑๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยังไม่เบาใจในธรรมนี้
เพราะข้าพระองค์ยังไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งความเกิด ความดับ คุณ โทษ
และความสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรปณณะ เธอจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอย่อมพิจารณาเห็นจักขุว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่น
ไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดังนี้หรือ ฯ

ภิก. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุ ก็นั่นจักขุเป็นอันเธอพิจารณาเห็นด้วยดีด้วยปัญญา
อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่
ตัวตนของเรา ผัสสาตนะที่ ๑ นี้เป็นอันเธอละขาดแล้วเพื่อไม่เกิดอีกต่อไป
ด้วยอาการอย่างนี้ ฯลฯ

เธอพิจารณาเห็นใจว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตน
ของเรา ดังนี้หรือ ฯ

ภิก. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ตีละ ภิกษุ ก็นั่นจักขุเป็นอันเธอพิจารณาเห็นด้วยดีด้วย
ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา
นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ผัสสาตนะที่ ๖ นี้จักเป็นอันเธอละขาดแล้วเพื่อความ
ไม่เกิดอีกต่อไป ด้วยอาการอย่างนี้ ดุรปณณะ ตีละ เธออันเรากล่าวสอนแล้ว
ด้วยโอวาทอันย่อนี้ จักอยู่ในชนบทไหน ฯ

ท่านพระปณณเถระทูลว่า พระเจ้าข้า ชนบทชื่อสุนาปรีตชนบทมีอยู่ ข้าพระ-

* องค์จักอยู่ในชนบทนั้น ฯ

[๑๑๕] พ. ดุรปณณะ พวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักร้าย หยาบ
คายนัก ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักดำ จักบริภาษเธอ ในข้อนั้น เธอ
จักมีความคิดอย่างไร ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักดำ จัก
บริภาษข้าพระองค์ไซ้ ในข้อนั้น ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุชาว
สุนาปรีตชนบทที่เจริญหนอ เจริญดีหนอ ที่เขาไม่ประหารเราด้วยมือ ข้าแต่
พระผู้มีพระภาค ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ข้าแต่พระสุคต ในข้อนี้
ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ฯ

พ. ดุรปณณะ ก็ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักประหารเธอด้วย
มือเล่า ในข้อนั้น เธอจักมีความคิดอย่างไร ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักประหาร
ข้าพระองค์ด้วยมือไซ้ ในข้อนั้น ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พวกภิกษุ
ชาวสุนาปรีตชนบทที่เจริญหนอ เจริญดีหนอ ที่เขาไม่ประหารเราด้วยก้อนดิน
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ข้าแต่พระสุคต
ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ฯ

พ. ดุรปณณะ ก็ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักประหารเธอด้วย
ก้อนดินเล่า ในข้อนั้น เธอจักมีความคิดอย่างไร ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักประหาร
ข้าพระองค์ด้วยก้อนดินไซ้ ในข้อนั้น ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พวก
ภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทที่เจริญหนอ เจริญดีหนอ ที่เขาไม่ประหารเราด้วย
ท่อนไม้ ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ข้าแต่
พระสุคต ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ฯ

พ. ดุรปณณะ ถ้าพวกภิกษุชาวสุนาปรีตชนบทจักประหารเธอด้วย
ท่อนไม้เล่า ในข้อนั้น เธอจักมีความคิดอย่างไร ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทจักประหารข้าพระองค์ด้วยท่อนไม้ไชร์ ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทนี้เจริญหนอ เจริญดีหนอ ที่เขาไม่ประหารเราด้วยศาสตรา ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ข้าแต่พระสุคต ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ฯ

พ. ดูกปรปณณะ ถ้าพวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทจักประหารเธอด้วยศาสตราเล่า ในข้อนี้ เธอจักมีความคิดอย่างไร ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทจักประหารข้าพระองค์ด้วยศาสตราไชร์ ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทนี้เจริญหนอ เจริญดีหนอ ที่เขาไม่ปลงเราเสียจากชีวิตด้วยศาสตราอันคม ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ข้าแต่พระสุคต ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ฯ

[๑๑๖] พ. ดูกปรปณณะ ถ้าพวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทจักปลงเธอเสียจากชีวิตด้วยศาสตราอันคมเล่า ในข้อนี้ เธอจักมีความคิดอย่างไร ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าพวกมนุษย์ชาวสุนาปรินตชนบทจักปลงข้าพระองค์เสียจากชีวิตด้วยศาสตราอันคมไชร์ ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ว่า พระสวาททั้งหลายของพระผู้มีพระภาคนั้น อิตถัระอาเกลียดซึ่งอยู่ด้วยกายและชีวิต ย่อมแสวงหาศาสตราสำหรับปลงชีวิตเสีย มีอยู่ ศาสตราสำหรับปลงชีวิตที่เราแสวงหาอยู่นั้น เราได้แล้ว ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ข้าแต่พระสุคต ในข้อนี้ ข้าพระองค์จักมีความคิดอย่างนี้ ฯ

พ. ดีละๆ ปณณะ เธอประกอบด้วยทมะและอุปสมะเช่นนี้ จักอาจอยู่ในสุนาปรินตชนบทได้ บัดนี้ เธอย่อมรู้กาลอันควรไปได้ ฯ

[๑๑๗] ครั้นนั้นแล ท่านพระปณณะชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มี-

* พระภาค ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้ว เก็บเสนาสนะแล้ว ถือบาตรและจีวรหลีกจาริกไปทางสุนาปรินตชนบท เมื่อเที่ยวจาริกไปโดยลำดับ ก็บรรลุถึงสุนาปรินตชนบท ได้ยินว่า ท่านพระปณณะอยู่ในสุนา-

* ปรินตชนบทนั้น ครั้นนั้นแล ในระหว่างพรรษานั้น ท่านพระปณณะให้ชาว-

* สุนาปรินตชนบทแสดงตนเป็นอุบาสกประมาณ ๕๐๐ คน ได้ทำวิชชา ๓ ให้แจ้งและปรินิพพานแล้ว ครั้นนั้นแล ภิกษุมารุกด้วยกันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กลบตรชื่อว่าปณณะที่พระผู้มีพระภาคตรัสสอนด้วยพระโอวาทอย่างย่อนั้น ทำกาลแล้ว กลบตรนั้นมคตเป็นอย่างไร มีอภิสมปรายภพเป็นอย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกฤกษทั้งหลาย กลบตรชื่อว่าปณณะ เป็นบัณฑิต กล่าวคำจริง กล่าวธรรมสมควรแก่ธรรม มิได้ลำบากเพราะเหตุแห่งธรรม ดูกฤกษทั้งหลาย กลบตรชื่อว่าปณณะปรินิพพานแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๕

พาหิยสูตร

[๑๑๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระพาหิยะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อที่ข้าพระองค์ได้ฟังแล้วฟังเป็นผู้ๆ เดียวหลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว อยู่เถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกปรปณณะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักขุติเยงหรือไม่เที่ยง ท่านพระพาหิยะกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

พา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

พา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

พา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. จักขุวิญญาน จักขุสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

พา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

พา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

พ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

พ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

พ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

พ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ธรรมารมณ์เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

พ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. มโนวิญญาน มโนสัมผัส สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุข
เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

พ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

พ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

พ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรพาหิยะ อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
ทั้งในจักษุ ทั้งในรูป ทั้งในจักษุวิญญาน ทั้งในจักษุสัมผัส ทั้งในสุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ
ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญาน ทั้งในมโนสัมผัส
ทั้งในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็น
ปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อ
หลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว ย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้
มี ฯ

[๑๑๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระพาหิยะชื่นชมยินดีพระภาษิตของพระผู้มี
พระภาค ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วหลีกไป
ครั้งนั้นแล ท่านพระพาหิยะเป็นผู้เดียว หลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความ
เพียร มีใจเด็ดเดี่ยว กระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ซึ่งกุลบุตร
ทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง
ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ได้รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควร
ทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็แหละท่านพระพาหิยะได้
เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๖

เอชสูตรที่ ๑

[๑๒๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความหวั่นไหว
เป็นโรค ความหวั่นไหวเป็นผี ความหวั่นไหวเป็นลูกศร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะ
เหตุนั้นแล ตถาคตเป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว ปราศจากลูกศรอยู่ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เพราะเหตุนั้นแล ถ้าแม่ภิกษุพึงหวังว่า เราพึงเป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว
ปราศจากลูกศรอยู่ ภิกษุไม่พึงสำคัญซึ่งจักษุ ไม่พึงสำคัญในจักษุ ไม่พึงสำคัญแต่
จักษุ ไม่พึงสำคัญว่าจักษุของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งรูปทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญในรูป
ทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญแต่รูปทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญว่า รูปทั้งหลายของเรา ไม่พึง
สำคัญซึ่งจักษุวิญญาน ไม่พึงสำคัญในจักษุวิญญาน ไม่พึงสำคัญแต่จักษุวิญญาน
ไม่พึงสำคัญว่า จักษุวิญญานของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งจักษุสัมผัส ไม่พึงสำคัญใน
จักษุสัมผัส ไม่พึงสำคัญแต่จักษุสัมผัส ไม่พึงสำคัญว่า จักษุสัมผัสของเรา ไม่พึง
สำคัญซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัส
เป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญแต่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุข
เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญว่า สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ของเรา
ไม่พึงสำคัญซึ่งโสต... ไม่พึงสำคัญซึ่งมานะ... ไม่พึงสำคัญซึ่งกาย... ไม่พึงสำคัญ
ซึ่งใจ ไม่พึงสำคัญในใจ ไม่พึงสำคัญแต่ใจ ไม่พึงสำคัญว่า ใจของเรา ไม่พึง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สำคัญซึ่งธรรมารมณทั้งหลาย . . . ไม่พึงสำคัญซึ่งมโนวิญญาณ ไม่พึงสำคัญในมโน
วิญญาณ ไม่พึงสำคัญแต่มโนวิญญาณ ไม่พึงสำคัญว่า มโนวิญญาณของเรา ไม่
พึงสำคัญซึ่งมโนสัมผัส ไม่พึงสำคัญในมโนสัมผัส ไม่พึงสำคัญแต่มโนสัมผัส
ไม่พึงสำคัญว่ามโนสัมผัสของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญในสุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึง
สำคัญแต่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโน-
* สัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งสิ่งทั้งปวง ไม่พึง
สำคัญในสิ่งทั้งปวง ไม่พึงสำคัญแต่สิ่งทั้งปวง ไม่พึงสำคัญว่า สิ่งทั้งปวงของเรา
เธอเห็นเมื่อไม่สำคัญอย่างนี้ ก็ไม่ถ่อมมันอะไร ในโลก เมื่อไม่ถ่อมมัน ก็ไม่สะดุ้ง
ยอมนับเฉพาะตนทีเดียว ย่อมรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจ
ที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

[๑๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความหวั่นไหวเป็น
โรค ความหวั่นไหวเป็นผี ความหวั่นไหวเป็นลูกศร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะ
เหตุนั้นแล ตถาคตย่อมเป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว ปราศจากลูกศร เพราะเหตุนั้น
แล ถึงแม้ภิกษุก็พึงหวังว่าเราพึงเป็นผู้ไม่มีความหวั่นไหว ปราศจากลูกศรอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๓

เอชสูตรที่ ๒

[๑๒๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุ ไม่พึงสำคัญซึ่งจักขุ ไม่พึงสำคัญ
ในจักขุ ไม่พึงสำคัญแต่จักขุ ไม่พึงสำคัญว่า จักขุของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งรูป
ทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญในรูปทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญแต่รูปทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญว่า
รูปทั้งหลายของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งจักขุวิญญาณ ไม่พึงสำคัญในจักขุวิญญาณ ไม่
พึงสำคัญแต่จักขุวิญญาณ ไม่พึงสำคัญว่า จักขุวิญญาณของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่ง
จักขุสัมผัส ไม่พึงสำคัญในจักขุสัมผัส ไม่พึงสำคัญแต่จักขุสัมผัส ไม่พึงสำคัญ
ว่า จักขุสัมผัสของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุข-
* เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญในสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญแต่
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจัย ไม่พึงสำคัญว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ของเรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุย่อมสำคัญซึ่งสิ่งใด
ย่อมสำคัญในสิ่งใด ย่อมสำคัญแต่สิ่งใด ย่อมสำคัญว่า สิ่งใดของเรา สิ่งนั้น
ย่อมเป็นอย่างอื่นจากสิ่งนั้น โลกมีภาวะเป็นอย่างอื่น ช้องอยู่ในภพ ย่อมยินดี
ภพนั้นแหละ ไม่พึงสำคัญซึ่งโสตะ ฯลฯ ไม่พึงสำคัญซึ่งฆานะ ฯลฯ ไม่พึง
สำคัญซึ่งชีวา ฯลฯ ไม่พึงสำคัญซึ่งกาย ฯลฯ ไม่พึงสำคัญซึ่งใจ ไม่พึงสำคัญ
ในใจ ไม่พึงสำคัญแต่ใจ ไม่พึงสำคัญว่า ใจของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งธรรมารมณ
ทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญในธรรมารมณทั้งหลาย ไม่พึงสำคัญแต่ธรรมารมณทั้งหลาย
ไม่พึงสำคัญว่า ธรรมารมณทั้งหลายของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งมโนวิญญาณ ไม่พึง
สำคัญในมโนวิญญาณ ไม่พึงสำคัญแต่มโนวิญญาณ ไม่พึงสำคัญว่า มโนวิญญาณ
ของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งมโนสัมผัส ไม่พึงสำคัญในมโนสัมผัส ไม่พึงสำคัญแต่
มโนสัมผัส ไม่พึงสำคัญว่า มโนสัมผัสของเรา ไม่พึงสำคัญซึ่งสุขเวทนา ทุกข
เวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญ
ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็น
ปัจจัย ไม่พึงสำคัญแต่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่พึงสำคัญว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขม
สุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ของเรา ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็ภิกษุย่อมสำคัญซึ่งสิ่งใด ย่อมสำคัญในสิ่งใด ย่อมสำคัญแต่สิ่งใด ย่อมสำคัญ
ว่า สิ่งใดของเรา สิ่งนั้นย่อมเป็นอย่างอื่นจากสิ่งนั้น โลกมีภาวะเป็นอย่างอื่น ช้อง
อยู่ในภพ ย่อมยินดีภพนั้นแหละ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสำคัญซึ่งขันธ
ธาตุและอายตนะ ไม่พึงสำคัญในขันธ ธาตุและอายตนะ ไม่พึงสำคัญแต่ขันธ
ธาตุและอายตนะ ไม่พึงสำคัญว่า ขันธ ธาตุ และอายตนะของเรา เธอเมื่อไม่
สำคัญอย่างนี้ ย่อมไม่ถ่อมมันสิ่งอะไร ในโลก เมื่อไม่ถ่อมมัน ย่อมไม่สะดุ้ง เมื่อ
ไม่สะดุ้ง ย่อมดับเฉพาะตนทีเดียว ย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่
จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๔

ทวยสูตรที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๑๒๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงส่วนสองแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ก็ส่วนสองเป็นโณน คือ จักขุ และรูป ๑ โสตะและเสียง ๑ ฆานะและกลิ่น ๑ ชิวหาและรส ๑ กาย และโณฐัพพะ ๑ ใจและธรรมารมณ์ ๑ นี้เรียกว่าส่วนสอง ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า เราบอกเล็กส่วนสองนั้นเสียแล้ว จักบัญญัติส่วนสองเป็นอย่างอื่น วาจาของบุคคลนั้นเป็นเรื่องของเทวดา ๆ ก็บุคคลนั้นถูกเขากามเข้าแล้วก็อธิบายไม่ได้ และถึงความอึดอัดยิ่งขึ้น ชื่อนั้นเป็นเพราะเหตุไร เพราะชื่อนั้นไม่ใช่วิสัย ฯ

จบสูตรที่ ๙

ทวยสูตรที่ ๒

[๑๒๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยส่วนสอง วิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยส่วนสองเป็นอย่างไร จักขุ วิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูป จักขุไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น รูปไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ส่วนสองอย่างนี้ หวันไหวและอาพาธ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น จักขุ วิญญาณไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น แม้เหตุปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งจักขุวิญญาณก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ดูกร-
* ภิกษุทั้งหลาย ก็จักขุวิญญาณที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัยปัจจัยอันไม่เที่ยงจักเป็นของเที่ยงแต่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความประจวบ ความประชุม ความพร้อมกันแห่งธรรมทั้ง ๓ นี้แล เรียกว่าจักขุสัมผัส ฯ

[๑๒๕] ถึงจักขุสัมผัสก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น แม้เหตุปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งจักขุสัมผัสก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ก็จักขุสัมผัสที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัยปัจจัยอันไม่เที่ยง จักเป็นของเที่ยงแต่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลอันผัสสะกระทบแล้วย่อมรู้สึก อันผัสสะกระทบแล้วย่อมคิด อันผัสสะกระทบแล้วย่อมจำ แม้ธรรมเหล่านี้ก็หวั่นไหวและอาพาธ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ฯลฯ ชิวหาวิญญาณ ย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยลิ้นและรส ลิ้นไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น รสไม่เที่ยงมีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ส่วนสองอย่างนี้ หวันไหวและอาพาธ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ชิวหา วิญญาณ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น แม้เหตุปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งชิวหาวิญญาณ ก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ชิวหาวิญญาณที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัยปัจจัยอันไม่เที่ยง จักเป็นของเที่ยงแต่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความประจวบ ความประชุม ความพร้อมกันแห่งธรรมทั้ง ๓ นี้แล เรียกว่าชิวหาสัมผัส ฯ

[๑๒๖] แม้ชิวหาสัมผัสก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น แม้เหตุปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งชิวหาสัมผัสก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ชิวหาสัมผัสที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัยปัจจัยอันไม่เที่ยง จักเป็นของเที่ยงแต่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลอันผัสสะกระทบแล้วย่อมรู้สึก อันผัสสะกระทบแล้วย่อมคิด อันผัสสะกระทบแล้วย่อมจำ แม้ธรรมเหล่านี้ก็หวั่นไหวและอาพาธ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ฯลฯ มโนวิญญาณเกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ์ ใจไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ธรรมทั้งหลายก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ส่วนสองอย่างนี้ หวันไหวและอาพาธ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น มโนวิญญาณไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น แม้เหตุปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งมโนวิญญาณก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น มโนวิญญาณที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัยปัจจัยอันไม่เที่ยง จักเป็นของเที่ยงแต่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความประจวบ ความประชุม ความพร้อมกัน แห่งธรรม ๓ ประการนี้แล เรียกว่ามโนสัมผัส ฯ

[๑๒๗] แม้มโนสัมผัสก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น แม้เหตุปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งมโนสัมผัสก็ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มโนสัมผัสที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะอาศัยปัจจัยอันไม่เที่ยง จักเป็นของเที่ยงแต่ไหน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลอันผัสสะกระทบแล้วย่อมรู้สึก อันผัสสะกระทบแล้วย่อมคิด อันผัสสะกระทบแล้วย่อมจำ แม้ธรรมเหล่านี้ก็หวั่นไหวและอาพาธ ไม่เที่ยง มีความแปรปรวน มีความเป็นอย่างอื่น ดูกรภิกษุทั้งหลาย มโนวิญญาณย่อมเกิดเพราะอาศัยส่วนสองอย่าง ด้วยประการฉะนี้แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
จบสูตรที่ ๑๐
จบฉัณนวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปโลกสูตร ๒. สญญสูตร ๓. สังขิตตสูตร ๔. ฉัณนสูตร
๕. ปถณสูตร ๖. พาหียสูตร ๗. เอชสูตรที่ ๑๘. เอชสูตรที่ ๒๙. ทวย
สูตรที่ ๑๑๐. ทวยสูตรที่ ๒ ฯ

ฉพวรรคที่ ๕
สังคยสูตรที่ ๑

[๑๒๘] ดูกฤกษทั้งหลาย ผัสสายตนะ ๖ ประการนี้ ที่บุคคลไม่ฝึกฝน
ไม่คัมครอง ไม่รักษา ไม่สำรวมระวังแล้ว ย่อมนำทุกข์หนักมาให้ ผัสสายตนะ
๖ ประการเป็นไฉน คือ จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย ใจ ที่บุคคลไม่
ฝึกฝน ไม่คัมครอง ไม่รักษา ไม่สำรวมระวังแล้ว ย่อมนำทุกข์หนักมาให้ ดูก
ฤกษทั้งหลาย ผัสสายตนะ ๖ ประการนี้แล ที่บุคคลไม่ฝึกฝน ไม่คัมครอง ไม่
รักษา ไม่สำรวมระวังแล้ว ย่อมนำทุกข์หนักมาให้ ฯ

[๑๒๙] ดูกฤกษทั้งหลาย ผัสสายตนะ ๖ ประการนี้ ที่บุคคลฝึกฝนดี
คัมครองดี รักษาดี สำรวมระวังดีแล้ว ย่อมนำสุขมากมาให้ ผัสสายตนะ ๖
เป็นไฉน คือ จักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย ใจ ที่บุคคลฝึกฝนดี คัมครองดี
รักษาดี สำรวมระวังดีแล้ว ย่อมนำสุขมากมาให้ ดูกฤกษทั้งหลาย ผัสสายตนะ
๖ ประการนี้แล ที่บุคคลฝึกฝนดี คัมครองดี รักษาดี สำรวมระวังดีแล้ว ย่อม
นำสุขมากมาให้ พระผู้มีพระภาคผู้สุดตศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลง
แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า ฯ

[๑๓๐] ดูกฤกษทั้งหลาย บุคคลไม่สำรวมผัสสายตนะ ๖

นั่นแหละ เว้นการสำรวมในอายตนะใด ย่อมเข้าถึงทุกข์
บุคคลเหล่าใด ได้สำรวมระวังอายตนะเหล่านั้น บุคคล
เหล่านั้น มีศรัทธาเป็นเพื่อนสอง ย่อมเป็นผู้อนาราคะไม่ขมอย
บุคคลเห็นรูปที่ชอบใจและเห็นรูปที่ไม่ชอบใจแล้ว พึง
บรรเทาหาคะในรูปที่ชอบใจ และไม่พึงเสียใจว่า รูปไม่น่ารัก
ของเรา (เราเห็นรูปไม่น่ารักเข้าแล้ว) ได้ยินเสียงที่น่ารัก
และเสียงที่ไม่น่ารัก พึงสงบใจในเสียงที่น่ารัก และพึง
บรรเทาโทสะในเสียงที่น่ารัก และไม่พึงเสียใจว่า เสียงไม่
น่ารักของเรา (เราได้ฟังเสียงที่ไม่น่ารักเข้าแล้ว) ได้ดมกลิ่น
ที่ชอบใจอันน่ายินดี และได้ดมกลิ่นที่ไม่สะอาด ไม่น่ารัก
ใคร พึงบรรเทาความหงุดหงิดในกลิ่นที่ไม่น่ารักใคร และไม่
พึงพอใจในกลิ่นที่น่าใคร ได้ลิ้มรสที่อร่อยเล็กน้อย และ
ลิ้มรสที่ไม่อร่อยในบางคราว ไม่พึงลิ้มรสที่อร่อยด้วยความ
ติดใจ และไม่ควรรินร้ายในเมื่อลิ้มรสที่ไม่อร่อย ถูกสัมผัส
ที่เป็นสุขกระทบเข้าแล้ว และถูกผัสสะที่เป็นทุกข์กระทบเข้า
แล้ว ไม่พึงหวั่นไหวในระหว่างๆ คารวางเจยผัสสะทั้งที่
เป็นสุข ทั้งที่เป็นทุกข์ทั้งสอง ไม่ควรรินดี ไม่ควรรินร้าย
เพราะผัสสะอะไรๆ นรชนทั้งหลายที่ทราบปัญญา มีความ
สำคัญในกิเลสเป็นเหตุให้นึนช้ำ ยินดีอยู่ด้วยกิเลสเป็นเหตุ
ให้นึนช้ำ เป็นสัตว์ที่มีสัญญา ย่อมวากเรียนอยู่ กับบุคคล
บรรเทาใจ ที่ประกอบด้วยปัญจกามคุณทั้งปวงแล้ว ย่อมรักษา
ใจให้ประกอบด้วยเนกขัมมะ ใจที่บุคคลเจริญดีแล้วใน
อารมณ์ ๖ อย่างนี้ ในกาลใด ในกาลนั้น จิตของบุคคลนั้น
อันสุขสัมผัสกระทบเข้าแล้ว ย่อมไม่หวั่นไหวในที่ใดๆ
ดูกฤกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายปราปราคะและโทสะเสียแล้ว
ย่อมเป็นผู้ถึงนิพพานซึ่งเป็นฝั่งข้างโน้นแห่งชาติและมรณะ ฯ

จบสูตรที่ ๑

สังคยสูตรที่ ๒

[๑๓๑] ครั้นนั้นแล ท่านพระมาลกยบุตร มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาค
โปรดแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ ที่ข้าพระองค์สดับแล้ว พึงเป็นผู้ๆ เดียว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
หลักออกจากหมู่ ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่เถิด พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดูกรมาลुकยบุตร ในการที่เธอขอโอวาทนี้ในบัดนี้ เราจักบอกกะพวก
ทหรรณิกะทำไม ก็ท่านใดแก่แล้ว เป็นผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยแล้ว ย่อม
ขอโอวาทโดยย่อ เราจักบอกแก่เธอ นั้น ๆ

[๑๓๒] มา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์แก่แล้ว เป็นผู้เฒ่า
ผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยแล้วก็จริง ถึงกระนั้น ขอพระผู้มีพระภาคผู้สุดโตโปรด
แสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์เถิด โฉนข้าพระองค์พึงรู้ถึงพระภายิตของพระผู้มี-
* พระภาค พึงเป็นผู้ได้รับพระภายิตของพระผู้มีพระภาค ฯ

พ. ดูกรมาลुकยบุตร เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน รูปที่พึงรู้แจ้ง
ด้วยจักขุเหล่านี้ เธอไม่เห็นแล้ว ทั้งไม่เคยเห็นแล้ว ย่อมไม่เห็นในบัดนี้ด้วย
ความกำหนดว่า เราเห็น มิได้มีแก่เธอด้วย เธอมีความพอใจ มีความกำหนด
หรือมีความรักในรูปเหล่านั้นหรือ ฯ

มา. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. เสียงที่พึงรู้แจ้งด้วยหูเหล่านี้ เธอไม่ได้ฟังแล้ว ทั้งไม่เคยได้ฟังแล้ว
ย่อมไม่ได้ฟังในบัดนี้ด้วย ความกำหนดว่า เราได้ฟัง มิได้มีแก่เธอด้วย เธอมี
ความพอใจ มีความกำหนด หรือมีความรักในเสียงเหล่านั้นหรือ ฯ

มา. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. กลิ่นที่พึงรู้แจ้งด้วยจมูกเหล่านี้ เธอไม่ได้ดมแล้ว ทั้งไม่เคยได้ดม
แล้ว ย่อมไม่ได้ดมในบัดนี้ด้วย ความกำหนดว่า เราได้ดม มิได้มีแก่เธอด้วย
เธอมีความพอใจ มีความกำหนด หรือมีความรักในกลิ่นเหล่านั้นหรือ ฯ

มา. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. รสที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้นเหล่านี้ เธอไม่ได้ลิ้มแล้ว ทั้งไม่เคยได้ลิ้มแล้ว
ย่อมไม่ได้ลิ้มในบัดนี้ด้วย ความกำหนดว่า เราได้ลิ้ม มิได้มีแก่เธอด้วย เธอมี
ความพอใจ มีความกำหนด หรือมีความรักในรสเหล่านั้นหรือ ฯ

มา. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกายเหล่านี้ เธอไม่ได้ถูกต้องแล้ว ทั้ง
ไม่ได้เคยถูกต้องแล้ว ย่อมไม่ได้ถูกต้องในบัดนี้ด้วย ความกำหนดว่า เราถูกต้อง
มิได้มีแก่เธอด้วย เธอมีความพอใจ มีความกำหนด หรือมีความรักในโผฏฐัพพะ
เหล่านั้นหรือ ฯ

มา. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ธรรมารมณ์ที่พึงรู้แจ้งด้วยใจเหล่านี้ เธอไม่ได้รู้แล้ว ทั้งไม่ได้
เคยรู้แล้ว ย่อมไม่รู้ในบัดนี้ด้วย ความกำหนดว่า เรารู้ มิได้มีแก่เธอด้วย เธอมี
ความพอใจ มีความกำหนด หรือมีความรักในธรรมารมณ์เหล่านั้นหรือ ฯ

มา. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

[๑๓๓] พ. ดูกรมาลुकยบุตร ก็ในธรรมเหล่านั้น คือ รูปที่ได้เห็น
เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ และธรรมที่จะพึงรู้แจ้ง ในรูปที่ได้เห็นแล้ว เธอ
จักเป็นเพียงแต่ว่าเห็น ในเสียงที่ได้ฟังแล้ว เธอจักเป็นเพียงแต่ว่าได้ฟัง ใน
อารมณ์ที่ได้ทราบแล้ว เธอจักเป็นเพียงแต่ได้ทราบ ในธรรมที่รับรู้แจ้ง เธอจัก
เป็นเพียงแต่รับรู้แจ้ง ดูกรมาลुकยบุตร ในธรรมทั้งหลาย คือ รูปที่ได้เห็น
เสียงที่ได้ฟัง อารมณ์ที่ได้ทราบ และธรรมที่จะพึงรู้แจ้ง ในรูปที่ได้เห็นแล้ว เธอ
จักเป็นเพียงแต่ว่าเห็น ในเสียงที่ได้ฟังแล้ว เธอจักเป็นเพียงแต่ว่าได้ฟัง ในอารมณ์
ที่ได้ทราบแล้ว เธอจักเป็นเพียงแต่ได้ทราบ ในธรรมที่รับรู้แจ้งแล้ว เธอจักเป็น
เพียงแต่รับรู้แจ้งแล้ว ในกาลใด ในกาลนั้น เธอจักเป็นผู้ไม่ถูกราคะย่อม ไม่
ถูกโทสะประทุษร้าย ไม่หลงเพราะโมหะ เธอจักเป็นผู้ไม่ถูกราคะย่อม ไม่ถูก
โทสะประทุษร้าย ไม่หลงเพราะโมหะ ในกาลใด ในกาลนั้น เธอจักไม่พัวพัน
ในรูปที่ได้เห็น ในเสียงที่ได้ฟัง ในอารมณ์ที่ได้ทราบ หรือในธรรมารมณ์ที่
รับรู้แจ้ง ดูกรมาลुकยบุตร ในโลกนี้ก็ไม่มี ในโลกอื่นก็ไม่มี ในระหว่างโลกทั้งสอง
ก็ไม่มี นี่แลเป็นที่สุดแห่งทุกข์ ฯ

มา. พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ย่อมรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งธรรม ที่พระผู้มี-
* พระภาคตรัสแล้วโดยยอนี้ได้โดยพิสดารว่า

[๑๓๔] สติหลงไปแล้วเพราะเห็นรูป บุคคลเมื่อใส่ใจถึงรูปเป็น
นิमितที่รัก ก็มีจิตกำหนด เสวยอารมณ์นั้น ทั้งมีความติดใจ
ในอารมณ์นั้นตั้งอยู่ มีเวทนาอันมีรูปเป็นแดนเกิดเป็นอนนก
ทวิชฌ และมิจิตอันอภิขณาและวิหิงสาเข้าไปกระทบ เมื่อ
สังสมทุกขอยู่อย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ห่างไกลนิพพาน สติ
หลงไปแล้ว เพราะได้ฟังเสียง บุคคลเมื่อใส่ใจถึงเสียงเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
 นิमितที่รัก ก็มีจิตกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งมีความตั้งใจ
 ในอารมณ์นั้นตั้งอยู่ มีเวทนาอันมีเสียงเป็นแดนเกิดเป็นอเนก
 ทวีขึ้น และมีจิตอันอภิขมาและวิหิงสาเข้าไปกระทบ เมื่อ
 สิ่งสมทุกขอย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ห่าง โกลนิพพาน สติหลง
 ไปแล้วเพราะได้ดมกลิ่น บุคคลเมื่อใส่ใจถึงกลิ่นเป็นนิมิต
 ที่รัก ก็มีจิตกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งมีความตั้งใจอารมณ์
 นั้นตั้งอยู่ มีเวทนาอันมีกลิ่นเป็นแดนเกิดเป็นอเนกทวีขึ้น
 และมีจิตอันอภิขมาและวิหิงสาเข้าไปกระทบ เมื่อสิ่งสมทุกข
 อย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ห่าง โกลนิพพาน สติหลงไปแล้ว
 เพราะลิ้มรส บุคคลเมื่อใส่ใจถึงรสเป็นนิมิตที่รัก ก็มีจิต
 กำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งมีความตั้งใจในอารมณ์นั้นตั้งอยู่
 มีเวทนาอันมีรสเป็นแดนเกิดเป็นอเนกทวีขึ้น และมีจิตอัน
 อภิขมาและวิหิงสาเข้าไปกระทบ เมื่อสิ่งสมทุกขอย่างนี้
 บัณฑิตกล่าวว่า ห่าง โกลนิพพาน สติหลงไปแล้ว เพราะ
 ถูกต้องไผฏฐัพพะ บุคคลเมื่อใส่ใจถึงไผฏฐัพพะเป็นนิมิต
 ที่รัก ก็มีจิตกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งมีความตั้งใจในอารมณ์
 นั้นตั้งอยู่ มีเวทนาอันมีไผฏฐัพพะเป็นแดนเกิดเป็นอเนก
 ทวีขึ้น และมีจิตอันอภิขมาและวิหิงสาเข้าไปกระทบ เมื่อ
 สิ่งสมทุกขอย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ห่าง โกลนิพพาน
 สติหลงไปแล้วเพราะรู้ธรรมารมณ์ บุคคลเมื่อใส่ใจถึง
 ธรรมารมณ์เป็นนิมิตที่รัก ก็มีจิตกำหนดเสวยอารมณ์นั้น
 ทั้งมีความตั้งใจในอารมณ์นั้นตั้งอยู่ มีเวทนาอันมีธรรมารมณ์
 เป็นแดนเกิดเป็นอเนกทวีขึ้น และมีจิตอันอภิขมาและวิหิงสา
 เข้าไปกระทบ เมื่อสิ่งสมทุกขอย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า
 ห่าง โกลนิพพาน ฯ

[๑๓๕] บุคคลนั้นเห็นรูปแล้ว มีสติไม่กำหนดในรูปทั้งหลาย มี
 จิตคล้ายกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งไม่มีความตั้งใจอารมณ์
 นั้นตั้งอยู่ บุคคลนั้นเมื่อเห็นรูปและเสวยเวทนาอยู่ ทกขสิ้นไป
 และไม่สังสมทกข จันได บุคคลนั้นเป็นผู้มีสติเดียวไป
 จันนั้น เมื่อไม่สังสมทกขอย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ไกล
 นิพพาน บุคคลนั้นได้ฟังเสียงแล้ว มีสติไม่กำหนดในเสียง
 ทั้งหมด มีจิตคล้ายกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งไม่มีความ
 ตั้งใจอารมณ์นั้นตั้งอยู่ บุคคลนั้นเมื่อได้ฟังเสียงและเสวย
 เวทนาอยู่ ทกขสิ้นไปและไม่สังสมทกข จันได บุคคลนั้น
 เป็นผู้มีสติเดียวไป จันนั้น เมื่อไม่สังสมทกขอย่างนี้
 บัณฑิตกล่าวว่า ไกลนิพพาน บุคคลนั้นเมื่อดมกลิ่นแล้ว
 มีสติไม่กำหนดในกลิ่นทั้งหลาย มีจิตคล้ายกำหนดเสวย
 อารมณ์นั้น ทั้งไม่มีความตั้งใจอารมณ์นั้นตั้งอยู่ บุคคลนั้น
 เมื่อดมกลิ่นและเสวยเวทนาอยู่ ทกขสิ้นไปและไม่สังสมทกข
 จันได บุคคลนั้นเป็นผู้มีสติเดียวไป จันนั้น เมื่อไม่สังสม
 ทกขอย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ไกลนิพพาน บุคคลนั้น
 ลิ้มรสแล้ว มีสติไม่กำหนดในรสทั้งหลาย มีจิตคล้ายกำหนด
 เสวยอารมณ์นั้น ทั้งไม่มีความตั้งใจอารมณ์นั้นตั้งอยู่ บุคคล
 นั้นเมื่อลิ้มรสและเสวยเวทนาอยู่ ทกขสิ้นไปและไม่สังสม
 ทกข จันได บุคคลนั้นเป็นผู้มีสติเดียวไป จันนั้น เมื่อไม่
 สังสมทกขอย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ไกลนิพพาน บุคคล
 นั้นถูกต้องผัสสะแล้ว มีจิตไม่กำหนดในผัสสะทั้งหลาย
 มีจิตคล้ายกำหนดเสวยอารมณ์นั้น ทั้งไม่มีความตั้งใจอารมณ์
 นั้นตั้งอยู่ บุคคลนั้นเมื่อถูกต้องผัสสะและเสวยเวทนาอยู่
 ทกขสิ้นไปและไม่สังสมทกข จันได บุคคลนั้นเป็นผู้มีสติ
 เดียวไป จันนั้น เมื่อไม่สังสมทกขอย่างนี้ บัณฑิต
 กล่าวว่า ไกลนิพพาน บุคคลนั้นรู้ธรรมารมณ์แล้ว มีสติไม่
 กำหนดในธรรมารมณ์ทั้งหลาย มีจิตคล้ายกำหนดเสวยอารมณ์
 นั้น ทั้งไม่มีความตั้งใจอารมณ์นั้นตั้งอยู่ บุคคลนั้นเมื่อรู้
 ธรรมารมณ์และเสวยเวทนาอยู่ ทกขสิ้นไปและไม่สังสมทกข
 จันได บุคคลนั้นเป็นผู้มีสติเดียวไป จันนั้น เมื่อไม่สังสม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ทุกขอยู่อย่างนี้ บัณฑิตกล่าวว่า ไกลนิพพาน ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งธรรมที่พระผู้มี-

* พระภาคตรัสโดยยอนี้ ได้โดยพิสดาร ด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๑๓๖] พ. ดุจรมาลกยบุตร สาธุ เธอรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งธรรมที่เรา
กล่าวโดยย่อได้โดยพิสดารดีอยู่แล้ว ว่า

[๑๓๗] สติหลงไปเพราะเห็นรูป บุคคลเมื่อใส่ใจถึงรูปเป็นนิมิต

ที่รัก ก็มีจิตกำหนดสวैयाารมณนั้น ทั้งมีความติดใจอารมณ

นั้นตั้งอยู่ มีเวทนาอันมีรูปเป็นแดนเกิดเป็นอนนกทรีขึ้น และ

มีจิตอันอภิขณาและวิหิงสาเข้าไปกระทบ เมื่อบุคคลสังสม

ทุกขอยู่อย่างนี้ เรากล่าวว่า ไกลนิพพาน ฯลฯ

[๑๓๘] บุคคลนั้นรู้ธรรมารมณแล้ว มีสติไม่กำหนดในธรรมารมณ

มีจิตคลายกำหนดสวैयाารมณนั้น ทั้งไม่มีความติดใจอารมณ

นั้นตั้งอยู่ บุคคลนั้นเมื่อรู้ธรรมารมณและสวैयाเวทนาอยู่

ทุกขสิ้น ไปและไม่สังสมทกข จันใด บุคคลนั้นเป็นผู้มีสติ

เทียวไป จันนั้น เมื่อไม่สังสมทุกขอยู่อย่างนี้ ฯลฯ เรากล่าว

ว่า ไกลนิพพาน ฯ

ดุจรมาลกยบุตร เธอพึงเห็นเนื้อความแห่งธรรมที่กล่าวแล้วโดยยอนี้โดย
พิสดารอย่างนี้แล ฯ

[๑๓๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระมาลกยบุตรขึ้นชมยินดีพระภาสิตของพระผู้
มีพระภาค ลูกจากอาสนะ ถวายอภิวาท กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป ครั้น
นั้นแล ท่านพระมาลกยบุตรเป็นผู้ๆ เดียว หลีกออกจากหมู่ ไม่ประมาท
มีความเพียร มีจิตเด็ดเดี่ยว ไม่ซ้ากกระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอด
เยี่ยมที่กลบุตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่ง
เอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่
ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็เลท่านพระมาลกย
บุตร ได้เป็นอรหันตองค์หนึ่งในจำนวนพระอรหันตทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๒

ปริหานสูตร

[๑๔๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุจการศึกษาทั้งหลาย เราจักแสดงปริหาน
ธรรม อปริหานธรรม และอภิกายตนะ ๖ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง
เกิด ก็ปริหานธรรมย่อมมีอย่างไร ดุจการศึกษาทั้งหลาย อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย
มีความดำรงไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะเห็น
รูปด้วยจักขุ ถ้าภิกษุไม่ให้กิเลสนั้นอยู่อาศัย ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่กำจัดเสีย ไม่
ให้หายไป ชื่อนั้นภิกษุพึงทราบว่าเป็นความเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุนี้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความเสื่อม ฯลฯ

ดุจการศึกษาทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย มีความ
ดำรงไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะได้ลิ้มรส
ด้วยลิ้น ฯลฯ

ดุจการศึกษาทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย มีความ
ดำรงไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะได้รู้แจ้ง
ธรรมารมณด้วยใจ ถ้าภิกษุไม่ให้กิเลสนั้นอยู่อาศัย ไม่ละ ไม่บรรเทา ไม่กำจัดเสีย
ไม่ให้หายไป ชื่อนั้นภิกษุพึงทราบว่าเป็นความเสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุนี้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความเสื่อม ดุจการศึกษาทั้งหลาย ปริหานธรรมย่อมมี
อย่างนี้แล ฯ

[๑๔๑] ดุจการศึกษาทั้งหลาย ก็อปริหานธรรมย่อมมีอย่างไร อกุศลบาป
ธรรมทั้งหลาย มีความดำรงไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนา
นี้ เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ ถ้าภิกษุไม่ให้กิเลสนั้นอยู่อาศัย ละ บรรเทา กำจัด
ให้หายไป ชื่อนั้นภิกษุพึงทราบว่าเป็นความไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุนี้
พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความไม่เสื่อม ฯลฯ

ดุจการศึกษาทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย มีความ
ดำรงไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะได้ลิ้มรส
ด้วยลิ้น ฯลฯ

ดุจการศึกษาทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อกุศลบาปธรรมทั้งหลายมีความดำรง
ไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะได้รู้แจ้ง
ธรรมารมณด้วยใจ ถ้าภิกษุไม่ให้กิเลสนั้นอยู่อาศัย ละ บรรเทา กำจัด ให้หาย
ไป ชื่อนั้นภิกษุพึงทราบว่าเป็นความไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุนี้ พระผู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
มีพระภาคตรัสว่าเป็นความไม่เสื่อม ดุริยทุกขทั้งหลาย อปรินิพพานธรรมย่อมมี
อย่างนี้แล ฯ

[๑๔๒] ดุริยทุกขทั้งหลาย กิเลสกายตนะ ๖ เป็นใจน ดุริยทุกข
ทั้งหลาย อกุศลบาปธรรมทั้งหลาย มีความดำริเล่นไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมไม่
เกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ ข้อนั้นภิกษุพึงทราบว่ายตนะ
นี้เราครอบงำแล้ว ยตนะนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นอภิกายตนะ ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง อกุศลบาปธรรมทั้งหลายมีความดำริ
เล่นไป เป็นฝ่ายสังโยชน ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้เพราะ ได้รู้แจ้งธรรมมรรณ
ด้วยใจ ข้อนั้นภิกษุพึงทราบว่ายตนะนี้เราครอบงำแล้ว ยตนะนี้ พระผู้มี
พระภาคตรัสว่าเป็นอภิกายตนะ ดุริยทุกขทั้งหลาย ยตนะเหล่านี้ เรากล่าวว่าย
อภิกายตนะ ๖ ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปมาทวิหาลสูตร

[๑๔๓] พระนครสวาทถิ ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยทุกข
ทั้งหลาย เราจักแสดงภิกษุผู้มีความประมาท และภิกษุผู้มีความไม่
ประมาท เธอทั้งหลายจงฟังเถิด ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาทอย่างไร ดุริย
ทุกขทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่สำรวมจักขุหรือจิตย่อมเสไปนรูปทั้งหลายที่พึง
รู้แจ้งด้วยจักขุ เมื่อภิกษุมีจิตเสไปแล้ว ปราโมทย์ก็ไม่มี เมื่อปราโมทย์ไม่มี ปิตักิไม่
มี เมื่อปิตักิไม่มี ปัสสัทธิก็ไม่มี เมื่อปัสสัทธิไม่มี ภิกษุนั้นก็อยู่ลำบาก จิตของภิกษุผู้
มีความลำบาก ย่อมไม่ตั้งมั่น เมื่อจิตไม่ตั้งมั่น ธรรมทั้งหลายก็ไม่ปรากฏ เพราะ
ธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความประมาทแท้
จริง ฯลฯ เมื่อภิกษุไม่สำรวมชีวิตินทรีย์ จิตย่อมเสไปในรสทั้งหลายที่พึงรู้แจ้ง
ด้วยลิ้น เมื่อภิกษุมีจิตเสไปแล้ว ฯลฯ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความ
ประมาทแท้จริง ฯลฯ เมื่อภิกษุไม่สำรวมมโนหรือจิตย่อมเสไปในธรรมา-

* รมณทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ เมื่อภิกษุมีจิตเสไปแล้ว ปราโมทย์ก็ไม่มี เมื่อ
ปราโมทย์ไม่มี ปิตักิไม่มี เมื่อปิตักิไม่มี ปัสสัทธิก็ไม่มี เมื่อปัสสัทธิไม่มี ภิกษุ
นั้นก็อยู่ลำบาก จิตของภิกษุผู้มีความลำบากย่อมไม่ตั้งมั่น เมื่อจิตไม่ตั้งมั่น ธรรม
ทั้งหลายก็ไม่ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็น
ผู้อยู่ด้วยความประมาทแท้จริง ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความประมาท
ด้วยประการฉะนี้ ฯ

[๑๔๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทอย่างไร เมื่อ
ภิกษุสำรวมจักขุหรือจิตก็ไมเสไปนรูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ เมื่อ
ภิกษุนั้นมีจิตไม่เสไปแล้ว ปราโมทย์ก็เกิด เมื่อภิกษุเกิดปราโมทย์แล้ว ปิตักิเกิด
เมื่อภิกษุมีใจเกิดปิตักิ กายก็สงบ ภิกษุผู้มีกายสงบ ก็อยู่สบาย จิตของภิกษุผู้มี
ความสุขก็ตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ธรรมทั้งหลายก็ปรากฏ เพราะธรรมทั้งหลาย
ปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาทแท้จริง ฯลฯ
เมื่อภิกษุสำรวมชีวิตินทรีย์ จิตก็ไมเสไปนรสทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ
เมื่อภิกษุสำรวมมโนหรือจิตก็ไมเสไปในธรรมมรรณทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ
เมื่อภิกษุมีจิตไม่เสไปแล้ว ปราโมทย์ก็เกิด เมื่อภิกษุเกิดปราโมทย์แล้ว ปิตักิ
เกิด เมื่อภิกษุมีใจเกิดปิตักิ กายก็สงบ ภิกษุผู้มีกายสงบแล้ว ก็อยู่สบาย จิตของ
ภิกษุผู้มีความสุขก็ตั้งมั่น เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ธรรมทั้งหลายก็ปรากฏ เพราะธรรม
ทั้งหลายปรากฏ ภิกษุนั้นก็ถึงความนับว่า เป็นผู้อยู่ด้วยความประมาท ดุริยทุกข
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้อยู่ด้วยความไม่ประมาท ด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

สังวรสูตร

[๑๔๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย เราจักแสดงสังวรและอสังวรแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟังเถิด ดุริยทุกขทั้งหลาย กิเลสย่อมมีอย่างไร รูปทั้งหลายที่พึง
รู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด
มีอยู่ ถ้าภิกษุยินดีกล่าวสรรเสริญ พัวพันรูปนั้น ข้อนั้นภิกษุพึงทราบว่ายตนะ
เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุฉนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความเสื่อม ฯลฯ
รสทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้
ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ ฯลฯ ธรรมมรรณทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่า
ปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ ถ้า
ภิกษุยินดีกล่าวสรรเสริญ พัวพันธรรมมรรณนั้น ข้อนั้นภิกษุพึงทราบว่ายตนะ
เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุฉนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความเสื่อม
ดุริยทุกขทั้งหลาย อสังวรย่อมมีด้วยประการฉะนี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๑๔๖] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็สังวรย่อมมีอย่างไร ดูกุริกษทั้งหลาย รูปทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มีอยู่ ถ้าจักขุ ไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่พัวพันรูปนั้น ชื่อนั้น กุริกษพึงทราบ ว่า เราย่อมไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความ ไม่เสื่อม ฯลฯ รสทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ ธรรมารมณ์ทั้งหลายที่พึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนดมีอยู่ ถ้าจักขุ ไม่ยินดี ไม่กล่าวสรรเสริญ ไม่พัวพันธรรมารมณ์นั้น ชื่อนั้น กุริกษพึงทราบ ว่า เราย่อมไม่เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งหลาย เหตุนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเป็นความ ไม่เสื่อม ดูกุริกษทั้งหลาย สังวรย่อมมีด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

สมาธิสูตร

[๑๔๗] ดูกุริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิเถิด ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง รู้อะไรตามความเป็นจริง รู้ตามความเป็นจริงว่า จักขุ ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า รูปทั้งหลาย ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า จักขุวิญญาน ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า จักขุสัมผัส ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เที่ยง ฯลฯ รู้ตามความเป็นจริงว่า ใจ ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า ธรรมารมณ์ทั้งหลาย ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า มโนวิญญาน ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า มโนสัมผัส ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เที่ยง ดูกุริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเจริญสมาธิเถิด ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง ฯ

จบสูตรที่ ๖

ปฏิสัลลินสูตร

[๑๔๘] ดูกุริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายเมื่ออยู่ในที่สงัด จงประกอบความเพียรเถิด ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้อยู่ในที่สงัดย่อมรู้ตามความเป็นจริง รู้อะไรตามความเป็นจริง รู้ตามความเป็นจริงว่า จักขุ ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า รูปทั้งหลาย ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า จักขุวิญญาน ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า จักขุสัมผัส ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า สุขเวทนา ทุกข-
* เวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เที่ยง ฯลฯ รู้ตามความเป็นจริงว่า ใจ ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า ธรรมารมณ์ทั้งหลาย ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า มโนวิญญาน ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า มโน-
* สัมผัส ไม่เที่ยง รู้ตามความเป็นจริงว่า สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุข-
* เวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เที่ยง ดูกุริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลาย เมื่ออยู่ในที่สงัด จงประกอบความเพียรเถิด กุริกษผู้อยู่ในที่สงัด ย่อมรู้ตามความเป็นจริง ฯ

จบสูตรที่ ๗

นตุมหากสูตรที่ ๑

[๑๔๙] ดูกุริกษทั้งหลาย สิ่งใดไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละสิ่งนั้นเสีย สิ่งนั้นเธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ดูกุริกษทั้งหลาย สิ่งใดเล่าไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย จักขุ ไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละจักขุนั้นเสีย จักขุนั้นเธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข รูปไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละรูปนั้นเสีย รูปนั้นเธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข จักขุวิญญาน ไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละจักขุวิญญานนั้นเสีย จักขุวิญญานนั้นเธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข จักขุสัมผัส ไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละจักขุสัมผัสนั้นเสีย จักขุสัมผัสนั้นเธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนานั้นเสีย สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขนั้น เธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ฯลฯ ใจ ไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละใจนั้นเสีย ใจนั้นเธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ธรรมารมณ์ทั้งหลาย ไม่ไช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงละธรรมารมณ์นั้นเสีย ธรรมารมณ์นั้น เธอทั้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
มโนริญาณโมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะมโนริญาณนนั้นเสีย มโน
ริญาณนนั้นเธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข มโน-
* สัมผัสโมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะมโนสัมผัสนนั้นเสีย มโนสัมผัส
นนั้นเธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สุขเวทนา ทุกข-
* เวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โมไชของ
เธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนานั้น
เสีย สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนานั้น เธอต้งหลายจะเสียแล้ว
จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ดุริการิกขต้งหลาย หย้า ไม้ กิ่ง ไม้ และ
ใบไม้ อันมีที่วิหารเขตนันนี้ หย้า ไม้ กิ่ง ไม้ และใบไม้ ชนนำไปบ้าง เผา
เสียบ้าง ทำให้เป็นไปตามปัจจัยบ้าง เธอต้งหลายมีความจิตอย่างนี้บ้างใหมว่า
เราต้งหลาย ชนนำไปบ้าง เผาเสียบ้าง ทำให้เป็นไปตามปัจจัยบ้าง ฯ

ก. ขอนั้นไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ขอนั้นเป็นเพราะเหตุไร ฯ

ก. เพราะหย้า ไม้ กิ่ง ไม้ และใบไม้ นั้น โมไชตน หรือโมไชของ
แห่งตนของข้าพระองค์ต้งหลาย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ขอนั้นเป็นจันใด ขอนี้ก็เป็นจันนั้นแหละ ดุริการิกขต้งหลาย จักขุโม
ไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะจักขุนั้นเสีย จักขุนั้นเธอต้งหลายจะเสีย
แล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข รูปโมไชของเธอต้งหลาย . . . จักขุ
ริญาณ . . . จักขุสัมผัส . . . สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่
เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะสุข
เวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนานั้นเสีย สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสุขเวทนานั้น เธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ฯ

จบสูตรที่ ๘

นตมहाกสูตรที่ ๒

[๑๕๐] ดุริการิกขต้งหลาย อนึ่ง สิ่งใดโมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลาย
จจะสิ่งนั้นเสีย สิ่งนั้นเธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
ดุริการิกขต้งหลาย สิ่งใดโมไชของเธอต้งหลาย จักขุโมไชของเธอต้งหลาย เธอ
ต้งหลายจจะจักขุนั้นเสีย จักขุนั้นเธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์เพื่อ
ความสุข รูปโมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลาย จจะรูปนั้นเสีย รูปนั้นเธอ
ต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข จักขุริญาณโมไชของเธอ
ต้งหลาย เธอต้งหลายจจะจักขุริญาณนนั้นเสีย จักขุริญาณนนั้นเธอต้งหลายจะ
เสียแล้วจักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข จักขุสัมผัสโมไชของเธอต้งหลาย เธอ
ต้งหลายจจะจักขุสัมผัสนนั้นเสีย จักขุสัมผัสนนั้นเธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมี
เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่
เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย โมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะสุข
เวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนานั้นเสีย สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสุขเวทนานั้น เธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
ฯลฯ ใจโมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะใจนั้นเสีย ใจนั้นเธอต้งหลาย
จะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข ธรรมารมณต้งหลาย โมไชของ
เธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะธรรมารมณนนั้นเสีย ธรรมารมณนนั้นเธอ
ต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข มโนริญาณโมไช
ของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะมโนริญาณนนั้นเสีย มโนริญาณนนั้นเธอ
ต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข มโนสัมผัสโมไชของ
เธอต้งหลาย เธอต้งหลายจจะมโนสัมผัสนนั้นเสีย มโนสัมผัสนนั้นเธอ
ต้งหลายจะเสีย จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย โมไชของเธอต้งหลาย
เธอต้งหลายจจะสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนานั้นเสีย สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนานั้น เธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุข ดุริการิกขต้งหลาย สิ่งใดโมไชของเธอต้งหลาย เธอต้งหลายจ
จะสิ่งนั้นเสีย สิ่งนั้นเธอต้งหลายจะเสียแล้ว จักมีเพื่อประโยชน์ เพื่อ
ความสุข ฯ

จบสูตรที่ ๙

อุทกสูตร

[๑๕๑] ดุริการิกขต้งหลาย ได้ยินว่า อุทกดาบสรามบุตร ย่อมกล่าววาจา
อย่างนี้ว่า เราขอบอก เราเป็นผู้ถึงซึ่งเวทโดยส่วนเดียว เราขอบอก เราเป็นผู้
ชนะก่อนโดยส่วนเดียว เราขอบอก เราขุดเสียแล้วซึ่งมูลรากแห่งทุกข์ที่ใครขุด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ไม่ได้โดยส่วนเดียว ดุริยภิกษุทั้งหลาย อุทกดาบสรามบุตรยังเป็นผู้ไม่ถึงซึ่งเวทก็
กล่าววาทาเราเป็นผู้ถึงซึ่งเวท ยังเป็นผู้ไม่ชนะก่อน ก็กล่าววาทาเราเป็นผู้ชนะก่อน ยัง
ไม่ได้ขุดมูลรากแห่งทุกข์ ก็กล่าววาทาเราขุดมูลรากแห่งทุกข์ได้แล้ว ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเมื่อจะกล่าวข้อนี้โดยชอบ ควรกล่าววาทาเราขุดมูลรากแห่งทุกข์
ถึงซึ่งเวทโดยส่วนเดียว เราขุดมูลรากแห่งทุกข์โดยส่วนเดียว เราขุดมูลรากแห่งทุกข์
โดยส่วนเดียว ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมเป็นผู้ถึงซึ่งเวทอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุยอมรู้ตามความเป็นจริงซึ่งความเกิดความดับ คุณ โทษ และอบายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุยอมเป็นผู้ถึงซึ่งเวทอย่างไร แล ภิกษุยอมเป็นผู้ชนะก่อนอย่างไร
ภิกษุรู้แจ้งตามความเป็นจริงซึ่งความเกิดความดับ คุณ โทษ และอบายเครื่อง
สลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ เป็นผู้หลุดพ้นแล้วเพราะไม่ถือมั่น ภิกษุยอมเป็นผู้
ชนะก่อนอย่างไร แล ดุริยภิกษุทั้งหลาย มูลรากแห่งทุกข์ที่ใครขุดไม่ได้ อันภิกษุ
ขุดได้แล้วอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย คำว่า "คณทะ" นี้ เป็นชื่อของกายนี้
อันเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูตรูป ๔ ซึ่งมีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เต็บโตขึ้นเพราะ
ข้าสูกและขมมสด มีความไม่เที่ยง ต้องขัดสี นวดฟั้น แดกสลายกระจัดกระจาย
เป็นธรรมดา คำว่า "คณทมุล" นี้ เป็นชื่อของตัณหา ดุริยภิกษุทั้งหลาย ตัณหา
ภิกษุจะเสียแล้ว ให้มีรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี
ไม่ให้เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา ดุริยภิกษุทั้งหลาย มูลรากแห่งทุกข์ที่ใครๆ ขุด
ไม่ได้ ภิกษุขุดเสียแล้วอย่างนี้แล ดุริยภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า อุทกดาบส-

* รามบุตร ย่อมกล่าววาทาอย่างนี้ว่า เราขุดมูลรากแห่งทุกข์โดยส่วนเดียว
เราขุดมูลรากแห่งทุกข์โดยส่วนเดียว เราขุดมูลรากแห่งทุกข์โดยส่วนเดียว
เราขุดมูลรากแห่งทุกข์โดยส่วนเดียว ดุริยภิกษุทั้งหลาย อุทกดาบสรามบุตรยัง
เป็นผู้ไม่ถึงซึ่งเวท ก็กล่าววาทาเราเป็นผู้ถึงซึ่งเวท ยังเป็นผู้ไม่ชนะก่อน ก็กล่าววาทา
เราชนะก่อน ยังขุดมูลรากแห่งทุกข์ไม่ได้ ก็กล่าววาทาเราขุดมูลรากแห่งทุกข์เสีย
แล้ว ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเมื่อจะกล่าวข้อนี้โดยชอบ ควรกล่าววาทาเราขุดมูลรากแห่งทุกข์
ถึงซึ่งเวทโดยส่วนเดียว เราขุดมูลรากแห่งทุกข์โดยส่วนเดียว เราขุดมูลรากแห่งทุกข์
โดยส่วนเดียว ดุริยภิกษุทั้งหลาย มูลรากแห่งทุกข์ที่ใครขุดไม่ได้โดยส่วนเดียว ๖

จบสูตรที่ ๑๐
จบฉฬวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังคยสูตรที่ ๑๒. สังคยสูตรที่ ๒๓. ปริหานสูตร ๔
ปมาทวิหริสูตร ๕. สังวรสูตร ๖. สมาธิสูตร ๗. ปฏิสัลลสินสูตร
๘. นตมहाกสูตรที่ ๑๔. นตมहाกสูตรที่ ๒๑๐. อุทกสูตร

รวมวรรคที่มีในทุติยปิณฑาสก คือ

๑. อวิชาวรรค ๒. มคชาลวรรค ๓. กิลานวรรค ๔. ฉินนวรรค
๕. ฉฬวรรค ๖

จบปฐมปิณฑาสก

โยคักเขมีวรรคที่ ๑

โยคักเขมีสูตร

[๑๔๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่ง
บุคคลผู้มีความเกษมจากโยคแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ก็ธรรมปริยาย
อันเป็นเหตุแห่งบุคคลผู้มีความเกษมจากโยคเป็นไฉน ธรรมปริยายอันเป็นเหตุ
แห่งบุคคลผู้มีความเกษมจากโยคเป็นไฉน คือรูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนัด อันตถาคตละได้แล้ว
ถอนรากขึ้นหมดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดขึ้น
ต่อไปเป็นธรรมดา ตถาคตได้บอกความเพียรที่ควรประกอบเพื่อละรูปเหล่านั้น
เพราะเหตุนี้ ตถาคตบัญญัติจึงกล่าวว่า ผู้มีความเกษมจากโยค ฯลฯ ธรรมปริยาย
ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ชักให้ใคร่
ขวนให้กำหนัด อันตถาคตละได้แล้ว ถอนรากขึ้นหมดแล้ว ทำให้เป็นเหมือน
ตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดต่อไปเป็นธรรมดา ตถาคตได้บอกความเพียร
ที่ควรประกอบเพื่อละธรรมปริยายเหล่านั้น เพราะเหตุนี้ ตถาคตบัญญัติจึงกล่าวว่า
ผู้มีความเกษมจากโยค ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี้แลธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่ง
บุคคลผู้มีความเกษมจากโยค ๖

จบสูตรที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

อุปาทายสูตร

[๑๕๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่ออะไรมี สุขและทุกข์อันเป็นภายในเกิดขึ้นเพราะอาศัยอะไร ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า พระเจ้าข้า ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นต้นเหตุ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อจักขุมี สุขและทุกข์ที่เป็นภายในเกิดขึ้น เพราะอาศัยจักขุ ฯลฯ เมื่อโงมี สุขและทุกข์ที่เป็นภายในเกิดขึ้นเพราะอาศัยใจ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็น โฉน จักขุเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา สุขและทุกข์อันเป็นภายใน พังเกิดขึ้นเพราะ ไม่อาศัยสิ่งนั้นหรือ ฯ

ภ. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา สุขและทุกข์อันเป็นภายใน พังเกิดขึ้นเพราะ ไม่อาศัยสิ่งนั้นหรือ ฯ

ภ. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในจักขุ ฯลฯ ทั้งในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๒

ทุกข์สูตร

[๑๕๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงความเกิดและความดับแห่งทุกข์ เธอทั้งหลายจงฟัง ก็ความเกิดแห่งทุกข์เป็น โฉน ความเกิดแห่งทุกข์นั้น คือ อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ รวมธรรมทั้ง ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา นี่เป็นความเกิดแห่งทุกข์ ฯลฯ อาศัยใจและธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา นี่แลเป็นความเกิดแห่งทุกข์ ฯ

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับแห่งทุกข์เป็น โฉน ความดับแห่งทุกข์นั้น คือ อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็นลำดับเพราะสํารอกโดยไม่เหลือ อุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทนะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ นี่แลเป็นความดับแห่งทุกข์ ฯลฯ อาศัยใจและธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็นลำดับเพราะสํารอกโดยไม่เหลือ อุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทนะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่แลเป็นความดับแห่งทุกข์ ฯ

จบสูตรที่ ๓

โลกสูตร

[๑๕๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงความเกิดและความดับแห่งโลก เธอทั้งหลายจงฟัง ก็ความเกิดแห่งโลกเป็น โฉน ความเกิดแห่งโลกนั้น คือ อาศัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงเกิดอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงเกิดภพ เพราะภพเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ปัจฉิม จัณฐกชาดก เพราะชาติเป็นปัจฉิม จัณฐกชาดก มรณะ โสกะ ปริเทวะ
ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสนี้เป็นความเกิดแห่งโลก ฯลฯ อาศัยใจและธรรมารมณ์
เกิดในวิญญูณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจฉิม จัณฐก
เกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจฉิม จัณฐกเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจฉิม จัณฐก
อุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจฉิม จัณฐกเกิดภพ เพราะภพเป็นปัจฉิม จัณฐกเกิดชาติ
เพราะชาติเป็นปัจฉิม จัณฐกชาดก มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส
จึงเกิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่แลเป็นความเกิดแห่งโลก ฯ

[๑๕๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ความดับแห่งโลกเป็นไฉน ความดับแห่ง
โลกนั้น คือ อาศัยจักษุและรูป เกิดจักขุวิญญูณ รวมธรรม ๓ ประการเป็น
ผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจฉิม จัณฐกเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจฉิม จัณฐก
เกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจฉิม เพราะสํารอกโดยไม่เหลือ อุปาทานจึงดับ เพราะ
อุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติดับ จัณฐกชาดก มรณะ
โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ ความดับแห่งกองทุกข์
ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ นี่เป็นความดับแห่งโลก ฯลฯ อาศัยใจและ
ธรรมารมณ์ เกิดในวิญญูณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะ
เป็นปัจฉิม จัณฐกเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจฉิม จัณฐกเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็น
ปัจฉิม เพราะสํารอกโดยไม่เหลือ อุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ
เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติดับ จัณฐกชาดก มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โทมนัส และอุปายาสจึงดับ ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการ
อย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่แลเป็นความดับแห่งโลก ฯ

จบสูตรที่ ๔

เสวยสูตร

[๑๕๔] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่ออะไรมี
เพราะยึดมั่นอะไร ก็มั่นอะไร จึงมีความสำคัญตนว่า ประเสริฐกว่าเขา เสมอเขา
หรือว่าเลวกว่าเขา ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของพวก
ข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นต้นเหตุ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อจักษุมี เพราะยึดมั่นจักษุ ถิ่นมั่นจักษุ จึง
มีความสำคัญตนว่า ประเสริฐกว่าเขา เสมอเขา หรือว่าเลวกว่าเขา ฯลฯ เมื่อใจมี
เพราะยึดมั่นใจ ถิ่นมั่นใจ จึงมีความสำคัญตนว่า ประเสริฐกว่าเขา เสมอเขา
หรือว่าเลวกว่าเขา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
จักษุเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ไม่ยึดมั่น
สิ่งนั้นแล้ว จะพึงมีความสำคัญตนว่า เป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา เสมอเขา หรือว่า
เลวกว่าเขา บ้างหรือหนอ ฯ

ภ. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ไม่ยึดมั่น
สิ่งนั้นแล้ว จะพึงมีความสำคัญตนว่า ประเสริฐกว่าเขา เสมอเขา หรือว่าเลว
กว่าเขา บ้างหรือหนอ ฯ

ภ. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
เบื่อหน่ายทั้งในจักษุ ฯลฯ ทั้งในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะ
คลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว
รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕

สังโยชนสูตร

[๑๕๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเป็นเหตุแห่งสังโยชนและ
สังโยชน เธอทั้งหลายจงฟัง ก็ธรรมที่เป็นเหตุแห่งสังโยชนและสังโยชนเป็นไฉน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ธรรมที่เป็นเหตุแห่งสังโยชน์และสังโยชน์นั้น คือ จักขุเป็นธรรมอันเป็นเหตุแห่ง
สังโยชน์ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในจักขุนั้น เป็นสังโยชน์ในจักขุ
นั้น ฯลฯ ใจเป็นธรรมอันเป็นเหตุแห่งสังโยชน์ ความกำหนดด้วยอำนาจความ
พอใจในใจนั้น เป็นสังโยชน์ในใจนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เราเรียกว่า ธรรม
เป็นเหตุแห่งสังโยชน์และสังโยชน์ ฯ

จบสูตรที่ ๖

อุปาทานสูตร

[๑๖๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเป็นเหตุแห่งอุปาทานและ
อุปาทาน เธอทั้งหลายจงฟัง ภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งอุปาทานและอุปาทานเป็นไฉน
ธรรมที่เป็นเหตุแห่งอุปาทานและอุปาทานนั้น คือ จักขุเป็นธรรมอันเป็นเหตุแห่ง
อุปาทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในจักขุนั้น เป็นอุปาทานในจักขุ
นั้น ฯลฯ ใจเป็นธรรมอันเป็นเหตุแห่งอุปาทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความ
พอใจในใจนั้น เป็นอุปาทานในใจนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เราเรียกว่า ธรรม
เป็นเหตุแห่งอุปาทานและอุปาทาน ฯ

จบสูตรที่ ๗

อปปริหานสูตรที่ ๑

[๑๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่รู้ยิ่ง ไม่กำหนดรู้ ไม่หน่าย ไม่ละ
จักขุ ย่อมไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ฯลฯ บุคคลไม่รู้ยิ่ง ไม่กำหนดรู้ ไม่หน่าย
ไม่ละใจ ย่อมไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนบุคคลรู้ยิ่ง
กำหนดรู้ หน่าย ละจักขุ ย่อมควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ฯลฯ บุคคลรู้ยิ่ง กำหนดรู้
หน่าย ละใจ ย่อมควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่รู้ยิ่ง ไม่
กำหนดรู้ ไม่หน่าย ไม่ละรูป ย่อมไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ บุคคลไม่รู้ยิ่ง ไม่
กำหนดรู้ ไม่หน่าย ไม่ละเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณฺ์ ย่อมไม่ควร
เพื่อความสิ้นทุกข์ บุคคลรู้ยิ่ง กำหนดรู้ หน่าย ละรูป ย่อมควรเพื่อความสิ้นทุกข์
บุคคลรู้ยิ่ง กำหนดรู้ หน่าย ละเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณฺ์ ย่อม
ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ ฯ

จบสูตรที่ ๘

อปปริหานสูตรที่ ๒

[๑๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลไม่รู้ยิ่ง ไม่กำหนดรู้ ไม่หน่าย
ไม่ละรูป ย่อมไม่ควรเพื่อความสิ้นทุกข์ บุคคลไม่รู้ยิ่ง ไม่กำหนดรู้ ไม่
หน่าย ไม่ละเสียง . . . กลิ่น . . . รส . . . โผฏฐัพพะ . . . ธรรมารมณฺ์ ย่อมไม่ควรเพื่อ
ความสิ้นทุกข์ บุคคลรู้ยิ่ง กำหนดรู้ หน่าย ละรูป ย่อมควรเพื่อความ
สิ้นทุกข์ บุคคลรู้ยิ่ง กำหนดรู้ หน่าย ละเสียง . . . กลิ่น . . . รส . . . โผฏฐัพพะ . . .
ธรรมารมณฺ์ ย่อมควรเพื่อความสิ้นทุกข์

อุปัสสติสูตร

[๑๖๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระตำหนัก ซึ่งมุง
ด้วยกระเบื้อง ของหมู่พระประยูรญาติ ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับพักพ่อน
อยู่ในที่สงัด ได้ทรงภาวนิตถธรรมปริยายนี้ว่า อาตัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ
รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะ
เวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงเกิดอุปาทาน เพราะ
อุปาทานเป็นปัจจัย จึงเกิดภพ เพราะภพเป็นปัจจัย จึงเกิดชาติ เพราะชาติเป็น
ปัจจัย จึงเกิดชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส
ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ฯลฯ อาตัยใจและ
ธรรมารมณฺ์ เกิดมโนวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็น
ปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหาเป็น
ปัจจัย จึงเกิดอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงเกิดภพ เพราะภพเป็นปัจจัย
จึงเกิดชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงเกิดชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์
โทมนัส และอุปายาส ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการ
อย่างนี้ ฯ

[๑๖๔] อาตัยจักขุและรูป เกิดจักขุวิญญาณ รวมธรรม ๓ ประการเป็น
ผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิด
ตัณหา เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงเกิดอุปาทาน เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงเกิดภพ
เพราะภพเป็นปัจจัย จึงเกิดชาติ เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงเกิดชรา มรณะ
โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ความดับแห่งกองทุกข์
ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ฯลฯ อาตัยใจและธรรมารมณฺ์ เกิดมโนวิญญาณ
รวมธรรม ๓ ประการเป็นผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เวทนาเป็นปัจจัย จึงเกิดตัณหา เพราะตัณหานั้นแลดับเพราะสාරอกโดยไม่เหลือ
อุปาทานจึงดับ เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับชาติจึงดับ เพราะ
ชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสจึงดับ
ความดับแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ฯ

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งยืนแอบฟังพระผู้มีพระภาคอยู่
พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นภิกษุนั้นแล้ว ตรัสถามเธอว่า ดูกรภิกษุ เธอ
ได้ฟังธรรมปริยายนี้แล้วหรือ ภิกษุนั้นกราบทูลว่า ได้ฟังแล้ว พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุ เธอจงเรียน จงทรงจำธรรมปริยายนี้ไว้เถิด
เพราะว่าธรรมปริยายนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบโยคักขेमวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โยคักขेमสูตร ๒. อุปาทายสูตร ๓. ทุกขสูตร ๔. โลกสูตร
๕. เสวยสูตร ๖. สังโยชนสูตร ๗. อุปาทานสูตร ๘. อปริหานสูตรที่ ๑
๙. อปริหานสูตรที่ ๒ ๑๐. อุปัสสดีสูตร ฯ

โลกกามคณวรรคที่ ๒

मारपासสูตรที่ ๑

[๑๖๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภ
นำไคร นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุเพลิด
เพลิด หมกมุ่น พัวพันรูปนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า ไปสู่ที่อยู่ของมาร ตกอยู่ใน
อำนาจของมาร ถูกมารคล่อง รัด มัดด้วยบ่วง ภิกษุนั้นพึงถูกมารผู้มีบาปใช้บ่วง
ทำได้ตามปรารภ ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อัน
นำปรารภ นำไคร นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หาก
ภิกษุเพลิดเพลิด หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า ไปสู่ที่อยู่
ของมาร ตกอยู่ในอำนาจ ถูกมารคล่อง รัด มัดด้วยบ่วง ภิกษุนั้นพึงถูกมารผู้มี
บาปใช้บ่วงทำได้ตามปรารภ ฯ

[๑๖๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุอันนำปรารภ
นำไคร นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุไม่เพลิด
เพลิด ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันรูปนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า ไม่ไปสู่ที่อยู่ของมาร
ไม่ตกอยู่ในอำนาจของมาร ไม่ถูกมารคล่อง เป็นผู้พ้นจากบ่วงมาร ภิกษุนั้น
อันมารผู้มีบาปพึงใช้บ่วงทำตาม ความปรารภไม่ได้ ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปรารภ นำไคร นำพอใจ นำรัก ชัก
ให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุไม่เพลิดเพลิด ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน
ธรรมารมณนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า ไม่ไปสู่ที่อยู่ของมาร ไม่ตกอยู่ในอำนาจของ
มาร ไม่ถูกมารคล่อง เป็นผู้พ้นจากบ่วงมาร ภิกษุนั้นอันมารผู้มีบาปพึงใช้บ่วงทำ
ตามความปรารภไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

मारपासสูตรที่ ๒

[๑๖๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภ
นำไคร นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุเพลิด
เพลิด หมกมุ่น พัวพันรูปนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า พัวพันอยู่ในรูป ไปสู่ที่อยู่
ของมาร ตกอยู่ในอำนาจของมาร ถูกมารผู้มีบาปทำได้ตามปรารภ ฯลฯ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปรารภ นำไคร นำพอใจ
นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุเพลิดเพลิด หมกมุ่น
พัวพันธรรมารมณนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า พัวพันอยู่ในธรรมารมณ ไปสู่ที่อยู่ของ
มาร ตกอยู่ในอำนาจของมาร ถูกมารผู้มีบาปทำได้ตามปรารภ ฯ

[๑๖๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง รูปที่จะพึงรู้ด้วยจักขุ อันนำปรารภ
นำไคร นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุไม่เพลิด
เพลิด ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันรูปนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า พ้นไปจากรูป ไม่ไปสู่
ที่อยู่ของมาร ไม่ตกอยู่ในอำนาจของมาร อันมารผู้มีบาปพึงทำตามปรารภไม่ได้
ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปรารภ นำไคร
นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุไม่เพลิดเพลิด
ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น ภิกษุนั้นเรากล่าวว่า พ้นไปจากธรรมารมณ
ไม่ไปสู่ที่อยู่ของมาร ไม่ตกอยู่ในอำนาจของมาร อันมารผู้มีบาปพึงทำตามปรารภ

ไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

โลกกามคุณสูตรที่ ๑

[๑๖๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรามิได้กล่าวว่า ที่สุดของโลกอันบุคคลพึงรู้ พึงเห็น พึงถึงด้วยการ ไป และเรายังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว ย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์ ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว ก็เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร ครั้นนั้นแล เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน ภิกษุเหล่านั้นก็กล่าวกันว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศข้อนี้แก่เราทั้งหลายโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร ใครหนอจะพึงจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่แสดงทรงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้โดยพิสดารได้ ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นก็คิดกันว่า ท่านพระอานนท์ที่พระศาสดา และเพื่อนสพรหมจารีผู้เป็นปราชญ์ ยกย่องสรรเสริญ ทั้งท่านย่อมสามารถเพื่อจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศ ที่ทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้โดยพิสดารได้ ถ้ากระไร พวกเราพึงเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ แล้วเรียนถามเนื้อความข้อนั้นกะท่านเถิด ฯ

[๑๗๐] ครั้นนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นพากันเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่าน ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ว่า ท่านพระอานนท์ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศข้อนี้โดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร เสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสีย เมื่อพระองค์เสด็จลุกไปไม่นาน พวกผมจึงใคร่ครวญว่า ใครหนอจะช่วยจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ พวกผมจึงคิดได้ว่า ท่านพระอานนท์นี้ อันพระศาสดา และเพื่อนสพรหมจารีผู้เป็นปราชญ์ ยกย่องสรรเสริญ ทั้งท่านพระอานนท์นี้ย่อมสามารถจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ถ้ากระไร เราพากันเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ แล้วไต่ถามเนื้อความข้อนั้นกะท่าน ขอท่านพระอานนท์ได้โปรดจำแนกเนื้อความเถิด ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ แสวงหาแก่นไม้ เทียวหาแก่นไม้อยู่ กลับลวงเลวรากลวงเลวลำต้นแห่งต้นไม้มีแก่นต้นใหญ่ ซึ่งตั้งอยู่เฉพาะหน้า ไปเสีย มาสำคัญแก่นไม้ที่จะพึงแสวงหาได้ที่กิ่งและใบ ฉนใด คำอุปไมยนี้ก็ฉนนั้น คือ พวกท่านลวงเลวพระผู้มีพระภาคผู้ประทับอยู่เฉพาะหน้า ในฐานะเป็นศาสดาของท่านทั้งหลายไปเสีย มาสำคัญเนื้อความที่จะไต่ถามนี้ (กะผม) แท้จริง พระผู้มีพระภาคนั้น เมื่อทรงทราบ ย่อมทราบ เมื่อทรงเห็น ย่อมเห็น พระองค์เป็นผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้กล่าว เป็นผู้ประกาศ เป็นผู้ทำเนื้อความให้ตื่น เป็นผู้ให้มตธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม เป็นผู้ถึงธรรมที่แท้ เวลานี้ เป็นกาลสมควรที่จะทูลถามเนื้อความข้อนั้นกะพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงแก้ปัญหาแก่ท่านทั้งหลายอย่างใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำความข้อนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

ภ. ดูกรท่านอานนท์ ข้อที่ท่านว่านั้นเป็นการถูกต้องแล้ว พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงทราบ ย่อมทราบ เมื่อทรงเห็น ย่อมเห็น พระองค์เป็นผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้กล่าว เป็นผู้ประกาศ เป็นผู้ทำเนื้อความให้ตื่น เป็นผู้ให้มตธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม เป็นผู้ถึงธรรมที่แท้ เวลานี้เป็นกาลสมควรที่จะทูลถามเนื้อความข้อนั้นกะพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงแก้ปัญหาแก่พวกผมอย่างใด พวกผมควรทรงจำความข้อนั้นไว้อย่างนั้น ก็แต่ว่าท่านอานนท์ก็เป็นผู้ที่พระศาสดา และเพื่อนสพรหมจารีผู้เป็นปราชญ์ยกย่องสรรเสริญ ทั้งท่านก็สามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ขอท่านอย่าได้หนักใจ โปรดช่วยจำแนกเนื้อความที่เกิดขึ้นเถิด ฯ

[๑๗๑] อา. ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ท่านทั้งหลาย จงคอยฟัง จงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ท่านพระอานนท์จึงกล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร เสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสีย นั้น ผมทราบแล้ว ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผมย่อมทราบเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลย่อมมีความสำคัญในโลกว่าโลก ถือว่าโลก ด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ธรรมอันใด ธรรมนี้เรียกว่าโลกในวินัยของพระอริยะ ดุรราวาสทั้งหลาย
บุคคลย่อมมีความสำคัญในโลกว่าโลก ถือว่าโลก ด้วยธรรมอะไรเล่า ดุรราวาส
ทั้งหลาย บุคคลย่อมมีความสำคัญในโลกว่าโลก ถือว่าโลก ด้วยจักษุ . . .
ด้วยหู . . . ด้วยจมูก . . . ด้วยลิ้น . . . ด้วยกาย . . . ด้วยใจ ดุรราวาสทั้งหลาย
บุคคลย่อมมีความสำคัญในโลกว่าโลก ถือว่าโลก ด้วยธรรมอันใด ธรรมนี้เรียก
ว่าโลกในวินัยของพระอริยะ ดุรราวาสทั้งหลาย ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
อุเทศโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารว่า เรามีได้กล่าวว่า ที่สุดของโลก
อันบุคคลพึงรู้ พึงเห็น พึงถึงด้วยการไป และเรายังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว
ย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์ ดังนี้แล้ว เสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่
พระวิหารเสียนั้น ดุรราวาสทั้งหลาย ผมย่อมทราบเนื้อความแห่งอุเทศที่ทรง
แสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ ท่านผู้มี
อายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายประสงค์ความแจ่มแจ้ง พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
แล้วทูลถามเนื้อความข้อนั้นเกิด พระองค์ทรงพยากรณ์แก่พวกท่านอย่างไร ก็พึง
ทรงจำข้อที่ตรัสนั้นอย่างนั้นเกิด ฯ

[๑๓๒] ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์ว่า อย่างนั้นท่านผู้มีอายุ
ดังนี้แล้วลุกจากอาสน์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มี
พระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความ
ให้พิสดารแก่พวกข้าพระองค์ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เรามีได้กล่าวว่า ที่สุดของโลก
อันบุคคลพึงรู้ พึงเห็น พึงถึงด้วยการไป และเรายังไม่ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว
ย่อมไม่กล่าวการกระทำที่สุดทุกข์ ดังนี้แล้ว เสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระ
วิหารเสียนั้น เมื่อพระองค์เสด็จลุกไปไม่นาน พวกข้าพระองค์คิดกันว่า พระผู้มี
พระภาคทรงแสดงอุเทศนี้แก่เราทั้งหลายโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร
เสด็จลุกจากพุทธอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสียนั้น ใครหนอจะจำแนกเนื้อความแห่ง
อุเทศที่ทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงแสดงเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้
ลำดับนั้น พวกข้าพระองค์มีความคิดว่า ท่านพระอานนท์เป็นผู้ที่พระศาสดาและ
เพื่อนสหธรรมิกเจ้าผู้เป็นปราชญ์ยกย่องสรรเสริญ ทั้งสามารถเพื่อจะจำแนกเนื้อ
ความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้
พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ถ้ากระไรพวกเราพึงเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่
แล้วพึงไต่ถามเนื้อความข้อนั้นกะท่านเกิด ครั้นคิดดังนั้นแล้ว พวกข้าพระองค์ก็
เข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่แล้วไต่ถามเนื้อความข้อนั้นกะท่าน ท่านพระ
อานนท์ก็จำแนกเนื้อความแก่พวกข้าพระองค์ด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้
ด้วยพยัญชนะเหล่านี้ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต มีปัญญา
มาก หากท่านทั้งหลายพึงไต่ถามเนื้อความข้อนั้นกะเรา แม้เราก็จึงแก้ปัญหานั้น
เหมือนอย่างที่ท่านทั้งหลายแก้ปัญหานี้แหละ นั่นเป็นเนื้อความแห่งอุเทศนั้น
ท่านทั้งหลายพึงทรงจำเนื้อความนั้นไว้อย่างนี้เกิด ฯ

จบสูตรที่ ๓

โลกกามคุณสูตรที่ ๒

[๑๓๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อก่อนตรัสรู้ เมื่อเราเป็นพระโพธิสัตว์
ยังมิได้ตรัสรู้ ได้มีความปริวิตกว่า เบญจกามคุณของเราที่เราเคยสัมผัสด้วยใจมา
แล้ว ล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว เประปรวนไปแล้ว จิตของเราเมื่อเกิด พึงเกิดขึ้น
ในเบญจกามคุณที่เป็นปัจจุบันมาก หรือที่เป็นอนาคตน้อย ลำดับนั้น เราคิดว่า
เบญจกามคุณของเราที่เราเคยสัมผัสด้วยใจมาแล้ว ล่วงไปแล้ว ดับไปแล้ว
เประปรวนไปแล้ว เราปรารถนาประโยชน์แก่ตน พึงทำความไม่ประมาทในเบญจ-

*กามคุณนั้น และสติให้เป็นเครื่องรักษาจิต เพราะเหตุนี้แหละ เบญจกามคุณ
แม้ของท่านทั้งหลาย ที่ท่านทั้งหลายเคยสัมผัสด้วยใจมาแล้ว ล่วงไปแล้ว ดับไป
แล้ว เประปรวนไปแล้ว จิตของท่านทั้งหลายเมื่อเกิด พึงเกิดขึ้นในเบญจกามคุณ
ที่เป็นปัจจุบันมาก หรือที่เป็นอนาคตน้อย (เช่นเดียวกัน) เพราะเหตุนี้แหละ
เบญจกามคุณแม้ของท่านทั้งหลาย ที่ท่านทั้งหลายเคยสัมผัสด้วยใจมาแล้ว ล่วง
ไปแล้ว ดับไปแล้ว เประปรวนไปแล้ว ท่านทั้งหลายปรารถนาประโยชน์แก่ตน
พึงทำความไม่ประมาทในเบญจกามคุณนั้น และสติให้เป็นเครื่องรักษาจิต แล้ว
พระองค์ตรัสต่อไปอีกว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ อายุตนะอัน
บุคคลจำต้องรู้ไว้ คือ จักษุดับ ณ ที่ใด รูปสัญญา ก็สิ้นไป ณ ที่นั้น หูดับ ณ
ที่ใด สัททสัญญา ก็สิ้นไป ณ ที่นั้น จมูกดับ ณ ที่ใด คันธสัญญา ก็สิ้นไป ณ
ที่นั้น ลิ้นดับไป ณ ที่ใด รสสัญญา ก็สิ้นไป ณ ที่นั้น กายดับ ณ ที่ใด โผฏ-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

* ฐัพพสัณญาก็สิ้นไป ณ ที่นั้น ใจดับ ณ ที่ใด ธรรมสัณญาก็สิ้นไป ณ ที่นั้น ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว ก็เสด็จลุกขึ้นจากพุทธรอาสน์เข้าไปสู่พระวิหาร เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปไม่นาน ภิกษุเหล่านั้นมีความคิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้แก่เราทั้งหลายโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารว่า เพราะเหตุนี้แหละ อายตนะอันบุคคลจำต้องรู้ไว้ คือ จักขุดับ ณ ที่ใด รูปสัณญาก็สิ้นไป ณ ที่นั้น ฯลฯ ใจดับ ณ ที่ใด ธรรมสัณญาก็สิ้นไป ณ ที่นั้น ดังนี้ แล้ว เสด็จลุกจากพุทธรอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสีย ใครหนอจะจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ลำดับนั้น ภิกษุเหล่านั้นคิดว่าท่านพระอานนทน์ เป็นผู้ที่พระศาสดาและเพื่อนสพรหมจารีผู้เป็นปราชญ์ยกย่องสรรเสริญ ทั้งท่านสามารถจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ถ้ากระไร พวกเราพึงเข้าไปหาท่านพระอานนทน์ถึงที่อยู่ แล้วพึงไต่ถามเนื้อความข้อนั้นกะท่านเถิด ฯ

[๑๓๔] ครั้นนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นจึงเข้าไปหาท่านพระอานนทน์ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่าน ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านพระอานนทน์ว่า ท่านอานนทน์ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศนี้แก่พวกผมโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร เสด็จลุกขึ้นจากพุทธรอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสีย เมื่อพระองค์เสด็จลุกไปไม่นาน พวกผมจึงใคร่ครวญว่า ใครหนอจะช่วยจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ พวกผมจึงคิดได้ว่า ท่านพระอานนทน์เป็นผู้ที่พระศาสดาและเพื่อนสพรหมจารีผู้เป็นปราชญ์ยกย่องสรรเสริญ ทั้งสามารถเพื่อจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้โดยพิสดารได้ ถ้ากระไร เราพึงเข้าไปหาท่านพระอานนทน์ถึงที่อยู่ แล้วไต่ถามเนื้อความข้อนั้นกะท่าน ขอท่านพระอานนทน์ได้โปรดจำแนกเนื้อความเถิด ท่านพระอานนทน์กล่าวว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ แสงหาแก่นไม้ เทียวหาแก่นไม้อยู่ กลับลวงเลยราก ลวงเลยลำต้น แห้งตันไม่มีแก่นตันใหญ่ซึ่งตั้งอยู่เฉพาะหน้าไปเสีย มาสำคัญแก่นไม้ที่จะพึงแสวงหาได้ที่กิ่งและใบ จันใด ถ้าอุปมาอย่างนี้จันนั้น คือ พวกท่านลวงเลยพระผู้มีพระภาคผู้ประทับอยู่เฉพาะหน้า ในฐานะเป็นศาสดาของท่านทั้งหลายไปเสีย มาสำคัญเนื้อความที่จะไต่ถามนี้กะผม แท้จริง พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงทราบ ย่อมทราบ เมื่อทรงเห็น ย่อมเห็น พระองค์เป็นผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้กล่าว เป็นผู้ประกาศ เป็นผู้ทำเนื้อความให้ตื่น เป็นผู้ให้อมตธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม เป็นผู้ถึงธรรมที่แท้ เวลานี้เป็นกาลสมควรที่จะทูลถามเนื้อความข้อนั้นกะพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงแก้ปัญหาแก่ท่านทั้งหลายอย่างใด ท่านทั้งหลายพึงทรงจำความข้อนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

ภ. ดูกรท่านอานนทน์ ข้อที่ท่านว่านั้นเป็นการถูกต้องแล้ว พระผู้มีพระภาคเมื่อทรงทราบ ย่อมทราบ เมื่อทรงเห็น ย่อมเห็น พระองค์เป็นผู้มีพระจักขุ มีพระญาณ มีธรรม เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้กล่าว เป็นผู้ประกาศ เป็นผู้ทำเนื้อความให้ตื่น เป็นผู้ให้อมตธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม เป็นผู้ถึงธรรมที่แท้ เวลานี้เป็นกาลสมควรที่จะทูลถามเนื้อความข้อนั้นกะพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงแก้ปัญหาแก่พวกผมอย่างใด พวกผมก็ควรทรงจำความข้อนั้นไว้อย่างนั้น ก็แต่ว่า ท่านอานนทน์เป็นผู้ที่พระศาสดาและเพื่อนสพรหมจารีผู้เป็นปราชญ์ยกย่องสรรเสริญ ทั้งท่านก็สามารถจะจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารได้ ขอท่านอย่าได้หนักใจ โปรดช่วยจำแนกเนื้อความที่เกิดขึ้น ฯ

[๑๓๕] อา. ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น ท่านทั้งหลายจงพึงจงใส่ใจให้ดี ผมจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนทน์แล้ว ท่านพระอานนทน์กล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร เสด็จลุกจากพุทธรอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสีย นั้น ผมทราบแล้ว ผู้มีอายุทั้งหลาย ผมย่อมทราบเนื้อความแห่งอุเทศที่ทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พระพุทธรูปจะเนิ่น อันพระผู้มีพระภาคทรงภาสิต หมายเอาความดับแห่งอายตนะ ๖ ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร เสด็จลุกจากพุทธรอาสน์เข้าไปสู่พระวิหารเสีย นั้น ผมรู้เนื้อความแห่งอุเทศที่ทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดารอย่างนี้แล ผู้มีอายุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายประสงค์ความแจ่มแจ้ง ฟังเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว
ทูลถามเนื้อความข้อนั้น พระองค์ทรงพยากรณ์แก่ท่านทั้งหลายอย่างไร ท่านทั้งหลาย
ฟังทรงจำข้อที่ตรัสนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

[๑๓๖] ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอานนท์ว่า อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ
ดังนี้แล้ว ลุกจากอาสนะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มี
พระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอุเทศโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความ
ให้พิสดารแก่ข้าพระองค์ทั้งหลาย เสด็จลุกจากพุทธอาสนะเข้าไปสู่วิหารเสียบ เมื่อ
พระองค์เสด็จลุกไปไม่นาน ข้าพระองค์ทั้งหลายจึงใคร่ครวญดูว่า . . . ใครหนอจะ
ช่วยจำแนกเนื้อความแห่งอุเทศที่ทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดาร
นี้ โดยพิสดารได้ ข้าพระองค์ทั้งหลายคิดว่า ท่านพระอานนท์นี้เป็นผู้ที่พระศาสดา
และเพื่อนสหธรรมิกผู้เป็นปราชญ์ยกย่องสรรเสริญ ทั้งท่านสามารถจะจำแนกเนื้อ
ความแห่งอุเทศที่ทรงแสดงโดยย่อ ไม่ทรงจำแนกเนื้อความให้พิสดารนี้ โดยพิสดาร
ได้ ถ้ากระไร เราทั้งหลายฟังเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ แล้วได้ถามเนื้อ
ความข้อนั้นกะท่านเถิด ครั้นคิดดังนี้แล้ว ข้าพระองค์ทั้งหลายก็เข้าไปหาท่านพระ
อานนท์ถึงที่อยู่ แล้วได้ถามเนื้อความข้อนั้นกะท่าน ท่านพระอานนท์ก็จำแนกเนื้อ
ความแก่ข้าพระองค์ทั้งหลายด้วยอาการเหล่านี้ ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้
นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิต มีปัญญามาก
หากท่านทั้งหลายฟังถามเนื้อความข้อนั้นกะเรา แม้เราฟังพยากรณ์ปัญหานั้น
เหมือนอย่างที่ท่านพยากรณ์แล้วนั้นแหละ นั้นเป็นเนื้อความแห่งอุเทศนั้น ท่าน
ทั้งหลายฟังทรงจำเนื้อความนั้นไว้อย่างนั้นเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๔

สักกสูตร

[๑๓๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ ใกล้
พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะผู้เป็นจอมแห่งเทวดาทั้งหลาย เสด็จเข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เหตุปัจจัยอะไรหนอ ที่เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน
หนึ่ง เหตุปัจจัยอะไร ที่เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

[๑๓๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรท่านผู้เป็นจอมเทพ รูปที่จะพึงรู้
แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้
กำหนด มีอยู่ หากภิกษุเพลิดเพลิน หมกมุ่น พัวพันรูปนั้นอยู่ เมื่อเธอเพลิด-

*เพลิด หมกมุ่น พัวพันรูปนั้นอยู่ วิญญาณอันอาศัยตัณหานั้นย่อมมี อุปาทาน
อันอาศัยตัณหานั้นก็ย่อมมี ภิกษุผู้ยังมือปาทาน ยังไม่ปรินิพพาน ฯลฯ ธรรมารมณ์
ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวน
ให้กำหนดมี อยู่ หากภิกษุเพลิดเพลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณ์นั้น เมื่อ
เธอเพลิดเพลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณ์นั้นอยู่ วิญญาณอันอาศัยตัณหานั้น
ย่อมมี อุปาทานอันอาศัยตัณหานั้นย่อมมี ภิกษุผู้ยังมือปาทาน ยังไม่ปรินิพพาน
ดูกรท่านผู้เป็นจอมเทพ เหตุปัจจัยนี้แล ที่เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่
ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

[๑๓๙] ดูกรท่านผู้เป็นจอมเทพ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุไม่เพลิด-

*เพลิด ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันรูปนั้น เมื่อเธอไม่เพลิดเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่
พัวพันรูปนั้น วิญญาณอันอาศัยตัณหานั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยตัณหานั้น
ย่อมไม่มี ภิกษุผู้ไม่มีอุปาทาน ย่อมปรินิพพาน ฯลฯ ธรรมารมณ์ที่จะพึงรู้แจ้ง
ด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด
มีอยู่ หากภิกษุไม่เพลิดเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณ์นั้น เมื่อเธอไม่
เพลิดเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณ์นั้น วิญญาณอันอาศัยตัณหานั้น
ย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยตัณหานั้นย่อมไม่มี ภิกษุผู้ไม่มีอุปาทาน ย่อมปรินิพพาน
ดูกรท่านผู้เป็นจอมเทพ เหตุปัจจัยนี้แล ที่เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้
ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๕

ปัญจสิขสูตร

[๑๔๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ ใกล้
พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้น ปัญจสิขเทพบุตรผู้เป็นบุตรแห่งคนธรรพ์ เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เหตุปัจจัยอะไรหนอ ที่เป็นเครื่องให้สัตว์บางจำพวกในโลกนี้ ไม่ปรินิพพานใน
ปัจจุบัน เหตุปัจจัยอะไร ที่เป็นเครื่องให้สัตว์บางจำพวกในโลกนี้ ปรินิพพาน
ในปัจจุบัน ฯ

[๑๘๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูการปัจจัยสี่ะ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วย
จักขุ ฯลฯ ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ
น่ารัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มีอยู่ หากภิกษุเพละเพลิน หมกมุ่น
พัวพันธรรมารมณนั้น เมื่อเธอเพละเพลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่
วิญญาณอันอาศัยตัณหาในนัยอมมี อุปาทานอันอาศัยตัณหาในนัยอมมี ภิกษุยังมี
อุปาทาน ยังไม่ปรินิพพาน ดูการปัจจัยสี่ะ เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์
บางจำพวกในโลกนี้ ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

[๑๘๒] ดูการปัจจัยสี่ะ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่า
ใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด มีอยู่ ฯลฯ ธรรมารมณที่จะ
พึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ชวนให้
กำหนด มีอยู่ หากภิกษุไม่เพละเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น
เมื่อเธอไม่เพละเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่ วิญญาณอัน
อาศัยตัณหาในนัยอมไม่มี อุปาทานอันอาศัยตัณหาในนัยอมไม่มี ภิกษุผู้ไม่มีอุปาทาน
ย่อมปรินิพพาน ดูการปัจจัยสี่ะ เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์บางจำพวกใน
โลกนี้ ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๖

สาริปุตตสูตร

[๑๘๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระสาริปตรอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปหา
ท่านพระสาริปตรถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสาริปตร ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะ
ท่านพระสาริปตรว่า ท่านผู้มีอายุสาริปตร ภิกษุผู้เป็นสัทธิวิหาริกของท่านลาสิกขา
สิกขาแล้ว ฯ

ท่านพระสาริปตรกล่าวว่า ดูการผู้มีอายุ ผู้ที่ไม่คุ้มครองทวารในอินทรีย
ทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร ย่อมเป็นเช่นนั้นแหละ
ดูการผู้มีอายุ ข้อที่ภิกษุ ไม่คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย ไม่รู้จักประมาณใน
โภชนะ ไม่ประกอบความเพียร จักประพฤติพหุภรรยให้บริสุทธิ บริบูรณ์
ติดต่อกันไปจนตลอดชีวิตนั้น ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ ดูการผู้มีอายุ ข้อที่ภิกษุ
คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลาย รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียร
จักประพฤติพหุภรรยให้บริสุทธิ บริบูรณ์ ติดต่อกันไปจนตลอดชีวิตนั้น เป็น
ฐานะที่จะมีได้ ฯ

[๑๘๔] ดูการผู้มีอายุ ก็ภิกษุเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลายอย่างไร
ดูการผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออน-

* พยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุในทรีย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุ
ให้ออกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุในทรีย
ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุในทรีย ภิกษุพึงเสี่ยงด้วยหู . . . ดมกลิ่นด้วยจมูก . . .
ลิ้มรสด้วยลิ้น . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่
ถือนิมิต ไม่ถืออณพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนในทรีย ที่เมื่อไม่สำรวม
แล้ว จะเป็นเหตุให้ออกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น
ชื่อว่ารักษามโนในทรีย ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนในทรีย ดูการผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้
คุ้มครองทวารในอินทรียทั้งหลายอย่างนี้แล ฯ

[๑๘๕] ดูการผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะอย่างไร ดูการ
ผู้มีอายุ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคายแล้ว จึงฉันอาหาร ไม่ฉันเพื่อ
เล่น ไม่ฉันเพื่อเมาเมา ไม่ฉันเพื่อประดับ ไม่ฉันเพื่อตกแต่ง ย่อมฉันเพียงเพื่อ
ความดำรงอยู่แห่งกายนี้ เพื่อยังกายนี้ให้เป็นไป เพื่อกำจัดความเบียดเบียน เพื่อ
จะอนุเคราะห์พหุภรรย ด้วยคิดเห็นว่า เพราะเหตุที่ฉันอาหารนี้ เราจักกำจัด
เวทนาแก่เสียด้วย จักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นด้วย ความที่กายเป็นไปได้นาน
ความไม่มีโทษและความมอยุ่สำราญจักมีแก่เรา ดูการผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้รู้ประมาณ
ในโภชนะอย่างนี้แล ฯ

[๑๘๖] ดูการผู้มีอายุ ภิกษุเป็นผู้ประกอบความเพียรอย่างไร ดูการผู้มีอายุ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอันกั้นจิตทั้งหลายด้วยการเดิน
ด้วยการนั่ง ตลอดวัน ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากธรรมอันกั้นจิตทั้งหลายด้วยการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

เดิน ด้วยการนั่ง ตลอดปฐมยามแห่งราตรี ในมัชฌิมยามแห่งราตรี สำเร็จ
สัทธยาโดยช้างเผือกขาว ช้อนเท้าเหลืองเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำในใจถึง
สัญญาที่จะลุกขึ้น รีบลุกขึ้นในปัจฉิมยามแห่งราตรี ชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรม
อันกั้นจิตทั้งหลายด้วยการเดิน ด้วยการนั่ง ดุริยมืออายุ ภิกษุเป็นผู้ประกอบความ
เพียรอย่างนี้แล เพราะเหตุนี้แหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเป็น
ผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย จักเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ จักเป็นผู้ประกอบ
ความเพียร ดุริยมืออายุ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

ราหุลสูตร

[๑๘๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ทรงเกิดปริวิตกแห่งพระหฤทัยอย่างนี้ว่า ธรรมที่เป็น
เครื่องบมวิมุตติของราหุลแก่กล้าแล้ว ถ้ากระไร เราควรแนะนำราหุลในธรรมเป็นที่
สิ้นอาสวะยิ่งขึ้นไปเกิด ครั้นทรงพระดำริละนี้แล้ว ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาค
ทรงครองอินทรวาสก ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังพระนคร
สาวัตถี ครั้นเวลาภายหลังภัต เสด็จกลับจากบิณฑบาตแล้ว ตรัสเรียกพระท่าน
ราหุลมาตรัสว่า ราหุล เธอจงถือผ้าสีทณะไปสุป่าอันธวันด้วยกัน เพื่อพักผ่อน
ในกลางวัน ฯ

ท่านพระราหุลรับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ถือผ้าสีทณะตาม
เสด็จพระผู้มีพระภาคไปข้างหลัง ก็สมัยนั้น พวกเทวดาหลายพันติดตามพระผู้มี
พระภาคไปด้วยคิดว่า วันนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงแนะนำท่านพระราหุลในธรรม
เป็นที่สิ้นอาสวะอันยิ่งขึ้นไป ฯ

[๑๘๔] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปสุป่าอันธวัน ประทับ ณ
พทุธอาสน์ที่พระราหุลปลาดถวาย ที่ควงต้นไม้อึ่งหนึ่ง ฝ่ายท่านพระราหุลถวาย
อภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาค
จึงตรัสถามว่า ดุริยราหุล เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน จักขุเที่ยงหรือไม่
เที่ยง ท่านพระราหุลกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. จักขุวิญญาน... จักขุสัมผัส... เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาน
ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ธรรมารมณ์เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ
รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ
รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ
พ. มโนวิญญูณเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ
รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ
รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ
พ. มโนสัมผัสเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ
รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ
รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ
พ. เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ ที่เกิดขึ้นเพราะ มโนสัมผัสเป็น
ปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ
รา. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ
รา. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ
พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ
รา. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ
พ. ดูรราหุล อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อ
หน่ายทั้งในจักษุ ทั้งในรูป ทั้งในจักษุวิญญูณ ทั้งในจักษุสัมผัส ทั้งใน
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัส เป็นปัจจัย ฯลฯ
ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในใจ ทั้งในธรรมารมณ์ ทั้งในมโนวิญญูณ ทั้งในมโนสัมผัส
ทั้งในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ ที่เกิดขึ้นเพราะ มโนสัมผัส
เป็นปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จิตย่อมหลุด
พ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี พระผู้มีพระภาคตรัสพระสูตรนี้จบลงแล้ว ท่านพระราหุลชื่นชม
ยินดีพระภาษิตของพระผู้มีพระภาค อนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณภาษิต
นี้อยู จิตของท่านพระราหุลหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทาน ฝ่าย
เวทนาหลายพันก็เกิดธรรมจักษุอันปราศจากอริ ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง
มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ฯ

จบสูตรที่ ๘

สังโยชนสูตร

[๑๘๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรม
อันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชนและสังโยชน เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ดูรภิกษุ
ทั้งหลาย กิธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน และสังโยชนเป็นไฉน ดูรภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชนและสังโยชนนั้น คือรูปที่จะพึงรู้แจ้ง
ด้วยจักษุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนัด
เหล่านี้เรียกว่าธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ
ในรูปนั้น เป็นตัวสังโยชนในรูปนั้น ฯลฯ ธรรมารมณ์ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่า
ปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนัด เหล่านี้เรียกว่า
ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจในธรรมารมณ์
นั้น เป็นตัวสังโยชนในธรรมารมณ์นั้น ฯ

จบสูตรที่ ๙

อุปาทานสูตร

[๑๙๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรม
อันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทานและอุปาทาน เธอทั้งหลายจงฟังธรรมนั้น ดูรภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ทั้งหลาย ก็ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน และอุปาทานเป็นไฉน ดูกุริกษุ
ทั้งหลาย ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทานและอุปาทานนั้น คือรูปที่จะพึงรู้แจ้ง
ด้วยจักขุ อันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด
เหล่านี้เรียกว่าธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ
ในรูปนั้น เป็นตัวอุปาทานในรูปนั้น ฯลฯ ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำ
ปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด เหล่านี้เรียก
ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งอุปาทาน ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจในธรรมารมณ
นั้น เป็นตัวอุปาทานในธรรมารมณนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบโลกกามคุณวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. มารปาสสูตรที่ ๑ ๒. มารปาสสูตรที่ ๒ ๓. โลกกามคุณสูตรที่ ๑
๔. โลกกามคุณสูตรที่ ๒ ๕. ลักขสูตร ๖. ปญจสิขสูตร ๗. สาริปตตสูตร
๘. ราหุลสูตร ๙. สังโยชนสูตร ๑๐. อุปาทานสูตร ฯ

คหปติวรรคที่ ๓

เวสาลีสูตร

[๑๙๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ในป่า
มหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี ครั้นนั้นแล อคคกฤหบดีชาวเมืองเวสาลี ได้เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุปัจจัยอะไรหนอแล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลก
นี้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน อนึ่ง เหตุปัจจัยอะไร เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวก
ในโลกนี้ปรินิพพานในปัจจุบัน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอยู่แล คฤหบดี รูป
ทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก
ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุเพิลิตเพลิน หมกมุ่นพัวพันรูปนั้น เมื่อ
ภิกษุนั้นเพิลิตเพลิน หมกมุ่น พัวพันรูปนั้นอยู่ วิทยญาณอันอาศัยซึ่งตณหานั้น
ย่อมมี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตณหานั้นก็ย่อมมี ภิกษุผู้มีอุปาทาน ย่อมไม่ปรินิพพาน
ฯลฯ ธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ
นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุเพิลิตเพลิน หมกมุ่นพัวพัน
ธรรมารมณนั้น เมื่อภิกษุนั้นเพิลิตเพลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่
วิทยญาณอันอาศัยซึ่งตณหานั้นย่อมมี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตณหานั้นก็ย่อมมี ภิกษุ
ผู้มีอุปาทานย่อมไม่ปรินิพพาน ดูกฤหบดี เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์
บางพวกในโลกนี้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

[๑๙๒] ดูกฤหบดี รูปอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภนา
นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุ ไม่เพิลิตเพลิน
ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันรูปนั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่เพิลิตเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน
รูปนั้นอยู่ วิทยญาณอันอาศัยซึ่งตณหานั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตณหานั้น
ย่อมไม่มี ภิกษุผู้ไม่มีอุปาทานย่อมปรินิพพาน ฯลฯ ธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้ง
ด้วยใจ อันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด
หากภิกษุ ไม่เพิลิตเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่
เพิลิตเพลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่ วิทยญาณอันอาศัยซึ่งตณหา
นั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตณหานั้นย่อมไม่มี ภิกษุผู้ไม่มีอุปาทาน
ย่อมปรินิพพาน ดูกฤหบดี เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกใน
โลกนี้ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๑

วัชชีสูตร

[๑๙๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ หัตถิกามใกล้แคว้น
วัชชี ครั้นนั้นแล อคคกฤหบดีชาวบ้านหัตถิกาม ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เหตุปัจจัยอะไรหนอแล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่ปรินิพพานใน
ปัจจุบัน อนึ่ง เหตุปัจจัยอะไร เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ปรินิพพาน
ในปัจจุบัน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอยู่แล คฤหบดี รูปทั้งหลายอันบุคคล
พึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวน
ให้กำหนด หากว่าภิกษุเพิลิตเพลิน หมกมุ่น พัวพันรูปนั้น เมื่อภิกษุนั้น
เพิลิตเพลิน หมกมุ่น พัวพันรูปนั้นอยู่ วิทยญาณอันอาศัยซึ่งตณหานั้นย่อมมี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมมี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อมไม่ปรินิพพาน ฯลฯ
ธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันนำปรารภนา นำใคร นำพอใจ นำรัก
ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุไม่เกิดเพเลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณ
นั้น เมื่อภิกษุนั้นเกิดเพเลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่ วิญญาน
อันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมมี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมมี ภิกษุผู้มีอุปาทาน
ย่อมไม่ปรินิพพาน ดุรคฤหบดีเหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้
ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

ดุรคฤหบดี รูปอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภนา นำใคร
นำพอใจ นำรัก ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุไม่เกิดเพเลิน ไม่
หมกมุ่น ไม่พัวพันรูปนั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่เกิดเพเลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน
รูปนั้นอยู่ วิญญานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้น
ย่อมไม่มี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อมปรินิพพาน ฯลฯ ธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้ง
ด้วยใจ อันนำปรารภนา นำใคร นำพอใจ นำรัก ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด
หากภิกษุไม่เกิดเพเลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่
เกิดเพเลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่ วิญญานอันอาศัยซึ่งตัณหา
นั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมไม่มี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อม
ปรินิพพาน ดุรคฤหบดี เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้
ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๒

นาฬินทสูตร

[๑๙๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปาวาริกัมพวัน
ใกล้เมืองนาฬินทา ครั้นนั้นแล อุปาลิคฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุปัจจัย
อะไรหนอแล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน อนึ่ง
เหตุปัจจัยอะไรเป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ปรินิพพานในปัจจุบัน พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า มีอยู่แล คฤหบดี รูปทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำ
ปรารภนา นำใคร นำพอใจ นำรัก ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุ
เกิดเพเลิน หมกมุ่น พัวพันรูปนั้น เมื่อภิกษุนั้นเกิดเพเลิน หมกมุ่น พัวพัน
รูปนั้นอยู่ วิญญานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมมี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้น
ก็ย่อมมี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อมไม่ปรินิพพาน ฯลฯ ธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้ง
ด้วยใจ อันนำปรารภนา นำใคร นำพอใจ นำรัก ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด
หากว่าภิกษุเกิดเพเลิน หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณนั้น เมื่อภิกษุนั้นเกิดเพเลิน
หมกมุ่น พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่ วิญญานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมมี อุปาทาน
อันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมมี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อมไม่ปรินิพพาน ดุรคฤหบดี
เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

ดุรคฤหบดี รูปอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันนำปรารภนา นำใคร
นำพอใจ นำรัก ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด หากว่าภิกษุไม่เกิดเพเลิน ไม่
หมกมุ่น ไม่พัวพันรูปนั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่เกิดเพเลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพัน
รูปนั้นอยู่ วิญญานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้น
ย่อมไม่มี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อมปรินิพพาน ฯลฯ ธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้ง
ด้วยใจ อันนำปรารภนา นำใคร นำพอใจ นำรัก ชกให้ใคร ขวนให้กำหนด
หากภิกษุไม่เกิดเพเลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้น เมื่อภิกษุนั้นไม่
เกิดเพเลิน ไม่หมกมุ่น ไม่พัวพันธรรมารมณนั้นอยู่ วิญญานอันอาศัยซึ่งตัณหา
นั้นย่อมไม่มี อุปาทานอันอาศัยซึ่งตัณหานั้นย่อมไม่มี ภิกษุผู้มีอุปาทานย่อม
ปรินิพพาน ดุรคฤหบดี เหตุปัจจัยนี้แล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้
ปรินิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๓

การทวาชสูตร

[๑๙๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระบิณโกลการทวาชะอยู่ ณ พระวิหารโฆสิ-
*ตาราม ใกล้พระนครโกสัมพี ครั้นนั้นแล พระเจ้าอุเทนได้เสด็จไปหาท่าน
พระบิณโกลการทวาชะ ทรงสนทนาปราศรัยกับท่านพระบิณโกลการทวาชะ ครั้น
ผ่านการสนทนาปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันแล้ว จึงประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้ตรัสถามท่านพระบิณโกลการทวาชะว่า ท่านการทวาชะผู้เจริญ เหตุ
ปัจจัยอะไรหนอแล เป็นเครื่องให้ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นผู้ยังเป็นหนุ่มแรกรุ่น มีผม
ดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ยังไม่หมดความกระปรี้กระเปร่าในกามทั้งหลาย
ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์จนตลอดชีวิต และปฏิบัติอยู่ได้นาน ท่าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พระบิดาโกลาฬการทวาชะทูลตอบว่า ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคผู้รู้ ผู้เห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ตรัสไว้ดังนี้ว่า ดูกฤกษะทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมาตั้งจิตว่าเป็นมารดา ในสตรีปุณมารดา เธอทั้งหลายจงตั้งจิตว่าเป็นพี่สาวน้องสาว ในสตรีปุณพี่สาวน้องสาว เธอทั้งหลายจงตั้งจิตว่าเป็นธิดา ในสตรีปุณธิดา ขอถวายพระพร ข้อนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กฤกษะเหล่านี้ผู้ยังเป็นหนุ่ม แกรุ่น มีผมดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ผู้ยังไม่หมดความกระแจะในกามทั้งหลาย ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ตลอดชีวิต และปฏิบัติอยู่ได้นาน ฯ

[๑๙๖] อ. ท่านการทวาชะผู้เจริญ จิตเป็นธรรมชาติโลเลบางคราว ธรรมคือ ความโลเลทั้งหลาย ย่อมเกิดขึ้นในเหล่าสตรีปุณมารดาก็มี ปุณพี่สาวน้องสาวก็มี ปุณธิดาก็มี มีไหมหนอ ท่านการทวาชะ ข้ออื่นที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กฤกษะเหล่านี้ผู้ยังเป็นหนุ่ม แกรุ่น มีผมดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ยังไม่หมดความกระแจะในกามทั้งหลาย ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ตลอดชีวิตและปฏิบัติอยู่ได้นาน ฯ

ปี. ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคผู้รู้ ผู้เห็น เป็นพระอรหันตสัมมา-

* สัมพุทธเจ้า พระองค์ตรัสไว้ดังนี้ว่า ดูกฤกษะทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมาพิจารณาภายในนี้แหละ เบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องต่ำแต่ปลายผมลงมา อันมีหนึ่งหุ้มอยู่โดยรอบ เต็มด้วยของไม่สะอาดมีประการต่างๆ ว่า มีอยู่ในภายในนี้ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่ย่อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันข้น น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ น้ำมูตร ดังนี้ ขอถวายพระพร แม้ข้อนี้ก็เหตุเป็นปัจจัยให้กฤกษะเหล่านี้ผู้ยังเป็นหนุ่ม แกรุ่น มีผมดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ผู้ยังไม่หมดความกระแจะในกามทั้งหลาย ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ตลอดชีวิตและปฏิบัติอยู่ได้นาน ฯ

[๑๙๗] อ. ท่านการทวาชะผู้เจริญ กฤกษะเหล่าใดเป็นผู้มีกายอันอบรมแล้ว เป็นผู้มศีลอันอบรมแล้ว เป็นผู้มจิตอันอบรมแล้ว เป็นผู้มปัญญาอันอบรมแล้ว การอบรมกายเป็นต้นนั้น ไม่เป็นกิจอันกฤกษะเหล่านั้นทำได้โดยยาก ส่วนกฤกษะเหล่าใดเป็นผู้มีกายยังไม่ได้อบรมแล้ว เป็นผู้มศีลยังไม่ได้อบรมแล้ว เป็นผู้มจิตยังไม่ได้อบรมแล้ว เป็นผู้มปัญญายังไม่ได้อบรมแล้ว การอบรมกายเป็นต้นนั้น เป็นกิจอันกฤกษะเหล่านั้นทำได้โดยยาก ท่านการทวาชะผู้เจริญ บางคราวเมื่อบุคคลตั้งใจอยู่ว่า เราจักทำไว้ในใจโดยความเป็นของไม่งาม แต่อารมณ์ย่อมมาโดยความเป็นของงามก็มี มีไหมหนอแล ท่านการทวาชะผู้เจริญ ข้ออื่นที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กฤกษะเหล่านี้ ผู้ยังเป็นหนุ่ม แกรุ่น มีผมดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ผู้ยังไม่หมดความกระแจะในกามทั้งหลาย ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ตลอดชีวิตและปฏิบัติอยู่ได้นาน ฯ

ปี. ขอถวายพระพร พระผู้มีพระภาคผู้รู้ ผู้เห็น เป็นพระอรหันตสัมมา-

* สัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ตรัสไว้ดังนี้ว่า ดูกฤกษะทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงมาเกิด เธอทั้งหลายจงเป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลายอยู่เกิด เธอทั้งหลายเห็นรูปด้วยตาแล้ว จงอย่าเป็นผู้ถือเอาโดยนิมิต อย่าเป็นผู้ถือเอาโดยอนุพยัญชนะ จงปฏิบัติเพื่อสละรวมจักขุอินทรีย์ที่เมื่อไม่สละรวมแล้ว เป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จงรักษากักขณทริย จงถึงความสละรวมในจักขุอินทรีย์ เธอทั้งหลายพึงเสี่ยงด้วยहुแล้ว . . . สูดกลิ่นด้วยจมูกแล้ว . . . ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว อย่าได้เป็นผู้ถือเอาโดยนิมิต อย่าได้เป็นผู้ถือเอาโดยอนุพยัญชนะจงปฏิบัติเพื่อความสละรวมมโนอินทรีย์ที่เมื่อไม่สละรวมแล้ว เป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำได้ จงรักษามโนอินทรีย์ จงถึงความสละรวมในมโนอินทรีย์ ขอถวายพระพร แม้ข้อนี้ ก็เหตุเป็นปัจจัยให้กฤกษะเหล่านี้ผู้ยังเป็นหนุ่ม แกรุ่น มีผมดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ผู้ยังไม่หมดความกระแจะในกามทั้งหลาย ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ตลอดชีวิตและปฏิบัติอยู่ได้นาน ฯ

[๑๙๘] อ. น้าอัสจระย ท่านการทวาชะผู้เจริญ ไม่เคยมีแล้ว ท่านการทวาชะผู้เจริญ ตามกำหนดธรรมปริยายนี้ อันพระผู้มีพระภาคผู้รู้ ผู้เห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสดีแล้ว ท่านการทวาชะผู้เจริญ ข้อนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้กฤกษะเหล่านี้ผู้ยังเป็นหนุ่ม แกรุ่น มีผมดำสนิท เป็นหนุ่มแน่น อยู่ในปฐมวัย ยังเป็นผู้ไม่หมดความกระแจะในกามทั้งหลาย ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ตลอดชีวิตและปฏิบัติอยู่ได้นาน ท่านการทวาชะผู้เจริญ ในสมัยใด แม้ข้าพเจ้าเอง มีกายมิได้รักษาแล้ว มีวาจามิได้รักษาแล้ว มีจิตมิได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
รักษาแล้ว มีสติได้ตั้งไว้แล้ว มีอินทรีย์ทั้งหลายมิได้ส้ารวมแล้ว เข้าไปสู่ฝ่ายใน
ในสมัยนั้น ธรรม คือ ความโลภทั้งหลายย่อมครอบงำข้าพเจ้ายิ่งนัก ท่าน
การทวาชะผู้เจริญ แต่ว่า ในสมัยใดแล ข้าพเจ้ามีกายอันรักษาแล้ว มีวาจาอัน
รักษาแล้ว มีจิตอันรักษาแล้ว มีสติอันตั้งไว้แล้ว มีอินทรีย์ทั้งหลายอันส้ารวมแล้ว
เข้าไปสู่ฝ่ายใน ในสมัยนั้น ธรรม คือ ความโลภทั้งหลายไม่ครอบงำข้าพเจ้า
ท่านการทวาชะผู้เจริญ ภาษิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ท่านการทวาชะผู้เจริญ ภาษิต
ของท่านแจ่มแจ้งนัก ท่านการทวาชะประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือน
หงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปไว้ในที่มืด
ด้วยหวังว่า ผู้มีจักขุจะเห็นรูปได้ ฉะนั้น ท่านการทวาชะผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอถึง
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นกับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง ขอนำ
การทวาชะจงจำข้าพเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งจนตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปเถิด ฯ

จบสูตรที่ ๔

โสณสูตร

[๑๙๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
กลั่นทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล บุตรแห่งคฤหบดีชื่อว่า
โสณะ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ เหตุปัจจัยอะไรหนอแล เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ ไม่ปรินิพพาน
ในปัจจุบัน และเหตุปัจจัยอะไร เป็นเครื่องให้สัตว์บางพวกในโลกนี้ ไม่ปรินิพพาน
ในปัจจุบัน พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มียูเล คฤหบดีบุตร ฯลฯ (เหมือน
สูตรที่ ๑ ข้อที่ ๑๙๑ และ ๑๙๒)

จบสูตรที่ ๕

โฆสิตสูตร

[๒๐๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ พระวิหารโฆสิตาราม ใกล้
พระนครโกสัมพี ครั้นนั้นแล โฆสิตคฤหบดีเข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ ฯลฯ
ครั้นแล้ว ได้ถามพระอานนทว่า ข้าแต่ท่านพระอานนทผู้เจริญ ที่เรียกว่าความ
แตกต่างแห่งธาตุๆ ดังนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสความแตกต่างแห่งธาตุไว้ด้วยเหตุมี
ประมาณเท่าไรหนอแล ท่านพระอานนทตอบว่า ดูกุรคฤหบดี มียูเล จักขุธาตุ
รูปอันน่าพอใจและจักขุวิญญาณ สุขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะ อัน
เป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา มียูเล คฤหบดี จักขุธาตุ รูปอัน ไม่น่าพอใจและจักขุ
วิญญาณ ทุกขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา
มียูเล คฤหบดี จักขุธาตุ รูปอันเป็นที่ตั้งแห่งอุเบกขาและจักขุวิญญาณ อทุก-

*ขมสุขเวทนา ย่อมบังเกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา
มียูเล คฤหบดี โสตราธาตุ . . . ฆานาธาตุ . . . ชิวหาธาตุ . . . กายธาตุ . . .
มโนธาตุ ธรรมารมณอันน่าพอใจและมโนวิญญาณ สุขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้นเพราะ
อาศัยผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา มียูเล คฤหบดี มโนธาตุ ธรรมารมณ
อัน ไม่น่าพอใจ และมโนวิญญาณ ทุกขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะ
อันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา มียูเล คฤหบดี มโนธาตุ ธรรมารมณอันเป็น
ที่ตั้งแห่งอุเบกขาและมโนวิญญาณ อทุกขมสุขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้นเพราะอาศัย
ผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา ดูกุรคฤหบดี พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
ความต่างแห่งธาตุไว้ ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

หาลิททกานิสสูตร

[๒๐๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัจจายนะอยู่ที่เรือนสกุล ใกล้สังปรัตต-
*บรรพต ในวันติชนบท ครั้นแล หาลิททกานิคฤหบดีเข้าไปหาท่านพระ
มหากัจจายนะถึงที่อยู่ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระมหากัจจายนะว่า พระผู้
เป็นเจ้าผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ดังนี้ว่า ความต่างกันแห่งเวทนาย่อม
บังเกิดขึ้น เพราะอาศัยความต่างกันแห่งผัสสะ ดังนี้ พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ความ
ต่างกันแห่งผัสสะย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยความต่างกันแห่งธาตุ ความต่างกัน
แห่งเวทนาย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยความต่างกันแห่งผัสสะ อย่างไรหนอแล ฯ

[๒๐๒] ท่านพระมหากัจจายนะตอบว่า ดูกุรคฤหบดี ภิกษุในธรรมวินัย
นี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้วย่อมรู้ชัดว่า รูปร่างนี้น่าพอใจ สุขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้น
เพราะอาศัยจักขุวิญญาณและผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา อนึ่ง ภิกษุเห็นรูป
ด้วยจักขุอย่างนั้นแล้วย่อมรู้ชัดว่า รูปร่างนี้ ไม่น่าพอใจ ทุกขเวทนาย่อมบังเกิด
ขึ้นเพราะอาศัยจักขุวิญญาณและผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา อีกประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
หนึ่ง ภิกษุเห็นรูปด้วยจักษุอย่างนั้นแล้ว ย่อมรู้ชัดว่ารูปอย่างนี้เป็นที่ตั้งแห่งอบกขา
อทุกขมสุขเวทนา ย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยจักษุวิญญาณและผัสสะ อันเป็นที่ตั้ง
แห่งอทุกขมสุขเวทนา ดุรคฤหบดี อีกประการหนึ่ง ภิกษุฟังเสียงด้วยหูแล้ว . . .
สดกลิณด้วยจมูกแล้ว . . . ลิ้มรสด้วยลิ้นแล้ว . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว . . .
รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดว่า ธรรมารมณ์อย่างนี้น่าพอใจ สุขเวทนา
ย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยมโนวิญญาณและผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนา
อหนึ่ง ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจอย่างนั้นแล้ว ย่อมรู้ชัดว่า ธรรมารมณ์นี้ไม่น่า
พอใจ ทุกขเวทนา ย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยมโนวิญญาณและผัสสะ อันเป็นที่ตั้ง
แห่งทุกขเวทนา อีกประการหนึ่ง ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจอย่างนั้นแล้ว ย่อม
รู้ชัดว่า ธรรมารมณ์อย่างนั้นเป็นที่ตั้งแห่งอบกขา อทุกขมสุขเวทนา ย่อมบังเกิดขึ้น
เพราะอาศัยมโนวิญญาณและผัสสะ อันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา ดุร
คฤหบดี ความต่างกันแห่งผัสสะย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยความต่างกันแห่งธาตุ
ความต่างกันแห่งเวทนา ย่อมบังเกิดขึ้น เพราะอาศัยความต่างกันแห่งผัสสะ ด้วย
ประการอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

นกุลบีตสูตร

[๒๐๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เกสวกฟาวัน อันเป็น
ที่พระราชทานอภัยแก่มฤค ไกล่สงสมารัตรินทร ในภักคชนบท ครั้นนั้นแล
นกุลบีตาคฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุปัจจัยอะไรหนอแล เป็นเครื่องให้
สัตว์บางพวกในโลกนี้ไม่ปรินิพพานในปัจจุบัน เหตุปัจจัยอะไร เป็นเครื่องให้
สัตว์บางพวกในโลกนี้ปรินิพพานในปัจจุบัน พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มีอยู่แล
คฤหบดี ฯลฯ (เหมือนสูตรที่ ๑ ข้อที่ ๑๙๒) ฯ

[๒๐๔] อหนึ่ง มีอยู่แล คฤหบดี ฯลฯ (เหมือนสูตรที่ ๑ ข้อที่ ๑๙๑
และ ๑๙๒) ฯ

จบสูตรที่ ๘

โลหิจจสูตร

[๒๐๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัจจายนะอยู่ ณ อรัญญกุฎี ใกล้
มักกรกฏญคร ในอวันตชนบท ครั้นนั้นแล พวกมาณพผู้เที่ยวหาฟันเป็นอันมาก
ซึ่งเป็นอันเตวสิกข์ของโลหิจจพราหมณ์ ได้พากันเข้าไปยังอรัญญกุฎีของท่านพระ
มหากัจจายนะ ครั้นแล้วพากันเดินตามกันไปมา เทียวตามกันไปรอบๆ กุฎีเล่น
เสเลยยกกีฬามีเสียงเอ็ดอึงอีกทีอยู่ว่า อันสมณะโสดนเหล่านี้เป็นเชื้อเถาถาคฤหบดี
เป็นชั้นแล้ว เป็นเหล่ากอเกิดแต่เท้าแห่งพรหม อันชาวแวนแคว้นเหล่านี้สักการะ
เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรง ดังนี้ ฯ

ครั้นนั้นแล ท่านพระมหากัจจายนะออกจากวิหารแล้ว ได้กล่าวกะมาณพ
เหล่านั้นว่า ดูกรมาณพทั้งหลาย พวกเธออย่าได้ส่งเสียงไป เราจักกล่าวธรรม
ให้เธอทั้งหลายฟัง เมื่อท่านพระมหากัจจายนะกล่าวอย่างนี้แล้ว มาณพเหล่านั้นก็
ได้พากันนั่งอยู่ ครั้นนั้นแล ท่านพระมหากัจจายนะได้กล่าวกะมาณพเหล่านั้นด้วย
คาถาทั้งหลายว่า ฯ

[๒๐๖] พราหมณ์เหล่าใด ย่อมระลึกถึงธรรมของพราหมณ์

ดังเดิมได้ พราหมณ์เหล่านั้นเป็นผู้สูงสุดโดยศีล เป็นผู้ก่อน
กว่า ทวารทั้งหลายย่อมเป็นอันพราหมณ์เหล่านั้นคุ้มครองแล้ว
รักษาดีแล้ว เพราะครอบงำความโกรธเสียได้ พราหมณ์
เหล่าใด ระลึกถึงธรรมของพราหมณ์ดังเดิมได้ พราหมณ์
เหล่านั้นเป็นผู้ประพฤตินิธรรม (กุศลกรรมบถ) และใน
ฉาน พราหมณ์เหล่าใดละเลยธรรมข้อนี้เสีย เป็นผู้มาด้วย
โคตรว่า พวกเราผู้อันความโกรธครอบงำแล้ว ผู้มีอาชญา
ในตนมากมาย ผู้ประพฤตินิผิดในสัตว์ทั้งหลาย ทั้งที่สดุ้งและ
มันคง จึงประพฤตินิสมมาเสมอ การสมาทานวัตรทั้งปวง
คือ การไม่กิน การนอนบนหนาม การอาบน้ำในเวลาเช้า
และพระเวท ๓ ของบุคคลผู้ไม่คุ้มครองทวาร เป็นการเปล่า
ผล เหมือนของปลื้มใจอันบุรุษ ได้แล้วในความฝันฉะนั้น การ
กล่าวสรรเสริญบริวารภักตเหล่านั้น คือ หนังสือทั้งสิบ ฆฎา
การหมักหมมมูลฝืน มนต์ ศิลพรตที่กล่าวว่าเป็นตะ การ
ล่อลวง ไม่ทำอันคด และการประพรมน้ำที่กล่าวว่าเป็น
ความรู้ของพวกพราหมณ์ เป็นการบำเพ็ญเพื่ออำภิส อันพวก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
พราหมณ์ทำแล้ว ส่วนจิตอันตั้งมั่นดีแล้ว อันผ่องใส ไม่
หม่นหมอง ไม่เหี้ยมโหดในสัตว์ทั้งปวง ข้อนั้นเป็นทางแห่ง
การถึงความเป็นพรหม ฯ

[๒๐๓] ครั้นนั้นแล มาณพเหล่านั้นขัดเคือง ไม่พอใจ ได้พากัน
เข้าไปหาโลหิจพราหมณ์ถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้กล่าวกะโลหิจพราหมณ์ว่า ขอ
ท่านผู้เจริญพึงทราบเถิด พระสมณมหาภิณายะก่อนว่า คัดค้านมนต์ของพราหมณ์
ทั้งหลายโดยส่วนเดียว เมื่อมาณพเหล่านั้นกล่าวแล้วอย่างนี้ โลหิจพราหมณ์
ก็ขัดเคือง ไม่พอใจ ลำดับนั้น โลหิจพราหมณ์จึงคิดตั้งนินทา การที่เราพึงดำ
พึงเหน็บแนม พึงบริภาษพระสมณมหาภิณายะ เพราะเชื่อฟังคำของมาณพเป็น
แน่นอนนี้ ไม่สมควรแก่เราเลย อย่างกระนั้นเลย เราไปหาแล้วถามดูเถิด ครั้น
นั้นแล โลหิจพราหมณ์กับมาณพเหล่านั้นได้เข้าไปหาท่านพระมหาภิณายะถึงที่
อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระมหาภิณายะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน ไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระมหาภิณายะว่า
ท่านภิณายะผู้เจริญ พวกมาณพผู้เที่ยวหาฟืนเป็นอันมาก ซึ่งเป็นอันเตวาลิกของ
ข้าพเจ้า ได้มาแล้วในที่นี่หรือหนอแล ท่านพระมหาภิณายะตอบว่า ดูกรพราหมณ์
พวกมาณพผู้เที่ยวหาฟืนเป็นอันมาก ซึ่งเป็นอันเตวาลิกของท่าน ได้มาแล้วใน
ที่นี่ ฯ

โล . ท่านภิณายะผู้เจริญได้ปราศรัยอะไรกับมาณพเหล่านั้นบ้างหรือ ฯ

ก . ดูกรพราหมณ์ อาตมาได้ปราศรัยกับมาณพเหล่านั้นแล ฯ

โล . ก็ท่านภิณายะผู้เจริญได้ปราศรัยกับมาณพเหล่านั้นอย่างไรเล่า ฯ

ก . ดูกรพราหมณ์ อาตมาได้ปราศรัยกับมาณพเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ฯ

พราหมณ์เหล่าใด ย่อมระลึกถึงธรรมของพราหมณ์ดั้งเดิมได้

พราหมณ์เหล่านั้นเป็นผู้สูงสุดโดยศีล เป็นผู้ก่อนกว่า ฯลฯ

ข้อนั้นเป็นทางแห่งการถึงความเป็นพรหม ฯ

ดูกรพราหมณ์ อาตมาได้ปราศรัยกับมาณพเหล่านั้นอย่างนี้แล ฯ

โล . ท่านภิณายะผู้เจริญได้กล่าวว่า ผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้ว ดังนี้
ท่านภิณายะผู้เจริญ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล บุคคลจึงถือว่าเป็นผู้มี
ทวารอันไม่คุ้มครองแล้ว ฯ

ก . ดูกรพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อม
ยินดีในรูปที่น่ารัก ย่อมยินร้ายในรูปที่ไม่น่ารัก มีสติอันไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว มีจิต
มีอารมณ์อันน้อยอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ตามความเป็นจริง
โดยประการที่อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามกเหล่านั้นบังเกิดขึ้นแล้วแก่บุคคลนั้น ไม่
ดับไปหาส่วนเหลือมิได้ ฟังเสียงด้วยหูแล้ว . . . สูดกลิ่นด้วยจมูกแล้ว . . . ลิ้มรส
ด้วยลิ้นแล้ว . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว
ย่อมยินดีในธรรมารมณ์อันน่ารัก ย่อมยินร้ายในธรรมารมณ์อันไม่น่ารัก มีสติอัน
ไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว มีจิตมีอารมณ์อันน้อยอยู่ และไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ ตามความเป็นจริง โดยประการที่อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามกบังเกิดขึ้นแล้ว
แก่บุคคลนั้น ไม่ดับไปโดยหาส่วนเหลือมิได้ ดูกรพราหมณ์ บุคคลเป็นผู้มีทวารอัน
ไม่คุ้มครองแล้ว ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

[๒๐๔] ข้าแต่ท่านภิณายะผู้เจริญ ข้อที่ท่านภิณายะผู้เจริญกล่าว
บุคคลเป็นผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้วว่า ผู้มีทวารอันไม่คุ้มครองแล้วนี้ นำอัสจรรย์
ไม่เคยมี ท่านภิณายะผู้เจริญได้กล่าวว่า ผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้ว ดังนี้ ด้วย
เหตุมีประมาณเท่าไรหนอแล บุคคลจึงถือว่าเป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้ว ฯ

ดูกรพราหมณ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมไม่ยินดี
ในรูปที่น่ารัก ไม่ยินร้ายในรูปที่ไม่น่ารัก มีสติอันเข้าไปตั้งไว้แล้ว มีจิตมีอารมณ์
หาประมาณมิได้อยู่ และย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ตามความเป็นจริง
โดยประการที่อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามกบังเกิดขึ้นแล้วแก่ภิกษุนั้น ดับไปโดย
หาส่วนเหลือมิได้ ฟังเสียงด้วยหูแล้ว . . . สูดกลิ่นด้วยจมูกแล้ว . . . ลิ้มรสด้วยลิ้น
แล้ว . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกายแล้ว . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย่อมไม่
ยินดีในธรรมารมณ์ที่น่ารัก ย่อมไม่ยินร้ายในธรรมารมณ์ที่ไม่น่ารัก มีสติอันเข้า
ไปตั้งไว้แล้ว มีจิตมีอารมณ์หาประมาณมิได้อยู่ และย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติ ตามความเป็นจริง โดยประการที่อกุศลธรรมทั้งหลายอันลามกบังเกิดขึ้นแล้ว
แก่ภิกษุนั้น ดับไปโดยหาส่วนเหลือมิได้ ดูกรพราหมณ์ ภิกษุเป็นผู้มีทวารอัน
คุ้มครองแล้ว ด้วยประการอย่างนี้แล ฯ

[๒๐๕] ข้าแต่ท่านภิณายะผู้เจริญ ข้อที่ท่านภิณายะผู้เจริญกล่าว
บุคคลเป็นผู้มีทวารอันคุ้มครองแล้วว่า เป็นผู้ที่มีทวารอันคุ้มครองแล้วนี้ นำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
อัครจรรย์ ไม่เคยมี ข้าแต่ท่านกัจจายนะผู้เจริญ ภาษิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ข้า
แต่ท่านกัจจายนะผู้เจริญ ภาษิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านกัจจายนะผู้เจริญ
ท่านกัจจายนะประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนหงายของทีคว่า เปิด
ของทีปิด บอกทางแค้นหลงทาง หรือสองประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า ผู้มีจักษ
จักเห็นรูปได้ ฉะนั้น ข้าแต่ท่านกัจจายนะผู้เจริญ ข้าพเจ้านี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น กับทั้งพระธรรมและภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอท่านกัจจายนะผู้เจริญ
จงจำข้าพเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่นั้น
เป็นต้น ไป อนึ่ง ขอท่านกัจจายนะผู้เจริญจงเข้าไปสู่โลหิจจสกุล เหมือนอย่าง
ที่ท่านกัจจายนะผู้เจริญเข้าไปสู่สกุลอุบาสกทั้งหลายในมกกรกฏนครเกิด มาณพ
ทั้งหลายหรือมาณวิกาทั้งหลายเหล่าใดในโลหิจจสกุลนั้น จักกราบไหว้ จักลุกขึ้น
ต้อนรับท่านกัจจายนะผู้เจริญ หรือจักนำอาสนะ จักถวายน้ำแก่ท่านกัจจายนะผู้
เจริญ สามิจิกรรณ มีการกราบไหว้เป็นต้นนั้นจักมีเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อ
ความสุขตลอดกาลนาน แก่มาณพหรือมาณวิกาเหล่านั้น ฯ

จบสูตรที่ ๙

เวรหัญจานิสูตร

[๒๑๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอุทายีอยู่ ณ สวนมะม่วงของโตทยะ-

*พราหมณ์ ใกล้คามณทานคร ครั้นนั้นแล มาณพผู้เป็นศิษย์ของนางพราหมณ์ผู้เป็น
เวรหัญจานิโคตร ได้เข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระอุทายี
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น
แล้ว ท่านพระอุทายีจึงมาณพนั้นให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาภายา ให้รื่นเริง
ด้วยธรรมิกถา ครั้นนั้นแล มาณพผู้เฝ้าท่านพระอุทายีให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน
ให้อาภายา ให้รื่นเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ลุกขึ้นจากอาสนะเข้าไปหานางพราหมณ์
เวรหัญจานิโคตรถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะนางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรว่า ขอ
แม่เจ้าผู้เจริญพึงทราบเถิด พระสมณะอุทายีแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะ
ในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้ง
พยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ดังนี้ นางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรกล่าวว่า
เนมะมานพ ถ้าอย่างนั้นเธอจงนิมนต์พระสมณะอุทายีตามคำของฉันทักด้วยกัตถ์อันจะมี
ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด มาณพนั้นรับคำของนางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรแล้ว เข้า
ไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ได้ยินว่า ขอท่านอุทายี
ผู้เจริญจงรับกัตถ์เพื่อกัตถ์กิจอันจะมีในวันพรุ่งนี้ ของนางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตร
ผู้เป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าเถิด ท่านพระอุทายีได้รับนิมนต์ด้วยคุณูปภาพ ครั้น
นั้นแล โดยกาลล่วงไปแห่งราตรีนั้น ในเวลาเช้า ท่านพระอุทายีนั่งแล้ว ถือบาตรและ
จีวรเข้าไปยังนิเวศของนางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตร แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาปลาด
ไว้แล้ว ครั้นนั้นแล นางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรยังท่านพระอุทายีให้อัมมหน้า
สำราญ ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของตนเองแล้ว ทราบว่า
ท่านพระอุทายีผู้ฉันแล้ว ลดมือจากบาตรแล้ว ได้สวมเชียงเท้า นั่งบนอาสนะอัน
สูง คฤมศีระแล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ท่านสมณะ ขอท่านจงกล่าว
ธรรม ท่านพระอุทายีกล่าวว่า นื่องหญิง เวลาจักมี ดังนี้แล้ว ลุกขึ้นจากอาสนะ
แล้วหลีกไป ฯ

[๒๑๑] แม้ครั้งที่สอง มาณพนั้นได้เข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่
ได้ปราศรัยกับท่านพระอุทายี ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระอุทายีได้ยังมาณพนั้นให้เห็นแจ้ง ให้
สมาทาน ให้อาภายา ให้รื่นเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว มาณพนั้นผู้เฝ้าท่านพระอุทายี
ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาภายา ให้รื่นเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว ได้ลุกขึ้น
จากอาสนะ เข้าไปหานางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะ
นางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรว่า ขอแม่เจ้าผู้เจริญพึงทราบเถิด พระสมณะอุทายี
แสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง นาง
พราหมณ์เวรหัญจานิโคตรกล่าวว่า เนมะมานพ ก็เธอกำลังคุณของพระสมณะอุทายี
อย่างนี้ๆ พระสมณะอุทายีผู้ฉันฉันแล้วแล้ว ท่านสมณะ ขอท่านจงกล่าว
ธรรม ดังนี้ กล่าววว่า นื่องหญิง เวลาจักมี ดังนี้แล้ว ก็ลุกขึ้นจากอาสนะหลีก
ไปเสีย มาณพนั้นกล่าวว่า ข้าแต่แม่เจ้าผู้เจริญ ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะว่า แม่เจ้า
สวมเชียงเท้า นั่งบนอาสนะสูง คฤมศีระแล้ว ได้กล่าวดังนี้ว่า พระสมณะ ขอท่าน
จงกล่าวธรรม ด้วยว่าท่านผู้เจริญเหล่านั้นเป็นผู้หนักในธรรม เป็นผู้เคารพธรรม
นางพราหมณ์เวรหัญจานิโคตรกล่าวว่า เนมะมานพ ถ้าเช่นนั้น เธอจงนิมนต์พระ
สมณะอุทายีตามคำของเรา ด้วยกัตถ์เพื่อกัตถ์กิจอันจะมีในวันพรุ่งนี้ มาณพนั้นรับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
คำของนางพราหมณ์เวรหัญจानीโคตรแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ครั้น
แล้ว ได้กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ได้ยินว่า ขอท่านพระอุทายีผู้เจริญจงรับกัณฑ์เพื่อ
กัณฑ์อีกอันจะมีในวันพรุ่งนี้ของนางพราหมณ์เวรหัญจानीโคตร ผู้เป็นอาจารย์ของ
ข้าพเจ้าดังนี้ ท่านพระอุทายีรับนิมนต์ด้วยศุภนิภาพ ครั้นนั้นแล โดยล่วง ไปแห่ง
ราตรีนั้น ในเวลาเช้า ท่านพระอุทายีนั่งแล้ว ถือบาตรและจีวร เข้า ไปยังนิเวศน์
ของนางพราหมณ์เวรหัญจानीโคตร นั่งบนอาสนะอันเขาปูลาดไว้แล้ว ครั้นนั้น
แล นางพราหมณ์เวรหัญจानीโคตรยังท่านพระอุทายีให้อิมหนาสำราญด้วยขาทนีย
โภชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของตนเองแล้ว ทราบว่า ท่านพระอุทายีฉันเสร็จ
แล้ว ลดมือจากบาตรแล้ว ได้ถอดเชียงเท้า นั่งบนอาสนะต่ำ เปิดศีรษะแล้ว
ได้กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ท่านเจ้าข้า เมื่ออะไรหนอแล มียู พระอรหันต์
ทั้งหลายจึงบัญญัติสุขและทุกข์ เมื่ออะไร ไม่มี พระอรหันต์ทั้งหลายจึง ไม่บัญญัติสุข
และทุกข์ ฯ

[๒๑๒] ท่านพระอุทายีตอบว่า ดูกรน้องหญิง เมื่อจักขุแลมียู
พระอรหันต์ทั้งหลายจึงบัญญัติสุขและทุกข์ เมื่อจักขุ ไม่มีพระอรหันต์ทั้งหลายจึง ไม่
บัญญัติสุขและทุกข์ ฯลฯ เมื่อใจมียู พระอรหันต์ทั้งหลายจึงบัญญัติสุขและทุกข์
เมื่อใจ ไม่มี พระอรหันต์ทั้งหลายจึง ไม่บัญญัติสุขและทุกข์ ฯ

เมื่อท่านพระอุทายีกล่าวอย่างนี้แล้ว นางพราหมณ์เวรหัญจानीโคตรได้
กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภาสิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ภาสิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านอุทายีผู้เจริญ ดิฉันนี้ขอถึงพระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น กับทั้งพระธรรม และพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระคุณเจ้า
อุทายีจงจำดีฉันไว้ว่าเป็นอุบาสิกาผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่บัดนี้
เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบคหปติวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เวสาลีสูตร ๒. วัชชีสูตร ๓. นาฬันทาสสูตร ๔. ภารทวาชสูตร
๕. โสณสูตร ๖. โฉลิตสูตร ๗. หาลิททกานิสสูตร ๘. นกุลปิตสูตร
๙. โลหิจจสูตร ๑๐. เวรหัญจानीสูตร

เทวทหวรรคที่ ๔
เทวทหสูตร

[๒๑๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมชื่อว่าเทวทหะ
ของสาकยราชทั้งหลาย ในสักกชนบท ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไม่กล่าวว่า ความไม่ประมาทในผัสสายตนะ ๖
อันภิกษุทั้งหลายพึงควรทำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย แต่เราไม่กล่าวว่า ความไม่
ประมาทในผัสสายตนะ ๖ อันภิกษุทั้งหลายพึงควรทำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่าใดเป็นอรหันต์ขนิณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลง
ภาระลงแล้ว มีประโยชน์ตนอันบรรลุล่วงโดยลำดับแล้ว มีสังโยชน์ในภพหมดสิ้นแล้ว
เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้โดยชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า ความไม่
ประมาทในผัสสายตนะ ๖ อันภิกษุเหล่านั้น ไม่ควรทำ ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร
เพราะเหตุว่า ความไม่ประมาทของภิกษุเหล่านั้น ไม่ควรแล้วเพื่อประมาทได้อีก
เพราะความไม่ประมาทนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย แต่ว่าภิกษุเหล่าใด ยังเป็นเสขะ
ยังไม่บรรลุลหัตผล บรรลุนาธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะ อันไม่มีธรรมอันยิ่ง
กว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า ความไม่ประมาทในผัสสายตนะ ๖ อันภิกษุ
เหล่านั้นควรทำ ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะเหตุว่า รูปทั้งหลายอันจะพึงรู้แจ้ง
ด้วยจักขุ อันเป็นที่รื่นรมย์ใจก็มี อันไม่เป็นที่รื่นรมย์ใจก็มี รูปเหล่านั้นถูกต้อง
แล้วๆ ย่อมไม่กลุ้มรมจิตของบุคคลผู้ไม่ประมาทตั้งอยู่ เพราะการไม่ถูกกลุ้มรม
จิต ความเพียรเป็นคุณอันบุคคลนั้นปรารภแล้ว ไม่ให้ย่อหย่อน สติเป็นธรรมชาติ
อันบุคคลนั้นเข้าไปตั้งไว้แล้ว ไม่ให้หลงลืม กายสงบ ไม่กระสับกระส่าย จิตตั้ง
มั่น มีอารมณ์อันเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราเห็นผลแห่งความไม่ประมาทนี้แล
จึงกล่าวว่า ความไม่ประมาทในผัสสายตนะ ๖ อันภิกษุเหล่านั้นควรทำ ฯลฯ
ธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจอันเป็นที่รื่นรมย์ใจก็มี อันไม่เป็นที่รื่นรมย์ใจก็มี
ธรรมารมณเหล่านั้นถูกต้องแล้วๆ ย่อมไม่กลุ้มรมจิตของบุคคลผู้ไม่ประมาทตั้งอยู่
เพราะการไม่กลุ้มรมจิต ความเพียรเป็นคุณอันบุคคลนั้นปรารภแล้ว ไม่ให้ย่อ
หย่อน สติเป็นธรรมชาติอันบุคคลนั้นเข้าไปตั้งไว้แล้ว ไม่ให้หลงลืม กายสงบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ไม่กระสับกระส่าย จิตตั้งมั่น มีอารมณ์อันเดียว ดุริยภิกขุทั้งหลาย เราเห็นผล
แห่งความไม่ประมาทนี้แล จึงกล่าวว่า ความไม่ประมาทในผัสสายตนะ ๖ อัน
ภิกษุเหล่านั้นควรทำ ฯ

จบสูตรที่ ๑

ขณสูตร

[๒๑๔] ดุริยภิกขุทั้งหลาย เป็นลากของเรอทั้งหลายแล้ว เรอทั้งหลาย
ได้ดีแล้ว ขณะเพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เรอทั้งหลายได้เฉพาะแล้ว ดุริย
ภิกขุทั้งหลาย นรกริชาว่าผัสสายตนิกะ ๖ อันเราเห็นแล้ว ในผัสสายตนิกะ-

*นรกริชา สัตว์จะเห็นรูปอะไร ด้วยจักขุ ก็ย่อมเห็นแต่รูปอื่นไม่นำปรารภณา ย่อม
ไม่เห็นรูปอื่นนำปรารภณา ย่อมเห็นแต่รูปไม่นำใคร ย่อมไม่เห็นรูปอื่นนำใคร ย่อม
เห็นแต่รูปอื่นไม่นำพอใจ ย่อมไม่เห็นรูปอื่นนำพอใจ จะพึงเสียอะไร ด้วยหู . . .
จะดมกลิ่นอะไร ด้วยจมูก . . . จะลิ้มรสอะไร ด้วยลิ้น . . . จะถูกต้อง
โผฏฐัพพะอะไร ด้วยกาย . . . จะรู้แจ้งธรรมารมณ์อะไร ด้วยใจ ก็ย่อมรู้แจ้ง
แต่ธรรมารมณ์อื่นไม่นำปรารภณา ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์อื่นนำปรารภณา ย่อมรู้
แจ้งแต่ธรรมารมณ์อื่นไม่นำใคร ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์อื่นนำใคร ย่อมรู้แจ้งแต่
ธรรมารมณ์อื่นไม่นำพอใจ ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์อื่นนำพอใจ

[๒๑๕] ดุริยภิกขุทั้งหลาย เป็นลากของเรอทั้งหลายแล้ว เรอทั้งหลาย
ได้ดีแล้ว ขณะเพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เรอทั้งหลายได้เฉพาะแล้ว ดุริย
ภิกขุทั้งหลาย สวรรคชื่อว่า ผัสสายตนิกะ ๖ ชัน เราได้เห็นแล้ว ในผัสสายต-

*นิกสวรรคนั้น บุคคลจะเห็นรูปอะไร ด้วยจักขุ ก็ย่อมเห็นแต่รูปอื่นนำปรารภณา
ย่อมไม่เห็นรูปอื่นนำปรารภณา ย่อมเห็นแต่รูปอื่นนำใคร ย่อมไม่เห็นรูปอื่นไม่นำ
ใคร ย่อมเห็นแต่รูปอื่นนำพอใจ ย่อมไม่เห็นรูปอื่นไม่นำพอใจ ฯลฯ จะรู้แจ้ง
ธรรมารมณ์อะไร ด้วยใจ ก็ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณ์อื่นนำปรารภณา ย่อมไม่รู้
แจ้งธรรมารมณ์อื่นนำปรารภณา ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณ์ที่นำใคร ย่อมไม่รู้แจ้ง
ธรรมารมณ์ที่ไม่นำใคร ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณ์อื่นนำพอใจ ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์
อื่นไม่นำพอใจ ดุริยภิกขุทั้งหลาย เป็นลากของเรอทั้งหลายแล้ว เรอทั้งหลายได้ดี
แล้ว ขณะเพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เรอทั้งหลายได้เฉพาะแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๒

ปคคัยสูตรที่ ๑

[๒๑๖] ดุริยภิกขุทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์เป็นผู้มีรูปเป็นที่มา ยินดี
เป็นผู้ยินดีแล้วในรูป เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในรูป เพราะรูปแปรปรวน คลายไป
และดับไป เทวดาและมนุษย์ย่อมอยู่เป็นทุกข์ เทวดาและมนุษย์เป็นผู้มีเสียงเป็นที่
มา ยินดี . . . เป็นผู้มีกลิ่นเป็นที่มา ยินดี . . . เป็นผู้มีรสเป็นที่มา ยินดี . . . เป็นผู้
มีโผฏฐัพพะเป็นที่มา ยินดี . . . เป็นผู้มีธรรมารมณ์เป็นที่มา ยินดี เป็นผู้ยินดีแล้วใน
ธรรมารมณ์ เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในธรรมารมณ์ เพราะธรรมารมณ์แปรปรวน คลาย
ไปและดับไป เทวดาและมนุษย์ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดุริยภิกขุทั้งหลาย ส่วนตถาคต
ผู้เป็นอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ รู้แจ้งแล้วซึ่งความเกิดขึ้น ความดับไป คุณ โทษ
และอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งรูปทั้งหลาย ตามความเป็นจริง ไม่เป็นผู้มีรูปเป็น
ที่มา ยินดี ไม่เป็นผู้ยินดีแล้วในรูป ไม่เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในรูป เพราะรูปแปร
ปรวน คลายไปและดับไป ตถาคตย่อมอยู่เป็นสุข ดุริยภิกขุทั้งหลาย ตถาคตผู้
เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ รู้แจ้งแล้วซึ่งความเกิดขึ้นความดับไป คุณ โทษ
และอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งเสียง . . . กลิ่น . . . รส . . . โผฏฐัพพะ . . .
ธรรมารมณ์ ตามความเป็นจริง ย่อมไม่เป็นผู้มีธรรมารมณ์เป็นที่มา ยินดี ไม่เป็นผู้
ยินดีแล้วในธรรมารมณ์ ไม่เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในธรรมารมณ์ เพราะธรรมารมณ์
แปรปรวนไป คลายไปและดับไป ตถาคตก็ย่อมอยู่เป็นสุข ฯ

ครั้นพระผู้มีพระภาคผู้สกลตศาสดา ได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึง
ได้ตรัสสถาปนาประพันธ์ต่อไปว่า ฯ

[๒๑๗] รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์
ทั้งสิ้น อันนำปรารภณา นำใครและนำพอใจ ที่กล่าวกันว่ามียอยู่
ประมาณเท่าใด รูปารมณ์เป็นต้นเหล่านั้นนั้นแล เป็นสิ่งอัน
ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก สมมติว่าเป็นสุข ถ้าว่ารูปารมณ์เป็น
ต้นเหล่านั้นดับไปในที่ใด ที่นั้น เทวดา และมนุษย์เหล่านั้น
สมมติว่าเป็นทุกข์ ส่วนว่าพระอริยะเจ้าทั้งหลาย เห็นการดับ
สักกายะ (รูปารมณ์เป็นต้นที่บุคคลถือว่าเป็นของตน) ว่าเป็น
สุข การเห็นของพระอริยะเจ้าทั้งหลายผู้เห็นอยู่นี้ ย่อมเป็น
ข้าศึกกับชาวโลกทั้งปวง บุคคลเหล่าอื่นกล่าวสิ่งใดว่าเป็นสุข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พระอริยะเจ้าทั้งหลายกล่าวสิ่งนั้นว่าเป็นทุกข์ บุคคลเหล่าอื่น
กล่าวสิ่งใดว่าเป็นทุกข์ พระอริยะเจ้าทั้งหลายรู้แจ้งสิ่งนั้นว่า
เป็นสุข เธอจึงเห็นธรรมที่รู้ได้ยาก คนพาลผู้หลง ไม่รู้แจ้ง
ในนิพพานนี้ ความมิดย้อมมีแก่บุคคลผู้ถูกนิวรณ์หุ้มห่อ เหมือน
ความมัวมนย้อมมีแก่บุคคลผู้ไม่เห็น นิพพานย้อมมีแก่
สัตบุรุษ เหมือนแสงสว่างย้อมมีแก่บุคคลผู้เห็น ชนทั้งหลาย
แสวงหา ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมไม่รู้แจ้งนิพพานอันมีในที่
ใกล้ ธรรมนี้อันบุคคลผู้ถูกความกำหนัดในภพครอบงำ ผู้
เล่นไปตามกระแสตัณหาในภพ ผู้อันบ่วงแห่งมารทวนทับ
ไม่ตรัสรู้ได้ง่าย ไครหนอ เว้นจากพระอริยะเจ้าทั้งหลายแล้ว
ย่อมควรเพื่อจะตรัสรู้นิพพานบท ที่พระอริยะเจ้าทั้งหลายรู้โดย
ชอบ เป็นผู้ไม่มีอาสวะปรินิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปัคคัยหสูตรที่ ๒

[๒๑๘] ดุกริกษุทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์เป็นผู้มีรูปเป็นที่มายินดี
เป็นผู้ยินดีแล้วในรูป เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในรูป เพราะรูปแปรปรวน คลายไป
และดับไป เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายย่อมอยู่เป็นทุกข์ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้มีเสียงเป็นที่มายินดี . . . เป็นผู้มีกลิ่นเป็นที่มายินดี . . . เป็นผู้มีรสเป็นที่มายินดี . . .
เป็นผู้มีโผฏฐัพพะเป็นที่มายินดี . . . เป็นผู้มึรรมารมณเป็นที่มายินดี เป็นผู้ยินดี
แล้วในธรรมารมณ เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในธรรมารมณ เพราะธรรมารมณ
แปรปรวน คลายไปและดับไป เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายย่อมอยู่เป็นทุกข์ ดุกร
ิกษุทั้งหลาย ส่วนตถาคตผู้รู้เห็นตรัสรู้เองโดยชอบ รู้แจ้งแล้วซึ่งความเกิดขึ้น
ความดับไป คุณ โทษ และอบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งรูปทั้งหลาย ไม่เป็น
ผู้มีรูปเป็นที่มายินดี ไม่เป็นผู้ยินดีแล้วในรูป ไม่เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในรูป
เพราะรูปแปรปรวน คลายไปและดับไป ตถาคตย่อมอยู่เป็นสุข ตถาคตผู้รู้เห็นตรัส
รู้เองโดยชอบ รู้แจ้งแล้วซึ่งความเกิดขึ้น ความดับไป คุณ โทษ และอบาย
เครื่องสลัดออกแห่งเสียง . . . แห่งกลิ่น . . . แห่งรส . . . แห่งโผฏฐัพพะ . . . แห่ง
ธรรมารมณ ตามความเป็นจริง ไม่เป็นผู้มึรรมารมณเป็นที่มายินดี ไม่เป็นผู้ยินดี
แล้วในธรรมารมณ ไม่เป็นผู้ผลิตเพลินแล้วในธรรมารมณ ดุกริกษุทั้งหลาย
เพราะธรรมารมณแปรปรวนไป คลายไปและดับไป ตถาคตก็ย่อมอยู่เป็นสุข ฯ

จบสูตรที่ ๔

อัคคัยหสูตรที่ ๑

[๒๑๙] ดุกริกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงละสิ่งนั้นเสีย สิ่งนั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุข ดุกริกษุทั้งหลาย อะไรเล่าไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย ดุกร
ิกษุทั้งหลาย จักไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละจักขุนี้เสีย จักขุนี้
อันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข หู . . .
จมูก . . . ลิ้น . . . กาย . . . ใจ ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละใจนั้นเสีย
ใจนั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข
ดุกริกษุทั้งหลาย ชนพินาหาญฯ กังไม้และใบไม้ที่มีอยู่ในเขตรวันนีไป หรือพึงเผา
หรือพึงทำตามสมควรแก่เหตุ เธอทั้งหลายพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ชนนำพาเราไป
หรือเผา หรือทำพาเราตามสมควรแก่เหตุ ดังนี้บ้างหรือหนอ ริกษุเหล่านั้น
กราบทูลว่า หาเป็นดังนั้นไม่ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้น เพราะเหตุอะไร

ก. เพราะเหตุว่า ญาคูเป็นต้นนั้นมิได้เป็นตน หรือเป็นของเนื่องด้วยตน
ของข้าพระองค์ทั้งหลายเลย พระเจ้าข้า

พ. ดุกริกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล จักไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงละจักขุนี้เสีย จักขุนี้อันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข หู . . . จมูก . . . ลิ้น . . . กาย . . . ใจ ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงละใจนั้นเสีย ใจนั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฯ

จบสูตรที่ ๕

อัคคัยหสูตรที่ ๒

[๒๒๐] ดุกริกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จงละสิ่งนั้นเสีย สิ่งนั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความสุข ดุกริกษุทั้งหลาย อะไรเล่าไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย รูปไม่ใช่ของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละรูปนั้นเสีย รูปนั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็น
ไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เสีย... กลิ่น... รส... โผฏฐัพพะ...
ธรรมารมณ์ไม่ใช่ของเธทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละธรรมารมณ์นั้นเสีย ธรรมารมณ์
นั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชนพึงนำพญา กิงไม้และใบไม้ที่มีอยู่ในเขตวันนี้ไป หรือพึงเผา
หรือพึงทำตามสมควรแก่เหตุ เธอทั้งหลายพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ชนนำพวกเราไป
หรือเผา หรือทำตามสมควรแก่เหตุ ดังนี้ บ้างหรือหนอ ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลว่า หาเป็นดังนั้นไม่ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร

ภ. เพราะเหตุว่า พญาเป็นต้นนั้นมิได้เป็นตน หรือเป็นของเนื่องด้วยตน
ของข้าพระองค์ทั้งหลายเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล รูปไม่ใช่ของเธทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงละรูปนั้นเสีย รูปนั้นอันเธอทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เสีย... กลิ่น... รส... โผฏฐัพพะ... ธรรมารมณ์
ไม่ใช่ของเธทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละธรรมารมณ์นั้นเสีย ธรรมารมณ์นั้นอันเธอ
ทั้งหลายจะได้แล้ว จักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฯ

จบสูตรที่ ๖

เหตุอัมมัตตสูตรที่ ๑

[๒๒๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขเป็นของไม่เที่ยง แม่เหตุและปัจจัย
เพื่อความเป็นเหตุแห่งจักขนั้นก็ไม่เที่ยง จักขอันเกิดแต่เหตุที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจัก
เที่ยงเล่า ฯลฯ ใจเป็นของไม่เที่ยง แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความเป็นเหตุแห่งใจนั้น
ก็ไม่เที่ยง ใจอันเกิดแต่เหตุที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักข แม้ในหู แม้ใน
จมูก แม้ในลิ้น แม้ในกาย แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะ
คลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว
รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๗

เหตุอัมมัตตสูตรที่ ๒

[๒๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขเป็นทุกข์ แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความเป็น
เหตุแห่งจักขนั้นก็เป็นทุกข์ จักขอันเกิดแต่เหตุที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักเป็นสุขเล่า
ฯลฯ ใจเป็นทุกข์ แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความเป็นเหตุแห่งใจก็เป็นทุกข์ ใจอันเกิด
แต่เหตุที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักเป็นสุขเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ
แล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักข แม้ในหู แม้ในจมูก แม้ในลิ้น
แม้ในกาย แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึง
หลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้น
แล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ฯ

[๒๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขเป็นอนัตตา แม่เหตุและปัจจัยเพื่อ
ความเป็นเหตุแห่งจักขนั้นก็เป็นอนัตตา จักขอันเกิดแต่เหตุที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักเป็น
อัตตาเล่า ฯลฯ ใจเป็นอนัตตา แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความเป็นเหตุแห่งใจก็เป็น
อนัตตา ที่ไหนจักเป็นอัตตาเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็น
อยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักข แม้ในหู แม้ในจมูก แม้ในลิ้น แม้ในกาย
แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อ
หลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๘

เหตุพาหิรสูตรที่ ๑

[๒๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นของไม่เที่ยง แม่เหตุและปัจจัย
เพื่อความเป็นเหตุแห่งรูปก็ไม่เที่ยง รูปอันเกิดแต่เหตุที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจัก
เที่ยงเล่า เสีย กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์เป็นของไม่เที่ยง แม่เหตุ
และปัจจัยเพื่อความเป็นเหตุแห่งธรรมารมณ์ก็ไม่เที่ยง ธรรมารมณ์อันเกิดแต่เหตุที่
ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่
อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป แม้ในเสียง แม้ในกลิ่น แม้ในรส แม้ใน
โผฏฐัพพะ แม้ในธรรมารมณ์ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลาย
กำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

[๒๒๕] ดูกิริยาทั้งหลาย รูปเป็นทุกข์ แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความ
เกิดขึ้นแห่งรูปก็เป็นทุกข์ รูปอันเกิดแต่เหตุที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักเป็นสุขเล่า
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์เป็นทุกข์ แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความ
เกิดขึ้นแห่งธรรมารมณ์ก็เป็นทุกข์ ธรรมารมณ์อันเกิดแต่เหตุที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจัก
เป็นสุขเล่า ดูกิริยาทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อ
หน่ายแม้ในรูป แม้ในเสียง แม้ในกลิ่น แม้ในรส แม้ในโผฏฐัพพะ แม้ใน
ธรรมารมณ์ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น
เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๙

เหตุพาหิรสูตรที่ ๒

[๒๒๖] ดูกิริยาทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา แม่เหตุและปัจจัยเพื่อความ
เกิดขึ้นแห่งรูปก็เป็นอนัตตา รูปอันเกิดแต่เหตุที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักเป็นอิตตา
เล่า เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์เป็นอนัตตา แม่เหตุและปัจจัย
เพื่อความเกิดขึ้นแห่งธรรมารมณ์ก็เป็นอนัตตา ธรรมารมณ์อันเกิดแต่เหตุที่เป็น
อนัตตาที่ไหนจักเป็นอิตตาเล่า ดูกิริยาทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว
เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป แม้ในเสียง แม้ในกลิ่น แม้ในรส
แม้ในโผฏฐัพพะ แม้ในธรรมารมณ์ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะ
คลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว
รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อ
ความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเทวทหรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เทวทสูตร ๒. ขณสูตร ๓. ปักคัยสูตรที่ ๑ ๔. ปักคัยสูตร
ที่ ๒ ๕. อัคคัยสูตรที่ ๑ ๖. อัคคัยสูตรที่ ๒ ๗. เหตุอัมมัตตสูตรที่ ๑
๘. เหตุอัมมัตตสูตรที่ ๒ ๙. เหตุพาหิรสูตรที่ ๑ ๑๐. เหตุพาหิรสูตรที่ ๒ ฯ

นาวปารณวรรคที่ ๕

กรรมสูตร

[๒๒๗] ดูกิริยาทั้งหลาย เราจักแสดงกรรมทั้งใหม่และเก่า ความดับ
แห่งกรรม และปฏิบัติอันเป็นเครื่องให้ถึงความดับแห่งกรรม ท่านทั้งหลายจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ดูกิริยาทั้งหลาย กิรรมเก่าเป็นไฉน จักขุอันบัณฑิต
พึงเห็นว่าเป็นกรรมเก่า อันปัจจัยทั้งหลายปรุงแต่งแล้ว สำเร็จด้วยเจตนา เป็น
ที่ตั้งแห่งเวทนา หู . . . จมูก . . . ลิ้น . . . กาย . . . ใจอันบัณฑิตพึงเห็นว่าเป็นกรรมเก่า อัน
ปัจจัยปรุงแต่งแล้ว สำเร็จด้วยเจตนา เป็นที่ตั้งแห่งเวทนา ดูกิริยาทั้งหลาย
นี้เราเรียกว่า กรรมเก่า ฯ

[๒๒๘] ดูกิริยาทั้งหลาย กิรรมใหม่เป็นไฉน กรรมที่บุคคลทำด้วย
กาย วาจา ใจ ในบัดนี้ นี้เราเรียกว่า กรรมใหม่ ฯ

[๒๒๙] ดูกิริยาทั้งหลาย ก็ความดับแห่งกรรมเป็นไฉน นิโรธที่ถูกต้อง
วิมุตติ เพราะความดับแห่งกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม นี้เราเรียกว่า ความดับ
แห่งกรรม ฯ

[๒๓๐] ดูกิริยาทั้งหลาย ปฏิบัติอันเป็นเครื่องให้ถึงความดับแห่งกรรม
เป็นไฉน อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑
สัมมาวาจา ๑ สัมมากัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑
สัมมาสมาธิ ๑ ดูกิริยาทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ปฏิบัติอันเป็นเครื่องให้ถึงความ
ดับกรรม ฯ

[๒๓๑] ดูกิริยาทั้งหลาย กรรมเก่า กรรมใหม่ ความดับแห่งกรรม
และปฏิบัติอันเป็นเครื่องให้ถึงความดับกรรม เราได้แสดงแล้วแก่ท่านทั้งหลาย
ด้วยประการดังนี้แล กิจใดแล อันเราผู้ศาสดา ผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้
อนุเคราะห์แก่สาวกทั้งหลาย พึงทำ กิจนั้นเราทำแล้วเพราะอาศัยความอนุเคราะห์
ดูกิริยาทั้งหลาย นั้นโคณไม้ นั้นเรือนว่างเปล่า เธอทั้งหลายจงพยายาม อย่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ประมาณ อยุธยาได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนใจในภายหลัง นี่เป็นอนุศาสน์ของเราเพื่อ
เธอทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑

สัปปายสูตรที่ ๑

[๒๓๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงปฏิปทาอันเป็นอุปการะแก่นิพพาน
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทาอันเป็นอุปการะ
แก่นิพพานนั้นเป็นโจน ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมเห็นว่า จักขุ ไม่เที่ยง รูปทั้งหลาย
ไม่เที่ยง จักขุวิญญาณ ไม่เที่ยง จักขุสัมผัส ไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยก็ไม่เที่ยง ฯลฯ ภิกษุ
ในศาสนานี้ ย่อมเห็นว่า ใจ ไม่เที่ยง ธรรมารมณ ไม่เที่ยง มโนวิญญาณ ไม่เที่ยง
มโนสัมผัส ไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้น
เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยก็ไม่เที่ยง ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นปฏิปทาอันเป็น
อุปการะแก่นิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๒

สัปปายสูตรที่ ๒

[๒๓๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงปฏิปทาอันเป็นอุปการะแก
นิพพานแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทาอัน
เป็นอุปการะแก่นิพพานนั้นเป็นโจน ภิกษุในศาสนานี้ เห็นว่า จักขุเป็นทุกข รูปเป็น
ทุกข จักขุวิญญาณเป็นทุกข จักขุสัมผัสเป็นทุกข แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยก็เป็นทุกข ฯลฯ ภิกษุใน
ศาสนานี้ เห็นว่า ใจเป็นทุกข ธรรมารมณเป็นทุกข มโนวิญญาณเป็นทุกข
มโนสัมผัสเป็นทุกข แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิด
ขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยก็เป็นทุกข ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี่แลปฏิปทาอันเป็น
อุปการะแก่นิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๓

สัปปายสูตรที่ ๓

[๒๓๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงปฏิปทาอันเป็นอุปการะแก
นิพพานแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทาอัน
เป็นอุปการะแก่นิพพานนั้นเป็นโจน ภิกษุในศาสนานี้ เห็นว่า จักขุเป็นอนัตตา
รูปเป็นอนัตตา จักขุวิญญาณเป็นอนัตตา จักขุสัมผัสเป็นอนัตตา แม่สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยก็เป็น
อนัตตา ฯลฯ ภิกษุในศาสนานี้ เห็นว่า ใจเป็นอนัตตา ธรรมารมณเป็นอนัตตา
มโนวิญญาณเป็นอนัตตา มโนสัมผัสเป็นอนัตตา แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยก็เป็นอนัตตา ดุริ
ยภิกษุทั้งหลาย นี่แลปฏิปทาอันเป็นอุปการะแก่นิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๔

สัปปายสูตรที่ ๔

[๒๓๕] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงปฏิปทาอันเป็นอุปการะแก่นิพพาน
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทาอันเป็นอุปการะ
แก่นิพพานนั้นเป็นโจน ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจักสำคัญความข้อนั้น
เป็นโจน จักขุเที่ยงหรือไม่เที่ยง ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. รูป . . . จักขุวิญญาณ . . . จักขุสัมผัส . . . แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ใจเที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ธรรมามรณ . . . มโนวิมุตติ . . . มโนสัมพัส . . . แม่สขเวทนา
ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมพัสเป็นปัจจัย เที่ยง
หรือไม่เที่ยง ฯ

ภ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

ภ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือ
หนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

ภ. ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูการภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อม
เบื่อหน่ายแม้ในจักรขุ แม้ในรูป แม้ในจักขุวิมุตติ แม้ในจักขุสัมพัส แม้ใน
สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมพัสเป็นปัจจัย
 ฯลฯ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในใจ แม้ในธรรมามรณ แม้ในมโนวิมุตติ แม้ใน
มโนสัมพัส แม้ในสขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะ
มโนสัมพัสเป็นปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด
จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ดูการภิกษุทั้งหลาย นี่แลเป็นปฏิบัติอันเป็นอุปการะแก่นิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๕

อนันเตวาสิกานาจริยสูตร

[๒๓๖] ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤตพรหมจรรย์อันไม่มีอัน
เตวาสิก ไม่มีอาจารย์ ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังมีอันเตวาสิก ยังมีอาจารย์
อยู่เป็นทุกข์ ไม่สำราญ ส่วนภิกษุไม่มีอันเตวาสิก ไม่มีอาจารย์ อยู่เป็นสุข
สำราญ ดูการภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยังมีอันเตวาสิก ยังมีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นทุกข์
ไม่สำราญเป็นไฉน ธรรมทั้งหลายอันเป็นบาป เป็นอกุศล คือ ความดำริอันฟุ้งซ่าน
อันเป็นเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ ย่อมบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะ
เห็นรูปด้วยจักขุ อกุศลธรรมเหล่านั้นย่อมสิงอยู่ในของภิกษุนั้น เพราะอกุศล
ธรรมสิงอยู่ในของภิกษุนั้น เหตุนี้ เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า มีอันเตวาสิก เพราะ
อกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้นย่อมครอบงำภิกษุนั้น เหตุนี้เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า
มีอาจารย์ อีกประการหนึ่ง อกุศลธรรมอันลามก คือ ความดำริอันฟุ้งซ่าน เป็น
เครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ ย่อมเกิดขึ้นแก่ภิกษุ เพราะฟังเสียงด้วยหู . . . เพราะ
สุดกลืนด้วยจมูก . . . เพราะลิ้มรสด้วยลิ้น . . . เพราะถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . .
เพราะรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจ อกุศลธรรมเหล่านั้นสิงอยู่ในของภิกษุนั้น เพราะ
อกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้นสิงอยู่ในของภิกษุนั้น เหตุนี้ เราจึงเรียกภิกษุ
นั้นว่า มีอันเตวาสิก เพราะอกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้นย่อมครอบงำภิกษุนั้น
เหตุนี้เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า มีอาจารย์ ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีอันเตวาสิก
มีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ไม่สำราญ อย่างนี้แล ฯ

[๒๓๗] ดูการภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุผู้ไม่มีอันเตวาสิก ไม่มีอาจารย์ ย่อม
อยู่เป็นสุข สำราญอย่างไร ดูการภิกษุทั้งหลาย อกุศลธรรมอันลามก คือ ความดำริ
ที่ฟุ้งซ่าน เป็นเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ ไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ อกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้น ไม่สิงอยู่ในของภิกษุ
นั้น เพราะอกุศลธรรมอันลามกไม่สิงอยู่ในของภิกษุนั้น เหตุนี้ เราจึง
เรียกภิกษุนั้นว่า ไม่มีอันเตวาสิก เพราะอกุศลธรรมอันลามกไม่ครอบงำภิกษุนั้น
เหตุนี้ เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า ไม่มีอาจารย์ อกุศลธรรมอันลามก คือ ความดำริ
อันฟุ้งซ่าน เป็นเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ ย่อมไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุ เพราะ
ฟังเสียงด้วยหู . . . เพราะสุดกลืนด้วยจมูก . . . เพราะลิ้มรสด้วยลิ้น . . . เพราะถูก
ต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . . เพราะรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจ อกุศลธรรมอันลามก
เหล่านั้น ไม่สิงอยู่ในของภิกษุนั้น เพราะอกุศลธรรมอันลามกไม่สิงอยู่
ในของภิกษุนั้น เหตุนี้ เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า ไม่มีอันเตวาสิก เพราะ
อกุศลธรรมอันลามกไม่ครอบงำภิกษุนั้น เหตุนี้ เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า ไม่มี
อาจารย์ ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่มีอันเตวาสิก ไม่มีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นสุข

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สำราญ ด้วยประการอย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์
อันไม่มีอินฺเตวาสสิก ไม่มีอาจารย์ ดังนี้ ภิกษุผู้มีอินฺเตวาสสิก มีอาจารย์ ย่อมอยู่
เป็นทุกข์ ไม่สำราญ (ส่วน) ผู้ไม่มีอินฺเตวาสสิก ไม่มีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นสุข
สำราญ ดังนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

ติตถียสูตร

[๒๓๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าพวกปริพาชกอัญญเดียรถียพึงถามพวก
เธออย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักพระสมณ-

* โคตมเพื่อประสงค์อะไร พวกเธอเมื่อถูกถามอย่างนี้ พึงพยากรณ์แก่พวกเขา
อย่างนี้ว่า พวกเราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนด
รู้ทุกข์ ก็ถ้าพวกเขาถามอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ก็ทุกข์ที่ท่านทั้งหลาย
อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักพระสมณโคตมเพื่อกำหนดรู้ นั้น เป็นไฉน พวก
เธอพึงพยากรณ์แก่พวกเขาอย่างนี้ว่า พวกเราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในสำนักพระ
ผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ คือ จักขุ ทุกข์ คือ รูป ทุกข์ คือ จักขุวิญญาณ
ทุกข์ คือ จักขุสัมผัส ทุกข์ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้น เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ พวกเราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์
ในสำนักพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ คือ ใจ ทุกข์ คือ ธรรมารมณ์
ทุกข์ คือ มโนวิญญาณ ทุกข์ คือ มโนสัมผัส ทุกข์ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย พวกเธอเมื่อถูกถามอย่างนี้ พึงพยากรณ์แก่พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย
เหล่านั้น อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

ปริยายสูตร

[๒๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุมีหรือหนอแล ที่จะให้ภิกษุอาศัย
พยากรณ์หรือหัตถผล เว้นจากเชื่อผู้อื่น หรือเว้นจากความชอบใจ เว้นจากการพึง
ต่อๆ กันมา เว้นจากการนึกเดาเอาตามเหตุ เว้นจากการถือเอาใจความตามความเห็น
ของตน ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จ
แล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นต้นเดิม เป็น
ผู้แนะนำ เป็นที่พึ่ง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื้อความ
แห่งภาษิตนี้จงแจ่มแจ้งแก่พระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อพระผู้มีพระ-

* ภาคแล้ว จักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น
พวกเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าวบัดนี้ ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสพระ-

* ผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุมีอยู่ ที่จะให้
ภิกษุอาศัยพยากรณ์หรือหัตถผล เว้นจากการเชื่อต่อผู้อื่น เว้นจากความชอบใจ เว้น
จากการพึงต่อๆ กันมา เว้นจากการนึกเดาเอาตามเหตุ เว้นจากการถือเอาใจความ
ตามความเห็นของตน ย่อมทราบชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจ
ที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

[๒๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เหตุที่จะให้ภิกษุอาศัยพยากรณ์หรือหัตถผล
 ฯลฯ เป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งราคะ
 โทสะและโมหะอันมีอยู่ในภายในว่าราคะ โทสะ และโมหะมีอยู่ในภายในของเรา
 ภิกษุเห็นรูปชนิดใดด้วยจักขุแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งราคะ โทสะ และโมหะอันมีอยู่ใน
 ภายในว่า ราคะ โทสะ และโมหะมีอยู่ในภายในของเรา หรือรู้ชัดซึ่งราคะ โทสะ
 และโมหะอันไม่มีอยู่ในภายในว่า ราคะ โทสะ และโมหะไม่มีอยู่ในภายในของเรา
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้พึงทราบด้วยการเชื่อต่อผู้อื่น พึงทราบด้วยความชอบ
 ใจ พึงทราบด้วยการพึงต่อๆ กันมา พึงทราบด้วยการนึกเดาเอาตามเหตุ หรือพึง
 ทราบด้วยการถือเอาใจความตามความเห็นของตนบ้างหรือหนอ ภิกษุเหล่านั้นกราบ
 ทูลว่า ไมใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้พึงทราบได้เพราะเห็นด้วยปัญญา
 มีใจหรือ ฯ

ก. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ข้อนี้ก็เหตุให้ภิกษุอาศัยพยากรณ์หรือหัตถผล
 เว้นจากการเชื่อผู้อื่น เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการพึงต่อๆ กันมา เว้นจาก
 การนึกเดาเอาตามเหตุ เว้นจากการถือเอาใจความตามความเห็นของตน ย่อมรู้ชัดว่า
 ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
 เป็นอย่างนี้มิได้มี ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๒๔๑] ดูกุริกษทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุลิ้มรสด้วยลิ้น . . .

[๒๔๒] ดูกุริกษทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง ภิกษุรู้แจ้งธรรมมารมณด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งราคะ โทสะ และโมหะอันมีอยู่ในภายในว่า ราคะ โทสะ และโมหะมีอยู่ในภายในของเรา หรือย่อมรู้ชัดซึ่งราคะ โทสะ และโมหะอันไม่มีอยู่ในภายในว่า ราคะ โทสะ และโมหะไม่มีอยู่ในภายในของเรา ภิกษุรู้แจ้งธรรมมารมณอย่างใดด้วยใจแล้ว ย่อมรู้ชัดซึ่งราคะ โทสะ และโมหะอันมีอยู่ในภายในว่า ราคะ โทสะ และโมหะมีอยู่ในภายในของเรา หรือย่อมรู้ชัดซึ่งราคะ โทสะ และโมหะอันไม่มีอยู่ในภายในว่า ราคะ โทสะ และโมหะไม่มีอยู่ในภายในของเรา ดูกุริกษทั้งหลาย ธรรมเหล่านั้นพึงทราบได้ด้วยการเชื่อต่อผู้อื่น ทราบได้ด้วยความชอบใจ ทราบได้ด้วยการฟังต่อๆ กันมา ทราบได้ด้วยการนึกเอาตามเหตุ หรือพึงทราบได้ด้วยการถือเอาใจความตามความเห็นของตน บ้างหรือหนอ ฯ

ภิก. ไม่ใช่ออย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ธรรมเหล่านั้นพึงทราบได้เพราะเห็นด้วยปัญญามีใช่หรือ ฯ

ภิก. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกุริกษทั้งหลาย แม้ข้อนี้ก็เกิดเหตุให้ภิกษุอาศัยพยากรณ์หรือตัดสินเห็นจากการเชื่อต่อผู้อื่น เห็นจากความชอบใจ เห็นจากการฟังต่อๆ กันมา เห็นจากการนึกเอาตามเหตุ เห็นจากการถือเอาใจความตามความเห็นของตน ย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๘

อินทริยสูตร

[๒๔๓] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่พระองค์ตรัสว่า ภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยอินทริย์ฯ ดังนี้ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอินทริย์ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุริกษ ถ้าภิกษุพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปในจักขุนทริย์ ย่อมเบื่อหน่ายในจักขุนทริย์ ฯลฯ พิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมในมโนทริย์ ย่อมเบื่อหน่ายในมโนทริย์ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกุริกษ ภิกษุเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอินทริย์ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล ฯ

จบสูตรที่ ๙

ธรรมกถิกสูตร

[๒๔๔] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่า ภิกษุเป็นพระธรรมกถิกฯ ดังนี้ ภิกษุเป็นพระธรรมกถิกด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุริกษ ถ้าภิกษุแสดงธรรมเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับจักขุ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุเป็นพระธรรมกถิก ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับจักขุ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าเป็นผู้หลุดพ้นเพราะหน่าย เพราะคลายกำหนัด เพราะดับ เพราะไม่ถือมั่นจักขุ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุผู้บรรลุนิพพานในปัจจุบัน ฯลฯ ภิกษุแสดงธรรมเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับใจ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุเป็นพระธรรมกถิก ถ้าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับใจ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าเป็นผู้หลุดพ้นเพราะหน่าย เพราะคลายกำหนัด เพราะดับ เพราะไม่ถือมั่นใจ ควรเรียกได้ว่า ภิกษุผู้บรรลุนิพพานในปัจจุบัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบนวปฺราณวรรคที่ ๕

รวมสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กรรมสูตร ๒. สัปปายสูตรที่ ๑ ๓. สัปปายสูตรที่ ๒ ๔. สัปปาย-
*สูตรที่ ๓ ๕. สัปปายสูตรที่ ๔ ๖. อนันเตवासิกานาจริยสูตร ๗. ติตถียสูตร
๘. ปริยายสูตร ๙. อินทริยสูตร ๑๐. ธรรมกถิกสูตร ฯ

รวมวรรคในตติยปิณฑสภนี้ คือ

๑. โยคักขมิววรรค ๒. โลกคามคุณวรรค ๓. คหปติวรรค
๔. เทวทหวรรค ๕. นวปฺราณวรรค ฯ

นันทิขยวรรคที่ ๑

นันทิขยสูตรที่ ๑

[๒๔๕] ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษเห็นจักขอันไม่เที่ยงนั้นแล้ว ไม่เที่ยง
ความเห็นของกุริกษนั้น ชื่อว่าเป็นความเห็นชอบ เมื่อเห็นชอบย่อมเบื่อหน่าย
เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน
เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน และราคะ เราจึงเรียกว่า จิตหลุดพ้นดีแล้ว ฯลฯ
กุริกษเห็นใจอันไม่เที่ยงนั้นแล้ว ไม่เที่ยง เห็นของกุริกษนั้น ชื่อว่าเป็นความเห็น
เห็นชอบ เมื่อเห็นชอบย่อมเบื่อหน่าย เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ
เพราะสิ้นราคะ จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน เพราะสิ้นความเพิลิตเพลินและราคะ เรา
จึงเรียกว่า จิตหลุดพ้นดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

นันทิขยสูตรที่ ๒

[๒๔๖] ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษเห็นรูปอันไม่เที่ยงนั้นแล้ว ไม่เที่ยง
ความเห็นของกุริกษนั้น ชื่อว่าเป็นความเห็นชอบ เมื่อเห็นชอบย่อมเบื่อหน่าย
เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน
เพราะสิ้นความเพิลิตเพลินและราคะ เราจึงเรียกว่า จิตหลุดพ้นดีแล้ว กุริกษเห็น
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ อันไม่เที่ยงนั้นแล้ว ไม่เที่ยง เห็น
ของกุริกษนั้น ชื่อว่าเป็นความเห็นชอบ เมื่อเห็นชอบย่อมเบื่อหน่าย เพราะสิ้น
ความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน เพราะสิ้น
ความเพิลิตเพลินและราคะ เราจึงเรียกว่า จิตหลุดพ้นดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๒

นันทิขยสูตรที่ ๓

[๒๔๗] ดูกุริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงใส่ใจถึงจักขโดยอุบายอัน
แยบคาย และจงพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งจักขตามความเป็นจริง เมื่อใส่ใจถึง
จักขโดยอุบายอันแยบคาย และพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งจักขตามความเป็น
จริง ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักข เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ เพราะ
สิ้นราคะ จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน เพราะสิ้นความเพิลิตเพลินและราคะ เราจึง
เรียกว่าจิตหลุดพ้นดีแล้ว ฯลฯ เธอทั้งหลายจงใส่ใจถึงใจ โดยอุบายอันแยบคาย
และจงพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งจิตตามความเป็นจริง เมื่อใส่ใจถึงใจ โดย
อุบายอันแยบคาย และพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งจิตตามความเป็นจริง ย่อม
เบื่อหน่ายแม้ในใจ เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ เพราะสิ้นราคะ
จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน เพราะสิ้นความเพิลิตเพลินและราคะ เราจึงเรียกว่า
จิตหลุดพ้นดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๓

นันทิขยสูตรที่ ๔

[๒๔๘] ดูกุริกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงใส่ใจถึงรูปโดยอุบายอัน
แยบคาย และจงพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งรูปตามความเป็นจริง เมื่อใส่ใจถึง
รูปโดยอุบายอันแยบคาย และพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งรูปตามความเป็นจริง
ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึงสิ้นราคะ เพราะสิ้นราคะ
จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน เพราะสิ้นความเพิลิตเพลินและราคะ เราจึงเรียกว่า จิต
หลุดพ้นดีแล้ว ฯลฯ เธอทั้งหลายจงใส่ใจถึงธรรมารมณ์โดยอุบายอันแยบคาย
และจงพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งธรรมารมณ์ตามความเป็นจริง เมื่อใส่ใจถึง
ธรรมารมณ์โดยอุบายอันแยบคาย และพิจารณาเห็นความไม่เที่ยงแห่งธรรมารมณ์
ตามความเป็นจริง ย่อมเบื่อหน่ายในธรรมารมณ์ เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน จึง
สิ้นราคะ เพราะสิ้นราคะ จึงสิ้นความเพิลิตเพลิน เพราะสิ้นความเพิลิตเพลิน
และราคะ เราจึงเรียกว่า จิตหลุดพ้นดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๔

ชีวกัมพวนสูตรที่ ๑

[๒๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ชีวกัมพวันใกล้พระ-

*นครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกกุริกษทั้งหลาย ฯลฯ ดูกุริกษ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ เพราะเมื่อกุริกษมีจิตตั้งมั่นแล้ว สิ่งทั้งปวง
ย่อมปรากฏตามความเป็นจริง ก็อะไรเล่าปรากฏตามความเป็นจริง คือ จักขย่อม
ปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง รูปย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง
จักขุวิญญาณย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง จักขุสัมผัสย่อมปรากฏตาม
ความเป็นจริงว่า ไม่เที่ยง แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง
 ฯลฯ ใจย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง ธรรมารมณีย่อมปรากฏตาม
ความเป็นจริงว่า ไม่เพียง มโนวิญญาณีย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง
มโนสัมผัสย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ย่อมปรากฏตามความ
เป็นจริงว่า ไม่เพียง ดุรกิริยทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิ เพราะเมื่อ
ภิกษุมีจิตตั้งมั่นแล้ว สิ่งทั้งปวงย่อมปรากฏตามความเป็นจริง ฯ

จบสูตรที่ ๕

ชีวกัมพวนสูตรที่ ๒

[๒๕๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ชีวกัมพวัน ใกล้
พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลาย ฯลฯ ดุร
กิริยทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงหลีกเร้นบำเพ็ญความเพียร เพราะเมื่อภิกษุหลีกเร้น
อยู่ สิ่งทั้งปวงย่อมปรากฏตามความเป็นจริง ดุรกิริยทั้งหลาย ก็อะไรเล่าย่อม
ปรากฏตามความเป็นจริง คือ จักขุย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง รูป
ย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง จักขุวิญญาณีย่อมปรากฏตามความเป็น
จริงว่า ไม่เพียง จักขุสัมผัสย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง แม่สุข-

* เวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
ก็ย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง ฯลฯ ใจย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า
ไม่เพียง ธรรมารมณีย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง มโนวิญญาณีย่อม
ปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง มโนสัมผัสย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า
ไม่เพียง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะ
มโนสัมผัสเป็นปัจจัย ก็ย่อมปรากฏตามความเป็นจริงว่า ไม่เพียง ดุรกิริย
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงหลีกเร้นบำเพ็ญความเพียร เพราะเมื่อภิกษุหลีกเร้นอยู่
สิ่งทั้งปวงย่อมปรากฏตามความเป็นจริง ฯ

จบสูตรที่ ๖

มหาโกฏฐิกสูตรที่ ๑

[๒๕๑] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหาโกฏฐิกะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอประทานพระวโรกาส ขอพระองค์โปรดทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ
ที่ข้าพระองค์ฟังแล้ว ฟังเป็นผู้หลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว เป็นผู้ไม่ประมาท มี
ความเพียร มีตนสงบไปแล้วอยู่เถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรโกฏฐิกะ สิ่งใด
แล ไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้น ก็สิ่งอะไรเล่าไม่เพียง จักขุไม่เพียง
เธอพึงละความพอใจในจักขุนั้น รูปไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในรูปนั้น
จักขุวิญญาณีย่อมไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในจักขุวิญญาณีนั่น จักขุสัมผัสไม่เพียง
เธอพึงละความพอใจในจักขุสัมผัสนั้น แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขม-

* สุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ไม่เพียง เธอพึงละความพอใจใน
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็น
ปัจจัยนั้นเสีย หูไม่เพียง . . . จมูกไม่เพียง . . . ลิ้นไม่เพียง . . . กายไม่เพียง . . . ใจ
ไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในใจนั้น ธรรมารมณีย่อมไม่เพียง เธอพึงละความ
พอใจในธรรมารมณีนั่น มโนวิญญาณีย่อมไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในมโน-

* ญาณนั้น มโนสัมผัสไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในมโนสัมผัสนั้น แม่สุข
เวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย
ไม่เพียง เธอพึงละความพอใจในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสุขเวทนา
ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยนั้นเสีย ดุรโกฏฐิกะ สิ่งใดไม่เพียง เธอ
พึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๗

มหาโกฏฐิกสูตรที่ ๒

[๒๕๒] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหาโกฏฐิกะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอประทานพระวโรกาส ขอพระองค์โปรดทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ
ที่ข้าพระองค์ฟังแล้ว ฟังเป็นผู้หลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว เป็นผู้ไม่ประมาท มี
ความเพียร มีตนอันสงบไปแล้วอยู่เถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรโกฏฐิกะ
สิ่งใดแลเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ก็สิ่งอะไรเล่าเป็นทุกข์
จักขุแลเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในจักขุนั้น รูปเป็นทุกข์ เธอพึงละความ
พอใจในรูปนั้น จักขุวิญญาณีย่อมเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในจักขุวิญญาณีนั่น
จักขุสัมผัสเป็นทุกข์ เธอพึงละความพอใจในจักขุสัมผัสนั้น แม่สุขเวทนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัยเป็นทุกข
เธอพึงละความพอใจในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้น
เพราะจักษุสัมผัสนั้นเสีย หูเป็นทุกข . . . จมูกเป็นทุกข . . . ลิ้นเป็นทุกข . . . กาย
เป็นทุกข . . . ใจเป็นทุกข เธอพึงละความพอใจในใจนั้น ธรรมารมณเป็นทุกข
เธอพึงละความพอใจในธรรมารมณนั้น มโนวิญญานเป็นทุกข เธอพึงละความ
พอใจในมโนวิญญานนั้น มโนสัมผัสเป็นทุกข เธอพึงละความพอใจในมโน-
*สัมผัสนั้น แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะ
มโนสัมผัสเป็นปัจจัยเป็นทุกข เธอพึงละความพอใจในสุขเวทนา ทุกขเวทนา
หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยนั้นเสีย ดุรโกฎฐิเก
สิ่งใดแลเป็นทุกข เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๘

มหาโกฎฐิเกสูตรที่ ๓

[๒๕๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหาโกฎฐิเกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง

ที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอประทานพระวโรกาส ขอพระองค์โปรดทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์โดยย่อ
ที่ข้าพระองค์ฟังแล้ว พึงเป็นผู้หลีกออกจากหมู่อยู่เดียว เป็นผู้ไม่ประมาท มี
ความเพียร มีตนอันสงบไปแล้วอยู่เถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรโกฎฐิเก ก็
สิ่งใดแลเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในสิ่งนั้น ก็สิ่งอะไรเล่าเป็นอนัตตา
ดุรโกฎฐิเก จักษุแลเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในจักษุนั้น รูปเป็น
อนัตตา เธอพึงละความพอใจในรูปนั้น จักษุวิญญานเป็นอนัตตา เธอพึงละความ
พอใจในจักษุวิญญานนั้น จักษุสัมผัสเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในจักษุ
สัมผัสนั้น แม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักษุ
สัมผัสเป็นปัจจัยเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัยนั้นเสีย หูเป็นอนัตตา . . .
จมูกเป็นอนัตตา . . . ลิ้นเป็นอนัตตา . . . กายเป็นอนัตตา . . . ใจเป็นอนัตตา เธอพึง
ละความพอใจในใจนั้น ธรรมารมณเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในธรรมา-
*รมณนั้น มโนวิญญานเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในมโนวิญญานนั้น
มโนสัมผัสเป็นอนัตตา เธอพึงละความพอใจในมโนสัมผัสนั้น แม้สุขเวทนา
ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยเป็นอนัตตา
เธอพึงละความพอใจในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้น
เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยนั้นเสีย ดุรโกฎฐิเก สิ่งใดแลเป็นอนัตตา เธอพึง
ละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๙

มิจลาทีฏฐิสูตร

[๒๕๔] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ฯลฯ ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลรู้
อย่างไร เห็นอยู่อย่างไร จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุ
บุคคลรู้เห็นจักษุแล โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็นรูป
โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็นจักษุวิญญานโดยความเป็น
ของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็นจักษุสัมผัสโดยความเป็นของไม่เที่ยง
จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็นแม้สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่
เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิ
ได้ บุคคลรู้เห็น . . . รู้เห็นจมูก . . . รู้เห็นลิ้น . . . รู้เห็นกาย . . . รู้เห็นใจโดยความ
เป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็นธรรมารมณโดยความเป็นของไม่เที่ยง
จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็นมโนวิญญานโดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลา-

*ทีฏฐิได้ รู้เห็นมโนสัมผัสโดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ รู้เห็น
สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรือทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นของไม่เที่ยง จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ ดุรภิกษุ เมื่อบุคคลรู้อยู่อย่างนี้
เห็นอยู่อย่างนี้แล จึงจะละมิจลาทีฏฐิได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

สัฏกาทิฏฐิสูตร

[๒๕๕] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ฯลฯ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลรู้อยู่อย่างไร เห็น
อยู่อย่างไร จึงจะละสัฏกาทิฏฐิได้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุ บุคคลรู้เห็น
จักษุแลโดยความเป็นทุกข จึงจะละสัฏกาทิฏฐิได้ รู้เห็นรูปโดยความเป็นทุกข
จึงจะละสัฏกาทิฏฐิได้ รู้เห็นจักษุวิญญานโดยความเป็นทุกข จึงจะละสัฏกาทิฏฐิ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ได้ รู้เห็นจักขุสัมผัสโดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสัkkายาทิฐิได้ รู้เห็นแม่สข-

* เวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย
โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสัkkายาทิฐิได้ บุคคลรู้เห็นหู . . . รู้เห็นจมูก . . . รู้เห็น
ลิ้น . . . รู้เห็นกาย . . . รู้เห็นใจโดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสัkkายาทิฐิได้ รู้เห็น
ธรรมารมณโดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสัkkายาทิฐิได้ รู้เห็นมนโสมผัสโดยความเป็นทุกข์ จึงจะ
ละสัkkายาทิฐิได้ รู้เห็นแม่สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้น
เพราะมนโสมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นทุกข์ จึงจะละสัkkายาทิฐิได้ ดุริยภิกษุ
เมื่อบุคคลรื้ออย่างนี้ เห็นอย่างนี้แล จึงจะละสัkkายาทิฐิได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

อิตถานทิฏฐิสสูตร

[๒๕๖] ครึ่งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

ชลฯ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลรื้ออย่างไร เห็น
อย่างใด จึงจะละอิตถานทิฐิได้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยภิกษุ บุคคล
รู้เห็นจักขุแล โดยความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้ รู้เห็นรูปโดยความเป็น
อนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้ รู้เห็นจักขุวิมุตตญาณโดยความเป็นอนัตตา จึงจะ
ละอิตถานทิฐิได้ รู้เห็นจักขุสัมผัสโดยความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้
รู้เห็นแม่สขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัส
เป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้ บุคคลรู้เห็นหู . . . รู้เห็น
จมูก . . . รู้เห็นลิ้น . . . รู้เห็นกาย . . . รู้เห็นใจโดยความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิ
ได้ รู้เห็นธรรมารมณโดยความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้ รู้เห็นมน-

* รมโสมผัสโดยความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้ รู้เห็นมนโสมผัสโดย
ความเป็นอนัตตา จึงจะละอิตถานทิฐิได้ รู้เห็นแม่สขเวทนา ทุกขเวทนา หรือ
อทุกขมสขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะมนโสมผัสเป็นปัจจัย โดยความเป็นอนัตตา จึง
จะละอิตถานทิฐิได้ ดุริยภิกษุ เมื่อบุคคลรื้ออย่างนี้ เห็นอย่างนี้แล จึงจะ
ละอิตถานทิฐิได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

จบนันทิยวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นันทิยสูตรที่ ๑ ๒. นันทิยสูตรที่ ๒ ๓. นันทิยสูตรที่ ๓
๔. นันทิยสูตรที่ ๔ ๕. ชีวกัมพวนสูตรที่ ๑ ๖. ชีวกัมพวนสูตรที่ ๒
๗. มหาโกฏฐิกสูตรที่ ๑ ๘. มหาโกฏฐิกสูตรที่ ๒ ๙. มหาโกฏฐิกสูตรที่ ๓
๑๐. มิจฉาทิฏฐิสสูตร ๑๑. สัkkายาทิฏฐิสสูตร ๑๒. อิตถานทิฏฐิสสูตร ฯ

สังขฐิเปยยาลที่ ๒

ฉันทสูตรที่ ๑

[๒๕๗] ดุริยภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความพอ

ใจในสิ่งนั้นเสีย ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งอะไรเล่าไม่เที่ยง ดุริยภิกษุทั้งหลาย จักขุ
ไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความพอใจในจักขุนั้นเสีย หูไม่เที่ยง . . . จมูกไม่เที่ยง
. . . ลิ้นไม่เที่ยง . . . กายไม่เที่ยง . . . ใจไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความพอใจใน
ใจนั้นเสีย ดุริยภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความพอใจในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๑

ราคสูตรที่ ๑

ดุริยภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความรักใคร่ในสิ่ง
นั้นเสีย ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งอะไรเล่าไม่เที่ยง ดุริยภิกษุทั้งหลาย จักขุไม่
เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความรักใคร่ในจักขุนั้นเสีย หูไม่เที่ยง . . . จมูกไม่
เที่ยง . . . ลิ้นไม่เที่ยง . . . กายไม่เที่ยง . . . ใจไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความ
รักใคร่ในใจนั้นเสีย ดุริยภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความ
รักใคร่ในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๒

ฉันทราคสูตรที่ ๑

ดุริยภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความพอใจและ
ความรักใคร่ในสิ่งนั้นเสีย ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สิ่งอะไรเล่าไม่เที่ยง ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย จักขุ ไม่เที่ยง เธอทั้งหลายพึงละความพอใจและความรักใคร่ในจักขุนั้นเสีย
หูไม่เที่ยง . . . จมูกไม่เที่ยง . . . ลิ้นไม่เที่ยง . . . กายไม่เที่ยง . . . ใจไม่เที่ยงเธอทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สิ่งนั้นเสีย ดุริยทุกขทั้งหลาย ก็สิ่งอะไรเล่าเป็นอนัตตา ดุริยทุกขทั้งหลาย รูป
เป็นอนัตตา เธอทั้งหลายพึงละความรักใคร่ในรูปนั้นเสีย เสียงเป็นอนัตตา . . .
กลิ่นเป็นอนัตตา . . . รสเป็นอนัตตา . . . โผฏฐัพพะเป็นอนัตตา . . . ธรรมารมณ์
เป็นอนัตตา เธอทั้งหลายพึงละความรักใคร่ในธรรมารมณ์นั้นเสีย ดุริยทุกข
ทั้งหลาย สิ่งใดเป็นอนัตตา เธอทั้งหลายพึงละความรักใคร่ในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๑๗

ฉินทราคสูตรที่ ๖

ดุริยทุกขทั้งหลาย สิ่งใดเป็นอนัตตา เธอทั้งหลายพึงละความพอใจและ
ความรักใคร่ในสิ่งนั้นเสีย ดุริยทุกขทั้งหลาย ก็สิ่งอะไรเล่าเป็นอนัตตา ดุริยทุกข
ทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา เธอทั้งหลายพึงละความพอใจและความรักใคร่ในรูปนั้น
เสีย เสียงเป็นอนัตตา . . . กลิ่นเป็นอนัตตา . . . รสเป็นอนัตตา . . . โผฏฐัพพะ
เป็นอนัตตา . . . ธรรมารมณ์เป็นอนัตตา เธอทั้งหลายพึงละความพอใจและความ
รักใคร่ในธรรมารมณ์นั้นเสีย ดุริยทุกขทั้งหลาย สิ่งใดเป็นอนัตตา เธอทั้งหลาย
พึงละความพอใจและความรักใคร่ในสิ่งนั้นเสีย ฯ

จบสูตรที่ ๑๘

อดีตสูตรที่ ๑

[๒๖๓] ดุริยทุกขทั้งหลาย จักขที่เป็นอดีตเป็นของไม่เที่ยง หูที่เป็น
อดีตเป็นของไม่เที่ยง จมูกที่เป็นอดีตเป็นของไม่เที่ยง ลิ้นที่เป็นอดีตเป็นของไม่
เที่ยง กายที่เป็นอดีตเป็นของไม่เที่ยง ใจที่เป็นอดีตเป็นของไม่เที่ยง ดุริยทุกข
ทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุ แม้ใน
หู แม้ในจมูก แม้ในลิ้น แม้ในกาย แม้ในใจ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะ
คลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว
รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๑๙

อนาคตสูตรที่ ๑

[๒๖๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย จักขที่เป็นอนาคตเป็นของไม่เที่ยง หูที่เป็น
อนาคตเป็นของไม่เที่ยง จมูกที่เป็นอนาคตเป็นของไม่เที่ยง ลิ้นที่เป็นอนาคตเป็น
ของไม่เที่ยง กายที่เป็นอนาคตเป็นของไม่เที่ยง ใจที่เป็นอนาคต เป็นของไม่เที่ยง
ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๒๐

ปัจจุปันนสูตรที่ ๑

[๒๖๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย จักขที่เป็นปัจจุบันเป็นของไม่เที่ยง หูที่เป็น
ปัจจุบันเป็นของไม่เที่ยง จมูกที่เป็นปัจจุบันเป็นของไม่เที่ยง ลิ้นที่เป็นปัจจุบันเป็น
ของไม่เที่ยง กายที่เป็นปัจจุบันเป็นของไม่เที่ยง ใจที่เป็นปัจจุบันเป็นของไม่เที่ยง
ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๒๑

อดีตสูตรที่ ๒

[๒๖๖] ดุริยทุกขทั้งหลาย จักขที่เป็นอดีตเป็นทุกข หูที่เป็นอดีตเป็น
ทุกข จมูกที่เป็นอดีตเป็นทุกข ลิ้นที่เป็นอดีตเป็นทุกข กายที่เป็นอดีตเป็นทุกข
ใจที่เป็นอดีตเป็นทุกข ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้
ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๒๒

อนาคตสูตรที่ ๒

ดุริยทุกขทั้งหลาย จักขที่เป็นอนาคตเป็นทุกข หูที่เป็นอนาคตเป็นทุกข
จมูกที่เป็นอนาคตเป็นทุกข ลิ้นที่เป็นอนาคตเป็นทุกข กายที่เป็นอนาคตเป็นทุกข
ใจที่เป็นอนาคตเป็นทุกข ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่าง
นี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๒๓

ปัจจุปันนสูตรที่ ๒

ดุริยทุกขทั้งหลาย จักขที่เป็นปัจจุบันเป็นทุกข หูที่เป็นปัจจุบันเป็นทุกข
จมูกที่เป็นปัจจุบันเป็นทุกข ลิ้นที่เป็นปัจจุบันเป็นทุกข กายที่เป็นปัจจุบันเป็น
ทุกข ใจที่เป็นปัจจุบันเป็นทุกข ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว
เห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

จบสูตรที่ ๕๓

อนัตตสูตรที่ ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปที่เป็นปัจจุบันเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา
สิ่งนั้นไม่ใช่ของเรา ไม่เป็นเรา ไม่ใช่ตัวตนของเรา ข้อนี้พึงเห็นด้วยปัญญาอัน
ชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ เสียงที่เป็นปัจจุบันเป็นอนัตตา . . . กลิ่นที่เป็น
ปัจจุบันเป็นอนัตตา . . . รสที่เป็นปัจจุบันเป็นอนัตตา . . . โผฏฐัพพะที่เป็นปัจจุบัน
เป็นอนัตตา . . . ธรรมารมณที่เป็นปัจจุบันเป็นอนัตตา ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความอย่างนี้
มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕๔

อัมมิตตตายตนสูตรที่ ๑

[๒๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นของไม่เที่ยง หูเป็นของไม่เที่ยง
จมูกเป็นของไม่เที่ยง ลิ้นเป็นของไม่เที่ยง กายเป็นของไม่เที่ยง ใจเป็นของไม่
เที่ยง ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อ
ความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕๕

อัมมิตตตายตนสูตรที่ ๒

[๒๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นทุกข์ หูเป็นทุกข์ จมูกเป็นทุกข์
ลิ้นเป็นทุกข์ กายเป็นทุกข์ ใจเป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ
แล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕๖

อัมมิตตตายตนสูตรที่ ๓

[๒๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นอนัตตา หูเป็นอนัตตา จมูกเป็น
อนัตตา ลิ้นเป็นอนัตตา กายเป็นอนัตตา ใจเป็นอนัตตา ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ ฯลฯ กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕๗

พาหิรายตนสูตรที่ ๑

[๒๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง เสียงไม่เที่ยง กลิ่นไม่เที่ยง
รสไม่เที่ยง โผฏฐัพพะไม่เที่ยง ธรรมารมณไม่เที่ยง ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕๘

พาหิรายตนสูตรที่ ๒

[๒๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นทุกข์ เสียงเป็นทุกข์ กลิ่นเป็น
ทุกข์ รสเป็นทุกข์ โผฏฐัพพะเป็นทุกข์ ธรรมารมณเป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕๙

พาหิรายตนสูตรที่ ๓

[๒๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา เสียงเป็นอนัตตา กลิ่นเป็น
อนัตตา รสเป็นอนัตตา โผฏฐัพพะเป็นอนัตตา ธรรมารมณเป็นอนัตตา ดูกร-

* ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป
แม้ในเสียง แม้ในกลิ่น แม้ในรส แม้ในโผฏฐัพพะ แม้ในธรรมารมณ ฯลฯ
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๖๐

จบสังยุตติยาหลวงวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ฉันทสูตรที่ ๑๒. วาสุทีสูตรที่ ๑๓. ฉันทวาสุทีสูตรที่ ๑๔. ฉันทสูตรที่ ๒
๕. วาสุทีสูตรที่ ๒๖. ฉันทวาสุทีสูตรที่ ๒๗. ฉันทสูตรที่ ๓๘. วาสุทีสูตรที่ ๓
๙. ฉันทวาสุทีสูตรที่ ๓๑๐. ฉันทสูตรที่ ๔๑๑. วาสุทีสูตรที่ ๔๑๒. ฉันทวาสุ-
* ๓๓. ฉันทสูตรที่ ๔๑๓. ฉันทสูตรที่ ๕๑๔. วาสุทีสูตรที่ ๕๑๕. ฉันทวาสุทีสูตรที่ ๕
๑๖. ฉันทสูตรที่ ๖๑๗. วาสุทีสูตรที่ ๖๑๘. ฉันทวาสุทีสูตรที่ ๖๑๙. อดีต
สูตรที่ ๑๒๐. อนาคตสูตรที่ ๑๒๑. ปัจจุบันนสูตรที่ ๑๒๒. อดีตสูตรที่ ๒
๒๓. อนาคตสูตรที่ ๒๒๔. ปัจจุบันนสูตรที่ ๒๒๕. อดีตสูตรที่ ๓
๒๖. อนาคตสูตรที่ ๓๒๗. ปัจจุบันนสูตรที่ ๓๒๘. อดีตสูตรที่ ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

๒๙. อนาคตสูตรที่ ๔ ๓๐. ปัจจุบันนสูตรที่ ๔ ๓๑. อดีตสูตรที่ ๕
๓๒. อนาคตสูตรที่ ๕ ๓๓. ปัจจุบันนสูตรที่ ๕ ๓๔. อดีตสูตรที่ ๖
๓๕. อนาคตสูตรที่ ๖ ๓๖. ปัจจุบันนสูตรที่ ๖ ๓๗. อนิจจสูตรที่ ๑
๓๘. อนิจจสูตรที่ ๒ ๓๙. อนิจจสูตรที่ ๓ ๔๐. ทุกขสูตรที่ ๑ ๔๑. ทุกขสูตร
ที่ ๒ ๔๒. ทุกขสูตรที่ ๓ ๔๓. อนัตตสูตรที่ ๑ ๔๔. อนัตตสูตรที่ ๒
๔๕. อนัตตสูตรที่ ๓ ๔๖. อนิจจสูตรที่ ๔ ๔๗. อนิจจสูตรที่ ๕
๔๘. อนิจจสูตรที่ ๖ ๔๙. ทุกขสูตรที่ ๔ ๕๐. ทุกขสูตรที่ ๕ ๕๑. ทุกขสูตร
ที่ ๖ ๕๒. อนัตตสูตรที่ ๔ ๕๓. อนัตตสูตรที่ ๕ ๕๔. อนัตตสูตรที่ ๖
๕๕. อัมมัตตยาตนสูตรที่ ๑ ๕๖. อัมมัตตยาตนสูตรที่ ๒ ๕๗. อัมมัตตยา-
*ตนสูตรที่ ๓ ๕๘. พาหิรายตนสูตรที่ ๑ ๕๙. พาหิรายตนสูตรที่ ๒ ๖๐. พาหิ
รายตนสูตรที่ ๓ ฯ

สมุททวรรคที่ ๓

สมุททสูตรที่ ๑

[๒๘๕] ดุรภิกษุทั้งหลาย ปุณชนผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมกล่าวว่า สมุททฯ
ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย สมุททนั้น ไม่ชื่อว่า เป็นสมุททในวินัยของพระอริยเจ้า ดุรภิกษุ-

*ทั้งหลาย สมุททนั้นเรียกว่า เป็นแองน้ำใหญ่ เป็นห้วงน้ำใหญ่ ดุรภิกษุทั้งหลาย
จักขุเป็นสมุททของบุรุษ กำลังของจักขุนั้นเกิดจากรูป บุคคลโดยย้อมอดกลืนกำลังอัน
เกิดจากรูปนั้นได้ บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพราหมณ์ ข้ามสมุททคือจักขุ ซึ่งมีทั้งคลื่น
มีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก ฯลฯ ใจเป็น
สมุททของบุรุษ กำลังของใจนั้นเกิดจากธรรมารมณ์ บุคคลโดยย้อมอดกลืนกำลัง
อันเกิดจากธรรมารมณ์นั้นได้ บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพราหมณ์ข้ามสมุททคือใจได้ ซึ่ง
มีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุตตะศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว
จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปว่า

[๒๘๖] บุคคลใดข้ามสมุททนี้ ซึ่งมีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้ง
สัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ นานาหาดกล้ว ข้ามได้แสนยาก ได้
แล้ว บุคคลนั้นเราเรียกว่า เป็นผู้เรียนจบเวท อยู่จบ
พรหมจรรย์ ถึงที่สุดแห่งโลก ข้ามถึงฝั่งแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

สมุททสูตรที่ ๒

[๒๘๗] ดุรภิกษุทั้งหลาย ปุณชนผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมกล่าวว่า สมุททฯ
ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย สมุททนั้น ไม่ชื่อว่า เป็นสมุททในวินัยของพระอริยเจ้า ดุร-

*ภิกษุทั้งหลาย สมุททนั้นเรียกว่า เป็นแองน้ำใหญ่ เป็นห้วงน้ำใหญ่ รูปอันจะพึง
รู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้
กำหนด นี้เรียกว่าเป็นสมุททในวินัยของพระอริยเจ้า โลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีอยู่
ในสมุททนี้ โดยมากเป็นผู้เฝ้าระหอง เกิดเป็นผู้ย่งประจูด้ายของช่างหูก เกิด
เป็นปมประหนึ่งกระจุกด้าย ๑- เป็นคุดหญ้าปล้องและหญ้ามุงกระต่าย หาล่วงอบาย
ทุกติ วินิบาต สงสารไปไม่ได้ไม่ ฯลฯ ธรรมารมณ์อันจะพึงรู้ได้ด้วยใจ น่า
ปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด นี้เรียกว่าเป็น
สมุททในวินัยของพระอริยเจ้า โลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีอยู่ในสมุททนี้ โดยมากเป็น
ผู้เฝ้าระหอง เกิดเป็นผู้ย่งประจูด้ายของช่างหูก เกิดเป็นปมประหนึ่งกระจุกด้าย
เป็นคุดหญ้าปล้องและหญ้ามุงกระต่าย หาล่วงอบาย ทุกติ วินิบาต สงสารไป
ไม่ได้ไม่ ฯ

[๒๘๘] บุคคลใดคลายราคะ โทสะ และอวิชชาได้แล้ว บุคคล

นั้นชื่อว่าข้ามสมุททนี้ ซึ่งมีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ มีทั้ง

คลื่นและภัย ที่ข้ามได้แสนยาก ได้แล้ว เรากล่าวว่า

บุคคลนั้นล่วงพ้นเครื่องข้อง ละมัจจุ ไม่มีอุปธิ ละทุกข์ได้

๑๑. บาลีสูตรนี้ปรากฏเป็น กนฺตา กุลกชาตา กุลกฺคณฺทิกชาตา มุชฺชปฺพพชฺชกฺตา อปายี
๑๒. ทุกฺกตํ วินิบาตํ สํสารํ นาตีวตฺตนํ " มีปัญหาว่าน่าจะวิปาสทวารกัฏฐะในการ
๑๓. คัดลอก อรรถกถาของบาลีแห่งนี้ ไม่แก้ กล่าวไว้แต่เพียงว่า "ศัพทว่า กนฺตา
๑๔. กุลกชาตา เป็นต้น ให้พิสดารแล้วในหนหลัง " ได้สอบทานบาลีพระสูตรข้างต้น
๑๕. ดูตลอดแล้ว ปรากฏในมหานิทานสูตร ที่มณีกาย มหาวรรค ข้อ ๕๗ ว่า "เอวมยํ ปชา
๑๖. ตณฺเฑกกุลกชาตา คุณฺคณฺเฑกชาตา มุชฺชปฺพพชฺชกฺตา อปายี ทุกฺกตํ วินิบาตํ สํสารํ นาตี-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
@*วตตติ" ในสูตรนั้นแสดงนัยของมหาสมุทรเช่นกัน ฉบับแปลแปลไว้ว่า "หมู่มิตรนี้จึง
@เกิดเป็นผู้ยังประจูด้ายของช่างหูก เกิดเป็นปมประหนึ่งกระจุกด้าย เป็นผู้เกิดมาเหมือน
@หม้อมุงกระต่ายและหม้อปล้อง ฯลฯ" ได้สอบถามอรรถกถาถามหานิทานสูตรแล้ว เห็น
@ว่าแปลตรงตามอรรถกถาทุกประการ เมื่อเป็นเช่นนี้ บาลีที่ว่า "กนฺตา กุลกชาตา
@กุลฺลคุณทิกชาตา" ต้องพลาดแน่ เพราะอรรถกถาแห่งสูตรนี้ ไม่แก้ แต่ยืนยันว่า
@มีพิสดารแล้วข้างต้น ซึ่งเมื่อค้นดูข้างต้นแล้วก็พบในมหานิทานสูตรนั่นเอง ฉบับแปล
@ของเดิมในสูตรนี้แปลศัพท์ไว้ จึงได้แก้แปลแบบเดียวกับมหานิทานสูตรข้างต้น โดย
@หลักฐานที่ค้นพบดังกล่าวแล้ว ฯ (คณะกรรมการตรวจชำระและสอบทานพิมพ์ครั้งที่ ๒)
ขาดเพื่อไม่เกิดต่อไป ถึงความดับสูญ ไม่กลับมาเกิดอีก
ลวงพระยามัจจุราชนั้นให้หลงได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

พาลีสักสูตร

[๒๘๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พรานเบ็ดหย่อนเบ็ดที่มีเหยื่อลงในห้วงน้ำลึก
ปลาที่เห็นแก่เหยื่อตัวใดตัวหนึ่งกลืนกินเบ็ดนั้น ปลานั้นชื่อว่ากลืนกินเบ็ดของ
นายพรานเบ็ด ถึงความวิบัติ ถึงความพินาศ พรานเบ็ดพึงกระทำได้ตามชอบใจ
ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในโลกมีเบ็ดอยู่ ๖ ชนิดเหล่านี้ เพื่อจะนำสัตว์
ทั้งหลายไป เพื่อจะฆ่าสัตว์ทั้งหลายเสีย ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เบ็ด ๖ ชนิด คือ
อะไรบ้าง คือ รูปอันจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ
น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ ถ้าภิกษุเพละเพลิน สรรเสริญ
หมกมุ่นในรูปนั้น ภิกษุนั้นเราเรียกว่า กลืนกินเบ็ดของมาร ถึงความวิบัติ ถึงความ
พินาศ มารโงบนำพึงกระทำได้ตามชอบใจ เสีย . . . กลืน . . . รส . . . โผฏฐัพพะ . . .
ธรรมารมณ์อันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก
ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ ถ้าภิกษุเพละเพลิน สรรเสริญ หมกมุ่น
ธรรมารมณ์นั้น ภิกษุนั้นเราเรียกว่า กลืนกินเบ็ดของมาร ถึงความวิบัติ ถึงความ
พินาศ มารโงบนำพึงกระทำได้ตามชอบใจ ฯ

[๒๙๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปอันจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุอันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด มีอยู่ ถ้าภิกษุไม่เพละ-

*เพลิน ไม่สรรเสริญ ไม่หมกมุ่นในรูปนั้น ภิกษุนั้นเราเรียกว่า ไม่กลืนกินเบ็ดของ
มาร ได้ทำลายเบ็ด ย้ายเบ็ด ไม่ถึงความวิบัติ ไม่ถึงความพินาศ มารโงบนำพึง
พึงกระทำได้ตามชอบใจ เสีย . . . กลืน . . . รส . . . โผฏฐัพพะ . . . ธรรมารมณ์
อันจะพึงรู้ได้ด้วยใจ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวน
ให้กำหนด มีอยู่ ถ้าภิกษุไม่เพละเพลิน ไม่สรรเสริญ ไม่หมกมุ่นธรรมารมณ์
นั้น ภิกษุนั้นเราเรียกว่า ไม่กลืนกินเบ็ดของมาร ได้ทำลายเบ็ด ย้ายเบ็ด
ไม่ถึงความวิบัติ ไม่ถึงความพินาศ มารโงบนำพึงกระทำได้ตามชอบใจ ฯ

จบสูตรที่ ๓

ชีรขุขสูตร

[๒๙๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณี
รูปใดรูปหนึ่ง มีอยู่ในรูปทั้งหลาย อันจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ ภิกษุหรือภิกษุณีนั้น
ไม่ละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าแม้รูป อันจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ ซึ่งเป็น
ของเล็กน้อย ผ่านคลองจักขุของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ก็ครอบงำจิตของภิกษุ
หรือภิกษุณีนั้นได้แท้ จะป่วยกล่าวไปไปถึงรูปอันใหญ่ยิ่ง จักไม่ครอบงำจิตของ
ภิกษุหรือภิกษุณีนั้นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นยังมี
อยู่ ภิกษุหรือภิกษุณีนั้นยังละรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่ได้ รากะ โทสะ โมหะ
ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง มีอยู่ในเสีย . . . ในกลืน . . . ในรส . . . ใน
โผฏฐัพพะ . . . ในธรรมารมณ์อันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ ภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไม่ละ
รากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าแม้ธรรมารมณ์อันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ ซึ่งเป็นของ
เล็กน้อย ผ่านทางใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ก็ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณี
นั้นได้แท้ จะป่วยกล่าวไปไปถึงธรรมารมณ์อันใหญ่ยิ่ง จักไม่ครอบงำจิตของภิกษุ
หรือภิกษุณีนั้นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นยังมีอยู่
ภิกษุหรือภิกษุณีนั้นยังละรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่ได้ ฯ

[๒๙๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นกร่าง หรือต้นมะเดื่อ
เป็นต้น ไม่มียาง ขนาดเขื่อง ขนาดร่น ขนาดเล็ก บุรุษเอาขวานอันคมสับต้นไม้นั้น
ณ ที่แห่งหนึ่ง ยางพึงไหลออกหรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า อย่างนั้น
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้น เพราะอะไร ฯ

ภ. เพราะยางมีอยู่ พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ฉันทใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉันทนั้นเหมือนกันแล รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง มีอยู่ในรูปอื่นจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ ภิกษุหรือภิกษุณีนั้น ไม่ละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าแม้รูปอื่นจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่านคลองจักขุของภิกษุหรือภิกษุณีนั้นไป ก็ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีได้แท้ จะป่วยกล่าวไปไยถึงรูปอันใหญ่ยิ่ง จักไม่ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นยังมีอยู่ ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นยังละรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่ได้ รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งมีอยู่ในเสียง . . . ในกลิ่น . . . ในรส . . . ในโผฏฐัพพะ . . . ในธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นไม่ละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าแม้ธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของเล็กน้อย ผ่านทางใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นไป ย่อมครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นได้แท้ จะป่วยกล่าวไปไยถึงธรรมารมณอันใหญ่ยิ่ง จักไม่ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะ ยังมีอยู่ ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นยังละรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่ได้ ฯ

[๒๙๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ไม่มีอยู่ในรูปอื่นจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าแม้รูปอื่นจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุซึ่งเป็นของใหญ่ยิ่ง ผ่านคลองจักขุของภิกษุหรือภิกษุณีนั่น ก็ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นไม่ได้เลย จะป่วยกล่าวไปไยถึงรูปอันเล็กน้อย จักครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่มี ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นได้แล้ว รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่งไม่มีอยู่ในเสียง . . . ในกลิ่น . . . ในรส . . . ในโผฏฐัพพะ . . . ในธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ ซึ่งเป็นของใหญ่ยิ่ง ผ่านมาทางใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั่น ก็ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นไม่ได้เลย จะป่วยกล่าวไปไยถึงธรรมารมณอันเล็กน้อย จักครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่มี ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นได้แล้ว ฯ

[๒๙๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นกร่าง หรือต้นมะเดื่อ ซึ่งเป็นไม้มียาง เป็นต้นไม้แห้ง เป็นไม้ผุ ภายนอกฤดูฝน บุรุษเอาขวานอันคม สับต้นไม้นั้น ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่ง ยางพึงไหลออกมาหรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไมใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้น เพราะเหตุไร ฯ

ภ. เพราะยางไม่มี พระเจ้าข้า ฯ

พ. ฉันทใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉันทนั้นเหมือนกัน รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ไม่มีอยู่ในรูปอื่นจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าแม้รูปอื่นจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุซึ่งเป็นของใหญ่ยิ่ง ผ่านคลองจักขุของภิกษุหรือภิกษุณีนั่น ก็ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นไม่ได้เลย จะป่วยกล่าวไปไยถึงรูปอันเล็กน้อย จักครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่มี ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว รากะ โทสะ โมหะ ของภิกษุหรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ไม่มีอยู่ในเสียง . . . ในกลิ่น . . . ในรส . . . ในโผฏฐัพพะ . . . ในธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจ ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นแล้ว ถ้าธรรมารมณอันจะพึงรู้แจ้งด้วยใจซึ่งเป็นของใหญ่ยิ่ง ผ่านมาทางใจของภิกษุหรือภิกษุณีนั่น ก็ครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นไม่ได้เลย จะป่วยกล่าวไปไยถึงธรรมารมณอันเล็กน้อย จักครอบงำจิตของภิกษุหรือภิกษุณีนั่นแล้ว ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากะ โทสะ โมหะนั้นไม่มี ภิกษุหรือภิกษุณีนั่นละรากะ โทสะ โมหะนั้นได้แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๔

โกฏฐิกสูตร

[๒๙๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรและท่านพระมหาโกฏฐิกะ อยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครพาราณสี ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเย็น ท่านพระมหาโกฏฐิกะออกจากที่พักแล้วเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรท่านพระ-

* สารีบุตร จักขุเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป รูปเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุ หูเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของเสียง เสียงเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของหู จมูกเป็นเครื่อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

เกาะเกี่ยวของกลิ่น กลิ่นเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจมูก ลิ่นเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรส รสเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของลิ้น กายเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของโผฏฐัพพะ โผฏฐัพพะเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของกาย ใจเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหรือ ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกูรท่าน-

* โกฎฐิกะ จักขุเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป รูปเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น หูเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของเสียง เสียงเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของหูหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยหูและเสียงทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในหูและเสียงนั้น จมูกเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของกลิ่น กลิ่นเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจมูกหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจมูกและกลิ่นทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจมูกและกลิ่นนั้น ลิ้นเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรส รสก็เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของลิ้นหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยลิ้นกับรสทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในลิ้นและรสนั้น กายเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของโผฏฐัพพะ โผฏฐัพพะก็เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของกายหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายและโผฏฐัพพะทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในกายและโผฏฐัพพะนั้น ใจเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์ก็เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ์ทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและธรรมารมณ์นั้น ฯ

[๒๙๖] ดูกูรท่านโกฎฐิกะ โคดำกับโคขาว เขาผูกติดกันด้วยสายทามหรือด้วยเชือกเส้นเดียวกัน หากจะมีบุคคลใดกล่าวว่า โคดำเกี่ยวเนื่องกับโคขาว โคขาวเกี่ยวเนื่องกับโคดำ ดังนี้ บุคคลนั้นกล่าวชอบหรือ ฯ

ก. ดูกูรท่านพระสารีบุตร ไม่ใช่เช่นนั้น โคดำไม่เกี่ยวเนื่องกับโคขาว ทั้งโคขาวก็ไม่เกี่ยวเนื่องกับโคดำ โคดำกับโคขาวนั้นเขาผูกติดกันด้วยสายทามหรือด้วยเชือกเส้นเดียวกัน สายทามหรือเชือกนั้นเป็นเครื่องเกี่ยวเนื่องในโคทั้งสองนั้น ฉะนั้น ฯ

สา. ดูกูรท่านโกฎฐิกะ ข้อนี้ก็ฉะนั้นเหมือนกัน จักขุเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป รูปเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น ฯลฯ ใจเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหามิได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ์ทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและธรรมารมณ์นั้น ฯ

[๒๙๗] ดูกูรท่านโกฎฐิกะ จักขุจักเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป หรือรูปจักเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ ย่อมไม่ปรากฏ แต่เพราะจักขุไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป รูปก็ไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น เพราะฉะนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ จึงปรากฏ ฯลฯ ใจจักเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ์ หรือธรรมารมณ์จักเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ ย่อมไม่ปรากฏ แต่เพราะใจไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์ก็ไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ์ทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและธรรมารมณ์นั้น เพราะฉะนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ จึงปรากฏ ดูกูรท่านโกฎฐิกะ ข้อนี้พึงทราบโดยปริยายแม้นี้ จักขุไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป รูปก็ไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น ฯลฯ ใจไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์ก็ไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ์ทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและธรรมารมณ์นั้น ฯ

[๒๙๘] ดูกูรท่านโกฎฐิกะ พระเนตรของพระผู้มีพระภาคมีอยู่แท้ พระ-

* องค์ก็ทรงเห็นรูปด้วยพระเนตร แต่พระองค์ไม่มีความพอใจรักใคร่เลย พระองค์ทรงมีจิตหลุดพ้นดีแล้ว พระโสตของพระผู้มีพระภาคมีอยู่แท้ พระองค์ก็ทรงฟังเสียงด้วยพระโสต แต่พระองค์ไม่มีความพอใจรักใคร่ พระองค์ทรงมีจิตหลุดพ้นดีแล้ว พระนาสิกของพระผู้มีพระภาคมีอยู่แท้ พระองค์ก็ทรงสูดกลิ่นด้วยพระนาสิก แต่พระองค์ไม่มีความพอใจรักใคร่ พระองค์ทรงมีจิตหลุดพ้นดีแล้ว พระชีวหาของพระผู้มีพระภาคมีอยู่แท้ พระองค์ก็ทรงลิ้มรสด้วยพระชีวหา แต่พระองค์ไม่มีความพอใจรักใคร่ พระองค์ทรงมีจิตหลุดพ้นดีแล้ว พระกายของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
พระผู้มีพระภาคมีอยู่แท้ พระองค์ก็ทรงถูกต้องโกฎีพพะด้วยพระกาย แต่พระองค์
ไม่มีความพอใจรักใคร่ พระองค์ทรงมีจิตหลุดพ้นดีแล้ว พระมนัสของพระผู้มี-
* พระภาคมีอยู่แท้ พระองค์ก็ทรงรู้แจ้งธรรมารมณด้วยพระมนัส แต่พระองค์ไม่มี
ความพอใจรักใคร่ พระองค์ทรงมีจิตหลุดพ้นดีแล้ว ดูกรท่านโกฎีจะ ข้อนี้นพึงทราบ
โดยปริยายนี้ จักขุไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป รูปก็ไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของ
จักขุ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่อง
เกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น ฯลฯ ใจไม่เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ
ธรรมารมณก็ไม่มีเครื่องเกาะเกี่ยวของใจ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัย
ใจและธรรมารมณทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในใจและธรรมารมณนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

กามกสูตร

[๒๙๙] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์และท่านพระกามภุช ๒ โขสิตาราม
ใกล้พระนครโกสัมพี ครั้งนั้นแล เป็นเวลาเย็น ท่านพระกามภุชออกจากที่พักผ่อน
แล้ว เข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระอานนท์ ครั้นผ่าน
การปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
ถามท่านพระอานนท์ว่า ดูกรท่านพระอานนท์ จักขุเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของรูป
รูปเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุ ฯลฯ ใจเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ
ธรรมารมณเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหรือ ฯ

ท่านพระอานนท์ตอบว่า ดูกรท่านพระกามภุช จักขุเป็นเครื่องเกาะเกี่ยว
ของรูป รูปเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุหาได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะ
อาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น ฯลฯ ใจเป็น
เครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ ธรรมารมณเป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหาได้
ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะ
เกี่ยวในใจและธรรมารมณนั้น ดูกรท่านพระกามภุช โคตากับโคขาว เขาผูกติดกัน
ด้วยสายทามหรือด้วยเชือกเส้นเดียวกัน หากจะมีบุคคลใดกล่าวว่า โคดำเกี่ยว
เนื่องกับโคขาว โคขาวเกี่ยวเนื่องกับโคดำ ดังนี้ บุคคลนั้นกล่าวชอบหรือ ฯ

กา. ดูกรท่านพระอานนท์ ไม่ใช่เช่นนั้น โคดำไม่เกี่ยวเนื่องกับโคขาว
ทั้งโคขาวก็ไม่เกี่ยวเนื่องกับโคดำ โคดำกับโคขาวนั้น เขาผูกติดกันด้วยสายทาม
หรือด้วยเชือกเส้นเดียวกัน สายทามหรือเชือกเส้นเดียวกันนั้น เป็นเครื่องเกี่ยว
เนื่องในโคทั้งสองนั้น ฉะนั้น ฯ

อา. ดูกรท่านกามภุช ข้อนี้นักฉันนั้นเหมือนกัน จักขุเป็นเครื่องเกาะเกี่ยว
ของรูป รูปก็เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของจักขุหาได้ ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะ
อาศัยจักขุและรูปทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวในจักขุและรูปนั้น ฯลฯ ใจเป็น
เครื่องเกาะเกี่ยวของธรรมารมณ ธรรมารมณก็เป็นเครื่องเกาะเกี่ยวของใจหาได้
ความพอใจรักใคร่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณทั้งสองนั้น เป็นเครื่องเกาะ
เกี่ยวในใจและธรรมารมณนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๖

อุทายสูตร

[๓๐๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนท์และท่านพระอุทายีอยู่ ณ โขสิตาราม
ใกล้พระนครโกสัมพี ครั้งนั้นแล เป็นเวลาเย็น ท่านพระอุทายีออกจากที่พักผ่อน
แล้ว เข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระอานนท์ ครั้นผ่าน
การปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
กล่าวกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรท่านพระอานนท์ ภายนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสบอก
เปิดเผย ประกาศแล้วโดยปริยายต่างๆ ว่า แม้เพราะเหตุนี้ ภายนี้เป็นอนัตตา
ดังนี้ ฉะนั้น แม้วิญญาณนี้ ท่านอาจจะบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย
จำแนก กระทำให้ตื่นว่า แม้เพราะเหตุนี้ วิญญาณนี้เป็นอนัตตา ฉะนั้นหรือ ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดูกรท่านพระอุทายี ภายนี้ พระผู้มีพระภาค
ตรัสบอก เปิดเผย ประกาศแล้วโดยปริยายต่างๆ ว่า แม้เพราะเหตุนี้ ภายนี้
เป็นอนัตตา ดังนี้ ฉะนั้น แม้วิญญาณนี้ ผมอาจจะบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง
เปิดเผย จำแนก กระทำให้ตื่นว่า แม้เพราะเหตุนี้ วิญญาณนี้เป็นอนัตตา
ฉันทัน ฯ

[๓๐๑] ดูกรท่านพระอุทายี จักขุวิญญาณย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุ
และรูปหรือ ฯ

อุ. อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ ฯ

อา. เหตุและปัจจัยที่อาศัยจักขุวิญญาณเกิดขึ้น พึงดับไปหมดสิ้น หา
ส่วนเหลือมิได้ จักขุวิญญาณจะปรากฏบ้างหรือหนอ ฯ

อุ. ไม่ปรากฏเลย ท่านผู้มีอายุ ฯ

อา. แม่โดยปริยายนี้แล จักขุวิญญาณนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสบอก
เปิดเผย ประกาศแล้วว่า แม่เพราะเหตุนี้ วิญญาณนี้เป็นอนัตตา ดังนี้ ฯลฯ
ดูรท่านพระอหทัย มโนวิญญาณย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและธรรมารมณ์หรือ ฯ

อุ. อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ ฯ

อา. เหตุและปัจจัยที่อาศัยมโนวิญญาณเกิดขึ้น พึงดับไปหมดสิ้น หา
ส่วนเหลือมิได้ มโนวิญญาณจะปรากฏบ้างหรือหนอ ฯ

อุ. ไม่ปรากฏเลย ท่านผู้มีอายุ ฯ

อา. ดูรท่านผู้มีอายุ แม่โดยปริยายนี้แล มโนวิญญาณนี้ พระผู้มี-

*พระภาคตรัสบอก เปิดเผย ประกาศแล้วว่า แม่เพราะเหตุนี้ วิญญาณนี้เป็น
อนัตตา ฯ

[๓๐๒] ดูรท่านพระอหทัย บรุษต้องการแก่นไม้ เทียวเสาะแสวงหา
แก่นไม้ ถือเอาขวานอันคมเข้าไปสู่ป่า พบต้นกล้วยใหญ่ ตรงใหม่ ไม่รุงรัง ใน
ป่านั้น พึงตัดที่โคนต้นแล้วตัดที่ปลาย ครั้นแล้วลอกกาบออก แม่กระพี้ที่ต้นกล้วย
นั้นก็ไหมพบ ที่ไหนจะพบแก่นได้ จันใด ดูรท่านพระอหทัย ภิกษุจะพิจารณา
หาตัวตนหรือสิ่งที่เป็นตัวตนในผัสสสายตนะ ๖ ไม่ได้ จันนั้นเหมือนกัน เมื่อ
เล็งเห็นอยู่อย่างนี้ ก็ไม่ยึดถือสิ่งใดในโลก เมื่อไม่ยึดถือ ก็ไม่เดินรน เมื่อไม่
เดินรน ก็ปริณิพพานโดยแน่แท้ ย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๗

อาทิตตปริยายสูตร

[๓๐๓] ดูรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอาทิตตปริยายและธรรมปริยาย
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูรภิกษุทั้งหลาย อาทิตตปริยายและธรรม
ปริยายเป็นไฉน ดูรภิกษุทั้งหลาย บุคคลแห่งจักขุทริยด้วยหลวเหลืออันร้อน
ไฟติดลูกไพลงแล้ว ยังคิดว่า การถือนิมิตโดยอนุพยัญชนะในรูป อันจะพึงรู้แจ้ง
ด้วยจักขุ จะคืออะไร วิญญาณอันเนื่องด้วยความยินดีในนิมิต หรือเนื่องด้วยความ
ยินดีในอนุพยัญชนะ พึงตั้งอยู่ ถ้าบุคคลพึงทำกาลกิริยาในสมัยนั้น พึงเข้าถึงคติ
๒ อย่าง คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรฉานอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้
ดูรภิกษุทั้งหลาย เราเห็นโทษอันนี้ จึงกล่าวอย่างนี้ ฯ

ดูรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเกี่ยวโสทรทริยด้วยขอเหลืออันคม ไฟติดลูก
ไพลงแล้ว ยังคิดว่า การถือนิมิตโดยอนุพยัญชนะในเสียงอันจะพึงรู้แจ้งด้วยหู
จะคืออะไร วิญญาณอันเนื่องด้วยความยินดีในนิมิตหรือเนื่องด้วยความยินดีในอนุ-

*พยัญชนะ พึงตั้งอยู่ ถ้าบุคคลพึงทำกาลกิริยาในสมัยนั้น พึงเข้าถึงคติ ๒ อย่าง
คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรฉานอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้
ดูรภิกษุทั้งหลาย เราเห็นโทษอันนี้ จึงได้กล่าวอย่างนี้ ฯ

ดูรภิกษุทั้งหลาย บุคคลคว้านขานินทริยด้วยมีดตัดเล็บอันคม ไฟติด
ลูกไพลงแล้ว ยังคิดว่า การถือนิมิตโดยอนุพยัญชนะในกลิ่นอันจะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก
จะคืออะไร วิญญาณอันเนื่องด้วยความยินดีในนิมิต หรือเนื่องด้วยความยินดีใน
อนุพยัญชนะ พึงตั้งอยู่ ถ้าบุคคลพึงทำกาลกิริยาในสมัยนั้น พึงเข้าถึงคติ ๒ อย่าง
คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรฉานอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้
ดูรภิกษุทั้งหลาย เราเห็นโทษอันนี้ จึงได้กล่าวอย่างนี้ ฯ

ดูรภิกษุทั้งหลาย บุคคลเฉือนขวิดทริยด้วยมีดโกนอันคม ไฟติดลูก
ไพลงแล้ว ยังคิดว่า การถือนิมิตโดยอนุพยัญชนะในรส อันจะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น
จะคืออะไร วิญญาณอันเนื่องด้วยความยินดีในนิมิต หรือเนื่องด้วยความยินดีใน
อนุพยัญชนะ พึงตั้งอยู่ ถ้าบุคคลพึงทำกาลกิริยาในสมัยนั้น พึงเข้าถึงคติ ๒ อย่าง
คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรฉานอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้
ดูรภิกษุทั้งหลาย เราเห็นโทษอันนี้ จึงได้กล่าวอย่างนี้ ฯ

ดูรภิกษุทั้งหลาย บุคคลแทงกายอินทริยด้วยหอกอันคม ไฟติดลูกไพลง
แล้ว ยังคิดว่า การถือนิมิตโดยอนุพยัญชนะในโผฏฐัพพะ อันจะพึงรู้แจ้งด้วยกาย
จะคืออะไร วิญญาณอันเนื่องด้วยความยินดีในนิมิต หรือเนื่องด้วยความยินดีใน
อนุพยัญชนะ พึงตั้งอยู่ ถ้าบุคคลทำกาลกิริยาในสมัยนั้น พึงเข้าถึงคติ ๒ อย่าง
คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรฉานอย่างใดอย่างหนึ่ง ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้
ดูรภิกษุทั้งหลาย เราเห็นโทษอันนี้ จึงได้กล่าวอย่างนี้ ฯ

ดูรภิกษุทั้งหลาย ความหลับยังดีกว่า แต่เรากล่าวความหลับว่าเป็นโทษ
ไร้ผล เป็นความโง่เขลา ของบุคคลผู้เป็นอยู่ ตนุลอำนาจของวิตกเช่นใดแล้ว พึง
ทำลายสงฆ์ให้แตกกันได้ บุคคลไม่ควรตรึงถึงวิตกเช่นนั้นเลย ดูรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เราเห็นโทษอันนี้แล้วเป็นอาทินพของบุคคลผู้เป็นอยู่ จึงกล่าวอย่างนี้ ฯ

[๓๐๔] ดูกุริกษทั้งหลาย ในข้อนั้น อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า จักขุหรือที่บุคคลแห่งด้วยหลาวเหล็กอันร้อน ไฟติดลูกไฟลงแล้ว จงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า จักขุไม่เที่ยง รูปไม่เที่ยง จักขุวิญญาณไม่เที่ยง จักขุสัมผัสไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง โสติดหรือที่บุคคลเกิดด้วยขอเหล็กอันคม ไฟติดลูกไฟลงแล้ว จงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า หูไม่เที่ยง เสียงไม่เที่ยง โสตริวิญญาณไม่เที่ยง โสต-

* สัมผัสไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะโสตสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง ฆานินหรือที่บุคคลคว่ำด้วยมิดดัดเลียบอันคม ไฟติดลูกไฟลงแล้ว จงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า จมูกไม่เที่ยง กลิ่นไม่เที่ยง ฆานวิญญาณไม่เที่ยง ฆานสัมผัสไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะฆานสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง ชิวหินหรือที่บุคคลเคี้ยวด้วยมิดโกนอันคม ไฟติดลูกไฟลงแล้ว จงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า ลิ้นไม่เที่ยง รสไม่เที่ยง ชิวหาวิญญาณไม่เที่ยง ชิวหาสัมผัสไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง กายินหรือที่บุคคลแห่งด้วยหอกอันคม ไฟติดลูกไฟลงแล้ว จงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า กายไม่เที่ยง โภญรู้พะไม่เที่ยง กายวิญญาณไม่เที่ยง กายสัมผัสไม่เที่ยง แม่สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะกายสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง ความหลับจงงดไว้ก่อน ฉะนั้น เราจะทำไว้ในใจอย่างนี้ว่า ใจไม่เที่ยง ธรรมารมณ์ไม่เที่ยง มโนวิญญาณไม่เที่ยง มโนสัมผัสไม่เที่ยง สุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัยไม่เที่ยง ดูกุริกษทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักขุ แม้ในรูป แม้ในจักขุวิญญาณ แม้ในจักขุสัมผัส แม้ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในใจ แม้ในธรรมารมณ์ แม้ในมโนวิญญาณ แม้ในมโนสัมผัส แม้ในสุขเวทนา ทุกขเวทนา หรืออทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกุริกษทั้งหลาย นี้แลเรียกว่าอาทิตตปริยาย และธรรมปริยาย ฉะนั้นแล ฯ

จบสูตรที่ ๘

หัตถปาทีปพสูตรที่ ๑

[๓๐๕] ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อมือทั้ง ๒ มีอยู่ การจับและการวางก็ปรากฏ เมื่อเท้าทั้ง ๒ มีอยู่ การก้าวไปและถอยกลับก็ปรากฏ เมื่อข้อทั้งหลายมีอยู่ การคู้เข้าและเหยียดออกก็ปรากฏ เมื่อท้องมีอยู่ ความหิวและความระหายก็ปรากฏ ฉันทใด ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อจักขุมีอยู่ สุขและทุกข์อันเป็นภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ เมื่อใจมีอยู่ สุขและทุกข์อันเป็นภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ฉันทนั้นเหมือนกัน ฯ

[๓๐๖] ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อมือทั้ง ๒ ไม่มี การจับและการวางก็ไม่ปรากฏ เมื่อเท้าทั้ง ๒ ไม่มี การก้าวไปและถอยกลับก็ไม่ปรากฏ เมื่อข้อทั้งหลายไม่มี การคู้เข้าและเหยียดออกก็ไม่ปรากฏ เมื่อท้องไม่มี ความหิวและความระหายก็ไม่ปรากฏ ฉันทใด ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อจักขุไม่มี สุขและทุกข์อันเป็นภายในย่อมไม่เกิดขึ้น เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ เมื่อใจไม่มี สุขและทุกข์อันเป็นภายในย่อมไม่เกิดขึ้น เพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย ฉันทนั้นเหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๙

หัตถปาทีปพสูตรที่ ๒

[๓๐๗] ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อมือทั้ง ๒ มี การจับและการวางก็มี เมื่อเท้าทั้ง ๒ มี การก้าวไปและถอยกลับก็มี เมื่อข้อทั้งหลายมี การคู้เข้าและเหยียดออกก็มี เมื่อท้องมี ความหิวและความระหายก็มี ฉันทใด ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อจักขุมีอยู่ สุขและทุกข์อันเป็นภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะจักขุสัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ เมื่อใจมีอยู่ สุขและทุกข์อันเป็นภายในย่อมเกิดขึ้น เพราะมโน-

* สัมผัสเป็นปัจจัย ฉันทนั้นเหมือนกัน ฯ

[๓๐๘] ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อมือทั้ง ๒ ไม่มี ไม่จับและการวางก็ไม่มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เมื่อทำทั้ง ๒ ไม่มี การก้าวไปและถอยกลับก็ไม่มี เมื่อข้อทั้งหลาย ไม่มี การคู้เข้า
และเหยียดออกก็ไม่มี เมื่อท้องไม่มี ความหิวและความระหายก็ไม่มี จันใด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อจักษุ ไม่มี สุขและทุกข์อันเป็นภายใน ไม่เกิดขึ้น เพราะจักษุ
สัมผัสเป็นปัจจัย ฯลฯ เมื่อใจ ไม่มี สุขและทุกข์อันเป็นภายในก็ไม่เกิดขึ้น เพราะ
มนัสสัมผัสเป็นปัจจัย จันนั้นเหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบสมุททวารวคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมุททสูตรที่ ๑๒. สมุททสูตรที่ ๒๓. พาลิลิกสูตร
๔. ชีรภุชสูตร ๕. โกฏฐิกสูตร ๖. กามภุชสูตร ๗. อทายสูตร
๘. อาทิตตปริยายสูตร ๙. หัตถปาทปัพพสูตรที่ ๑๑๐. หัตถปาทปัพพ-
*สูตรที่ ๒ ฯ

อาสิวิสววรรคที่ ๔

อาสิวิสูตร

[๓๐๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหมือนอย่างว่า มีสรพิษ ๔ จำพวก ซึ่ง
มีฤทธิ์เดชแรงกล้า ถ้ามีบุรุษรักชีวิต ผู้ไม่ยอมตาย รักสุขเกลียดทุกข์ ชน
ทั้งหลายฟังกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ดูกรท่าน อสรพิษ ๔ จำพวกนี้ มีฤทธิ์เดชแรง
กล้า ท่านพึงปลุกให้ลุกตามเวลา ให้อาบน้ำตามเวลา ให้กินอาหารตามเวลา ให้
เข้าสู่ที่อยู่ตามเวลา เวลาใดอสรพิษทั้ง ๔ จำพวกนี้ ตัวใดตัวหนึ่งโกรธขึ้น เวลา
นั้น ท่านก็จะฟังถึงความตาย หรือถึงทุกข์แทบปางตาย กิจใดที่ท่านควรทำ กิจทำ
กิจนั้นเสีย ฯ

[๓๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้นนั้น บุรุษนั้นกลัวอสรพิษทั้ง ๔ จำพวกนั้น
จึงหนีไปในที่อื่น ชนทั้งหลายฟังกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ดูกรท่าน มีเพศขนาดผู้
เป็นฆาติกอัย ๕ คน ได้ติดตามมาข้างหลังท่าน พบท่านในที่ใด ก็จะฆ่าท่านเสีย
ในที่นั้น กิจใดที่ท่านควรทำ กิจทำกิจนั้นเสีย ฯ

[๓๑๑] ครั้นนั้นแล บุรุษนั้นกลัวอสรพิษทั้ง ๔ จำพวก และกลัว
เพศขนาดผู้เป็นฆาติกทั้ง ๕ คนนั้น จึงหนีไปในที่อื่น ชนทั้งหลายฟังกล่าวกะเขา
อย่างนี้ว่า ดูกรท่าน มีเพศขนาดคนที่ ๖ ซึ่งเที่ยวไปในอากาศ เจือดาบติดตาม
มาข้างหลังท่าน พบท่านในที่ใด ก็จะตัดศีรษะของท่านเสียในที่นั้น กิจใดที่ท่าน
ควรทำ กิจทำกิจนั้นเสีย ฯ

[๓๑๒] ครั้นนั้น บุรุษนั้นกลัวอสรพิษทั้ง ๔ จำพวกซึ่งมีฤทธิ์เดชแรงกล้า
กลัวเพศขนาดผู้เป็นฆาติกทั้ง ๕ และกลัวเพศขนาดคนที่ ๖ ซึ่งเที่ยวไปในอากาศ
เจือดาบอยู่ จึงหนีไปในที่อื่น เขาพบบ้านร้างเข้า จึงเข้าไปสู่เรือนร้างว่างเปล่า
หลังหนึ่ง ลูบล้างภาชนะว่างเปล่าชนิดหนึ่ง ชนทั้งหลายฟังกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า
ดูกรท่าน มีโจรทั้งหลายคอยฆ่าชาวบ้าน เข้ามาสู่บ้านร้างนี้เสมอ กิจใดที่ท่านควรทำ
กิจทำกิจนั้นเสีย ฯ

[๓๑๓] ครั้นนั้น บุรุษนั้นกลัวอสรพิษทั้ง ๔ กลัวเพศขนาดทั้ง ๕ กลัว
เพศขนาดคนที่ ๖ และกลัวโจรผู้คอยฆ่าชาวบ้าน จึงหนีไปในที่อื่น เขาไปพบ
ห้วยน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง ฝั่งข้างนี้ร้างเกยง เต็มไปด้วยภัยอันตราย ฝั่งข้างโน้น
เป็นที่เกษมปลอดภัย เรือแพ หรือสะพานที่จะข้ามไปฝั่งโน้นไม่มี ฯ

[๓๑๔] ครั้นนั้น บุรุษนั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า ห้วยน้ำนี้ใหญ่นัก ฝั่งข้าง
นี้เป็นที่ร้างเกยง เต็มไปด้วยภัยอันตราย ฝั่งข้างโน้นเป็นที่เกษมปลอดภัยเรือ
แพ หรือสะพานที่จะข้ามไปฝั่งโน้นก็ไม่มี ฉะนั้น เราควรจะมีมติหน้ำถึงไม้และ
ใบไม้ ผูกเป็นแพ เกาะแพนั้น พยายามไปด้วยมือและด้วยเท้า ก็พึงถึงฝั่งโน้น
ได้โดยความสวัสดิ ครั้นแล้ว บุรุษนั้นทำตามความคิดของตน ก็ว่ายข้ามฟากถึง
ฝั่งข้างโน้นแล้ว เป็นพรหมณ์ขึ้นบกไป ฯ

[๓๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้ออุปมานี้ เราสมมติขึ้นเพื่อจะให้รู้เนื้อความ
โดยง่าย ในข้อนั้นมีเนื้อความดังนี้ คำว่า อสรพิษที่มีฤทธิ์แรงกล้าทั้ง ๔ จำพวก
นั้น เป็นชื่อแห่งมหากุตรูป ๔ คือ ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติไฟ ชาติลม คำว่า
เพศขนาดทั้ง ๕ คนที่เป็นฆาติกนั้น เป็นชื่อแห่งอุปาทานขันธ ๕ คือ รูปขันธ
เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ คำว่า เพศขนาดคนที่ ๖
ซึ่งเที่ยวไปในอากาศเจือดาบอยู่นั้น เป็นชื่อแห่งนันทิราคะ คำว่า บ้านร้างนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เป็นชื่อแห่งอายตนะภายใน ๖ ฯ

[๓๑๖] ดูกุริกษทั้งหลาย ถ้าแม่บัณฑิตผู้ฉลาด มีปัญญาใคร่ครวญ
อายตนะภายใน ๖ นั้น ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็จะปรากฏว่าเป็นของ
ว่างเปล่า สุกุญ์ทั้งนั้น ฯ

คำว่า ใจของผู้ชาวบ้านนั้น เป็นชื่อแห่งอายตนะภายนอก ๖ ตาย่อม
เดือดร้อนเพราะรูปเป็นที่พอใจและไม่พอใจ หูย่อมเดือดร้อน เพราะเสียงเป็นที่
พอใจและไม่พอใจ จมูกย่อมเดือดร้อนเพราะกลิ่นเป็นที่พอใจและไม่พอใจ ลิ้น
ย่อมเดือดร้อนเพราะรสเป็นที่พอใจและไม่พอใจ กายย่อมเดือดร้อนเพราะไฟผุ-
*รุฬพะเป็นที่พอใจและไม่พอใจ ใจย่อมเดือดร้อนเพราะธรรมารมณ์เป็นที่พอใจและ
ไม่พอใจ คำว่า ห้วงน้ำใหญ่นั้น เป็นชื่อแห่งโอชะทั้ง ๔ คือ กาโมชะ ภโวชะ
ทิฏฐิโอรชะ อริยโอรชะ คำว่า ผิงข้างนี้อันเป็นที่น่ารังเกียจ เติมไปด้วยภัยอันตราย
นั้น เป็นชื่อแห่งร่างกายของตน คำว่า ผิงข้างโน้นเป็นที่เกษม ปลอดภัยนั้น
เป็นชื่อแห่งนิพพาน คำว่า แพนนั้น เป็นชื่อแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ
สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ คำว่า พยายามข้ามไปด้วยมือและเท้า เป็นชื่อแห่ง
วิริยารัมภะ คำว่า ผู้เป็นพรหมผล้วยข้ามฟากถึงฝั่งโน้นแล้วขึ้นบกไป เป็นชื่อ
แห่งพระอรหันต์ ฯ

จบสูตรที่ ๑

รทสูตร

[๓๑๗] ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ ย่อม
มากด้วยความสุขโสมนัสอยู่ในปัจจุบัน และย่อมปรารถนาอายุเพื่อความสิ้นอาสวะ
ทั้งหลาย ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริย
ทั้งหลาย ๑ รู้ประมาณในโภชนะ ๑ ประกอบความเพียรเป็นเครื่องตื่นอยู่ ๑
ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลายอย่างไร ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออุปพยัญชนะ เธอย่อม
ปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะพึงเป็นเหตุให้อกุศลธรรม
อันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุทริย ชื่อว่าถึง
ความสำรวมในจักขุทริย ภิกษุพึงเสี่ยงด้วยหู . . . ตมกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรส
ด้วยลิ้น . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือ
นิมิต ไม่ถืออุปพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อความสำรวมมโนทริย ที่เมื่อไม่
สำรวมแล้ว จะพึงเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส
ครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามโนทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนทริย ดูกุริกษ
ทั้งหลาย นายสารถิฝักผำผู้ฉลาด เป็นอาจารย์ฝักผำนั้น ชื่นสุรธมมาอันเทียมแล้ว
ซึ่งมีประตักอันวางไว้แล้ว ถือเชือกด้วยมือซ้าย ถือประตักด้วยมือขวา ขยับไป
ทางหน้าก็ได้ ถอยกลับข้างหลังก็ได้ ในถนนใหญ่ ๔ แยก ซึ่งมีพื้นเรียบดี ตาม
ความประสงค์ จันใด ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุย่อมศึกษาเพื่อจะรักษา ศึกษา
เพื่อจะสำรวมศึกษาเพื่อจะฝึกฝน ศึกษาเพื่อจะระงับอินทริยทั้ง ๖ เหล่านี้ ก็จันนั้น
เหมือนกัน ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย
อย่างนี้แล ฯ

[๓๑๘] ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะอย่างไร ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ พิจารณาโดยแยบคาย บริโภคอาหารด้วยมนสิการว่า เราไม่บริโภค
เพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา เพื่อจะประดับ เพื่อจะตกแต่ง บริโภคเพียงเพื่อดำรง
อยู่แห่งร่างกายนี้ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป เพื่อจะกำจัดความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์
พรหมจรรย์ ด้วยประการดังกล่าวมานี้ เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสีย จักไม่ให้เวทนา
ใหม่เกิดขึ้น การยังชีพให้เป็นไป ความไม่มีโทษและความอยู่สบายจักมีแก่เรา
ดูกุริกษทั้งหลาย บรุษพึงฉาบทาผิวกาย ก็เพียงเพื่อต้องการเสพ หรือบรุษพึง
หยอดน้ำมันเพลาธกก็เพียงเพื่อต้องการขนสิ่งของไปได้ จันใด ดูกุริกษทั้งหลาย
ภิกษุพิจารณาโดยแยบคาย บริโภคอาหารด้วยมนสิการว่า เราไม่บริโภคเพื่อเล่น
เพื่อความมัวเมา เพื่อจะประดับ เพื่อจะตกแต่งผิว บริโภคเพียงเพื่อดำรงอยู่แห่ง
ร่างกายนี้ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป เพื่อจะกำจัดความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์
พรหมจรรย์ ด้วยประการดังกล่าวมานี้ เราจักกำจัดเวทนาเก่าเสีย จักไม่ให้เวทนา
ใหม่เกิดขึ้น การยังชีพให้เป็นไป ความไม่มีโทษและความอยู่สบายจักมีแก่เรา
จันนั้นเหมือนกัน ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะอย่างนี้
แล ฯ

[๓๑๙] ดูกุริกษทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่
อย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกรรมเครื่องกั้นความดี
ด้วยการเดิน การนั่ง ในเวลากลางวัน พอถึงกลางคืนตอนปฐมยาม ย่อมชำระจิตให้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
บริษัทจากธรรมเครื่องกันความดี ด้วยการเดิน การนั่ง ในตอนมีขณิกยามแห่ง
ราตรี ย่อมสำเร็จสัทธิเสยาโดยข้างเบื้องขวา ซ้อนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ
ทำไว้ในใจซึ่งอุทฐานสัญญา พอถึงปัจฉิมยามแห่งราตรี กุลกขึ้นชำระจิตให้บริสุทธิ์
จากธรรมเครื่องกันความดีด้วยการเดิน การนั่ง ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุชื่อว่า
เป็นผู้ประกอบความเพียรเครื่องตื่นอยู่อย่างนี้แล ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๓ ประการนี้ ชื่อว่าย่อมมากด้วยความสุขสมหนัสอยู่ในปัจจุบัน และ
ย่อมปรารภอุบายเพื่อความสิ้นอาสวะทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๒

สุมมสูตร

[๓๒๐] ดุริการิกษทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว มีเต่าตัวหนึ่ง เทียวหากิน
อยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำน้อยแห่งหนึ่งในเวลาเย็น สุนัขจึงจอกตัวหนึ่งก็ได้เทียวหากินอยู่
ที่ริมฝั่งแม่น้ำน้อยแห่งหนึ่งในเวลาเย็น เต่าได้เลเห็นสุนัขจึงจอกซึ่งเทียวหากินอยู่
แต่ไกลแล้ว ก็หวาดหวาย ๕ ทั้งห้า (หุดซาทั้ง ๔ มีคือเป็นที ๕) เข้าอยู่ในกระตอง
ของตนเสีย มีความชวนชวายน้อย นิ่งอยู่ ดุริการิกษทั้งหลาย ฝ่ายสุนัขจอก
ก็ได้เลเห็นเต่าซึ่งเทียวหากินอยู่แต่ไกลแล้ว เข้าไปหาเต่าถึงที่แล้ว ได้ยืนอยู่ใกล้
เต่าด้วยคิดว่า เวลาใดเต่าตัวนี้จักเหยียดคอหรือขาข้างใดข้างหนึ่งออกมา เวลานั้น
เราก็จับมันพาดแล้วกัดกินเสีย เวลาใด เต่าไม่เหยียดคอหรือขาข้างใดข้างหนึ่ง
ออกมา เวลานั้น สุนัขจอกก็หมดความอาลัย ไม่ได้โอกาส จึงหลีกไปจากเต่า
ฉันทิด ดุริการิกษทั้งหลาย มารผู้โง่บาปอันท่านทั้งหลายเข้าใกล้อยู่เสมอแล้ว
ก็คิดว่า บางทีเราจะพึงได้โอกาสทางจักขุ หู จมูก ลิ้น กายหรือใจ ของภิกษุ
เหล่านั้นบ้าง เพราะฉะนั้นแล ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย
อยู่ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว อย่าถือินมิต อย่าถืออนพัญญชนะ จงปฏิบัติเพื่อสำรวม
จักขุในทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะพึงเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌา
และ โทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษากุศลในทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุในทริย
พึงเสี่ยงด้วยหู . . . ดมกลิ่นด้วยจมูก . . . ลิ้มรสด้วยลิ้น . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . .
รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว อย่าถือินมิต อย่าถืออนพัญญชนะ จงปฏิบัติเพื่อ
สำรวมมโนในทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะพึงเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ
อภิชฌาและ โทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามโนในทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมใน
มโนในทริย ดุริการิกษทั้งหลาย เวลาใด ท่านทั้งหลายจักเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริย
ทั้งหลายอยู่ เวลานั้นมารผู้โง่บาปก็จักหมดความอาลัย ไม่ได้โอกาส หลีกจากท่าน
ทั้งหลายไป จตุสนัขจอกก็หมดความอาลัยหลีกจากเต่า ก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน ฯ

[๓๒๑] ภิกษุผู้มีใจตั้งมั่นในมโนวิตก อันตณฺหามานะและทิสฺสไม่
อิงอาศัย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นดับกิเลสได้แล้ว ไม่ติเตียนผู้ใด
ผู้หนึ่ง เหมือนเต่าหุดคอและขาอยู่ในกระตองของตน ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

ทวารขันธสูตรที่ ๑

[๓๒๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคาแห่งหนึ่ง
พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นท่อนไม้ใหญ่ท่อนหนึ่ง อันกระแสน้ำพัดลอย
มาริมฝั่งแม่น้ำคงคา แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดุริการิกษทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย
เห็นหรือไม่ ท่อนไม้ใหญ่ในอันกระแสน้ำพัดลอยมาในแม่น้ำคงคา ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุริการิกษทั้งหลาย ถ้าท่อนไม้จะไม่เข้ามาใกล้ฝั่งนี้หรือฝั่งโน้น จักไม่
จมเสียในท่ามกลาง จักไม่เกยบก ไม่ถูกมนุษย์หรือมนุษย์จับเอาไว้ ไม่ถูกน้ำ
วนๆ ไว้ จักไม่เน่าในภายใน ดุริการิกษทั้งหลาย ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล
ท่อนไม้นั้นจักลอยไหลเลื่อนไปสู่สมุทได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า
กระแสน้ำแห่งแม่น้ำคงคาลมลาดไหลไปสู่สมุท ฉันทิด ดุริการิกษทั้งหลาย ถ้า
ท่านทั้งหลายจะไม่แวะเข้าฝั่งข้างนี้หรือฝั่งข้างโน้น ไม่จมลงในท่ามกลาง ไม่เกยบก
ไม่ถูกมนุษย์หรือมนุษย์จับไว้ ไม่ถูกเกลียวน้ำวนๆ ไว้ จักไม่เป็นผู้เสียในภายใน
ไซร้ ด้วยประการดังกล่าวมานี้ ท่านทั้งหลายจักโหม่นอมเอียงโอนไปสู่निพพาน
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า สัมมาทิสฺสยอมโหม่นอมเอียงโอนไปสู่निพพาน
ก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน ฯ

[๓๒๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฝั่งนี้ได้แก่อะไร ฝั่งโน้นได้แก่อะไร
การจมลงในท่ามกลางได้แก่อะไร การเกยบนบกได้แก่อะไร มนุษย์ผู้จับคืออะไร
มนุษย์ผู้จับคืออะไร เกลียวน้ำวนๆ ไว้คืออะไร ความเป็นของเน่าในภายใน
คืออะไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริการิกษ คำว่า ฝั่งนี้ เป็นชื่อแห่งอายตนะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ภายใน ๖ คำว่าฝั่งโน้น เป็นชื่อแห่งอายตนะภายนอก ๖ คำว่าจงมในท่ามกลาง
เป็นชื่อแห่งนันทิราคะ คำว่าเกยบก เป็นชื่อแห่งอัสสมิมานะ ดุรริกษ ก็
มนุษย์ผู้จับเป็นโจน ริกษในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้คลุกคลี เพลิดเพลิน โศกเศร้า
อยู่กับพวกคฤหัสถ์ เมื่อเขาสุขก็สุขด้วย เมื่อเขาทุกข์ก็ทุกข์ด้วย ย่อมถึงการ
ประกอบตนในกิจการอันยังเกิดขึ้นแล้วของเขา ดุรริกษ นี้เรียกรวมมนุษย์ผู้จับ
ดุรริกษ อมนุษย์ผู้จับเป็นโจน ริกษบางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมประพฤติ
พรหมจรรย์ ปราศจากเป็นเทพนิกายหมู่ใดหมู่หนึ่งว่า ด้วยศีล ด้วยวัตร ด้วยตบะ
หรือด้วยพรหมจรรย์นี้ เราจักได้เป็นเทวดาหรือเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง ดุรริกษ
นี้เรียกว่าอมนุษย์ผู้จับ ดุรริกษ คำว่าเกลียวน้ำวนๆ ไว้ เป็นชื่อแห่งกามคุณ ๕
ดุรริกษ ความเป็นของเน่าในภายในเป็นโจน ริกษบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็น
ผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก ไม่สะอาด มีความประพฤติน่ารังเกียจ มีการงานปกปิดไว้
ไม่เป็นสมณะ ก็ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ ไม่เป็นพรหมจารี ก็ปฏิญาณว่าเป็นพรหมจารี
เป็นผู้นำในภายใน มีใจชุ่มด้วยกาม เป็นดุจขมยะมูลฝอย ดุรริกษ นี้เรียกว่า
ความเป็นผู้นำในภายใน ฯ

[๓๒๔] ก็โดยสมัยนั้นแล นายันทโคบาลยืนอยู่ในที่ไม่ไกลพระผู้มี-

* พระภาค ๓ เห็นแล นายันทโคบาลได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่เข้าใกล้ฝั่งนี้ ไม่เข้าใกล้ฝั่งโน้น ไม่จมนลงใน
ท่ามกลาง ไม่ติดบนบก ไม่ถูกมนุษย์จับ ไม่ถูกอมนุษย์จับ ไม่ถูกเกลียวน้ำวนๆ ไว้
จักไม่เน่าในภายใน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระวโรกาส
ข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดุรริกษนั้นละ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงมอบโคให้แก่เจ้าของเถิด ฯ

น. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โคที่ติดลูกจิกไปเอง ฯ

พ. ท่านจงมอบโคให้แก่เจ้าของเถิด นั้นละ ฯ

ครั้งนั้นแล นายันทโคบาลมอบโคให้แก่เจ้าของแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-

* พระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์มอบโคให้แก่เจ้าของแล้ว ข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของ
พระผู้มีพระภาค นายันทโคบาลได้บรรพชาอุปสมบทแล้วในสำนักของพระผู้มี-

* พระภาค ก็เล่าท่านพระนันทะอุปสมบทแล้ว ไม่นาน เป็นผู้ๆ เดียว หลีกออกจาก
หมู่ ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปแล้วอยู่ ไม่นานนัก ก็ทำให้แจ้งซึ่ง
ที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายผู้ออกบวชเป็นบรรพชิตโดย
ชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่าชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ก็ท่านพระนันทะได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ในจำนวนพระอรหันต์
ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๔

ทวารขันธสูตรที่ ๒

[๓๒๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา ใกล้เมือง
กิมมิลา พระผู้มีพระภาคได้ทรงเห็นท่อนไม้ท่อนใหญ่ ถูกกระแสน้ำพัดไปในแม่น้ำ
คงคา ครั้นแล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสถามว่า ดุรริกษทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายเห็นหรือไม่ว่าท่อนไม้ใหญ่โน้น ถูกกระแสน้ำพัดไปในแม่น้ำคงคา ริกษ
ทั้งหลายกราบทูลว่า เห็นพระเจ้าข้า ฯลฯ เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว
ท่านพระกิมมิละได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ฝั่งนี้ได้แก่
อะไร ฯลฯ ดุรริกษกิมมิละ ความเป็นผู้นำในภายในเป็นโจน ริกษในศาสนานี้
เป็นผู้ต้องอาบัติที่เศร้าหมองอย่างใดอย่างหนึ่ง การออกจากอาบัติเช่นนั้น ยังไม่
ปรากฏ นี้เราเรียกว่าความเป็นผู้นำในภายใน ฯ

จบสูตรที่ ๕

อวิสสุตสูตร

[๓๒๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขธราคม ใกล้
พระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกชนบท ก็โดยสมัยนั้นแล เจ้าศากยราชทั้งหลาย
อยู่ครองเมืองกบิลพัสดุ์ ได้รับสั่งให้สร้างสัณฐาคารใหม่ในกาลไม่นาน เป็นสถานที่
อันสมณพราหมณ์หรือมนุษย์ใดๆ ยังไม่ได้อยู่ครอง ครั้นนั้นแล เจ้าศากยราช
ทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ เสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระวโรกาส เจ้า
ศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ ได้รับสั่งให้สร้างสัณฐาคารใหม่ในกาล
ไม่นาน เป็นสถานที่อันสมณพราหมณ์ หรือมนุษย์ใดๆ ยังไม่ได้อยู่ครอง ข้าแต่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงบริโภคนิสสาคาณนั้นก่อน นิสสาคาณนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบริโภคก่อนแล้ว เจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ จักทรงบริโภคในภายหลัง การทรงบริโภคของพระผู้มีพระภาคนั้น พึงมีเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่เจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์สิ้นกาลนาน พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยดุษณีภาพ ครั้นนั้นแล เจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ทรงทราบการรับของพระผู้มีพระภาคแล้ว เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้ว เสด็จเข้าไปยังนิสสาคาณใหม่ รับสิ่งให้ลาดนิสสาคาณที่บุคคลลาดแล้วด้วยเครื่องลาดทั้งปวง ปูอาสนะแล้ว รับสิ่งให้ตั้งแก่น้ำไว้ประจำ แล้วรับสิ่งให้ตามประทีปน้ำมันขึ้นแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นิสสาคาณอันบุคคลปลาดแล้วด้วยเครื่องลาดทั้งปวง ปูอาสนะแล้ว ตั้งแก่น้ำประจำไว้แล้ว ตามประทีปน้ำมันแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้พระผู้มีพระภาคยอมทรงสำคัญกาลที่จะเสด็จเข้าไป ๖

[๓๒๓] ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิสสาคาณใหม่พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ครั้นแล้วทรงล้างพระบาท แล้วเสด็จเข้าไปสู่นิสสาคาณ ประทับนั่งพึงเสากลาง ทรงผืนพระพักตร์ไปทางทิศบูรพา ฝ่ายภิกษุสงฆ์ล้างเท้าแล้วเข้าไปสู่นิสสาคาณ แล้วนั่งพึงผาด้านหลัง ผินหน้าไปทางทิศบูรพา ทำพระผู้มีพระภาคไว้ในเบื้องหน้า แม้เจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ล้างพระบาทแล้ว เสด็จเข้าไปสู่นิสสาคาณ แล้วประทับนั่งพึงผาด้านหน้า ทรงผืนพระพักตร์ไปเบื้องหลัง ทรงทำพระผู้มีพระภาคไว้ในเบื้องหน้าอย่างเดียวกัน ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงยังเจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกถาหลายราตรี แล้วทรงส่งไปด้วยพระดำรัสว่า ดูก่อนผู้โคตรมโคตรทั้งหลาย ราตรีล่วงไปแล้ว บัดนี้ท่านทั้งหลายจงสำคัญกาลที่จะเสด็จไปเถิด เจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์ทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า แล้วเสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้ว เสด็จไป ๖

[๓๒๔] ลำดับนั้นแล เมื่อเจ้าศากยราชทั้งหลายผู้ครองเมืองกบิลพัสดุ์เสด็จไปแล้ว ไม่นาน พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกพระมหาโมคคัลลานะมาตรัสว่า ดูก่อนโมคคัลลานะ ภิกษุสงฆ์ปราศจากถิ่นมิทธะแล้วแล ธรรมิกถาของเธอจงแจ่มแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลาย เราเมื่อภายหลัง จักเหยียดหลัง ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงปูลาดผ้าสังฆาฏิ ๔ ชั้น แล้วทรงสำเร็จสหัสสาโดยพระปรีสบึงงา ทรงซ้อนพระบาทด้วยพระบาท มีพระสติสัมปชัญญะ ทรงทำไว้ในพระทัยซึ่งอุฏฐานสัญญา ในลำดับนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะ เรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับต่อพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวว่า ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย เราจักแสดงอวัสสุตปริยายและอนวัสสุตปริยายแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟังอวัสสุตปริยายและอนวัสสุตปริยายนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นรับต่อท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ท่านพระมหา-

* โมคคัลลานะได้กล่าวว่า ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุยอมเป็นผู้มีใจชุ่มด้วยกามอย่างไร ภิกษุในศาสนานี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมโน้มใจไปในรูปอันน่ารัก ย่อมขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เป็นผู้ไม่ตั้งกายคตาสติไว้ มีใจมีประมาณน้อยอยู่ และยอมไม่รู้ชัดซึ่งเจตริมุตติปัญญาริมุต อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯลฯ ภิกษุในศาสนานี้ รู้แจ้งธรรมามรณด้วยใจแล้ว ย่อมโน้มใจไปในธรรมามรณอันน่ารัก ย่อมขัดเคืองในธรรมามรณอันไม่น่ารัก เป็นผู้ไม่เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้ มีใจมีประมาณน้อยอยู่ และยอมไม่รู้ชัดซึ่งเจตริมุตติ ปัญญาริมุตอันเป็นที่ดับไปไม่เหลืออกุศลธรรมอันลามกที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุนี้เรียกว่า เป็นผู้ที่มีใจชุ่มแล้วในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมามรณ อันจะพึงรู้แจ้งด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ๖

[๓๒๕] ดูก่อนอาวุโสทั้งหลาย ถ้าแม้ว่า มารเข้าไปหาภิกษุนั้นผู้มีปรกติอยู่อย่างนั้นทางจักขุ มารยอมได้ช่องได้เหตุ ฯลฯ ถ้าแม้ว่ามารเข้าไปหาภิกษุนั้นผู้มีปรกติอยู่อย่างนั้นทางใจ มารยอมได้ช่องได้เหตุ ดูก่อนอาวุโส เรือนไม้่ออกก็ดี เรือนหญ้าก็ดี ที่แห่งกระ เขาทำไว้ภายนอกกาลฝน ถ้าแม้บุรุษพึงเข้าไปใกล้ เรือนไม้่ออกหรือเรือนหญ้านั้นในทิศบูรพา ด้วยคบหญ้าอันไฟติดทั่วแล้ว ไฟพึงได้ช่องได้เหตุ ถ้าแม้บุรุษพึงเข้าไปใกล้เรือนไม้่ออกหรือเรือนหญ้านั้นในทิศปัจจิม ใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ทิตตสูตร ในทิตตักมธิน ในทิตตเบืองต่ำ ในทิตตเบืองบน ด้วยคบบัญญัติอันไฟติดทั่ว
แล้ว ไฟพืงได้ช่องได้เหตุ ถ้าแม้ว่าบุรุษนั้นพืงเข้าไปใกล้เรือนไม่อ้อหรือเรือนหญ่า
นั้น แต่ทิตตใดทิตตหนึ่ง ด้วยคบบัญญัติอันไฟติดทั่วแล้ว ไฟพืงได้ช่องได้เหตุ แม้
ฉันทใด ดูกรอาวโสทั้งหลาย ถ้าแม้ว่ามารเข้าไปหาภิกษุหนึ่ง ผู้มีปรกต้อยู่อย่างนั้น
ทางจิกษุ ทางหุ ทางจุมก ทางลัน ทางกาย ทางใจ มารพืงได้ช่องได้เหตุ
ฉันทนั้น ฯ

[๓๓๐] ดูกรอาวโสทั้งหลาย ก็รูปครอบงำภิกษุผู้มีปรกต้อยู่อย่างนั้น
ภิกษุไม่ครอบงำรูป เสียงครอบงำภิกษุ ภิกษุไม่ครอบงำเสียง กลิ่นครอบงำภิกษุ
ภิกษุไม่ครอบงำกลิ่น รสครอบงำภิกษุ ภิกษุไม่ครอบงำรส โผฏฐัพพะครอบงำภิกษุ
ภิกษุไม่ครอบงำโผฏฐัพพะ ธรรมมารมณครอบงำภิกษุ ภิกษุไม่ครอบงำธรรมมารมณ
ภิกษุนี้เรียกว่าเป็นผู้ถูกรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมมารมณครอบงำ
ไม่ครอบงำรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมมารมณ ธรรมทั้งหลายที่เป็น
บาป เป็นอกุศล มีความเศร้าหมอง ให้เกิดในภพใหม่ มีความกระวนกระวาย
มีทุกข์เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชราและมรณะต่อไป ครอบงำแล้ว ดูกร
อาวโสทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีใจชุ่มแล้วด้วยกามอย่างนี้แล ฯ

[๓๓๑] ดูกรอาวโสทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีใจไม่ชุ่มด้วยกามอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจิกษุแล้ว ย่อมไม่น้อมใจไปในรูปอันน่ารัก ไม่
ขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เป็นผู้เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้ มีใจหาประมาณมิได้อยู่
และย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรม
อันลามก ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯลฯ รู้แจ้งธรรมารมณ
ด้วยใจแล้ว ย่อมไม่น้อมใจไปในธรรมารมณอันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในธรรมารมณ
อันไม่น่ารัก เป็นผู้เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้แล้ว มีใจหาประมาณมิได้อยู่ และย่อม
รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก
ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ดูกรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุนี้เรียกว่า
เป็นผู้มีใจไม่ชุ่มแล้วในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมมารมณ อันจะ
พืงรู้แจ้งด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ดูกรอาวโสทั้งหลาย ถ้าแม้มารเข้าไป
หาภิกษุหนึ่งผู้มีปรกต้อยู่อย่างนั้นทางจิกษุ มารย่อมไม่ได้ช่องไม่ได้เหตุ ฯลฯ ถ้า
แม้มารเข้าไปหาภิกษุหนึ่งทางใจ มารย่อมไม่ได้ช่องไม่ได้เหตุ ดูกรอาวโสทั้งหลาย
ถ้าแม้บุรุษพืงเข้าไปใกล้ภิกษุในทิตตบรรพด้วยคบบัญญัติอันไฟติดทั่วแล้ว ไฟ
ไม่พืงได้ช่องไม่พืงได้เหตุ เพราะการขยาดินทาทอย่างแน่นหนา ถ้าแม้บุรุษพืงเข้าไป
ใกล้ภิกษุในทิตตบรรพในทิตตปัจจิม ในทิตตอคร ในทิตตักมธิน ทิตตเบืองต่ำ ทิต
ตเบืองบน ด้วยคบบัญญัติอันไฟติดทั่วแล้ว ไฟไม่พืงได้ช่อง ไม่พืงได้เหตุ เพราะ
การขยาดินทาทอย่างแน่นหนา ถ้าแม้บุรุษพืงเข้าไปใกล้ภิกษุในทิตตบรรพแต่ที่ใดที่หนึ่งด้วย
คบบัญญัติอันไฟติดทั่วแล้ว ไฟไม่พืงได้ช่อง ไม่พืงได้เหตุ แม้ฉันทใด ดูกรอาวโส
ทั้งหลาย ถ้าแม้มารเข้าไปหาภิกษุหนึ่งผู้มีปรกต้อยู่อย่างนั้นทางจิกษุ มารก็ไม่ได้ช่อง
ไม่ได้เหตุ ถ้าแม้มารเข้าไปหาภิกษุหนึ่งผู้มีปรกต้อยู่อย่างนั้นทางหุ ทางจุมก ทาง
ลัน ทางกาย ทางใจ มารย่อมไม่ได้ช่องไม่ได้เหตุ ฉันทนั้น ดูกรอาวโสทั้งหลาย
ก็ภิกษุผู้มีปรกต้อยู่อย่างนั้น ครอบงำรูป รูปไม่ครอบงำภิกษุ ภิกษุครอบงำเสียง
เสียงไม่ครอบงำภิกษุ ภิกษุครอบงำกลิ่น กลิ่นไม่ครอบงำภิกษุ ภิกษุครอบงำรส
รสไม่ครอบงำภิกษุ ภิกษุครอบงำโผฏฐัพพะ โผฏฐัพพะไม่ครอบงำภิกษุ ภิกษุ
ครอบงำธรรมมารมณ ธรรมมารมณไม่ครอบงำภิกษุ ดูกรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุนี้
เรียกว่า ผู้ครอบงำรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมมารมณ อันเป็นบาป
เป็นอกุศลเหล่านั้น อันมีความเศร้าหมอง ให้เกิดในภพใหม่ มีความกระวน
กระวาย มีทุกข์เป็นวิบาก เป็นที่ตั้งแห่งชาติ ชราและมรณะต่อไป ดูกรอาวโส
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีใจไม่ชุ่มแล้วด้วยกามอย่างนี้ ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาค
เสด็จลุกขึ้นแล้ว ตรัสเรียกท่านพระมหาโมคคัลลานะมาว่า ดิละ ดิละ โมคคัล-

* ลานะ ดูกรโมคคัลลานะ เธอได้ภาษิตอวัสสตปரியายและอนวัสสตปரியายแก่ภิกษุ
ทั้งหลาย ดีแล้วฯ ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้กล่าววैयाกรณภาษิตนี้จบลง
แล้ว พระศาสดาได้ทรงพอพระทัย ภิกษุเหล่านั้นมีใจชื่นชม เพลิดเพลินภาษิต
ของท่านพระมหาโมคคัลลานะ ฉะนั้นแล ฯ

จบสูตรที่ ๖

ทุกขธรรมสูตร

[๓๓๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลใด ภิกษุย่อมรู้ทั่วถึงเหตุเกิดและ
ความดับสูญแห่งทุกขธรรมทั้งปวง ตามความเป็นจริง ก็ในกาลนั้นแล ภิกษุหนึ่ง
เป็นผู้เห็นกาม เมื่อเธอเห็นกามแล้ว ความพอใจ ความเสนาหา ความหมกมุ่น
ความเร่าร้อนเพราะกามในกามทั้งหลาย ไม่นอนเนื่องอยู่ด้วยอาการใด ก็ธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค เป็นเครื่องประพฤติ และธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตามเธออยู่ด้วยอาการนั้น อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส ไม่ครอบงำ ภิกษุผู้ประพฤติอยู่ ด้วยอาการใด ธรรมเป็นเครื่องประพฤติและธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตาม เธออยู่ด้วยอาการนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ทั่วถึงเหตุเกิดขึ้นและความดับสูญแห่งทุกข์ธรรมทั้งปวงตามความเป็นจริงอย่างไร ภิกษุย่อมรู้ทั่วถึงเหตุเกิดขึ้นและความดับสูญแห่งทุกข์ธรรมทั้งปวงตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า รูปดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปดังนี้ ความดับสูญแห่งรูปดังนี้ เวทนาดังนี้ . . . สัญญาดังนี้ สังขารทั้งหลายดังนี้ . . . วิญญาณดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณดังนี้ ความดับสูญแห่งวิญญาณดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมรู้ทั่วถึงเหตุเกิดขึ้นและความดับสูญแห่งทุกข์ธรรมทั้งปวง ตามความเป็นจริง อย่างนี้แล ฯ

[๓๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้เห็นกามแล้วอย่างไรเล่า เมื่อเธอเห็นกามทั้งหลายอยู่ ความพอใจ ความเสนาหา ความหมกมุ่น ความเร่าร้อน เพราะกามในกามทั้งหลาย ไม่นอนเนื่องด้วยอาการใด ธรรมเป็นเครื่องประพฤติ และธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตามเธออยู่ด้วยอาการนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย หลุมถ่านเพลิงลึกกว่าหัวบรุษ เต็มด้วยถ่านเพลิงที่ปราศจากเปลว ปราศจากควัน ครึ่งนั้นแล บรุษผู้ปรารถนาเป็นอยู่ ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์ พึงมา บรุษผู้มีกำลัง ๒ คน จับบรุษคนนั้นข้างละแขน แล้วจุดเข้าไปหาหลุมถ่านเพลิงนั้น บรุษนั้นพึงนอนกายนี้อยู่และเข้าไปด้วยประการดังนี้ ขอนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะว่าบรุษนั้น ไม่มีความรู้ เราเห็นหลุมถ่านเพลิงนี้และจะถึงความตายหรือความทุกข์แทบตาย เพราะหลุมถ่านเพลิงนั้นเป็นเหตุ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้เห็นกามอันเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง ฉะนั้นแล เมื่อเธอเห็นกามทั้งหลายอยู่ ความพอใจ ความเสนาหา ความหมกมุ่น ความเร่าร้อนเพราะกามในกามทั้งหลาย ไม่นอนเนื่องด้วยอาการใด ธรรมเป็นเครื่องประพฤติและธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตามเธออยู่ด้วยอาการนั้น ฯ

[๓๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นเครื่องประพฤติและธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตามภิกษุอย่างไรเล่า อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌาและโทมนัส ย่อมไม่ครอบงำภิกษุผู้ประพฤติอยู่ด้วยอาการใด ธรรมเป็นเครื่องประพฤติ และธรรมเป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตามภิกษุด้วยอาการนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรุษพึงเข้าไปสู่ป่าที่มีหนามมาก ข้างหน้าบรุษนั้นก็มีหนาม ข้างซ้ายก็มีหนาม ข้างขวาก็มีหนาม ข้างล่างก็มีหนาม ข้างบนก็มีหนาม บรุษนั้นมัสตัก้าวเข้าไปข้างหน้า ถอยกลับข้างหลัง ด้วยคิดว่า หนามอย่าเบียดเบียนเรา แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมคือปิรุปรและสาทรูปในโลก นี้เรากล่าวว่าเป็นหนามในวินัยของพระอริยเจ้า ฉะนั้นเหมือนกันแล ภิกษุรู้แจ้งอย่างนี้แล้ว พึงทรบอสังวรและสังวร ฯ

[๓๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อสังวรย่อมมีอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อม น้อมใจไปในรูปอันน่ารัก ย่อมขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เป็นผู้ไม่เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้ มีใจมีประมาณน้อยอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯลฯ ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย่อม น้อมใจไปในธรรมารมณ์อันน่ารัก ย่อมขัดเคืองในธรรมารมณ์อันไม่น่ารัก เป็นผู้ไม่เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้แล้ว มีใจมีประมาณน้อยอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย อสังวรย่อมมีอย่างนี้แล ฯ

[๓๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังวรย่อมมีอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมไม่ น้อมใจไปในรูปอันน่ารัก ย่อมไม่ขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เป็นผู้เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้ มีใจหาประมาณมิได้ อยู่ ย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯลฯ ภิกษุรู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ย่อมไม่ น้อมใจไปในธรรมารมณ์อันน่ารัก ไม่ขัดเคืองในธรรมารมณ์อันไม่น่ารัก เป็นผู้เข้าไปตั้งกายคตาสติไว้ มีใจหาประมาณมิได้ อยู่ และย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามก ที่บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังวรย่อมมีอย่างนี้แล ฯ

[๓๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุนั้นประพฤติอย่างนี้ อยู่อย่างนี้ อกุศลธรรมอันลามก คือ ความดำริอันชานไป เป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน์ ย่อมบังเกิดขึ้นเพราะความหลงลืมแห่งสติบางครั้งบางคราว การบังเกิดขึ้นแห่งสติซ้ำ ที่นั่นแล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ภิกษุหนึ่งย่อมละ ย่อมบรรเทาอกุศลธรรมอันลามกนั้น ย่อมกระทำให้พินาศ ย่อมให้ถึงความไม่มีได้เร็วพลัน ดุริยภิกษุทั้งหลาย บุรุษพึงให้หยาดน้ำสองหรือสาม หยาดตกลงในกะทะเหล็กอันร้อนจัดตลอดวัน หยาดน้ำตกลงช้า ที่นั่นแล น้ำนั้น พังถึงความสิ้นไป เหือดแห้งไปเร็วพลัน แม้นั้นใด ดุริยภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อ ภิกษุหนึ่งประพฤติดังนี้ อยู่อย่างนี้ อกุศลธรรมอันลามก คือ ความด่าร้ายอันชานไป เป็นที่ตั้งแห่งสังโยชน์ ย่อมบังเกิดขึ้นเพราะความหลงลืมแห่งสติบางครั้งบางคราว การบังเกิดขึ้นแห่งสติช้า ที่นั่นแล ภิกษุหนึ่งย่อมละ ย่อมบรรเทาอกุศลธรรมอันลามกนั้น ย่อมกระทำให้พินาศ ย่อมให้ถึงความไม่มีได้เร็วพลัน ฉะนั้น เหมือนกันแล ดุริยภิกษุทั้งหลาย อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิขณาและโหมนัส ย่อมไม่ครอบงำภิกษุผู้ประพฤติดุด้วยอาการใด ธรรมเป็นเครื่องประพฤติและธรรม เป็นเครื่องอยู่ เป็นอันติดตามภิกษุด้วยอาการอย่างนี้แล ฯ

[๓๓๘] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าพระราชา มหาอำมาตย์ แห่งพระราชามิตร อำมาตย์ ญาติ หรือสาโลหิต พึงปวารณาภิกษุหนึ่งผู้ประพฤติดังนี้ อยู่อย่างนี้ เพื่อให้ยินดีด้วย โภคะทั้งหลายว่า ท่านจงมาเกิดบุรุษผู้เจริญ ผ่ากาสาวะ เหล่านี้ยังความเร่าร้อนให้เกิดขึ้นแก่ท่านมิใช่หรือ ท่านจะเป็นคนโล้นเที่ยวถือกระบืออยู่ทำไม ท่านจงสักมาบริโภคนกและจงทำบุญเกิด ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหนึ่งประพฤติดังนี้ อยู่อย่างนี้ จักบอกคณสักขาสักมาเป็นคฤหัสถ์ ข้อนั้น ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ ดุริยภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคาไหลไป หลังไป เทไปในที่ศปราจีน ถ้าว่ามหาชนพึงเอาจอบและตะกร้ามาด้วยคิดว่า พวกเรจักช่วยกันทำแม่น้ำคงคานี้ให้ไหลไป หลังไป เทไปข้างหลัง เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน หม่อมมหาชนนั้นพึงกระทำแม่น้ำคงคานี้ให้ไหลไป หลังไป เทไปข้างหลัง ได้บ้าง หรือหนอแล ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะแม่น้ำคงคาไหลไป หลังไป เทไปในที่ศปราจีน แม่น้ำคงคานั้นอันบุคคลจะทำให้ไหลไป หลังไป เทไปข้างหลัง ไม่ใช่กระทำได้ง่าย ก็หม่อมมหาชนนั้นพึงเป็นผู้มีส่วนแห่งความลำบาก ความคับแค้นเพียงไร แม้นั้นใด ดุริยภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าพระราชา มหาอำมาตย์ แห่งพระราชามิตร อำมาตย์ ญาติ หรือสาโลหิต พึงปวารณาภิกษุหนึ่งผู้ประพฤติดังนี้ อยู่อย่างนี้ เพื่อจะให้ยินดีด้วย โภคะทั้งหลายว่า ท่านจงมาเกิดบุรุษผู้เจริญ ผ่ากาสาวะ เหล่านี้ยังความเร่าร้อนให้เกิดขึ้นแก่ท่านมิใช่หรือ ท่านจะเป็นคนโล้นเที่ยวถือกระบืออยู่ทำไม ท่านจงสักมาบริโภคนกและจงทำบุญเกิด ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุหนึ่งประพฤติดังนี้ อยู่อย่างนี้ จักบอกคณสักขาสักมาออกเป็นคฤหัสถ์ ข้อนั้น ไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ ฉะนั้นเหมือนกันแล ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าจิตของเธอ น้อมไป เอนไป เจื่อมไปในวิเวกสันกาลนาน ก็จิตนั้นจักเวียนมาเพื่อเป็นคฤหัสถ์ ข้อนั้นไม่ใช่ฐานะที่จะมีได้ ฯ

จบสูตรที่ ๗

กสิกสูตร

[๓๓๙] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งถึงที่อยู่ ครั้นแล้ว ได้ถามภิกษุรูปนั้นว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัดเหตุเกิด และความดับแห่งผัสสาตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ที่นั่นแล ภิกษุหนึ่งไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของภิกษุหนึ่ง จึงเข้าไปหาภิกษุอีกรูปหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัดเหตุเกิด และความดับแห่งอุปาทาน-

*ขั้น ๕ ตามความเป็นจริง ที่นั่นแล ภิกษุหนึ่งไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของภิกษุหนึ่ง จึงเข้าไปหาภิกษุอีกรูปหนึ่งแล้ว ได้ถามว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดี ด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัดเหตุเกิด และความดับแห่งมหาภูตรูป ๔ ตามความเป็นจริง ที่นั่นแล ภิกษุหนึ่งไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของภิกษุหนึ่ง จึงเข้าไปหาภิกษุอีกรูปหนึ่งแล้ว ได้ถามว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า ดุริยท่านผู้มีอายุ ทักนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัด ตามความเป็นจริงว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ฯ

[๓๔๐] ที่นั่นแล ภิกษุไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของภิกษุหนึ่ง จึง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอ
ประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์เข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งถึงที่อยู่ แล้วได้ถามว่า
คุณท่านผู้มีอายุ ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์ถามอย่างนี้แล้ว ภิกษุนั้น ได้กล่าวกะข้า-

* พระองค์ว่า คุณท่านผู้มีอายุ ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัด
เหตุเกิด และความดับแห่งผัสสสายตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ที่นั่นแล ข้าพระองค์
ไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของภิกษุนั้น จึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งถึงที่อยู่ แล้ว
ได้ถามว่า คุณท่านผู้มีอายุ ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไร
เมื่อข้าพระองค์ถามอย่างนี้แล้ว ภิกษุนั้น ได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า คุณท่านผู้มีอายุ
ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัดเหตุเกิด และความดับแห่ง
อุปาทานชั้น ๕ ตามความเป็นจริง ที่นั่นแล ข้าพระองค์ไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์
ปัญหาของภิกษุนั้น จึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งถึงที่อยู่ แล้วได้ถามว่า คุณท่านผู้มี
อายุ ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไร เมื่อข้าพระองค์ถาม
อย่างนี้แล้ว ภิกษุนั้น ได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า คุณท่านผู้มีอายุ ทศนะของภิกษุ
เป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุที่ภิกษุรู้ชัดเหตุเกิด และความดับแห่งมหาภูตรูป ๔ ตาม
ความเป็นจริง ที่นั่นแล ข้าพระองค์ไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของภิกษุนั้น
จึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่งถึงที่อยู่ แล้วได้ถามว่า คุณท่านผู้มีอายุ ทศนะของภิกษุ
เป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุเพียงเท่าไร เมื่อข้าพระองค์ถามอย่างนี้แล้ว ภิกษุนั้น ได้
กล่าวกะข้าพระองค์ว่า คุณท่านผู้มีอายุ ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วยเหตุ
ที่ภิกษุรู้ชัด ตามความเป็นจริงว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้น
ทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ที่นั่นแล ข้าพระองค์ไม่ยินดีด้วยการ
พยากรณ์ปัญหาของภิกษุนั้น จึงเข้ามาเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ขอทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทศนะของภิกษุเป็นอันหมดจดดีด้วย
เหตุเพียงเท่าไรหนอแล ฯ

[๓๔๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คุณภิกษุ บุรุษยังไม่เคยเห็นต้นทอง-

* กวาว บุรุษนั้นพึงเข้าไปหาบุรุษคนใดคนหนึ่งเคยเห็นต้นทองกวาวถึงที่อยู่ แล้ว
ถามอย่างนี้ว่า คุณบุรุษผู้เจริญ ต้นทองกวาวเป็นเช่นไร บุรุษนั้นพึงตอบว่า คุณ
บุรุษผู้เจริญ ต้นทองกวาวดำเหมือนตอไม้ไหม้ ก็สมัยนั้นแล ต้นทองกวาวเป็น
ดังที่บุรุษนั้นเห็น ที่นั่นแล บุรุษนั้น ไม่ยินดีด้วยการพยากรณ์ปัญหาของบุรุษนั้น
พึงเข้าไปหาบุรุษคนหนึ่งเคยเห็นต้นทองกวาวถึงที่อยู่ แล้วถามว่า คุณบุรุษ
ผู้เจริญ ต้นทองกวาวเป็นเช่นไร บุรุษนั้นพึงตอบว่า ต้นทองกวาวแดงเหมือนขึ้น
เนื้อ ก็สมัยนั้น ต้นทองกวาวเป็นดังที่บุรุษนั้นเห็น ที่นั่นแล บุรุษนั้น ไม่ยินดี
ด้วยการพยากรณ์ปัญหาของบุรุษนั้น พึงเข้าไปหาบุรุษคนหนึ่งเคยเห็นต้นทองกวาว
ถึงที่อยู่ แล้วถามอย่างนี้ว่า คุณบุรุษผู้เจริญ ต้นทองกวาวเป็นเช่นไร บุรุษนั้น
พึงตอบอย่างนี้ว่า คุณบุรุษผู้เจริญ ต้นทองกวาวที่เกิดนามมีฝักเหมือนต้นชีก ก็
สมัยนั้นแล ต้นทองกวาวเป็นดังที่บุรุษนั้นเห็น ที่นั่นแล บุรุษนั้น ไม่ยินดีด้วย
การพยากรณ์ปัญหาของบุรุษนั้น พึงเข้าไปหาบุรุษคนหนึ่งเคยเห็นต้นทองกวาวถึง
ที่อยู่ แล้วถามอย่างนี้ว่า คุณบุรุษผู้เจริญ ต้นทองกวาวเป็นเช่นไร บุรุษนั้นพึง
ตอบว่า คุณบุรุษผู้เจริญ ต้นทองกวาวมีใบแก่และใบอ่อนหนาแน่น มีริมทึบ
เหมือนต้นไทร ก็สมัยนั้น ต้นทองกวาวเป็นดังที่บุรุษนั้นเห็น แม้ฉันใด คุณ
ภิกษุ ทศนะของสัตบุรุษเหล่านั้น ผู้ย่อมไปแล้ว เป็นอันหมดจดดีด้วยประการ
ใดๆ เป็นอันสัตบุรุษทั้งหลายผู้ฉลาด พยากรณ์แล้วด้วยประการนั้นๆ ฉะนั้นแล ฯ

[๓๔๒] คุณภิกษุ เหมือนอย่างว่า เมืองชายแดนของพระราชาเป็น
เมืองที่มั่นคง มีกำแพงและเชิงเนิน มีประตู ๖ ประตู นายประตูเมืองนั้นเป็น
คนฉลาด ฉลาดแหลม มีปัญญา คอยห้ามคนที่ตนไม่รู้จัก อนุญาตให้คนที่ตน
รู้จักเข้าไปในเมืองนั้น ราชทูตคนหนึ่งมีราชการด่วน มาแต่ทิศบูรพา พึงถามนาย
ประตูนั้นว่า แน่ะบุรุษผู้เจริญ เจ้าเมืองนี้อยู่ที่ไหน นายประตูนั้นตอบว่า แนะ
ท่านผู้เจริญ นั้นเจ้าเมืองนี้อยู่ ณ ทางสามแพร่งกลางเมือง ที่นั่นแล ราชทูต
นั้นมอบถ้อยคำตามความเป็นจริงแก่เจ้าเมืองแล้ว พึงดำเนินกลับไปตามทางที่มา
แล้ว ราชทูตคนหนึ่งมีราชการด่วนมาแต่ทิศปัจจิม . . . ราชทูตคนหนึ่งมีราชการด่วนมา
แต่ทิศอุดร . . . ราชทูตคนหนึ่งมีราชการด่วนมาแต่ทิศทักษิณ แล้วถามนายประตูนั้น
อย่างนี้ว่า แน่ะบุรุษผู้เจริญ เจ้าเมืองนี้อยู่ที่ไหน นายประตูนั้นพึงตอบว่า แนะ
ท่านผู้เจริญ นั้นเจ้าเมืองนี้อยู่ ณ ทางสามแพร่งกลางเมือง ที่นั่นแล ราชทูต
หนึ่งนั้นมอบถ้อยคำตามความเป็นจริงแก่เจ้าเมืองแล้ว พึงดำเนินกลับไปทางตาม
ที่มาแล้ว คุณภิกษุ อุปมานี้แล เรากระทำแล้วเพื่อจะให้เนื้อความแจ่มแจ้ง ก็ใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
อุปมานันมีเนื้อความดังต่อไปนี้ คำว่าเมือง เป็นชื่อของกายนี้ที่ประกอบด้วยมหา-
* ภูตรูป ๔ ซึ่งมีมารดาและบิดาเป็นแดนเกิด เจริญขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสด มี
อันต้องอบ ต้องนวดพื้นเป็นนิตย มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา
คำว่าประตู ๖ ประตู เป็นชื่อของอายตนะภายใน ๖ คำว่านายประตูเป็นชื่อของสติ
คำว่าราชทูตคนหนึ่งมีราชการด่วน เป็นชื่อของสมณะและวิปัสณา คำว่าเจ้าเมือง
เป็นชื่อของวิญญาน คำว่าทางสามแพร่งกลางเมือง เป็นชื่อของมหาภูตรูป ๔ คือ
ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ คำว่าถ้อยคำตามความเป็นจริง เป็น
ชื่อของนิพพาน คำว่าทางตามที่มาแล้ว เป็นชื่อของอริยมรรคมีองค์ ๘ คือ
สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ ฯ

จบสูตรที่ ๘

วิณาสสูตร

[๓๔๓] ดุริการิกษทั้งหลาย ความพอใจ ความกำหนด ความขัดเคือง
ความหลง หรือแม้ความคับแค้นใจในรูปอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ พึงบังเกิดขึ้น
แก่ภิกษุหรือแก่ภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ภิกษุหรือภิกษุณีพึงห้ามจิตเสียจากรูปอัน
บุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุนั้น ด้วยมนสิการว่า หนทางนั้นมีภัย มีภัยตั้งอยู่เฉพาะ
หน้า มีหนาม มีรกขี้ เป็นทางผิด เป็นทางที่บั่นทอนเกลียดและเป็นทางที่ไป
ลำบาก เป็นทางอันอัสติบุรุษเสพ ไม่ใช่ทางที่สัติบุรุษเสพ ท่านไม่ควรเสพหน
ทางนั้น ภิกษุหรือภิกษุณีพึงห้ามจิตเสียจากรูปอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยจักขุนั้น ฯลฯ
ดุริการิกษทั้งหลาย ความพอใจ ความกำหนด ความขัดเคือง ความหลง หรือ
แม้ความคับแค้นใจในธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยใจ พึงบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุ
หรือภิกษุณีรูปใดรูปหนึ่ง ภิกษุหรือภิกษุณีพึงห้ามจิตเสียจากธรรมารมณนั้น ด้วย
มนสิการว่า หนทางนั้นมีภัย มีภัยตั้งอยู่เฉพาะหน้า มีหนาม มีรกขี้ เป็นทาง
ผิด เป็นทางอันบั่นทอนเกลียด และเป็นทางที่ไปลำบาก เป็นทางอันอัสติบุรุษเสพ
ไม่ใช่ทางที่สัติบุรุษเสพ ท่านอย่าไม่ควรเสพหนทางนั้น ภิกษุหรือภิกษุณีพึง
ห้ามจิตเสียจากธรรมารมณอันบุคคลพึงรู้แจ้งด้วยใจนั้น ฯ

[๓๔๔] ดุริการิกษทั้งหลาย ข้าวกล้าถึงสมบุรณ์ แต่เจ้าของผู้รักษาข้าว
กล้าเป็นผู้ประมาท และโคกินข้าวกล้างสุข้าวกล้าโน้น พึงถึงความเมา ความ
ประมาทตามต้องการ แม้ฉนโค ปุถุชนผู้ไม่สดับแล้ว ไม่ทำความสำรวมใน
ผัสสายตนะ ๖ ย่อมถึงความเมา ความประมาทในกามคุณ ๕ ตามความต้องการ
ฉนนั้น ดุริการิกษทั้งหลาย ข้าวกล้าสมบุรณ์แล้ว เจ้าของผู้รักษาข้าวกล้าเป็นผู้ไม่
ประมาท และโคกินข้าวกล้างสุข้าวกล้าโน้น เจ้าของผู้รักษาข้าวกล้า พึงจับ
โคนั้นสนสะพาย แล้วผูกรวมไว้ที่ระหว่างเขาทั้งสอง ครั้นแล้วพึงตีกระหน่ำด้วย
ท่อนไม้แล้วพึงปล่อยไป โคตัวกินข้าวกล้างสุข้าวกล้าโน้น แม้ครั้งที่ ๒ . . .
แม้ครั้งที่ ๓ เจ้าของผู้รักษาข้าวกล้าพึงจับโคสนสะพายแล้วผูกรวมไว้ที่ระหว่างเขา
ทั้ง ๒ ครั้นแล้วพึงตีกระหน่ำด้วยท่อนไม้ แล้วพึงปล่อยไป โคกินข้าวกล้างนั้นอยู่
ในบ้านกิตติ อยู่ในปากกิตติ พึงเป็นสัตว์ยืนมากหรือนอนมาก ไม่พึงลงสุข้าวกล้างนั้น
อีก พลงระลึกถึงการถูกตีด้วยไม้ครั้งก่อนนั้นนั้นแหละ ฉนโค ดุริการิกษทั้งหลาย
คราวใด จิตอันภิกษุชมแล้ว ชมไว้ดีแล้ว ในผัสสายตนะ ๖ คราวนั้น จิตย่อม
ดำรงอยู่ สงบนิ่งในภายใน มีธรรมเอกผุดขึ้น ย่อมตั้งมั่น ฉนนั้นเหมือนกันแล ฯ

[๓๔๕] ดุริการิกษทั้งหลาย พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราชา ยัง
ไม่เคยได้ฟังเสียงพิณ พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราชา ฟังเสียงพิณแล้ว
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า เนะท่านผู้เจริญ นั้นเสียงอะไรหนอ น่าขบใจ น่าใคร่ น่า
บรรเทิง น่าหมกมุ่น น่าพัวพันอย่างนี้ บุรุษนั้นกราบทูลว่า ขอเดชะ เสียงนั้น
เป็นเสียงพิณ พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราชาพึงกล่าวว่า เนะท่านผู้เจริญ
ท่านทั้งหลายจงนำพิณนั้นมาให้แก่เรา ราชบุรุษทั้งหลายพึงนำพิณมาถวาย พึง
กราบทูลว่า นี่คือพิณนั้น พระราชาหรือมหาอำมาตย์แห่งพระราชานั้นพึงกล่าวว่า
เนะท่านผู้เจริญ ฉน ไม่ต้องการพิณนั้น ท่านทั้งหลายจงนำเสียงพิณนั้นมาให้แก่
เราเถิด ราชบุรุษกราบทูลว่า ขอเดชะ ขึ้นชื่อว่าพิณนี้มีเครื่องประกอบหลายอย่าง
มีเครื่องประกอบมาก นายช่างประกอบดีแล้วด้วยเครื่องประกอบหลายอย่าง คือ
ธรรมดว่าพิณนี้ อาศัยกระพอง อาศัยแท่น อาศัยลูกบิด อาศัยนม อาศัยสาย
อาศัยคัน และอาศัยความพยายามของบุรุษซึ่งสมควรแก่พิณนั้น มีเครื่องประกอบ
หลายอย่าง มีเครื่องประกอบมาก นายช่างประกอบดีแล้วด้วยเครื่องประกอบ
หลายอย่างจึงจะเปล่งเสียงได้ พระราชาหรือมหาอำมาตย์ของพระราชาทรงผำพิณ
นั้น ๑๐ เสียงหรือ ๑๐๐ เสียง แล้วกระทำให้เป็นส่วนน้อยๆ แล้วพึงเผาด้วยไฟ
แล้วพึงกระทำให้เป็นเขม่า ไปรยไปด้วยลมแรง หรือพึงปล่อยไปเสียในแม่น้ำมี
กระแสนเชี่ยว ท้าวเธอตรัสอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญได้ยินว่า ชื่อว่าพิณนี้เลวทราม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะเลวทรามกว่าพินนี้ไม่มี เพราะพินนี้ คนต้องนำพา ประมาท
หลงใหลจนเกินขอบเขต จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นนั่นแล ย่อม
แสวงหารูปเท่าที่มีคติ เวทนา . . . สัญญา . . . สังขารทั้งหลาย . . . วิญญาณเท่าที่มีคติ
อยู่ เมื่อเธอแสวงหารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเท่าที่มีคติอยู่ ความยึด
ถือโดยคติของภิกษุนั้นว่าเรา หรือว่าของเรา หรือว่าเป็นเรา แม้ฉันนั้นก็ไม่มีแก่เธอ ฯ

จบสูตรที่ ๙

ฉัปปาณสูตร

[๓๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษผู้มีตัวเป็นแผล มีตัวเป็นพุพอง ฟิงเข้า
ไปสู่อุพาสาลา ถ้าแม่หน่อหญ้าคาฟิงตำเท้าของบุรุษนั้น ใบหญ้าคาฟิงบาดตัวที่
พุพอง บุรุษนั้นฟิงเสวยทุกข์ทรมาน ซึ่งมีการตำและการบาดนั้นเป็นเหตุ โดย
ยิ่งกว่าประมาณ แม้จันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ อยู่ใน
บ้านก็ดี อยู่ในป่าก็ดี ย่อมได้บุคคลผู้กล่าวทั่วว่า ท่านผู้นี้แล กระทำอย่างนี้
มีสมาจารอย่างนี้ เป็นหนามแห่งชาวบ้านผู้ไม่สะอาด เพราะฉะนั้น ภิกษุจึงชื่อ
ว่า เป็นหนามแห่งชาวบ้านผู้ไม่สะอาดนั้น จันนั้นเหมือนกันแล ภิกษุรู้แจ้ง
อย่างนี้แล้ว ฟิงทราบอสังวรและสังวร ฯ

[๓๔๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย

อสังวรย่อมมีอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อม
น้อมใจไปในรูปอันน่ารัก ย่อมขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก ย่อมไม่เป็นผู้เข้าไปตั้ง
กายสติไว้ มีใจมีประมาณน้อยอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้น อันบังเกิดขึ้นแล้วแก่
เธอ ตามความเป็นจริง ภิกษุฟิงเสี่ยงด้วยหุ . . . ดมกลืนด้วยจุมก . . . ลิ้มรสด้วย
ลิ้น . . . ถูกต้องโณฐิพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว ย่อมน้อมใจ
ไปในธรรมารมณอันน่ารัก ย่อมขัดเคืองในธรรมารมณอันไม่น่ารัก ย่อมไม่เป็นผู้
เข้าไปตั้งกายสติไว้ มีใจมีประมาณน้อยอยู่ และย่อมไม่รู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือ แห่งอกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้น อัน
บังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯ

[๓๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษจับสัตว์ ๖ ชนิด ซึ่งมี
วิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน แล้วผูกด้วยเชือกอันเหนียวแน่น คือ จับงู จระเข้
นก สุนัขบ้าน สุนัขจิ้งจอก ลิง แล้วผูกด้วยเชือกอันเหนียวแน่น ครั้นแล้วฟิง
ขวาดปมไว้ตรงกลางปล่อยไป ที่นั่นแล สัตว์ ๖ ชนิดซึ่งมีวิสัยต่างกัน มีโคจร
ต่างกันเหล่านั้น ฟิงตั้งมาหาโคจรและวิสัยของตนๆ งูฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า เราจัก
เข้าไปสู่จอมปลวก จระเข้ฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า เราจักลงน้ำ นกฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า
เราจักบินขึ้นสู่อากาศ สุนัขบ้านฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า เราจักเข้าบ้าน สุนัขจิ้งจอก
ฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า เราจักไปสู่ป่า ลิงฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า เราจักเข้าไปสู่ป่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล สัตว์ ๖ ชนิดเหล่านั้น ต่างก็จะไปตามวิสัยของ
ตนๆ ฟิงลำบาก เมื่อนั้น บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์ใดมีกำลังมากกว่าสัตว์
ทั้งหลาย สัตว์เหล่านั้นฟิงถอนรัตรคล้อยตามไปสู่อาณาแห่งสัตว์นั้น แม้จันใด
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ไม่ได้อบรม ไม่กระทำให้มากซึ่งกายคตาสติ
ก็ฉันนั้นเหมือนกัน จักขุย่อมจลตภิกษุนั้นไปในรูปอันเป็นที่พอใจ รูปอันไม่เป็นที่
พอใจ ย่อมเป็นของปฏิกุล ฯลฯ ใจย่อมจลตไปในธรรมารมณอันเป็นที่พอใจ
ธรรมารมณอันไม่เป็นที่พอใจ ย่อมเป็นของปฏิกุล ดูกรภิกษุทั้งหลาย อสังวรย่อม
มีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล ฯ

[๓๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังวรย่อมมีอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ย่อมไม่น้อมใจไปในรูปอันน่ารัก ย่อม
ไม่ขัดเคืองในรูปอันไม่น่ารัก เป็นผู้เข้าไปตั้งกายสติไว้ มีใจหาประมาณมิได้อยู่
และย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรม
อันลามกเหล่านั้น อันบังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯลฯ ภิกษุรู้แจ้ง
ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ย่อมไม่น้อมใจไปในธรรมารมณอันน่ารัก ย่อมไม่ขัดเคือง
ในธรรมารมณอันไม่น่ารัก เป็นผู้เข้าไปตั้งกายสติไว้ มีใจหาประมาณมิได้อยู่ และ
ย่อมรู้ชัดซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันเป็นที่ดับไปไม่เหลือแห่งอกุศลธรรมอัน
ลามกเหล่านั้น อันบังเกิดขึ้นแล้วแก่เธอ ตามความเป็นจริง ฯ

[๓๕๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุรุษจับสัตว์ ๖ ชนิดซึ่งมีวิสัย
ต่างกัน มีโคจรต่างกัน คือ ฟิงจับงู จระเข้ นก สุนัขบ้าน สุนัขจิ้งจอก ลิง
แล้วผูกด้วยเชือกอันเหนียวแน่น ครั้นแล้วฟิงผูกไว้ที่หลักหรือที่เสาอันมั่นคง
ที่นั่นแล สัตว์ ๖ ชนิดเหล่านั้น ซึ่งมีวิสัยต่างกัน มีโคจรต่างกัน ฟิงตั้งมาสู่
โคจรและวิสัยของตนๆ คือ งูฟิงตั้งมาด้วยคิดว่า เราจักเข้าไปสู่จอมปลวก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

จรเข้ฟังดังมาด้วยคิดว่า เราจักลงแม่น้ำ นกฟังดังมาด้วยคิดว่า เราจักบินขึ้นสู่อากาศ สุนัขบ้านฟังดังมาด้วยคิดว่า เราจักเข้าไปบ้าน สุนัขจิ้งจอกฟังดังมาด้วยคิดว่า เราจักเข้าไปป่า ลิงฟังดังมาด้วยคิดว่า เราจักเข้าไปสุป่า ดุริยภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล สัตว์ ๖ ชนิดเหล่านั้นต่างก็จะไปตามวิสัยของตนๆ ฟังลำบาก เมื่อนั้นสัตว์เหล่านั้นฟังยินแสบ นังแสบ นอนแสบหลักหรือเสานั่นเอง แม้จิตใจ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งอบรม กระทำให้มากซึ่งกายคตาสติ ก็ฉะนั้นเหมือนกัน จักขย่อมไม่จดภิกษุนั้นไปในรูปอื่นเป็นที่พอใจ รูปอื่นไม่เป็นที่พอใจ ย่อมไม่เป็นที่พอใจปฏิกุล ฯลฯ ใจย่อมไม่จดไปในธรรมารมณอื่น เป็นที่พอใจ ธรรมารมณอื่นไม่เป็นที่พอใจ ย่อมไม่เป็นที่พอใจปฏิกุล ดุริยภิกษุทั้งหลาย สังวรย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้แล ดุริยภิกษุทั้งหลาย คำว่า หลักหรือเสานั่นมันคงนั้น เป็นชื่อของกายคตาสติ เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายฟังศึกษาอย่างนี้ว่า กายคตาสติ เราทั้งหลายจักอบรม กระทำให้มาก กระทำให้เป็นดังยาน กระทำให้เป็นที่ตั้ง ให้มั่นคง สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว ดุริยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายฟังศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ยาวลภาปิสูตร

[๓๕๑] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ฟอนข้าวเหนียวบุคคลกองไว้ในหนทางใหญ่ ๔ แพร่ง ที่นั้นบุรุษ ๖ คนถือไม้คานมา บุรุษเหล่านั้นฟังฟาดฟอนข้าวเหนียวด้วยไม้คาน ๖ อัน ฟอนข้าวเหนียวนั้นถูกบุรุษเหล่านั้นฟาดกระหน่ำอยู่ด้วยไม้คาน ๖ อันอย่างนี้แล ที่นั้นบุรุษคนที่ ๗ ถือไม้คานมาฟาดฟอนข้าวเหนียวนั้นด้วยไม้คานอันที่ ๗ ฟอนข้าวเหนียวนั้นถูกบุรุษฟาดกระหน่ำอยู่ด้วยไม้คานอันที่ ๗ อย่างนี้แล แม้จิตใจ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สติแล้ว ก็ฉะนั้นแล ภูมฺพอื่นเป็นที่พอใจและไม่เป็นที่พอใจกระทบจิต ฯลฯ ภูมฺพธรรมารมณอื่นเป็นที่พอใจและไม่เป็นที่พอใจกระทบใจ ถ้าว่าปุถุชนผู้ไม่ได้สติแล้วนั้น ย่อมคิดเพื่อเกิดต่อไป ปุถุชนนั้นเป็นโมฆบุรุษ เป็นผู้ถูกอายตนะกระทบกระหน่ำแล้ว เหมือนฟอนข้าวเหนียวถูกบุรุษฟาดกระหน่ำด้วยไม้คานอันที่ ๗ ฉะนั้นแล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

เทวสุรสังคามสูตร

[๓๕๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามเทวดากับอสูรได้ประชิดกันแล้ว ครั้งนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรตรัสเรียกอสูรทั้งหลายว่า ดุริยภิกษุทั้งหลาย ท่านผู้ใดทักขิณทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามเทวดากับอสูรประชิดกันแล้ว พวกอสูรฟังชนะ พวกเทวดาฟังพราชัยไชรั เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายฟังจงจำ ท้าวสักกะผู้เป็นจอมเทวดานั้นด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ แล้วพืงนำมายังอสูรบุรีในสำนักของเรา ฝ่ายท้าวสักกะผู้เป็นจอมเทวดา ก็ได้ตรัสเรียกเทวดาทั้งหลาย ผู้อยู่ในชั้นดาวดึงส์มาว่า ดุริยภิกษุทั้งหลาย ท่านผู้ใดทักขิณทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามเทวดากับอสูรประชิดกันแล้ว พวกเทวดาฟังชนะ พวกอสูรฟังพราชัยไชรั เพราะฉะนั้น ท่านทั้งหลายฟังจงจำท้าวเวปจิตติจอมอสูรนั้นด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ แล้วพืงนำมายังเทวสภาชื่อสุธรรมา ในสำนักของเรา ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็ในสงครามนั้น พวกเทวดาชนะ ที่นั้นแล เทวดาทั้งหลายผู้อยู่ในชั้นดาวดึงส์ จงจำท้าวเวปจิตติจอมอสูรด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ แล้วพืงนำมายังเทวสภาชื่อสุธรรมา ในสำนักของท้าวสักกะผู้เป็นจอมเทวดา ฯ

[๓๕๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ท้าวเวปจิตติจอมอสูรถูกจองจำด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ อยู่ที่ประตูในเทวสภาชื่อสุธรรมานั้น ก็ในกาลใดแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรดำริอย่างนี้ว่า เทวดาทั้งหลายตั้งอยู่ในธรรมแล อสูรทั้งหลายไม่ตั้งอยู่ในธรรม บัดนี้เราจะไปเทพนคร ในกาลนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรย่อมพิจารณาเห็นตนพ้นจากเครื่องจองจำ ๕ ประการ และก็ย่อมเป็นผู้มีอัมเธิรพรพร้อม บำเรออยู่ด้วยกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ เมื่อใดแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรดำริอย่างนี้ว่า อสูรทั้งหลายตั้งอยู่ในธรรมแล เทวดาทั้งหลายไม่ตั้งอยู่ในธรรม บัดนี้เราจักไปอสูรบุรี ในที่นั้นแล เมื่อนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสูรพิจารณาเห็นตนถูกจองจำด้วยเครื่องจองจำ ๕ ประการ และย่อมเสื่อมจากกามคุณ ๕ อันเป็นทิพย์ ดุริยภิกษุทั้งหลาย เครื่องจองจำของท้าวเวปจิตติจอมอสูรละเอียดอย่างนี้แล บุคคลผู้อันมารผูกแล้ว สำคัญอยู่ซึ่งเครื่องผูกแห่งมารว่า ละเอียดกว่าเครื่องจองจำของท้าวเวปจิตติจอมอสูรนั้น บุคคลไม่สำคัญเครื่องจองจำของมารว่าละเอียดกว่านั้น ย่อมพ้นจากมารผู้มีใจบาป ฯ

[๓๕๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ความสำคัญด้วยตัณหา ท่านกล่าวด้วยบทว่า อสมิ (เราเป็น) ความสำคัญด้วยทิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า อมมหมสมิ (นี่เป็น

เรา) ความสำคัญด้วยสัมผัสทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า ภวิสสฺ (เรจักเป็น) ความสำคัญด้วยอจเจทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า ภวิสสฺ (เรจักไม่เป็น) ความสำคัญด้วยสัมผัสทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า รูปิ ภวิสสฺ (เรจักมีรูป) ความสำคัญด้วยอจเจทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า อรูปิ ภวิสสฺ (เรจักไม่มีรูป) ความสำคัญด้วยสัมผัสทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า สญฺญิ ภวิสสฺ (เรจักมีสัญญา) ความสำคัญด้วยอจเจทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า อสญฺญิ ภวิสสฺ (เรจักไม่มีสัญญา) ความสำคัญด้วยทฐิ ทานกล่าวด้วยบทว่า เนวสญฺญาสญฺญิ ภวิสสฺ (เรจักมีสัญญา ก็หาไม่ได้ ไม่มีสัญญาก็หาไม่ได้) ดุครักษะทั้งหลาย ความสำคัญเป็นโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงศึกษาว่า เรจักมีใจไม่สำคัญอย่ ดุครักษะทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

[๓๔๖] ดุรภิกษุทั้งหลาย ความตื่นรนด้วยตัณหา ท่านกล่าวด้วยบทว่า อสฺมิ (เราเป็น) ความตื่นรนด้วยทฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า ออมฺหสฺมิ (นี่เป็นเรา) ฯลฯ ความตื่นรนด้วยอุจฺเจทฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า อสฺสํ ภวิสฺส (เรจักไม่มีสัญญา) ความตื่นรนด้วยทฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า เนวสฺสํ นาสฺสํ ภวิสฺส (เรจักมีสัญญาก็หาไม่ได้ ไม่มีสัญญาก็หาไม่ได้) ดุรภิกษุทั้งหลาย ความตื่นรนเป็นโรค เป็นดังหัวผี เป็นดังลูกศร เพราะเหตุนั้นแล เธอทั้งหลายพึงศึกษาว่า เรจักมีใจไม่ผกุกิเลส ให้ตื่นรนอยู่ ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

[๓๔๘] ดุรภิกษทั้งหลาย ความถือตัวด้วยตัณหา ท่านกล่าวด้วยบทว่า อสมิ (เราเป็น) ความถือตัวด้วยทิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า อยมหสมฺมิ (นี่เป็นเรา) ความถือตัวด้วยสัสสตทิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า ภวิสฺส (เรจักเป็น) ความถือตัวด้วยอวจเททิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า น ภวิสฺส (เรจักไม่เป็น) ความถือตัวด้วยสัสสตทิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า รูปิ ภวิสฺส (เรจักมีรูป) ความถือตัวด้วยอวจเททิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า อรูปิ ภวิสฺส (เรจักไม่มีรูป) ความถือตัวด้วยสัสสตทิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า สญฺญิ ภวิสฺส (เรจักมีสัญญา) ความถือตัวด้วยอวจเททิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า อสญฺญิ ภวิสฺส (เราไม่มีสัญญา) ความถือตัวด้วยทิฐิ ท่านกล่าวด้วยบทว่า เนวสญฺญิ นาสญฺญิ ภวิสฺส (เรจักมีสัญญา ก็หาไม่ได้ ไม่มีสัญญา ก็หาไม่ได้) ดุรภิกษทั้งหลาย ความถือตัวเป็นโรค เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เรจักมีใจกำจัดมานะออกได้โดย ดุรภิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบอาชีวศึกษาปีที่ ๔

๑. อาสีวิสูตร ๒. รณสูตร ๓. กุมมสูตร ๔. ทารุขันธ์สูตรที่ ๑
๕. ทารุขันธ์สูตรที่ ๒ ๖. อวิสสตสูตร ๗. ทกขธรรมสูตร ๘. กัสสสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
๙. วิณาสุตต ๑๐. จัปปานสูตร ๑๑. ยวกลาปิสูตร ๑๒. เทวสุรัสสัจจกัมมสูตร ฯ
รวมวรรคที่มีในจตุตถปิณฑาสก คือ
๑. นันทียววรรค ๒. สัณฐินยววรรค ๓. สมุททวรรค ๔. อาสิวิสววรรค ฯ

ปฐมกสลาถวรรคที่ ๑

สมาธิสูตร

[๓๕๙] ดุริการิกษทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็น
โชน คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดุริการิกษทั้งหลาย เวทนา-
*๓ เหล่านี้แล ฯ

[๓๖๐] สาวกของพระพุทธเจ้ามีจิตมั่นคงดีแล้ว มีสัมปชัญญะ มี
สติ ย่อมรู้ชัดซึ่งเวทนาและเหตุเกิดแห่งเวทนาทั้งหลาย อนึ่ง
เวทนาเหล่านี้จะดับไปในที่ใด ย่อมรู้ชัดซึ่งที่นั้น (คือ
นิพพาน) และทางดำเนินให้ถึงความสิ้น ไปแห่งเวทนาเหล่า
นั้น เพราะสิ้นเวทนา ภิกษุเป็นผู้หมดความหิว ปริณิพพาน
แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

สขสูตร

[๓๖๑] ดุริการิกษทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นโชน
คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดุริการิกษทั้งหลาย เวทนา ๓
เหล่านี้แล ฯ

[๓๖๒] ความเสวยอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสุขก็ตาม
เป็นทุกข์ก็ตาม ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ตาม ทั้งที่เป็นภายใน
ทั้งที่เป็นภายนอกมีอยู่ ภิกษุรู้ว่า เวทนานี้เป็นทุกข์ มีความ
พินาศเป็นธรรมดา มีความทำลายเป็นธรรมดา ถูกต้องความ
สิ้นไปอยู่ ย่อมคลายความยินดีในเวทนาเหล่านั้น ด้วย
ประการอย่างนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

ปหานสูตร

[๓๖๓] ดุริการิกษทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นโชน
คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
พึงละราคานุสัยในสุขเวทนา พึงละปฏิฆานุสัยในทุกขเวทนา พึงละอวิชขานุสัยใน
อทุกขมสุขเวทนา เพราะเหตุที่ภิกษุละราคานุสัยในสุขเวทนา ละปฏิฆานุสัยใน
ทุกขเวทนา ละอวิชขานุสัยในอทุกขมสุขเวทนา ภิกษุนี้เราเรียกว่า เป็นผู้ไม่มีราคานุสัย
มีความเห็นชอบ ตัดตัณหาได้เด็ดขาด เพิกถอนสังโยชน์ได้แล้ว ได้
กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว เพราะละมานะได้โดยชอบ ฯ

[๓๖๔] ราคานุสัยนั้น ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เสวยสุขเวทนาไม่รู้สีกตัว
อยู่ มีปรกติไม่เห็นธรรมเป็นเครื่องสลัดออก ปฏิฆานุสัย
ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เสวยทุกขเวทนา ไม่รู้สีกตัว มีปรกติไม่เห็น
ธรรมเป็นเครื่องสลัดออก บุคคลเพิลิตเพลิน อทุกขมสุข
เวทนาซึ่งมีอยู่ อันพระผู้มีพระภาคผู้มีปัญญาประจักษ์ประจักษ์
แสดงแล้ว ย่อมไม่หลุดพ้นไปจากทุกข์เลย เพราะเหตุที่
ภิกษุผู้มีความเพียรละทิ้งเสียได้ด้วยสัมปชัญญะ เธอชื่อว่า
เป็นบัณฑิต ย่อมกำหนดรู้เวทนาทั้งปวง ครั้นกำหนด
รู้เวทนาแล้ว เป็นผู้หาอาสวะมิได้ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ในธรรม
ถึงที่สุดเวท เมื่อตายไป ย่อมไม่เข้าถึงความนับว่า เป็นผู้
กำหนด ชัดเคื่อง เป็นผู้หลง ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปาतालสูตร

[๓๖๕] ดุริการิกษทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมพูดอย่างนี้ว่า
ในมหาสมุทรนี้มีบาดาล ดุริการิกษทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมพูดว่า
อันไม่มีไม่ปรากฏอย่างนี้ว่าในมหาสมุทรนี้มีบาดาล ดุริการิกษทั้งหลาย คำว่า บาดาล
นี้เป็นชื่อของทุกขเวทนาที่เป็นไปในสรีระแล ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับถูกทุกขเวทนา
อันเป็นไปในสรีระถูกต้องแล้ว ย่อมเศร้าโศก ลำบาก ร่ำไร ทบอคร่ำครวญ
ย่อมถึงความมมมาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับนี้ เรากล่าวว่า ไม่ปรากฏในบาดาล ทั้งหยัง
ไม่ถึงอีกด้วย ส่วนอริยสาวกผู้สดับแล้ว ถูกทุกขเวทนาอันเป็นไปในสรีระถูกต้อง
ย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ลำบาก ไม่ร่ำไร ไม่ทบอคร่ำครวญ ย่อมถึงความมมมาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ดุกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้สดับแล้วนี้ เรากล่าวว่า ย่อมปรากฏในบาตาล
ทั้งหยังถึงอีกด้วย ฯ

[๓๖๖] นรชนใดถูกทุกขเวทนาเหล่านี้ อันเป็นไปในสรีระ
เครื่องนำชีวิตเสีย บังเกิดขึ้น ถูกต้องแล้ว อटकไลน์ไม่ได้
ย่อมหวั่นไหว เป็นผู้ทรพล กำลังน้อย ย่อมคร่ำครวญ ร่ำไร
นรชนนั้นย่อม ไม่ปรากฏในบาตาล ทั้งหยังไม่ถึงอีกด้วย ส่วน
นรชนใดถูกทุกขเวทนาเหล่านี้ อันเป็นไปในสรีระ เครื่อง
นำชีวิตเสีย บังเกิดขึ้น ถูกต้อง อटकไลน์ไว้ได้ ย่อมไม่
หวั่นไหว นรชนนั้นแล ย่อมปรากฏในบาตาล ทั้งหยังถึง
อีกด้วย

จบสูตรที่ ๔

ทัฎฐัพพสูตร

[๓๖๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นโชน
คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ภิกษุทั้งหลาย พึงเห็นสุขเวทนา
โดยความเป็นทุกข์ พึงเห็นทุกขเวทนาโดยความเป็นลูกศร พึงเห็นอทุกขมสุข
เวทนาโดยความเป็นของไม่เที่ยง ดุกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่ภิกษุเห็นสุขเวทนา
โดยความเป็นทุกข์ เห็นทุกขเวทนาโดยความเป็นลูกศร เห็นอทุกขมสุขเวทนา
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ภิกษุนี้เรากล่าวว่า มีความเห็นโดยชอบ ตัดตัณหา
ได้เด็ดขาด เพิกถอนสังโยชน์ได้แล้ว ได้กระทำที่สุดแห่งทุกข์แล้ว เพราะละ
มานะได้ โดยชอบ

[๓๖๘] ถ้าภิกษุใดเห็นสุขโดยความเป็นทุกข์ เห็นทุกข์โดยความเป็น
ลูกศร เห็นอทุกขมสุขซึ่งมีอยู่นั้นโดยความเป็นของไม่
เที่ยง ภิกษุนั้นเป็นผู้เห็นโดยชอบ ย่อมกำหนดรู้เวทนา
ทั้งหลายได้ ครั้นกำหนดรู้เวทนาแล้ว เป็นผู้หาอาสวะมิได้
ในปัจจุบัน ตั้งอยู่ในธรรม ถึงที่สุดเวท เมื่อตายไปย่อมไม่
เข้าถึงความนับว่าเป็นผู้กำหนด ชัดเคื่อง เป็นผู้มงาย ฯ

จบสูตรที่ ๕

สัลลิตถสูตร

[๓๖๙] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมเสวยสุขเวทนา
บ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ก็ย่อม
เสวยสุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง ดุกรภิกษุทั้งหลาย ใน
ชน ๒ จำพวกนั้น อะไรเป็นความพิเศษ เป็นความแปลก เป็นเครื่องทำให้ต่างกัน
ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์มีพระผู้มีพระภาคเป็นรากฐาน
 ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ อันทุกขเวทนา
ถูกต้องแล้ว ย่อมเศร้าโศก ร่ำไร ร่ำพัน ทบอก คร่ำครวญ ย่อมถึงความ
มงาย เขาย่อมเสวยเวทนา ๒ อย่าง คือเวทนาทางกายและเวทนาทางใจ ฯ

[๓๗๐] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนนายขมังธนู พึงยิงบุรุษด้วย
ลูกศร ยิงเข้าบุรุษนั้นด้วยลูกศรดอกที่ ๒ อีก ก็เมื่อเป็นอย่างนี้ บุรุษนั้นย่อมเสวย
เวทนาเพราะลูกศร ๒ อย่าง คือ ทางกายและทางใจ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ปุถุชน
ผู้ไม่ได้สดับ ก็ฉนั้นเหมือนกัน อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย่อมเศร้าโศก ร่ำไร
ร่ำพัน ทบอกคร่ำครวญ ย่อมถึงความมงาย เขาย่อมเสวยเวทนา ๒ อย่าง คือ
เวทนาทางกายและเวทนาทางใจ อนึ่ง เขาเป็นผู้มีความชัดเคื่องเพราะทุกขเวทนา
นั้น ปฏิมานัสยเพราะทุกขเวทนานั้น ย่อมนอนตามเขาผู้มีความชัดเคื่องเพราะ
ทุกขเวทนา เขาเป็นผู้อื่นทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย่อมเพิลิตเพิลินกามสุข ข้อนั้น
เพราะเหตุอะไร เพราะปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมไม่รู้อุปายเครื่องสลัดออกจาก
ทุกขเวทนานอกจากกามสุข และเมื่อเขาเพิลิตเพิลินกามสุขอยู่ รากานัสยเพราะ
สุขเวทนานั้นย่อมนอนเนื่อง เขาย่อมไม่รู้เหตุเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปาย
เป็นเครื่องสลัดออกแห่งเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง เมื่อเขาไม่รู้เหตุเกิด
ความดับ คุณ โทษ และอุปายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งเวทนาเหล่านั้น ตาม
ความเป็นจริง อริยชนสยเพราะอทุกขมสุขเวทนาย่อมนอนเนื่อง เขาย่อมเสวยสุข
เวทนา เป็นผู้ประกอบด้วยกิเลสเสวยสุขเวทนานั้น ย่อมเสวยทุกขเวทนา เป็น
ผู้ประกอบด้วยกิเลสเสวยอทุกขมสุขเวทนานั้น และย่อมเสวยอทุกขมสุขเวทนา เป็น
ผู้ประกอบด้วยกิเลสเสวยอทุกขมสุขเวทนานั้น ดุกรภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้
สดับนี้ เราเรียกว่า เป็นผู้ประกอบด้วยชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์
โทมนัสและอุปายาส เรากล่าวว่า เป็นผู้ประกอบด้วยทุกข์ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๓๗๑] ดุรกริภะทั้งหลาย ฝ่ายอริยสาวกผู้ได้สดับ อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก ไม่รำไร ไม่รำพัน ไม่ทบทวนคร่ำครวญ ไม่ถึงความมมกาย เธอย่อมสวैयाเวทนาทางกายอย่างเดียว ไม่ได้สวैयाเวทนาทางใจ ฯ

[๓๗๒] ดุรกริภะทั้งหลาย เปรียบเหมือนนายขมังธนูพึงยิงบรูชด้วยลูกศร ยิงเข้าบรูชนั้นด้วยลูกศรดอกที่ ๒ ผิดไป ก็เมื่อเป็นอย่างนี้ บรูชนั้นย่อมสวैयाเวทนาเพราะลูกศรดอกเดียว ดุรกริภะทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ผู้อันทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก ไม่รำไร ไม่รำพัน ไม่ทบทวนคร่ำครวญ ไม่ถึงความมมกาย เธอย่อมสวैयाเวทนาทางกายอย่างเดียว ไม่ได้สวैयाเวทนาทางใจ หนึ่ง เธอย่อมไม่มีความขัดเคืองเพราะทุกขเวทนานั้น ปฏิฆานัสสยเพราะทุกขเวทนานั้น ย่อมไม่นอนตามเธอผู้ไม่มีความขัดเคืองเพราะทุกขเวทนา เธอผู้นอนทุกขเวทนาถูกต้องแล้ว ย่อมไม่ผลิตเพลินกามสุข ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะอริยสาวกผู้ได้สดับนั้น ย่อมรู้ชัดซึ่งอุบายเป็นเครื่องสลัดออกจากทุกขเวทนา นอกจากกามสุข เมื่อเธอไม่ผลิตเพลินกามสุข ราคะนัสสยเพราะสุขเวทนาย่อมไม่นอนเนื่อง เธอย่อมรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง เมื่อเธอรู้ชัดซึ่งเหตุเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายเป็นเครื่องสลัดออกแห่งเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง อวิชชานัสสยเพราะอทุกขมสุขเวทนาย่อมไม่นอนเนื่อง ถ้าเธอสวैयाสุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสสวैयाสุขเวทนานั้น ถ้าสวैयाทุกขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสสวैयाทุกขเวทนานั้น ถ้าสวैयाอทุกขมสุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสสวैयाอทุกขมสุขเวทนานั้น ดุรกริภะทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วนี้ เราเรียกว่า เป็นผู้ปราศจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทกข โทมนัส และอุปายาส เราย่อมกล่าวว่า เป็นผู้ปราศจากทุกข ดุรกริภะทั้งหลาย นี่แลเป็นความพิเศษ เป็นความแปลกกัน เป็นเครื่องกระทำให้ต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ฯ

[๓๗๓] อริยสาวกนั้นเป็นผู้มีปัญญา ทั้งเป็นพหูสูตร ย่อมไม่สวैयाสุขเวทนา ทั้งทุกขเวทนา นี่แล เป็นความแปลกกันระหว่างอิริชฌณผู้ฉลาดกับปุถุชน ธรรมส่วนที่นำปารารถนา ย่อมไม่ย่ำยีจิตของอริยสาวกนั้น ผู้มีธรรมอันรู้แจ้งแล้ว เป็นพหูสูตรเห็นแจ้งโลกนี้และโลกหน้า อยู่ ท่านย่อมไม่ถึงความขัดเคืองเพราะอนิฏฐารมณ์ หนึ่ง เวทนาเป็นอันตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะอริยสาวกนั้นไม่ยินดีและไม่ยินร้าย อริยสาวกนั้นรู้ทางดำเนินอันปราศจากธุลี และหาความโศกมิได้ ย่อมเป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพรู้โดยชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๖

เคลัญญสูตรที่ ๑

[๓๗๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาลา ปามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ครั้งนั้นแล เป็นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น เสด็จเข้าไปยังศาลาคณไช้ แล้วประทับนั่งบนอาสนะที่ปลอดไฉ้ ครั้นแล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุพึงเป็นผู้มีสติ มีสัมปชัญญะ รอกาลเวลา นี่เป็นคำเราสั่งสอนพวกเธอ ฯ

[๓๗๕] ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้มีสติอย่างไร ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีปรกติเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ย่อมเป็นผู้มีปรกติเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ย่อมเป็นผู้มีปรกติเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ย่อมเป็นผู้มีปรกติเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้มีสติอย่างนี้แล ฯ

[๓๗๖] ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้มีสัมปชัญญะอย่างไร ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป ในการถอยกลับ ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการเล ในการเหียว ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการคู้เข้า เหยียดออก ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการทรงผ้าสังฆาฏิ บาตร และจีวร ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการกิน ดื่ม เคี้ยว ล้ม ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมเป็นผู้มีปรกติทำความรู้สึกตัวในการเดิน ยืน นั่ง หลับ ตื่น พุด นิ่ง ดุรกริภะทั้งหลาย ภิกษุพึงเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ รอกาลเวลา

นี้เป็นคำเราสั่งสอนพวกเธอ ฯ

[๓๓๓] ถ้าเมื่อภิกษุนั้นมีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่อย่างนี้ สุขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้น เธอย่อมรู้อย่างนี้ว่า สุขเวทนานี้บังเกิดขึ้นแล้วแก่เราแล ก็แต่ว่าสุขเวทนานั้นอาศัยจึงเกิดขึ้น ไม่อาศัยไม่เกิดขึ้น อาศัยอะไร อาศัยกายนี้เอง กายนี้แลไม่เที่ยง ปังจยปรังเตง อาศัยกันเกิดขึ้น ก็สุขเวทนาอาศัยกายอื่นไม่เที่ยง ปังจยปรังเตง อาศัยกันเกิดขึ้น แล้วจึงเกิดขึ้น จักเที่ยงแต่ที่ไหน ดังนี้ เธอย่อมพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ ความสละคืนในกายและสุขเวทนาอยู่ เมื่อเธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ ความสละคืนในกายและสุขเวทนาอยู่ ย่อมละราคะนสัยในกายและในสุขเวทนาเสียได้ ฯ

[๓๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุนั้นมีสติสัมปชัญญะ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่อย่างนี้ ทุกขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้น เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า ทุกขเวทนานั้น บังเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่าทุกขเวทนานั้น อาศัยจึงเกิดขึ้น ไม่อาศัยไม่เกิดขึ้น อาศัยอะไร อาศัยกายนี้เอง กายนี้แลไม่เที่ยง ปังจยปรังเตง อาศัยกันเกิดขึ้น ก็ทุกขเวทนาอาศัยกายอื่นไม่เที่ยง ปังจยปรังเตง อาศัยกันเกิดขึ้น แล้วจึงบังเกิดขึ้น จักเที่ยงแต่ที่ไหน ดังนี้ เธอย่อมพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ ความสละคืนในกายและในทุกขเวทนาอยู่ เมื่อเธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ ความสละคืนในกายและในทุกขเวทนาอยู่ ย่อมละปฏิฆานุสัยในกายและในทุกขเวทนาเสียได้ ฯ

[๓๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุนั้นมีสติสัมปชัญญะ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่อย่างนี้ อทุกขมสุขเวทนาย่อมบังเกิดขึ้น เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า อทุกขมสุขเวทนานั้นบังเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่าอทุกขมสุขเวทนานั้น อาศัยจึงเกิดขึ้น ไม่อาศัยไม่เกิดขึ้น อาศัยอะไร อาศัยกายนี้เอง กายนี้แลไม่เที่ยง อันปังจยปรังเตง อาศัยกันเกิดขึ้น ก็อทุกขมสุขเวทนาอาศัยกายอื่นไม่เที่ยง ปังจยปรังเตง อาศัยกันเกิดขึ้น แล้วจึงบังเกิดขึ้น จักเที่ยงแต่ที่ไหน ดังนี้ เธอย่อมพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ ความสละคืนในกายและในอทุกขมสุขเวทนาอยู่ เมื่อเธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง ความเสื่อมไป ความคลายไป ความดับ ความสละคืนในกายและในอทุกขมสุขเวทนาอยู่ ย่อมละอวิชขานุสัยในกายและในอทุกขมสุขเวทนาเสียได้ ฯ

[๓๓๖] ถ้าภิกษุนั้นแสวงสุขเวทนา ก็รู้ชัดว่า สุขเวทนานั้นไม่เที่ยง ไม่น่าหมกมุ่น ไม่น่าเพลิดเพลิน ถ้าเธอแสวงทุกขเวทนา ฯลฯ ถ้าเธอแสวงอทุกขมสุขเวทนา ก็รู้ชัดว่า อทุกขมสุขเวทนานั้นไม่เที่ยง ไม่น่าหมกมุ่น ไม่น่าเพลิดเพลิน ถ้าเธอแสวงสุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสแสวงสุขเวทนานั้น ถ้าเธอแสวงทุกขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสแสวงทุกขเวทนานั้น ถ้าเธอแสวงอทุกขมสุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสแสวงอทุกขมสุขเวทนานั้น ภิกษุนั้นเมื่อแสวงเวทนามีกายเป็นที่สุด ก็รู้ชัดว่า เราแสวงเวทนามีกายเป็นที่สุด เมื่อแสวงเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ก็รู้ชัดว่า เราแสวงเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า เมื่อตายไป เวทนาทั้งปวงอันไม่น่าเพลิดเพลิน จักเป็นความเย็นในโลกนี้ทีเดียว ฯ

[๓๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนประทีปน้ำมัน อาศัยน้ำมัน และไส้จึงโพลงอยู่ได้ เพราะสิ้นน้ำมันและไส้ ประทีปนั้นไม่มีเชื้อพึงดับไป ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นเหมือนกัน ถ้าแสวงเวทนามีกายเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า เราแสวงเวทนามีกายเป็นที่สุด แสวงเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ก็รู้ชัดว่า เราแสวงเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า เมื่อตายไป เวทนาทั้งปวงอันไม่น่าเพลิดเพลิน จักเป็นความเย็นในโลกนี้ทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๗

เคลัญญสูตรที่ ๒

[๓๔๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสาปา มหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น เสด็จเข้าไปยังศาลาคนไข้ แล้วประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ ครั้นแล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ รอกาลาลา นี่เป็นคำเราสั่งสอนพวกเธอ ฯ

[๓๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยอมเป็นผู้มีสติอย่างไร ดูกรภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นภายในกายอยู่ มีความเพียร มี
สัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสีย ย่อมพิจารณาเห็น
เวทนาในเวทนาทั้งหลาย ฯลฯ ในจิต ฯลฯ ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ดุกร-

* ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้มีสติอย่างนี้แล ฯ

[๓๔๔] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นผู้มีสัมปชัญญะอย่างไร ดุกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีปกติทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป
ในการถอยกลับ ฯลฯ ในการพูด ในการนิ่ง ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุย่อมเป็นผู้
มีสัมปชัญญะอย่างนี้แล ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะรอกาล
เวลา นี่เป็นคำเราสั่งสอนพวกเธอ ฯ

[๓๔๕] ถ้าเมื่อภิกษุมีสติสัมปชัญญะ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่อย่างนี้ สุขเวทนาย่อมเกิดขึ้น เธอย่อมรู้อย่างนี้ว่า สุขเวทนา
เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็สุขเวทนานั้นแล อาศัยจึงเกิดขึ้น ไม่อาศัยไม่เกิดขึ้น อาศัย
อะไร อาศัยผัสสะนี้เอง ก็แต่ผัสสะนี้ไม่เที่ยง ปัจจยปรุแต่ง อาศัยปัจจย
เกิดขึ้น ก็สุขเวทนาซึ่งอาศัยผัสสะอื่น ไม่เที่ยง ปัจจยปรุแต่ง อาศัยปัจจยเกิดขึ้น
เกิดขึ้นแล้วแก่เรา จักเที่ยงแต่ที่ไหน ดังนี้ เธอย่อมพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง
เธอย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไป พิจารณาเห็นความคลายไป พิจารณาเห็นความ
ดับไป พิจารณาเห็นความสละคืน เมื่อเธอพิจารณาเห็นความไม่เที่ยง พิจารณา
เห็นความเสื่อมไป พิจารณาเห็นความคลายไป พิจารณาเห็นความดับไป พิจารณา
เห็นความสละคืน ในผัสสะและในสุขเวทนาอยู่ ย่อมละราคานุสัยในผัสสะและ
ในสุขเวทนาเสียได้ ฯ

[๓๔๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุนั้นมีสติ มีสัมปชัญญะ เป็นผู้
ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่อย่างนี้ ทุกขเวทนาย่อมเกิดขึ้น ฯลฯ
อทุกขมสุขเวทนาย่อมเกิดขึ้น เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า อทุกขมสุขเวทนานั้นเกิดขึ้น
แล้วแก่เรา ก็อทุกขมสุขเวทนานั้นแล อาศัยจึงเกิดขึ้น ไม่อาศัยไม่เกิดขึ้น
อาศัยอะไร อาศัยผัสสะนี้แลบังเกิดขึ้น ก็ผัสสะนี้แลไม่เที่ยง อันปัจจยปรุแต่ง
อาศัยปัจจยเกิดขึ้น ฯลฯ ถ้าภิกษุนั้นเสวยสุขเวทนา เธอย่อมรู้ชัดว่า สุขเวทนา
นั้นไม่เที่ยง ไม่น่าหมกมุ่น ไม่น่าเพลิดเพลิน ถ้าเธอเสวยทุกขเวทนา ฯลฯ ถ้า
เสวยอทุกขมสุขเวทนา เธอย่อมรู้ชัดว่า อทุกขมสุขเวทนานั้นไม่เที่ยง ไม่น่า
หมกมุ่น ไม่น่าเพลิดเพลิน ถ้าเธอเสวยสุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลส
เสวยสุขเวทนานั้น ถ้าเธอเสวยทุกขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสเสวย
ทุกขเวทนานั้น ถ้าเธอเสวยอทุกขมสุขเวทนา ย่อมเป็นผู้ปราศจากกิเลสเสวย
อทุกขมสุขเวทนานั้น ภิกษุนั้นเมื่อเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด ก็รู้ชัดว่า เราเสวย
เวทนามีกายเป็นที่สุด เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ก็รู้ชัดว่า เราเสวยเวทนา
มีชีวิตเป็นที่สุด รู้ชัดว่า เมื่อตายไป เวทนาทั้งปวง อันไม่น่าเพลิดเพลิน จัก
เป็นความเย็นในโลกนี้ทีเดียว ฯ

[๓๔๗] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนประทีปน้ำมัน อาศัยน้ำมัน
และไส้จึงติดอยู่ได้ เพราะสิ้นน้ำมันและไส้ ประทีปนั้น ไม่มีเชื้อเพลิงดับไป ฉนใด
ดุกรภิกษุทั้งหลาย ฉนนั้นเหมือนกัน ภิกษุเมื่อเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด ย่อม
รู้ชัดว่าเราเสวยเวทนามีกายเป็นที่สุด เมื่อเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้
ชัดว่า เราเสวยเวทนามีชีวิตเป็นที่สุด ย่อมรู้ชัดว่า เมื่อตายไป เวทนาทั้งปวง
อันไม่น่าเพลิดเพลิน จักเป็นความเย็นในโลกนี้ทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๘

อนิจจสูตร

[๓๔๘] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ไม่เที่ยง อันปัจจยปรุ
แต่ง อาศัยปัจจยเกิดขึ้น มีความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป ดับเป็นธรรมดา
เวทนา ๓ เป็นไฉน เวทนา ๓ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา
ดุกรภิกษุทั้งหลาย เวทนา ๓ นี้แล ไม่เที่ยง อันปัจจยปรุแต่ง อาศัยปัจจย
เกิดขึ้น มีความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป ดับไปเป็นธรรมดา ฯ

จบสูตรที่ ๙

ผัสสมูลกสูตร

[๓๔๙] ดุกรภิกษุทั้งหลาย เวทนา ๓ นี้เกิดแต่ผัสสะ มีผัสสะเป็นมูล
มีผัสสะเป็นเหตุ มีผัสสะเป็นปัจจย เวทนา ๓ เป็นไฉน เวทนา ๓ คือ
สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดุกรภิกษุทั้งหลาย สุขเวทนาเกิดขึ้นเพราะ
อาศัยผัสสะอันเป็นปัจจยแห่งสุขเวทนา ความเสวยอารมณ์ที่เกิดแต่ผัสสะนั้น ชื่อว่า
สุขเวทนา เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้น ย่อมดับไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สงบไป เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งสุขเวทนานั้นแลดับไป ดุรภิกษุทั้งหลาย
ทุกขเวทนาย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนา ความ
เสวยอารมณ์ อันเกิดแต่ผัสสะนั้น ชื่อว่าทุกขเวทนา เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะ
อันเป็นที่ตั้งแห่งทุกขเวทนานั้น ย่อมดับไป สงบไป เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ทุกขเวทนานั้นแลดับไป อทุกขมสุขเวทนา ย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะอัน
เป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา ความเสวยอารมณ์อันเกิดแต่ผัสสะนั้น ชื่อว่า
อทุกขมสุขเวทนา เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนา
นั้นย่อมดับไป สงบไป เพราะผัสสะอันเป็นที่ตั้งแห่งอทุกขมสุขเวทนานั้นแล
ดับไป ฯ

[๓๙๐] ดุรภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่สองอันเสียดสีกัน เพราะการ
เสียดสีกันจึงเกิดไอน์ จึงเกิดไฟ เพราะแยก ไม่สองอันนั้นแหละออกจากกัน
ไอน์ที่เกิดเพราะการเสียดสีนั้นย่อมดับไป สงบไป ฉะนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย
เวทนา ๓ นี้ก็ฉนั้นเหมือนกันแล เกิดแต่ผัสสะ มีผัสสะเป็นมูล มีผัสสะเป็น
เหตุ มีผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาอันเกิดแต่ผัสสะ เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะที่เกิด
แต่ปัจจัยนั้น ย่อมดับเพราะผัสสะที่เกิดแต่ปัจจัยนั้นดับไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบเวทนาสังยุตต์ ปฐมกสคาถวรรค

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สมานสูตร ๒. สุขสูตร ๓. ปหานสูตร ๔. ปาतालสูตร
๕. ทัณฐีพพสูตร ๖. สัลลิตกสูตร ๗. เกลัญญสูตรที่ ๑๘. เกลัญญ-
*สูตรที่ ๒๙. อนิจจสูตร ๑๐. ผัสสมูลกสูตร ฯ

รโหิตวรรคที่ ๒

รโหิตสูตร

[๓๙๑] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระวโรกาส
ความปริวิตกแห่งใจ เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ผู้หลีกเร้นอยู่ในที่ลับอย่างนี้ว่า พระผู้มี-

*พระภาคตรัสเวทนา ๓ อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา
พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนา ๓ อย่างนี้ ก็พระผู้มีพระภาคตรัสพระดำรัสที่ว่า ความ
เสวยอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทุกข์ ดังนี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสพระดำรัส
นี้ว่า ความเสวยอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทุกข์ ดังนี้ ทรงหมายเอาอะไรหนอ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถูกแล้ว ถูกแล้ว ภิกษุ ดุรภิกษุ เรากล่าวเวทนา ๓ นี้
คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา เรากล่าวเวทนา ๓ นี้ ดุรภิกษุ
เรากล่าวคำนี้ว่า ความเสวยอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทุกข์ ดังนี้ ดุรภิกษุ
ก็คำนี้ว่า ความเสวยอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทุกข์ ดังนี้ เรากล่าวหมายเอา
ความที่สังขารทั้งหลายนั้นเองไม่เที่ยง ดุรภิกษุ ก็คำนี้ว่า ความเสวยอารมณ์
อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นทุกข์ ดังนี้ เรากล่าวหมายเอาความที่สังขารทั้งหลายนั้นแหละ
มีความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป ดับไป แปรปรวนไปเป็นธรรมดา ฯ

[๓๙๒] ดุรภิกษุ ก็ลำดับนั้นแล เรากล่าวความดับสนิทแห่งสังขาร
ทั้งหลายโดยลำดับ คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมฌาน วาจาย่อมดับ เมื่อเข้าทุติยฌาน
วิตกวิจารณ์ย่อมดับ เมื่อเข้าตติยฌาน ปีติย่อมดับ เมื่อเข้าจตุตถฌาน ลมอัสสาสะ
ปีสสาสะย่อมดับ เมื่อเข้าอากาสาณัญจายตนฌาน รูปสัญญาย่อมดับ เมื่อเข้า
วิญญาณัญจายตนฌาน อากาสาณัญจายตนสัญญาย่อมดับ เมื่อเข้าอากิญจัญญายตน
ฌาน วิญญาณัญจายตนสัญญาย่อมดับ เมื่อเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน
อากิญจัญญายตนสัญญาย่อมดับ เมื่อเข้าสัญญาเวทียัตถิโร สัญญาและเวทนา
ย่อมดับ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้สิ้นอาสวะ ย่อมดับ ฯ

[๓๙๓] ดุรภิกษุ ลำดับนั้นแล เรากล่าวความสงบแห่งสังขารทั้งหลาย
โดยลำดับ คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมฌาน วาจาย่อมสงบ เมื่อเข้าทุติยฌาน วิตกวิจารณ์
ย่อมสงบ ฯลฯ เมื่อเข้าสัญญาเวทียัตถิโร สัญญาและเวทนาย่อมสงบ รากะ
โทสะ โมหะของภิกษุผู้สิ้นอาสวะ ย่อมสงบ ฯ

[๓๙๔] ดุรภิกษุ ปัสสัทธิ ๖ อย่างนี้ คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมฌาน
วาจาย่อมระงับ เมื่อเข้าทุติยฌาน วิตกวิจารณ์ย่อมระงับ เมื่อเข้าตติยฌาน ปีติย่อม
ระงับ เมื่อเข้าจตุตถฌาน ลมอัสสาสะปีสสาสะย่อมระงับ เมื่อเข้าสัญญาเวท-
*ยัตถิโร สัญญาและเวทนาย่อมระงับ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุซึ่งฌานสพยอม

ระจับ ฯ

จบสูตรที่ ๑

วาทสูตรที่ ๑

[๓๙๕] ดูกิริยาทั้งหลาย เปรียบเหมือนลมต่างชนิด พัดไปแม่ในอากาศ คือ ลมทิศตะวันออกบ้าง ลมทิศตะวันตกบ้าง ลมทิศเหนือบ้าง ลมทิศใต้บ้าง ลมมีธุลีบ้าง ลมไม่มีธุลีบ้าง ลมหนาวบ้าง ลมร้อนบ้าง ลมอ่อนบ้าง ลมแรงบ้าง ฉะนั้น ดูกิริยาทั้งหลาย เวทนาต่างชนิดย่อมเกิดขึ้นในกายนี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล คือ สุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุตตะศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

[๓๙๖] เปรียบเหมือนลมมากมายหลายชนิด พัดไปในอากาศ

คือ บางครั้งลมทิศตะวันออกบ้าง บางครั้งทิศตะวันตกบ้าง บางครั้งทิศเหนือบ้าง บางครั้งทิศใต้บ้าง บางครั้งมีธุลีบ้าง บางครั้งไม่มีธุลีบ้าง บางครั้งลมหนาวบ้าง บางครั้งลมร้อนบ้าง บางครั้งลมแรงบ้าง บางครั้งลมอ่อนบ้าง ฉะนั้น เวทนา ย่อมเกิดขึ้นในกายนี้ ฉะนั้นเหมือนกัน คือ สุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง เมื่อใดกิริยามีความเพียร รู้สึกอยู่ เข้าใจไร เมื่อใดเป็นผู้เป็นบัณฑิตย่อมกำหนดรู้เวทนา ได้ทุกอย่าง กิริยานั้นกำหนดรู้เวทนาแล้ว เป็นผู้ไม่มีอาสวะ ตั้งอยู่ในธรรม เรียนจบพระเวทในปัจจุบัน เพราะกายแตกย่อมไม่เข้าถึงซึ่งบัญญัติ ฯ

จบสูตรที่ ๒

วาทสูตรที่ ๒

[๓๙๗] ดูกิริยาทั้งหลาย เปรียบเหมือนลมต่างชนิด พัดไปในอากาศ คือ ลมทิศตะวันออกบ้าง ฯลฯ ลมแรงบ้าง ฉะนั้น ดูกิริยาทั้งหลาย เวทนาต่างชนิดย่อมเกิดขึ้นในกายนี้ ฉะนั้นเหมือนกันแล คือ สุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง ฯ

จบสูตรที่ ๓

นิवासสูตร

[๓๙๘] ดูกิริยาทั้งหลาย เปรียบเหมือนเรือนพักคนเดินทาง ชนทั้งหลาย มาจากทิศตะวันออกบ้าง มาจากทิศตะวันตกบ้าง มาจากทิศเหนือบ้าง มาจากทิศใต้บ้าง เป็นกษัตริย์บ้าง เป็นพราหมณ์บ้าง เป็นพ่อค้าบ้าง เป็นคนงานบ้าง มาพักในเรือนนั้น ฉะนั้น ดูกิริยาทั้งหลาย เวทนาต่างชนิดย่อมเกิดขึ้นในกายนี้ ฉะนั้นเหมือนกัน คือ สุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง อทุกขมสุขเวทนาบ้าง สุขเวทนามีอาภิสบ้าง ทุกขเวทนามีอาภิสบ้าง อทุกขมสุขเวทนามีอาภิสบ้าง สุขเวทนาไม่มีอาภิสบ้าง ทุกขเวทนาไม่มีอาภิสบ้าง อทุกขมสุขเวทนาไม่มีอาภิสบ้าง ฯ

จบสูตรที่ ๔

อนันตสูตรที่ ๑

[๓๙๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระอนนทเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถาม พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวทนามีเท่าไร ความเกิดขึ้นแห่งเวทนา เป็นโชน ความดับแห่งเวทนาเป็นโชน ปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนา เป็นโชน อะไรเป็นคุณแห่งเวทนา อะไรเป็นโทษแห่งเวทนา อะไรเป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูก่อนอนนท เวทนามี ๓ เหล่านี้ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดูก่อนอนนท เหล่านี้ เราเรียกว่าเวทนา เพราะผัสสะเกิดขึ้นเวทนาจึงเกิด เพราะผัสสะดับเวทนาจึงดับ อริยมรรคมองค์ ๘ นี้แล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนา สุข โสมนัส ย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยเวทนาใด นี่เป็นคุณแห่งเวทนา เวทนาใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษแห่งเวทนา การกำจัด การละฉันทราคะในเวทนาใด นี่เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

[๔๐๐] ดูก่อนอนนท โดยที่แท้ เราได้กล่าวความดับแห่งสังขารทั้งหลาย โดยลำดับแล้ว คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมฌาน วาจาย่อมดับ ฯลฯ เมื่อเข้าสัญญา-

* เวทิตนโรธ สัญญาและเวทนาย่อมดับ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพ

ย่อมดับ ฯ

[๔๐๑] ดูกุระอนนทฺ โดยที่แท้ เราได้กล่าวความสงบแห่งสังขารทั้งหลาย โดยลำดับแล้ว คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมนาน วาจาย่อมสงบ ฯลฯ เมื่อเข้าสัญญา-

* เวทยิตนิโรธ สัญญาและเวทนาย่อมสงบ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพ ย่อมสงบ ฯ

[๔๐๒] ดูกุระอนนทฺ โดยที่แท้ เราได้กล่าวความระงับแห่งสังขารทั้งหลายโดยลำดับแล้ว คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมนาน วาจาย่อมระงับ ฯลฯ เมื่อเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ สัญญาและเวทนาย่อมระงับ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพย่อมระงับ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อนันตสูตรที่ ๒

[๔๐๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระอนนทฺเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านพระอนนทฺว่า ดูกุระอนนทฺ เวทนามีเท่าไร ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นไฉน ความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน อะไรเป็นคุณแห่งเวทนา อะไรเป็นโทษแห่งเวทนา อะไรเป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ท่านพระอนนทฺกราบทูลว่า ข้าแต่-

* พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์ มีพระผู้มีพระภาคเป็นรากฐาน มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาคเป็นที่พึ่งอาศัย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื้อความแห่งภายิตนึ่งแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาค เท่านั้นเกิด ภิกษุทั้งหลายฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้วจิกทรจจำไว้ พระผู้มี-

* พระภาคตรัสว่า ดูกุระอนนทฺ ถ้ากระนั้นเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ท่านพระอนนทฺทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์ นีว่า ดูกุระอนนทฺ เวทนา ๓ เหล่านี้ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดูกุระอนนทฺ เหล่านี้เราเรียกว่าเวทนา ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพย่อมระงับ ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัมพหุลสูตรที่ ๑

[๔๐๔] ครั้นนั้นแล ภิกษุมกด้วยกันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวทนามีเท่าไร ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นไฉน ความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน อะไรเป็นคุณแห่งเวทนา อะไรเป็นโทษแห่งเวทนา อะไรเป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุระภิกษุทั้งหลาย เวทนามี ๓ เหล่านี้ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดูกุระภิกษุทั้งหลาย เหล่านี้เราเรียกว่าเวทนา เพราะผัสสะเกิดขึ้นเวทนาจึงเกิด เพราะผัสสะดับไป เวทนาจึงดับ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นนแล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ เป็นปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนา สุข โสมนัส ย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยเวทนาใด นี่เป็นคุณแห่งเวทนา เวทนาใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษแห่งเวทนา การกำจัด การละฉันทรากะในเวทนาใด นี่เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

[๔๐๕] ดูกุระภิกษุทั้งหลาย โดยที่แท้ เราได้กล่าวความดับแห่งสังขารทั้งหลายโดยลำดับแล้ว คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมนาน วาจาย่อมดับ ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพย่อมดับ ฯ

[๔๐๖] ดูกุระภิกษุทั้งหลาย โดยที่แท้ เราได้กล่าวความสงบแห่งสังขารทั้งหลายโดยลำดับแล้ว คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมนาน วาจาย่อมสงบ ฯลฯ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพย่อมสงบ ฯ

[๔๐๗] ดูกุระภิกษุทั้งหลาย ปัสสัทธิ ๖ ประการนี้ คือ เมื่อภิกษุเข้าปฐมนาน วาจาย่อมระงับ เมื่อเข้าหัตถนิยาน วิตกวิจยารย่อมระงับ เข้าตติยาน ปิตติย่อมระงับ เมื่อเข้าจตุตถนิยาน ลมอัสสาสะปัสสาสะย่อมระงับ เมื่อเข้าสัญญา-

* เวทยิตนิโรธ สัญญาและเวทนาย่อมระงับ รากะ โทสะ โมหะของภิกษุผู้ชฌาสพย่อมระงับ ฯ

จบสูตรที่ ๗

สัมพหุลสูตรที่ ๒

[๔๐๘] ครั้นนั้นแล ภิกษุมกด้วยกัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกุระภิกษุ-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

*ทั้งหลาย เวหนามีเท่าไร ฯลฯ อะไรเป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายของพวกข้าพระองค์มี พระผู้มีพระภาคเป็นรากฐาน ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย ถ้า กระนั้นพวกเธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มี-

*พระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทฺธพจน์นี้ว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดูกภิกษุ-

*ทั้งหลาย เหล่านี้เราเรียกว่า เวทนา ฯลฯ (พึงขยายความให้พิสดารเหมือน สุตตันตฯ)

จบสูตรที่ ๘

ปัญจกัณฐสูตร

[๔๐๙] ครั้นนั้นแล ช่างไม้ชื่อปัญจกัณฐะเข้าไปหาท่านพระอุทายีถึงที่อยู่ ให้อ่านพระอุทายีแล้ว นิ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระอุทายี ว่า ท่านพระอุทายีผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนาไว้เท่าไรหนอ ท่านพระอุทายี ตอบว่า ดูกฤๅหนดี พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนาไว้ ๓ อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดูกฤๅหนดี พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนาไว้ ๓ อย่างนี้แล ฯ

[๔๑๐] เมื่อท่านพระอุทายีกล่าวอย่างนี้แล้ว ช่างไม้ชื่อปัญจกัณฐะได้กล่าว กะท่านพระอุทายีว่า ท่านพระอุทายีผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสเวทนาไว้ ๓ อย่าง ตรัสไว้ ๒ อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา ท่านผู้เจริญ อทุกขมสุข เวทนาอันเป็นไปฝ่ายละเอียดย พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในสุขอันประณีต แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระอุทายีก็ได้กล่าวกะช่างไม้ว่า ดูกฤๅหนดี พระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสเวทนา ไว้ ๒ อย่างเลย พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนา ๓ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนา ๓ อย่างนี้ แม้ครั้งที่ ๒ ช่างไม้ ชื่อปัญจกัณฐะก็ได้กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ท่านพระอุทายีผู้เจริญ พระผู้มีพระภาค ไม่ได้ตรัสเวทนาไว้ ๓ อย่างเลย ตรัสเวทนาไว้ ๒ อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกข-

*เวทนา ท่านผู้เจริญ อทุกขมสุขเวทนาอันเป็นไปในฝ่ายละเอียดย พระผู้มีพระภาค ตรัสไว้ในสุขอันประณีต แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอุทายีก็ได้กล่าวกะช่างไม้ว่า ดูก ฤๅหนดี พระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสเวทนาไว้ ๒ อย่างเลย ตรัสเวทนาไว้ ๓ อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสเวทนา ๓ อย่างนี้ แม้ครั้งที่ ๓ ช่างไม้ได้กล่าวกะท่านพระอุทายีว่า ท่านพระอุทายีผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคไม่ได้ตรัสเวทนาไว้ ๓ อย่างเลย ตรัสเวทนาไว้ ๒ อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา ท่านผู้เจริญ อทุกขมสุขเวทนาอันเป็นไปในฝ่ายละเอียดย พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในสุขอันประณีต ท่านพระอุทายีไม่สามารถจะให้ช่างไม้ ตกลงได้ ฝ่ายช่างไม้ก็ไม่สามารถให้ท่านพระอุทายีตกลงได้ ฯ

[๔๑๑] ท่านพระอานนท์ ได้ฟังการสนทนาปราศรัยนี้ของท่านพระอุทายี กับช่างไม้ ครั้นแล้วได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ นิ่ง ณ ที่ควรส่วน ข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลการสนทนาปราศรัยเมื่อนั้นทั้งหมดแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกอานนท์ ช่างไม้ชื่อปัญจกัณฐะ ไม่คล้อยตามเหตุอันมีอยู่ ของภิกษุอุทายี ส่วนภิกษุอุทายีก็ไม่คล้อยตามเหตุอันมีอยู่ของช่างไม้ ฯ

[๔๑๒] ดูกอานนท์ โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๒ ก็มี โดย ปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๓ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๔ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๖ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๑๘ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๓๖ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๑๐๘ ก็มี ดูกอานนท์ ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยปริยายอย่างนี้ ดูกอานนท์ เมื่อ ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยปริยายอย่างนี้แล ชนเหล่านี้จักไม่สำคัญตาม จักไม่รู้ ตาม จักไม่บันเทิงตาม ซึ่งคำที่เรากล่าวดีแล้ว เจริญดีแล้ว แก่กันและกัน เหตุนี้จักเป็นอันชนเหล่านั้นหวังได้ คือ ชนเหล่านั้นจักเกิดความบาดหมางกัน เกิดความทะเลาะกัน วิวาทกัน จักตีกันแทงกันและกันด้วยหอกคือปาก ดูกอานนท์ ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยปริยายอย่างนี้แล ดูกอานนท์ เมื่อธรรมอันเราแสดง แล้วโดยปริยายอย่างนี้ ชนเหล่านี้จักสำคัญตาม จักรู้ตาม จักบันเทิงตาม ซึ่ง คำที่เรากล่าวดีแล้ว เจริญดีแล้ว แก่กันและกัน เหตุนี้ชนเหล่านั้นพึงหวังได้ คือ ชนเหล่านั้นจักพร้อมเพรียงกัน ขึ้นบานต่อกัน ไม่วิวาทกัน เป็นดุน้ำเจือ ด้วยน้ำมัน มองกันและกันด้วยจักขุอันเปี่ยมด้วยความรักอยู่ ฯ

[๔๑๓] ดูกอานนท์ กามคุณ ๕ เหล่านี้ กามคุณ ๕ เป็นโจน คือ รูปที่พึงรู้แจ้งได้ด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้ใคร่ ขวนให้กำหนด ฯลฯ โภญฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกาย น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
นารัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด กามคุณ ๕ เหล่านี้แล ดุรอาณนที สุข
โสมนัสย่อมเกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้ นี่เราเรียกว่ากามสุข ฯ

[๔๑๔] ดุรอาณนที ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ขนทั้งหลาย
ย่อมเสวยสุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่ชน
เหล่านั้น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุข
นั้น มียอยู่ ฯ

[๔๑๕] ดุรอาณนที ก็สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม เข้าปฐมฌาน
มวิตกริการ มีปิตและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ นี่แลเป็นสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่า
และประณีตกว่าสุขนั้น ดุรอาณนที ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ขนทั้งหลาย
ย่อมเสวยสุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่
ชนเหล่านั้น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีต
กว่าสุขนั้น มียอยู่ ฯ

[๔๑๖] ดุรอาณนที ก็สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าทุติยฌานอันมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิการ เพราะวิตกริการระงับไป มีปิตและสุข
อันเกิดแต่สมาธิอยู่ นี่แลเป็นสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น ดุร
อาณนที ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ขนทั้งหลายย่อมเสวยสุขโสมนัสอัน
อันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่ชนเหล่านั้น ข้อนั้นเพราะ
เหตุไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น มียอยู่ ฯ

[๔๑๗] ดุรอาณนที ก็สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ และเสวยสุขด้วย
นามกาย เพราะปิตสันไปเข้าตติยฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้
ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขามีสติอยู่เป็นสุข นี่แลเป็นสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีต
กว่าสุขนั้น ดุรอาณนที ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ขนทั้งหลายย่อมเสวย
สุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่ชนเหล่านั้น
ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น มียอยู่

[๔๑๘] ดุรอาณนที ก็สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าจตุตถฌานอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข
ละทุกข์และดับโสมนัสโหม่นก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่
นี่แลเป็นสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่า และประณีตกว่าสุขนั้น ฯ

[๔๑๙] ดุรอาณนที ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ขนทั้งหลายย่อม
เสวยสุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่ชน
เหล่านั้น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่า
สุขนั้น มียอยู่ ฯ

[๔๒๐] ดุรอาณนที สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เข้าอากาสาณัญจายตนฌานโดยปริกรรมว่า อากาศ
ไม่มีที่สุด เพราะก้าวล่วงรูปสัญญาทั้งหลาย เพราะความดับสัญญาแห่งปฏิสนธิสัญญา
ทั้งหลาย เพราะไม่มโนการถึงนัตตสัญญาทั้งหลาย โดยประการทั้งปวงอยู่
นี่แลเป็นสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น ขนเหล่าใดแลพึงกล่าว
อย่างนี้ว่า ขนทั้งหลายย่อมเสวยสุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้
เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่ชนเหล่านั้น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่
ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น มียอยู่ ฯ

[๔๒๑] ดุรอาณนที สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ก้าวล่วงอากาสาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง
แล้ว เข้าวิญญูณัญจายตนฌานโดยปริกรรมว่า วิญญูณไม่มีที่สุด นี่แลเป็นสุข
อื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ขน
ทั้งหลายย่อมเสวยสุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตาม
คำนี้แก่ชนเหล่านั้น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและ
ประณีตกว่าสุขนั้น มียอยู่ ฯ

[๔๒๒] ดุรอาณนที สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น
เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ก้าวล่วงวิญญูณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง
แล้ว เข้าอาภิกขุญจายตนฌานโดยปริกรรมว่า อะไรหน้อยหนึ่งไม่มี นี่แลเป็น
สุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและประณีตกว่าสุขนั้น ขนเหล่าใดแลพึงกล่าวอย่างนี้ว่า
ขนทั้งหลายย่อมเสวยสุขโสมนัสอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอม
ตามคำนี้แก่ชนเหล่านั้น ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสุขอื่นอันน่าใคร่ยิ่งกว่าและ

ประณีตกว่าสขนั้น มีอยู่ ฯ

[๔๒๓] ดุรอาณนท กิซอินอินนาคัยิงกว่าและประณีตกว่าสขนั้น เป็นโจน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ก้าวล่วงอาภิกขัญญายตนณานโดยประการทั้งปวง แล้ว เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนณานอยู่ นี่แลเป็นสขอินอินนาคัยิงกว่าและประณีตกว่าสขนั้น ชนเหล่าใดแลฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ชนทั้งหลายย่อมแสวงสข โสมนัสสนันอันเป็นเยี่ยมและละเอียด ดังนี้ เรา ไม่ยอมตามคำนี้แก่ชนเหล่านั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะสขอินอินนาคัยิงกว่าและประณีตกว่าสขนั้น มีอยู่ ฯ

[๔๒๔] ดุรอาณนท สขอินอินนาคัยิงกว่าและประณีตกว่าสขนั้นเป็น โจน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ก้าวล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนณานโดยประการทั้งปวง แล้ว เข้าสัญญาเวยตติโรสสมาบัติอยู่ นี่แลเป็นสขอินอินนาคัยิงกว่าและประณีตกว่าสขนั้น ก็ข้อที่ปริพาชกอัญญเดียรถียังฟังกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคตมกล่าว สัญญาเวยตติโรสสมาบัติ และยอมบัญญัติโรนนั้นไว้ในความสข ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ชื่อนั้นเป็นอย่างไร นั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ พวกปริพาชกอัญญเดียรถียังมี วาทะอย่างนี้ พวกเธอฟังค้านอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคไม่ได้ ทรงหมายเอาสขเวทนาบัญญัติโรนนั้นไว้ในความสขเลย บุคคลย่อมได้สขใน ฐานะใดๆ พระตถาคตย่อมทรงบัญญัติฐานะนั้นๆ อันเป็นสขไว้ในความสข ทุกแห่ง ฯ

จบสูตรที่ ๙

ภิกขุสูตร

[๔๒๕] ดุรภิกษุทั้งหลาย โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๒ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๓ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๕ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๖ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๑๘ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๓๖ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๑๐๘ ก็มี ธรรมอันเราแสดงแล้วโดยปริยายอย่างนี้ เมื่อเราแสดงธรรมโดยปริยายอย่างนี้ แล้ว ชนเหล่าใดจักไม่สำคัญตาม จักไม่รู้ตาม จักไม่บันเทิงตาม ซึ่งคำที่เรา กล่าวดีแล้ว เจริญดีแล้ว แก่กันและกัน เหตุนี้จักเป็นอันชนเหล่านั้นพึงหวังได้ คือ ชนเหล่านั้นจักเกิดความบาดหมางกัน จักเกิดความทะเลาะกัน วิวาทกัน จักตีกันแทงกันและกันด้วยหอกคือปากอยู่ ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันเราแสดง แล้วโดยปริยายอย่างนี้ เมื่อธรรมอันเราแสดงแล้วโดยปริยายอย่างนี้มีอยู่ ชน เหล่าใดจักสำคัญตาม จักรู้ตาม จักบันเทิงตาม ซึ่งคำที่เรากล่าวดีแล้ว เจริญ ดีแล้ว แก่กันและกัน เหตุนี้อันชนเหล่านั้นพึงหวังได้ คือพวกเขาจักพร้อมเพรียง กัน จักขึ้นบานต่อกัน จักไม่วิวาทกัน จักเป็นคือน้ำใจด้วยน้ำนม จักมองกัน และกันด้วยจักขุอันเปี่ยมด้วยความรักอยู่ ฯ

[๔๒๖] ดุรภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ เหล่านี้ ฯลฯ (เหมือนข้อ ๔๑๓ ถึงข้อ ๔๒๔) ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ข้อที่ปริพาชกอัญญเดียรถียังฟังกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคตมกล่าวสัญญาเวยตติโรสสมาบัติ และยอมบัญญัติโรนนั้นไว้ใน ความสข ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ชื่อนั้นเป็นอย่างไร ชื่อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ พวกปริพาชกอัญญเดียรถียังมีวาทะอย่างนี้ พวกเธอฟังค้านอย่างนี้ว่า ดุรผู้มีอายุ ทั้งหลาย พระผู้มีพระภาค ไม่ได้ทรงหมายเอาสขเวทนาบัญญัติโรนนั้นไว้ในความ สข บุคคลย่อมได้สขในฐานะใดๆ พระตถาคตย่อมทรงบัญญัติฐานะนั้นๆ อัน เป็นสขไว้ในความสขทุกแห่ง ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบโรโคตวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โรโคตสูตร ๒. วาตสูตรที่ ๑ ๓. วาตสูตรที่ ๒ ๔. นีวาตสูตร ๕. อาณนทสูตรที่ ๑ ๖. อาณนทสูตรที่ ๒ ๗. สัมพหุลสูตรที่ ๑ ๘. สัมพหุล สูตรที่ ๒ ๙. ปญจกัณฐสูตร ๑๐. ภิกขุสูตร ฯ

อัฐฐสตปริยายวรรคที่ ๓

สีกสูตร

[๔๒๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล โมฬยสีกปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการ ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
วาทีอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ได้เสวยสุข ทุกข์ หรืออุทกขมสุขอย่างใด
อย่างหนึ่ง สุข ทุกข์ หรืออุทกขมสุขทั้งมวลนั้น มีการกระทำไว้ในปางก่อน
เป็นเหตุ ก็ในข้อนี้ท่านพระโคตมตรัสอย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกร
สิวกะ เวทนาบางอย่างมีดีเป็นสมมุติฐานก็มี ย่อมเกิดขึ้นในโลกนี้ ข้อที่เวทนา
บางอย่างซึ่งมีดีเป็นสมมุติฐานเกิดขึ้นในโลกนี้ บุคคลพึงทราบได้เองอย่างนี้ก็มี โลก
สมมติว่าเป็นของจริงก็มีในข้อนั้น สมณพราหมณ์เหล่าใดมีวาทีอย่างนี้ มีที่รู้
อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ได้เสวยสุข ทุกข์ หรืออุทกขมสุขอย่างใดอย่างหนึ่ง สุข ทุกข์
หรืออุทกขมสุขทั้งมวลนั้น มีการกระทำไว้ในปางก่อนเป็นเหตุ ย่อมเล่นไปสู่อะไร
ที่รู้ด้วยตนเอง และเล่นไปสู่อะไรที่สมมติกันว่าเป็นความจริงในโลก เพราะฉะนั้น
เรากล่าวว่า เป็นความผิดของสมณพราหมณ์เหล่านั้น เวทนาบางอย่างมีสมมุติเป็น
สมมุติฐานก็มี ฯลฯ มีผลเป็นสมมุติฐานก็มี ฯลฯ มีร่วมกันเป็นสมมุติฐานก็มี ฯลฯ
เกิดแต่เปลี่ยนฤกษ์ก็มี ฯลฯ เกิดแต่รักษาตัวไม่สม่ำเสมอก็มี ฯลฯ เกิดจากการถูก
ทำร้ายก็มี ฯลฯ เวทนาบางอย่างเกิดแต่ผลของกรรมก็มี ย่อมเกิดขึ้นในโลกนี้
ข้อที่เวทนาบางอย่างซึ่งเกิดแต่ผลของกรรมเกิดขึ้นในโลกนี้ บุคคลพึงทราบได้เอง
อย่างนี้ก็มี โลกสมมติว่าเป็นของจริงก็มี ในข้อนั้นสมณพราหมณ์เหล่าใดมีวาที
อย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า บุคคลนี้ได้เสวยสุข ทุกข์ หรืออุทกขมสุขอย่างใดอย่างหนึ่ง
สุข ทุกข์ หรืออุทกขมสุขทั้งมวลนั้น มีการกระทำไว้ในปางก่อนเป็นเหตุ ย่อม
เล่นไปสู่อะไรที่รู้ด้วยตนเอง และเล่นไปสู่อะไรที่สมมติกันว่าเป็นความจริงในโลก
เพราะฉะนั้นเรากล่าวว่า เป็นความผิดของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ฯ

[๔๒๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว โมฬียสิวกปริพาชกได้
กราบพลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ขอท่านพระโคตมโปรด
ทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะจนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

[๔๒๙] เรื่องดี ๑ เสมหะ ๑ ลม ๑ ดี เสมหะ ลม รวมกัน ๑

ฤๅ ๑ รักษาตัวไม่สม่ำเสมอ ๑ ถูกทำร้าย ๑ ผลของกรรม ๑

เป็นที่ ๘ ฯ

จบสูตรที่ ๑

อัฐสุตปริยายสูตร

[๔๓๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมปริยายอันมีปริยาย ๑๐๘
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังธรรมปริยายนั้น ก็ธรรมปริยายอันมีปริยาย
๑๐๘ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๒ ก็มี
โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๓ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๑๘ ก็มี
โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา ๓๖ ก็มี โดยปริยายหนึ่ง เรากล่าวเวทนา
๑๐๘ ก็มี ฯ

[๔๓๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เวทนา ๒ เป็นไฉน เวทนา ๒ คือ
เวทนาทางกาย ๑ เวทนาทางใจ ๑ เหล่านี้เราเรียกว่า เวทนา ๒ ฯ

[๔๓๒] ก็เวทนา ๓ เป็นไฉน เวทนา ๓ คือ สุขเวทนา ๑ ทุกขเวทนา
๑ อุทกขมสุขเวทนา ๑ เหล่านี้เรียกว่า เวทนา ๓ ฯ

[๔๓๓] ก็เวทนา ๕ เป็นไฉน เวทนา ๕ คือ สุขขินทรีย์ ๑ ทุกขินทรีย์
๑ โสมนัสสินทรีย์ ๑ โทมนัสสินทรีย์ ๑ อุเบกขินทรีย์ ๑ เหล่านี้เราเรียกว่า
เวทนา ๕ ฯ

[๔๓๔] ก็เวทนา ๖ เป็นไฉน เวทนา ๖ คือ จักขุสัมผัสสชาเวทนา ๑
โสตสัมผัสสชาเวทนา ๑ ฆานสัมผัสสชาเวทนา ๑ ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา ๑
กายสัมผัสสชาเวทนา ๑ มโนสัมผัสสชาเวทนา ๑ เหล่านี้เรียกว่า เวทนา ๖ ฯ

[๔๓๕] ก็เวทนา ๑๘ เป็นไฉน เวทนา ๑๘ คือ เวทนาที่สหระคตด้วย
โสมนัส ๖ เวทนาที่สหระคตด้วยโทมนัส ๖ เวทนาที่สหระคตด้วยอุเบกขา ๖
เหล่านีเราเรียกว่า เวทนา ๑๘ ฯ

[๔๓๖] ก็เวทนา ๓๖ เป็นไฉน เวทนา ๓๖ คือ เกหสิตโสมนัส ๖
เนกขัมมโสมนัส ๖ เกหสิตโทมนัส ๖ เนกขัมมสิตโทมนัส ๖ เกหสิตอุเบกขา
๖ เนกขัมมสิตอุเบกขา ๖ เหล่านี้เราเรียกว่า เวทนา ๓๖ ฯ

[๔๓๗] เวทนา ๑๐๘ เป็นไฉน เวทนา ๑๐๘ คือ เวทนาที่เป็นอดีต
๓๖ ที่เป็นอนาคต ๓๖ ที่เป็นปัจจุบัน ๓๖ เหล่านี้เราเรียกว่า เวทนา ๑๐๘ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมปริยายอันมีปริยาย ๑๐๘ แม่นี่แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

ภิกษุสูตร

[๔๓๘] ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ขลข ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวทนา
เป็นไฉนหนอ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความเกิดขึ้น
แห่งเวทนาเป็นไฉน ความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับ
แห่งเวทนาเป็นไฉน อะไรเป็นคุณแห่งเวทนา อะไรเป็นโทษแห่งเวทนา อะไร
เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกฤกษทั้งหลาย
เวทนา ๓ เหล่านี้ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา นี้เราเรียกว่า
เวทนา เพราะผัสสะเกิดเวทนาจึงเกิด ตัณหาเป็นปฏิปทาเครื่องให้ถึงเหตุเกิด
แห่งเวทนา เพราะผัสสะดับเวทนาจึงดับ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ นี้แหละ
คือ สัมมาทิฐิ ขลข สัมมามาริ เป็นปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนา
สุขโสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยเวทนาอันใด นี่เป็นคุณแห่งเวทนา เวทนาอันใด
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา นี่เป็นโทษแห่งเวทนา ความ
กำจัด ความละฉันทราคะในเวทนา นี่เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปพพสูตร

[๔๓๙] ดูกฤกษทั้งหลาย เมื่อก่อนแต่ตรัสรู้ ครั้นยังมีได้ตรัสรู้ ยัง
เป็นโพรฐิตวอยุ่ เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เวทนาเป็นไฉนหนอ ความเกิดขึ้น
แห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นไฉน ความ
ดับแห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนาเป็นไฉน อะไร
เป็นคุณแห่งเวทนา อะไรเป็นโทษแห่งเวทนา อะไรเป็นอุบายเครื่องสลัดออก
แห่งเวทนา เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เวทนา ๓ เหล่านี้ คือ สุขเวทนา
ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา นี้เราเรียกว่าเวทนา เพราะผัสสะเกิด เวทนา
จึงเกิด ตัณหาเป็นปฏิปทาเครื่องให้ถึงความเกิดขึ้นแห่งเวทนา ขลข ความกำจัด
ความละฉันทราคะในเวทนา นี่เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

จบสูตรที่ ๔

ญาณสูตร

[๔๔๐] ดูกฤกษทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง
ได้เกิดขึ้นแก่เรา ในธรรมที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่เวทนา . . . นี่ความเกิดขึ้น
แห่งเวทนา . . . นี่ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความเกิดขึ้นแห่งเวทนา . . . นี่ความดับแห่ง
เวทนา . . . นี่ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับแห่งเวทนา . . . นี่เป็นคุณแห่งเวทนา . . .
นี่เป็นโทษแห่งเวทนา . . . นี่เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

จบสูตรที่ ๕

ภิกขสูตร

[๔๔๑] ครั้นนั้นแล ภิกษุเป็นอันมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ขลข ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เวทนา
เป็นไฉนหนอ ความเกิดขึ้นแห่งเวทนาเป็นไฉน ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความเกิดขึ้น
แห่งเวทนาเป็นไฉน ขลข อะไรเป็นคุณแห่งเวทนา อะไรเป็นโทษแห่งเวทนา
อะไรเป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกฤกษ
ทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ ขลข ความกำจัด ความละฉันทราคะในเวทนา นี่
เป็นอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ฯ

จบสูตรที่ ๖

สมณพราหมณสูตรที่ ๑

[๔๔๒] ดูกฤกษทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นไฉน คือ
สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ก็สมณะ หรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ย่อมไม่รู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ๓
เหล่านี้ ตามความเป็นจริง สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ยังไม่นับว่าเป็นสมณะ
ในหมู่สมณะ หรือเป็นพราหมณ์ในหมู่พราหมณ์ และท่านเหล่านั้น ย่อมไม่กระทำ
ให้แจ้งซึ่งประโยชน์ของความเป็นสมณะ หรือของความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญา
อันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ส่วนสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมรู้
ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายเครื่องสลัดออกแห่งเวทนา ๓ เหล่านี้
ตามความเป็นจริง สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น นับว่าเป็นสมณะในหมู่สมณะ
หรือเป็นพราหมณ์ในหมู่พราหมณ์ และท่านเหล่านั้นย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์
ของความเป็นสมณะหรือของความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๗

สมณพราหมณสูตรที่ ๒

[๔๔๓] ดูกฤกษทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นไฉน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด
เหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอบายเครื่องสลัดออก
แห่งเวทนา ๓ เหล่านี้ ตามความเป็นจริง ฯลฯ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์
ของความเป็นสมณะ หรือของความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๘

สมณพราหมณสูตรที่ ๓

[๔๔๔] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ย่อมไม่รู้เวทนา ความเกิดขึ้นแห่งเวทนา ความดับแห่งเวทนา ปฏิพาทาเครื่องให้
ถึงความดับแห่งเวทนา ฯลฯ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์ของความเป็นสมณะ
หรือของความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๙

สุทธริกสูตร

[๔๔๕] ดูกุริกษทั้งหลาย เวทนา ๓ เหล่านี้ เวทนา ๓ เป็นไฉน
คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา ดูกุริกษทั้งหลาย เวทนา ๓
เหล่านี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

นิรามิสสูตร

[๔๔๖] ดูกุริกษทั้งหลาย ปิติมิอามิสมีอยู่ ปิติไม่มีอามิสมีอยู่ ปิติที่
ไม่มีอามิสกว่าปิติที่ไม่มีอามิสมีอยู่ สุขมิอามิสมีอยู่ สุขไม่มีอามิสมีอยู่ สุขไม่มี
อามิสกว่าสุขไม่มีอามิสมีอยู่ อเบกขามิอามิสมีอยู่ อเบกขาไม่มีอามิสมีอยู่
อเบกขาไม่มีอามิสกว่าอเบกขาไม่มีอามิสมีอยู่ วิโมกขมิอามิสมีอยู่ วิโมกขไม่มี
อามิสมีอยู่ วิโมกขไม่มีอามิสกว่าวิโมกขไม่มีอามิสมีอยู่ ฯ

[๔๔๗] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ปิติมิอามิสเป็นไฉน กามคุณ ๕ เหล่านี้
กามคุณ ๕ เป็นไฉน คือ รูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขอันนำปรารภนา นำไคร์ นำ
พอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด ฯลฯ โภฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกาย
อันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด ดูกุริกษ
ทั้งหลาย กามคุณ ๕ เหล่านี้แล ปิติเกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้ เรา
เรียกว่า ปิติมิอามิส ฯ

[๔๔๘] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ปิติไม่มีอามิสเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัย
นี้ สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์ มีปิติและ
สุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เรอบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็น
ธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปิติและสุขเกิดแต่
สมาธิอยู่ นี่เราเรียกว่า ปิติไม่มีอามิส ฯ

[๔๔๙] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ปิติไม่มีอามิสกว่าปิติไม่มีอามิสเป็นไฉน
ปิติที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุชินาสพผู้พิจารณาเห็นจิตซึ่งหลุดพ้นแล้วจากราคะ จากโทสะ
จากโมหะ นี่เราเรียกว่า ปิติไม่มีอามิสกว่าปิติไม่มีอามิส ฯ

[๔๕๐] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็สุขมิอามิสเป็นไฉน กามคุณ ๕ เหล่านี้
กามคุณ ๕ เป็นไฉน คือ รูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขอันนำปรารภนา นำไคร์ นำพ
พอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด ฯลฯ โภฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วยกายอันนำ
ปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด ดูกุริกษ
ทั้งหลาย กามคุณ ๕ เหล่านี้ สุขโสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕ เหล่านี้
นี่เราเรียกว่า สุขมิอามิส ฯ

[๔๕๑] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็สุขไม่มีอามิสเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้
สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์ มีปิติและสุข
เกิดแต่วิเวกอยู่ ฯลฯ เธอมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ และเสวยสุขด้วยนาม
กาย เพราะปิติสันไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้
ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขามีสติอยู่เป็นสุข นี่เราเรียกว่า สุขไม่มีอามิส ฯ

[๔๕๒] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็สุขไม่มีอามิสกว่าสุขไม่มีอามิสเป็นไฉน
สุขโสมนัสที่เกิดขึ้นแก่ภิกษุชินาสพผู้พิจารณาเห็นจิตซึ่งหลุดพ้นแล้วจากราคะ จาก
โทสะ จากโมหะ นี่เราเรียกว่า สุขไม่มีอามิสกว่าสุขไม่มีอามิส ฯ

[๔๕๓] ดูกุริกษทั้งหลาย ก็อุเบกขามิอามิสเป็นไฉน กามคุณ ๕
เหล่านี้ กามคุณ ๕ เป็นไฉน คือรูปที่พึงรู้แจ้งด้วยจักขอันนำปรารภนา นำไคร์
นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด ฯลฯ โภฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งด้วย
กายอันนำปรารภนา นำไคร์ นำพอใจ นำรัก ชักให้ไคร์ ขวนให้กำหนด
ดูกุริกษทั้งหลาย กามคุณ ๕ เหล่านี้แล อุเบกขาเกิดขึ้นเพราะอาศัยกามคุณ ๕

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เหล่านี้ เราเรียกว่า อุเบกขามีอาภิส ๖

[๔๔๔] ดูกุริกษุทั้งหลาย ก็อุเบกขาไม่มีอาภิสเป็นไฉน กุริกษุในธรรม
วินัยนี้ บรรลจตุตถฌานอัน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับ
โสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธีอยู่ นี้เราเรียกว่า
อุเบกขาไม่มีอาภิส

[๔๔๕] ดูกุริกษุทั้งหลาย ก็อุเบกขาไม่มีอาภิสกว่าอุเบกขาไม่มีอาภิส
เป็นไฉน อุเบกขาเกิดขึ้นแก่กุริกษุซึ่งนางสพฺพพิจารณาเห็นจิตซึ่งหลุดพ้นแล้วจาก ราคะ
จากโทสะ จากโมหะ นี้เราเรียกว่า อุเบกขาไม่มีอาภิสกว่าอุเบกขาไม่มีอาภิส ๖

[๔๔๖] ดูกุริกษุทั้งหลาย ก็วิโมกขมีอาภิสเป็นไฉน วิโมกขที่ปฏิสังยุต
ด้วยรูป ชื่อว่าวิโมกขมีอาภิส วิโมกขที่ไม่ปฏิสังยุตด้วยรูป ชื่อว่าวิโมกขไม่มี
อาภิส ๖

[๔๔๗] ดูกุริกษุทั้งหลาย ก็วิโมกขไม่มีอาภิสกว่าวิโมกขไม่มีอาภิส
เป็นไฉน วิโมกขเกิดขึ้นแก่กุริกษุซึ่งนางสพฺพพิจารณาเห็นจิตซึ่งหลุดพ้นแล้วจากราคะ
จากโทสะ จากโมหะ นี้เราเรียกว่าวิโมกขไม่มีอาภิสกว่าวิโมกขไม่มีอาภิส ๖

จบสูตรที่ ๑๑

จบอัฐฐสตปริยายวรรคที่ ๓

๑. สิวกสูตร ๒. อัฐฐสตปริยายสูตร ๓. กิกขสูตร ๔. ปพพสูตร
๕. ญาณสูตร ๖. กิกขสูตร ๗. สมณพราหมณสูตรที่ ๑๘. สมณพราหมณ
สูตรที่ ๒๙. สมณพราหมณสูตรที่ ๓๑๐. สุทริกสูตร ๑๑. นีรามิสสูตร ๖
จบเวทนาสังยุตต์

เปยยาลวรรคที่ ๑

อมณาปสูตร

[๔๔๘] ดูกุริกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ย่อมไม่เป็น
ที่ขบใจของบุรุษโดยส่วนเดียว องค์ ๕ เป็นไฉน คือรูปไม่สลาย ๑ ไม่มีโรค
สมบัติ ๑ ไม่มีมารยาท ๑ เกียจคร้าน ๑ ไม่ได้บุตรเพื่อเขา ๑ ดูกุริกษุ
ทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้แล ย่อมไม่เป็นที่ขบใจของ
บุรุษโดยส่วนเดียว ๖

[๔๔๙] ดูกุริกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ย่อมเป็นที่
ขบใจของบุรุษโดยส่วนเดียว องค์ ๕ เป็นไฉน คือ มีรูปสลาย ๑ มีโรค
สมบัติ ๑ มีมารยาท ๑ ขยันไม่เกียจคร้าน ๑ ได้บุตรเพื่อเขา ๑ ดูกุริกษุ
ทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้แล ย่อมเป็นที่ขบใจของบุรุษ
โดยส่วนเดียว ๖

จบสูตรที่ ๑

มณาปสูตร

[๔๖๐] ดูกุริกษุทั้งหลาย บุรุษผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ย่อมไม่เป็นที่ขบ
ใจของมาตุคามโดยส่วนเดียว องค์ ๕ เป็นไฉน คือ รูปไม่สลาย ๑ ไม่มีโรคสมบัติ ๑
ไม่มีมารยาท ๑ เกียจคร้าน ๑ ไม่ได้บุตรเพื่อเขา ๑ ดูกุริกษุทั้งหลาย บุรุษผู้
ประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้แล ย่อมไม่เป็นที่ขบใจของมาตุคามโดยส่วนเดียว ๖

[๔๖๑] ดูกุริกษุทั้งหลาย บุรุษผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ย่อมเป็นที่ขบ
ใจของมาตุคามโดยส่วนเดียว องค์ ๕ เป็นไฉน คือ มีรูปสลาย ๑ มีโรคสมบัติ ๑
มีมารยาท ๑ ขยันไม่เกียจคร้าน ๑ ได้บุตรเพื่อเขา ๑ ดูกุริกษุทั้งหลาย บุรุษ
ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้แล ย่อมเป็นที่ขบใจของมาตุคามโดยส่วนเดียว ๖

จบสูตรที่ ๒

อาเวณิกสูตร

[๔๖๒] ดูกุริกษุทั้งหลาย ความทุกข์แผนกหนึ่งของมาตุคามที่ตนจะต้อง
สลาย เว้นจากบุรุษ ๕ อย่างนี้ ความทุกข์ ๕ อย่างเป็นไฉน คือ มาตุคามใน
โลกนี้ เมื่อยังกำลังสาวไปสู่สกุลแล้วเว้นจากญาติ อันนี้เป็นความทุกข์แผนกหนึ่ง
ของมาตุคามข้อที่ตนจะต้องสลาย เว้นจากบุรุษ ๖

[๔๖๓] อีกประการหนึ่ง มาตุคามมีระดู อันนี้เป็นความทุกข์แผนกหนึ่ง
ของมาตุคามข้อที่ ๒ ที่ตนจะต้องสลาย เว้นจากบุรุษ ๖

[๔๖๔] อีกประการหนึ่ง มาตุคามมีครรภ์ อันนี้เป็นความทุกข์แผนก
หนึ่งของมาตุคามข้อที่ ๓ ที่ตนจะต้องสลาย เว้นจากบุรุษ ๖

[๔๖๕] อีกประการหนึ่ง มาตุคามคลอดบุตร อันนี้เป็นความทุกข์แผนก
หนึ่งของมาตุคามข้อที่ ๔ ที่ตนจะต้องสลาย เว้นจากบุรุษ ๖

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๔๖๖] อีกประการหนึ่ง มาตุคามเข้าถึงความเป็นหญิงบำเรอของบุรุษ อันนี้เป็นความทุกข์แผนกหนึ่งของมาตุคามที่ ๕ ที่ตนจะต้องเสวย เว้นจากบุรุษ ดุริการิกษทั้งหลาย ความทุกข์แผนกหนึ่งของมาตุคามที่ตนจะต้องเสวย เว้นจากบุรุษ ๕ อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

มาตุคามสูตร

[๔๖๗] ดุริการิกษทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ โดยมากเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามในโลกนี้ เวลาเข้ามีใจอันมลทิน คือความตระหนี่ กลุ้มมรแล้วอยู่ครองเรือน เวลาที่ยังมีใจอันความริษยา กลุ้มมรแล้วอยู่ครองเรือน เวลาเย็นมีใจอันการมาจะกลุ้มมรแล้วอยู่ครองเรือน ดุริการิกษทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล โดยมากเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๔

อนรุทธสูตร

[๔๖๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระอนรุทธะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์ได้เห็นมาตุคามเมื่อแตกกายตายไป เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ล่วงจักขของมนุษย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

[๔๖๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มักโกรธ ๑ มีปัญญาทรม ๑ ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๕

อุปนาหิสูตร

[๔๗๐] ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มักผูกโกรธ ๑ มีปัญญาทรม ๑ ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๖

อิสสภิสสูตร

[๔๗๑] ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีความริษยา ๑ มีปัญญาทรม ๑ ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๗

มัจฉริสูตร

[๔๗๒] ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีความตระหนี่ ๑ มีปัญญาทรม ๑ ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๘

อติจาริสูตร

[๔๗๓] ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ ประพฤตินอกใจ ๑ มีปัญญาทรม ๑ ดูกอรอนรุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๙

ทสสีลสูตร

[๔๓๔] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ เป็นคนทุศีล ๑ มีปัญญาทราม ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

อปปัสสสูตร

[๔๓๕] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีสตะน้อย ๑ มีปัญญาทราม ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

กสิตสูตร

[๔๓๖] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ เกียจคร้าน ๑ มีปัญญาทราม ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

มฏฐัสสตีสูตร

[๔๓๗] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีสติหลง ๑ มีปัญญาทราม ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๑๓

ปัญจเวรสูตร

[๔๓๘] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้ขม่าสัตว์ ๑ ลักทรัพย์ ๑ ประพฤติผิดในกาม ๑ พุดเทจ ๑ ตีมนำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอภาย ทุกติ วินิบาท นรก ฯ

จบสูตรที่ ๑๔

อนุทธสสูตร

[๔๓๙] ครั้นนั้นแล ท่านพระอรุณนุทธะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ข้าพระองค์เห็นมาตุคามเมื่อแตกกายตายไปเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ ไม่มักโกรธ ๑ มีปัญญา ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

อนุปนาหิสูตร

[๔๔๐] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ ไม่ผูกโกรธ ๑ มีปัญญา ๑ ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

อนิสสกกิสูตร

[๔๔๑] ดูกอรนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
มาตุคามเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ ไม่มีความริษยา ๑ มีปัญญา ๑
ดุรอนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

อมัจจริสูตร

[๔๘๒] ดุรอนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อ
แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ
มาตุคามเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ ไม่มีความตระหนี่ ๑ มีปัญญา ๑
ฯลฯ ไม่ประพฤตินอกใจ ๑ มีปัญญา ๑ ฯลฯ มีศีล ๑ มีปัญญา ๑ ฯลฯ มี
สุตะมาก ๑ มีปัญญา ๑ ฯลฯ ปรารภความเพียร ๑ มีปัญญา ๑ ฯลฯ มีสติ
ตั้งมั่น ๑ มีปัญญา ๑ ดุรอนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้
แล เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

ปัญจสิลสูตร

[๔๘๓] ดุรอนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เมื่อ
แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ
มาตุคามเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤตินิ
ในกาม ๑ จากการพูดเท็จ ๑ จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความประมาท ๑ ดุรอนุทธะ มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล
เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

จบเปยยาลวรรค

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อมนาปสูตร ๒. มณาปสูตร ๓. อาเวณิกสูตร ๔. มาตุคามสูตร
๕. อนุทธสูตร ๖. อุปนาหิสูตร ๗. อิสสภิกสูตร ๘. มัจจริสูตร ๙. อติจาริสูตร
๑๐. ทสสิลสูตร ๑๑. อัปปีสสุตสูตร ๑๒. กุสิตสูตร ๑๓. มฏฐัสสตีสูตร
๑๔. ปัญจเวรสูตร ฯ

มาตุคามพลวรรคที่ ๓

วิสารทสูตร

[๔๘๔] ดุรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน กำลังคือรูป ๑ กำลังคือโคกะ ๑ กำลังคือญาตี ๑ กำลังคือบุตร ๑
กำลังคือศีล ๑ กำลังของมาตุคาม ๕ นี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลัง ๕
ประการนี้แล เป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปัสสียสูตร

[๔๘๕] ดุรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน กำลังคือรูป ๑ กำลังคือโคกะ ๑ กำลังคือญาตี ๑ กำลังคือบุตร ๑
กำลังคือศีล ๑ กำลังของมาตุคาม ๕ นี้แล ดุรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลัง ๕
ประการนี้แล ย่อมบังคับสามีอยู่ครองเรือนได้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

อภิกษยสูตร

[๔๘๖] ดุรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน กำลังคือรูป ๑ กำลังคือโคกะ ๑ กำลังคือญาตี ๑ กำลังคือบุตร ๑
กำลังคือศีล ๑ กำลังของมาตุคาม ๕ นี้แล มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลัง ๕
ประการนี้ ย่อมประพฤตินิยมมิได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย ส่วนบุรุษผู้ประกอบด้วย
กำลังอย่างเดียว ย่อมประพฤตินิยมมิได้ กำลังอย่างเดียวเป็นไฉน ได้แก่
กำลังคือความเป็นใหญ่ กำลังคือรูป ย่อมป้องกันมาตุคามผู้ถูกบุรุษข่มขืนแล้วได้
กำลังคือโคกะ กำลังคือญาตี กำลังคือบุตร กำลัง คือศีล ป้องกันไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

อังคสูตร

[๔๘๗] ดุรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน กำลังคือรูป ๑ กำลังคือโคกะ ๑ กำลังคือญาตี ๑ กำลังคือบุตร ๑
กำลังคือศีล ๑ ฯ

[๔๘๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูป แต่ไม่
ประกอบด้วยกำลังคือโคกะ อย่างนี้ชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น แต่เมื่อ
มาตุคามประกอบด้วยกำลังคือรูปและกำลังคือโคกะ อย่างนี้ชื่อว่าบริบูรณ์ด้วยองค์
นั้น ก็มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูปและกำลังคือโคกะ แต่ไม่ประกอบด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
กำลังคือญาติ อย่างนี้ชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น แต่เมื่อมาตุคามประกอบด้วย
กำลังคือรูป กำลังคือโกละ และกำลังคือญาติ อย่างนี้ชื่อว่าบริบูรณ์ด้วยองค์นั้น
ก็มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูป กำลังคือโกละ และกำลังคือญาติ แต่ไม่
ประกอบด้วยกำลังคือบุตร อย่างนี้ชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น แต่เมื่อมาตุคาม
ประกอบด้วยกำลังคือรูป กำลังคือโกละ กำลังคือญาติ และกำลังคือบุตร แต่ไม่
ประกอบด้วยกำลังคือศีล อย่างนี้ชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น แต่เมื่อมาตุคาม
ประกอบด้วยกำลังคือรูป กำลังคือโกละ กำลังคือญาติ กำลังคือบุตร และกำลัง
คือศีล อย่างนี้ชื่อว่าบริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม
๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

นาลยิตถสูตร

[๔๘๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน กำลังคือรูป ๑ กำลังคือโกละ ๑ กำลังคือญาติ ๑ กำลังคือบุตร ๑
กำลังคือศีล ๑ ฯ

[๔๙๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูป แต่ไม่
ประกอบด้วยกำลังคือศีล พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้พินาศ คือไม่ให้อยู่ใน
สกุล มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูปและกำลังคือโกละ แต่ไม่ประกอบด้วย
กำลังคือศีล พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้พินาศ คือไม่ให้อยู่ในสกุล มาตุคาม
ผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูป กำลังคือโกละ และกำลังคือญาติ แต่ไม่ประกอบด้วย
กำลังคือศีล พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้พินาศ คือไม่ให้อยู่ในสกุล มาตุคาม
ผู้ประกอบด้วยกำลังคือรูป กำลังคือโกละ กำลังคือญาติ และกำลังคือบุตร แต่
ไม่ประกอบด้วยกำลังคือศีล พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้พินาศ คือไม่ให้อยู่
ในสกุล แต่เมื่อมาตุคามประกอบด้วยกำลังคือรูป กำลังคือโกละ กำลังคือญาติ
กำลังคือบุตร และกำลังคือศีล พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้อยู่ในสกุล ย่อม
ไม่ให้พินาศ มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือศีล แต่ไม่ประกอบด้วยกำลังคือรูป
พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้อยู่ในสกุล ย่อมไม่ให้พินาศ ก็มาตุคามผู้ประกอบ
ด้วยกำลังคือศีล แต่ไม่ประกอบด้วยกำลังคือโกละ พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้น
ให้อยู่ในสกุล ย่อมไม่ให้พินาศ มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือศีล แต่ไม่
ประกอบด้วยกำลังคือญาติ พวกญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้อยู่ในสกุล ย่อมไม่ให้
พินาศ มาตุคามผู้ประกอบด้วยกำลังคือศีล แต่ไม่ประกอบด้วยกำลังคือบุตร พวก
ญาติย่อมยังมาตุคามนั้นให้อยู่ในสกุล ย่อมไม่ให้พินาศ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง
ของมาตุคาม ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

เหตุสูตร

[๔๙๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน กำลังคือรูป ๑ กำลังคือโกละ ๑ กำลังคือญาติ ๑ กำลังคือบุตร ๑
กำลังคือศีล ๑ ฯ

[๔๙๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาตุคามเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์เพราะกำลังคือรูปเป็นเหตุ เพราะกำลังคือโกละเป็นเหตุ เพราะ
กำลังคือญาติเป็นเหตุ หรือเพราะกำลังคือบุตรเป็นเหตุ หามิได้ แต่ย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์เพราะกำลังคือศีลเป็นเหตุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลังของมาตุคาม
๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

ฐานสูตร

[๔๙๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้ อันมาตุคามผู้มีได้ทำบุญ
ไว้มากจะได้ ฐานะ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ขอเราพึงเกิดในสกุลอันสมควร
นี้เป็นฐานะข้อที่ ๑ อันมาตุคามผู้มีได้ทำบุญไว้มากจะได้ เกิดในสกุลอันสมควร
แล้ว ขอเราพึงไปสู่สกุลอันสมควร นี่เป็นฐานะข้อที่ ๒ . . . เกิดในสกุลอัน
สมควรแล้ว ไปสู่สกุลอันสมควรแล้ว ขอเราพึงอยู่ครองเรือนปราศจากหญิงร่วม
สามี นี่เป็นฐานะข้อที่ ๓ . . . เกิดในสกุลอันสมควรแล้ว ไปสู่สกุลอันสมควร
แล้ว อยู่ครองเรือนปราศจากหญิงร่วมสามี ขอเราพึงมีบุตร นี่เป็นฐานะข้อที่ ๔ . . .
เกิดในสกุลอันสมควรแล้ว ไปสู่สกุลอันสมควรแล้ว อยู่ครองเรือนปราศจาก
หญิงร่วมสามี มีบุตร ขอเราประพฤติกุศลบำราสมาธิ นี่เป็นฐานะข้อที่ ๕ อัน
มาตุคามผู้มีได้ทำบุญไว้มากจะได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้แล อัน
มาตุคามผู้มีได้ทำบุญไว้มากจะได้ ฯ

วิสาขสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๔๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๔๙๔] ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้ อันมาตุคามผู้ทำบุญไว้ ได้โดยง่าย ฐานะ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ขอเราพึงเกิดในสกุลอันสมควร นี่เป็นฐานะข้อที่ ๑ อันมาตุคามผู้ทำบุญไว้ได้โดยง่าย เกิดในสกุลอันสมควรแล้ว ขอเราพึงไปสู่สกุลอันสมควร นี่เป็นฐานะข้อที่ ๒ . . . เกิดในสกุลอันสมควรแล้ว ไปสู่สกุลอันสมควรแล้ว ขอเราพึงอยู่ครองเรือนปราศจากหญิงร่วมสามี นี่เป็นฐานะข้อที่ ๓ . . . เกิดในสกุลอันสมควรแล้ว ไปสู่สกุลอันสมควรแล้ว อยู่ครองเรือนปราศจากหญิงร่วมสามี ขอเราพึงมีบุตร นี่เป็นฐานะข้อที่ ๔ . . . เกิดในสกุลอันสมควรแล้ว ไปสู่สกุลอันสมควรแล้ว อยู่ครองเรือนปราศจากหญิงร่วมสามี มีบุตร ขอเราพึงประพฤติกุศลบง่าสามี นี่เป็นฐานะข้อที่ ๕ อันมาตุคามผู้ทำบุญไว้ ได้โดยง่าย ดูกฤกษทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้แล อันมาตุคามผู้ทำบุญไว้ ได้โดยง่าย ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปัญจเวรสูตร

[๔๙๕] ดูกฤกษทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ เป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ มาตุคามเป็นผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ๑ จากการลักทรัพย์ ๑ จากการประพฤติกุศลในกาม ๑ จากการพูดเท็จ ๑ จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถอยู่ครองเรือน ฯ

จบสูตรที่ ๙

วิทณีสสูตร

[๔๙๖] ดูกฤกษทั้งหลาย อริยสาวิกาเมื่อเจริญด้วยวิทณีสธรรม ๕ ประการ ย่อมเจริญด้วยวิทณีสธรรมอันเป็นอริยะ เป็นผู้ถือเอาสาระและถือเอาสิ่งประเสริฐของกายไว้ได้ วิทณีสธรรม ๕ ประการเป็นไฉน คือ อริยสาวิกาย่อมเจริญด้วยศรัทธา ๑ ศีล ๑ สุตตะ ๑ จาคะ ๑ ปัญญา ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย อริยสาวิกาเมื่อเจริญด้วยวิทณีสธรรม ๕ ประการนี้แล ย่อมเจริญด้วยวิทณีสธรรมอันเป็นอริยะ เป็นผู้ถือเอาสาระและถือเอาสิ่งประเสริฐแห่งกายไว้ได้ ฯ

สตรีใดเจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ และปัญญา

สตรีเช่นนั้น เป็นอุบาสิกาผู้มีศีล ย่อมถือสาระของตนในโลก

นี้ไว้ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมาตุคามพลวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วิสารทสูตร ๒. ปัสสยหสูตร ๓. อภิภยยสูตร ๔. อังคสูตร ๕. นาสยิตถสูตร ๖. เหตุสูตร ๗. ฐานะสูตร ๘. วิสารทสูตร ๙. ปัญจเวรสูตร ๑๐. วิทณีสสูตร ฯ

ขัมพฆาทกสังยุตต์

[๔๙๗] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ บ้านนาลคาม ในแคว้นมคธ ครั้งนั้นแล ปริพาชกชื่อว่าขัมพฆาทกะ เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกท่านสารีบุตร ที่เรียกว่า นิพพานๆ ดังนี้ นิพพานเป็นไฉนหนอ ท่านพระสารีบุตรตอบว่า ดูกผู้มีอายุ ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่านิพพาน ฯ

ข. ดูกท่านผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทาที่มีอยู่หรือ เพื่อกะทำนิพพานนั้นให้แจ้ง ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ข. ดูกท่านผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิปทาเป็นไฉน เพื่อกะทำนิพพานนั้นให้แจ้ง ฯ

สา. ดูกผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ เพียรชอบ ตั้งสติชอบ ตั้งใจชอบ นี้แลเป็นมรรค เป็นปฏิปทาเพื่อกะทำนิพพานนั้นให้แจ้ง ฯ

ข. ดูกท่านผู้มีอายุ มรรคาคือนัก ปฏิปทาาคือนัก เพื่อกะทำนิพพานให้แจ้ง และเพียรพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๔๙๘] ดูกท่านสารีบุตร ที่เรียกว่า อรหัตๆ ดังนี้ อรหัตเป็นไฉน ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

สา. ดูรผู้มีอายุ ธรรมเป็นที่สิ้นโรค ธรรมเป็นที่สิ้นโทสะ ธรรมเป็นที่สิ้นโมหะ นี้เรียกว่าอรหัต ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ กัมมราคามือหรือ ปฏิปทามือหรือ เพื่อกระทำอรหัตนั้นให้แจ้ง ๒

สา. มือผู้ผู้มีอายุ ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ กัมมราคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อกระทำอรหัตนั้นให้แจ้ง ๒

สา. ดูรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อกระทำอรหัตนั้นให้แจ้ง ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ มรรคาคัตติก ปฏิปทาตติก เพื่อกระทำอรหัตนั้นให้แจ้ง และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ๒

[๔๙๙] ดูรท่านสารีบุตร ใครหนอเป็นธรรมวาทีในโลก ใครเป็นผู้ปฏิบัติดีในโลก ใครเป็นผู้ไปดีแล้วในโลก ๒

สา. ดูรผู้มีอายุ ท่านผู้ใดแสดงธรรมเพื่อละโรคะ โทสะ โมหะ ท่านผู้นั้นเป็นธรรมวาทีในโลก อนึ่ง ท่านผู้ใดปฏิบัติเพื่อละโรคะ โทสะ โมหะ ท่านผู้นั้นเป็นผู้ปฏิบัติดีในโลก โรคะ โทสะ โมหะ อันท่านผู้ใดละแล้ว ถอนรากเสียแล้วทำให้เป็นดังตาลยอดด้วน กระทำไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา ท่านผู้นั้นเป็นผู้ไปดีแล้วในโลก ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ มรรคามือหรือ ปฏิปทามือหรือ เพื่อละโรคะ โทสะ โมหะนั้น ๒

สา. มือผู้ผู้มีอายุ ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ กัมมราคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อละโรคะ โทสะ โมหะนั้น ๒

สา. อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจ-
*ชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทาเพื่อละโรคะ โทสะ โมหะนั้น ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ มรรคาคัตติก ปฏิปทาตติก เพื่อละโรคะ โทสะ โมหะนั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ๒

[๕๐๐] ดูรท่านสารีบุตร ท่านอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระสมณะ โคตม เพื่อประโยชน์อะไร ๒

สา. ดูรผู้มีอายุ เราอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ มรรคามือหรือ ปฏิปทามือหรือ เพื่อกำหนดรู้ทุกข์นั้น ๒

สา. มือผู้ผู้มีอายุ ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ กัมมราคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อกำหนดรู้ทุกข์นั้น ๒

สา. ดูรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อกำหนดรู้ทุกข์นั้น ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ มรรคาคัตติก ปฏิปทาตติก เพื่อกำหนดรู้ทุกข์นั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ๒

[๕๐๑] ดูรท่านสารีบุตร ที่เรียกว่า ถึงความโล่งใจๆ ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล จึงจะชื่อว่าถึงความโล่งใจ ๒

สา. ดูรผู้มีอายุ เมื่อไรภิกษุยอมรู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และอบายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาตนะ ๖ ตามความเป็นจริง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล จึงจะชื่อว่าถึงความโล่งใจ ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ กัมมราคามือหรือ ปฏิปทามือหรือ เพื่อกระทำ ความโล่งใจนั้นให้แจ้ง ๒

สา. มือผู้ผู้มีอายุ ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ กัมมราคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อกระทำ ความโล่งใจนั้นให้แจ้ง ๒

สา. อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อกำหนดรู้ความโล่งใจนั้นให้แจ้ง ๒

ข. ดูรท่านผู้มีอายุ มรรคาคัตติก ปฏิปทาตติก เพื่อกำหนดรู้ความโล่งใจนั้นให้แจ้ง และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ๒

[๕๐๒] ดูรท่านสารีบุตร ที่เรียกว่า ถึงความโล่งใจอย่างยิ่งๆ ดังนี้ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล จึงจะชื่อว่าถึงความโล่งใจอย่างยิ่ง ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

สา. ดูกุมผู้มีอายุ เมื่อไรก็ขรู้ความเกิด ความดับ คุณ โทษ และ
อุปายเครื่องสลัดออกแห่งผัสสาชยณะ ๖ ตามความเป็นจริงแล้ว เป็นผู้หลุดพ้น
เพราะไม่ถือมั่น ด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล จึงจะชื่อว่าถึงความโล่งใจอย่างยิ่ง ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อกระทำ
ความโล่งใจอย่างยั้งนั้นให้แจ้ง ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิปทาเป็นไฉน เพื่อกระทำ
ความโล่งใจอย่างยั้งนั้นให้แจ้ง ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ
 ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรค เป็นปฏิปทา เพื่อกระทำความโล่งใจอย่างยั้ง
นั้นให้แจ้ง ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาตินัก เพื่อกระทำความโล่งใจ
อย่างยั้งนั้นให้แจ้ง และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสาริบุตร ฯ

[๔๐๓] ดูกุรทนามสาริบุตร ที่เรียกว่า เวทนาๆ ดังนี้ เวทนา
เป็นไฉนหนอ ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ เวทนา ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ สุขเวทนา
ทุกขเวทนา อทุกขมสุขเวทนา เวทนา ๓ อย่าง นี่แล ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อกำหนด
รู้เวทนา ๓ อย่างนั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิปทาเป็นไฉน เพื่อกำหนด
รู้เวทนา ๓ อย่างนั้น ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ
ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรค เป็นปฏิปทา เพื่อกำหนดรู้เวทนา ๓ อย่างนั้น ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาตินัก เพื่อกำหนดรู้เวทนา
๓ อย่างนั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสาริบุตร ฯ

[๔๐๔] ดูกุรทนามสาริบุตร ที่เรียกว่า อาสวะๆ ดังนี้ อาสวะเป็นไฉน
หนอ ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ อาสวะ ๓ อย่างนี้ คือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชา-

*สวะ อาสวะ ๓ อย่างนี้แล ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อละอาสวะ
เหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิปทาเป็นไฉน เพื่อละอาสวะ
เหล่านั้น ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ
 ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรค เป็นปฏิปทา เพื่อละอาสวะเหล่านั้น ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาตินัก เพื่อละอาสวะเหล่านั้น
และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสาริบุตร ฯ

[๔๐๕] ดูกุรทนามสาริบุตร ที่เรียกว่า อวิชชาๆ ดังนี้ อวิชชาเป็น
ไฉนหนอ ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ ความไม่รู้ในทุกข์ ในเหตุเกิดแห่งทุกข์ ในความ
ดับทุกข์ ในปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับทุกข์ นี่เรียกว่าอวิชชา ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อละอวิชชา
เหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิปทาเป็นไฉน เพื่อละอวิชชา
เหล่านั้น ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ
 ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรค เป็นปฏิปทา เพื่อละอวิชชาเหล่านั้น ฯ

ช. ดูกุรทนามผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาตินัก เพื่อละอวิชชา
เหล่านั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสาริบุตร ฯ

[๔๐๖] ดูกุรทนามสาริบุตร ที่เรียกว่า ตัณหาๆ ดังนี้ ตัณหาเป็นไฉน
หนอ ฯ

สา. ดูกุมผู้มีอายุ ตัณหา ๓ ประการนี้ คือ กามตัณหา ภวตัณหา
วิภวตัณหา ตัณหา ๓ ประการนี้แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อละตัณหาเหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อละตัณหาเหล่านั้น ฯ

สา. ดูกุรทำนผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อละตัณหาเหล่านั้น ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาคตินัก เพื่อละตัณหาเหล่านั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๕๐๓] ดูกุรทำนสารีบุตร ที่เรียกว่า โอะมะๆ ดังนี้ โอะมะเป็นโจนหนอ ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ โอะมะ ๔ ประการนี้ คือ กาโมมะ ภโวมะ ทิฏฐโอะมะ อวิชโอะมะ โอะมะ ๔ ประการนี้แล ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อละโอะมะเหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อละโอะมะเหล่านั้น ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อละโอะมะเหล่านั้น ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาคตินัก เพื่อละโอะมะเหล่านั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๕๐๔] ดูกุรทำนสารีบุตร ที่เรียกว่า อุปาทานๆ ดังนี้ อุปาทานเป็นโจนหนอ ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อุปาทาน ๔ ประการนี้ คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สัลลพพุปาทาน อัตตวาทุปาทาน อุปาทาน ๔ ประการนี้แล ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อละอุปาทานเหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อละอุปาทานเหล่านั้น ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อละอุปาทานเหล่านั้น ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาคตินัก เพื่อละอุปาทานเหล่านั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๕๐๕] ดูกุรทำนสารีบุตร ที่เรียกว่า ภพๆ ดังนี้ ภพเป็นโจนหนอ ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ ภพ ๓ เหล่านี้ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ

ภพ ๓ เหล่านี้แล ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อกำหนดรู้ภพเหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อกำหนดรู้ภพเหล่านั้น ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือ ความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิปทา เพื่อกำหนดรู้ภพเหล่านั้น ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ มรรคาคตินัก ปฏิปทาคตินัก เพื่อกำหนดรู้ภพเหล่านั้น และเพียงพอเพื่อความไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๕๐๖] ดูกุรทำนสารีบุตร ที่เรียกว่า ทุกข์ๆ ดังนี้ ทุกข์เป็นโจนหนอ ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ สภาพทุกข์ ๓ ประการนี้ คือ สภาพทุกข์คือทุกข์ สภาพทุกข์คือสังขาร สภาพทุกข์คือความแปรปรวน สภาพทุกข์ ๓ ประการนี้แล ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิปทามีอยู่หรือ เพื่อกำหนดรู้สภาพทุกข์เหล่านั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ข. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นโจน ปฏิปทาเป็นโจน เพื่อกำหนดรู้สภาพทุกข์เหล่านั้น ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิบัติ เพื่อกำหนดรู้สภาพทุกขเหล่า นั้น ฯ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ มรรคาดีนัก ปฏิบัติดีนัก เพื่อกำหนดรู้สภาพ ทุกขเหล่านั้น และเพียงพอเพื่อความ ไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๕๑๑] ดูกุรท่านสารีบุตร ที่เรียกว่า สักกายะๆ ดังนี้ สักกายะเป็น ไฉนหนอ ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้ คือ อุปาทานขันธคือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้แล พระผู้มีพระภาค ตรัสว่าสักกายะ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิบัติมามีอยู่หรือ เพื่อกำหนดรู้ สักกายะนั้น ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิบัติเป็นไฉน เพื่อกำหนดรู้ สักกายะนั้น ฯ

สา. ดูกุรท่านผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิบัติ เพื่อกำหนดรู้สักกายะนั้น ฯ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ มรรคาดีนัก ปฏิบัติดีนัก เพื่อกำหนดรู้สักกายะ นั้น และเพียงพอเพื่อความ ไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯ

[๕๑๒] ดูกุรท่านสารีบุตร อะไรหนอ เป็นการยากที่จะกระทำได้ใน ธรรมวินัยนี้ ฯ

สา. บรรพชา ผู้มีอายุ ฯ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็สิ่งอะไรอันบุคคลผู้บวชแล้ว กระทำได้โดย ยาก ฯ

สา. ความยินดียิ่ง ผู้มีอายุ ฯ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็สิ่งอะไร อันภิกษุผู้ยินดียิ่งแล้วกระทำได้โดย ยาก ฯ

สา. การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้มีอายุ

ช. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็ภิกษุผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว จะพึงเป็น พระอรหันต์ได้นานเพียงไร ฯ

สา. ไม่นานนัก ผู้มีอายุ ฯ

จบชมพูชาทกสังยุตต์

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. นิพพานสูตร ๒. อรหัตตสูตร ๓. ธรรมวาทีสูตร ๔. กัมมัตถิย-
*สูตร ๕. อัธสาสนสูตร ๖. ปรมัสสาสนสูตร ๗. เวทนาสูตร ๘. อาสวสูตร
๙. อวิชชาสูตร ๑๐. ตัณหาสูตร ๑๑. โธมสูตร ๑๒. อุปาทานสูตร ๑๓. ภาวสูตร
๑๔. ทุกขสูตร ๑๕. สักกายสูตร ๑๖. ทุกกรสูตร ฯ

สามัมณทกสังยุตต์

[๕๑๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ ฝั่งแม่น้ำคงคาใกล้อุกก-

*เจเลนคร ในแคว้นวัชชี ครั้นนั้น ปริพาชกชื่อ สามัมณทกะ เข้าไปหาท่านพระ-

*สารีบุตรถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึก ถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระสารีบุตร ว่า ดูกุรท่านสารีบุตร ที่เรียกว่า นิพพานๆ ดังนี้ นิพพานเป็นไฉนหนอ ท่าน พระสารีบุตรตอบว่า ดูกุรผู้มีอายุ ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่า นิพพาน ฯ

ป. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็มรรคามีอยู่หรือ ปฏิบัติมามีอยู่หรือเพื่อกะทำ นิพพานนั้นให้แจ้ง ฯ

สา. มีอยู่ ผู้มีอายุ ฯ

ป. ดูกุรท่านผู้มีอายุ ก็มรรคเป็นไฉน ปฏิบัติเป็นไฉนเพื่อกะทำ นิพพานนั้นให้แจ้ง ฯ

สา. ดูกุรผู้มีอายุ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ คือความเห็นชอบ ฯลฯ ตั้งใจชอบ นี่แลเป็นมรรคา เป็นปฏิบัติเพื่อกะทำนิพพานนั้นให้แจ้ง ฯ

ป. ดูกุรท่านผู้มีอายุ มรรคาดีนัก ปฏิบัติดีนัก เพื่อกะทำนิพพานนั้นให้ แจ้ง และเพียงพอเพื่อความ ไม่ประมาท นะท่านสารีบุตร ฯลฯ

[๕๑๔] ดูกุรทำนสารีบุตร อะไรหนอเป็นการยากที่จะกระทำได้ในธรรมวินัยนี้ ฯ

- สา. บรรพชา ผู้มีอายุ ฯ
 - ป. ดูกุรภิกษุผู้มีอายุ ก็สิ่งอะไรอันบุคคลผู้บวชแล้วกระทำได้โดยยาก ฯ
 - สา. ความยินดียิ่ง ผู้มีอายุ ฯ
 - ป. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็สิ่งอะไรอันภิกษุผู้ยินดียิ่งแล้วกระทำได้โดยยาก ฯ
 - สา. การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้มีอายุ ฯ
 - ป. ดูกุรทำนผู้มีอายุ ก็ภิกษุผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมแล้ว จะพึงเป็นพระอรหันต์ได้นานเพียงไร ฯ
 - สา. ไม่นานนัก ผู้มีอายุ ฯ
- รวมพระสูตรในสังยุตตนี้ เช่นเดียวกับสูตรก่อน ฯ
- จบสามัคคีสังยุตต์

โมคคัลลานสังยุตต์

[๕๑๕] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานะอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหา-
*โมคคัลลานะเรียกภิกษุทั้งหลายแล้ว ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระมหาโมคคัลลานะ แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้กล่าวกะภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ขอโอกาส เมื่อเราหลีกเร้นอยู่ในที่ลับ ความปริวิตกแห่งใจได้เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า ที่เรียกว่า ปฐมณานๆ ดังนี้ ปฐมณาน เป็น โฉนหนอ เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ สنجัดจากกาม สنجัดจากอกุศลธรรม เข้าปฐมณานอันมีวิตกวิจารณ์ มีปิตีและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ นี่เรียกว่า ปฐมณาน เราก็สังจ จากกาม สنجัดจากอกุศลธรรม เข้าปฐมณานอันมีวิตกวิจารณ์ มีปิตีและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันประกอบด้วยกามย่อมพึงชาน ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะ เธออย่าประมาทปฐมณาน จงดั่งรังจิตไว้ในปฐมณาน จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้นในปฐมณาน จงตั้งจิตไว้ให้มั่นในปฐมณาน สมัยต่อมา เราสังจจากกาม สنجัดจากอกุศลธรรม เข้าปฐมณานอันมีวิตกวิจารณ์ มีปิตีและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก พึงพูดคำใดว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก พึงพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ฯ

[๕๑๖] ที่เรียกว่า ทุตติยณานๆ ดังนี้ ทุตติยณานเป็น โฉนหนอ เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าทุตติยณานอันมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปิตีและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ นี่เรียกว่าทุตติยณาน เราก็เข้าทุตติยณานอันมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปิตีและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันประกอบด้วยจิตกย่อมพึงชาน ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะ เธออย่าประมาททุตติยณาน จงดั่งรังจิตไว้ในทุตติยณาน จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้นในทุตติยณาน จงตั้งจิตไว้ให้มั่นในทุตติย-
*ณาน สมัยต่อมา เราเข้าทุตติยณานอันมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปิตีและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก พึงพูดคำใดว่า สวากอันพระ-
*ศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก พึงพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ฯ

[๕๑๗] ที่เรียกว่า ตติยณานๆ ดังนี้ ตติยณานเป็น โฉนหนอ เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่าภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ มือเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปิติสันไป เข้าตติยณานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้มานนี้ เป็นผู้มือเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข นี่เรียกว่าตติยณาน เราก็มือเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุข ด้วยนามกาย เพราะปิติสันไป เข้าตติยณานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้มานนี้ เป็นผู้มือเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันประกอบด้วยปิตีย่อมพึงชาน ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะ เธออย่าประมาท ตติยณาน จงดั่งรังจิตไว้ในตติยณาน จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้นในตติยณาน จงตั้งจิตไว้ในตติยณาน สมัยต่อมา เรามีอุเบกขา มีสติ มีสัม-
*ปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปิติสันไป เข้าตติยณานที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
สรรเสริญว่า ผู้ใดมานนี้เป็นผู้มีมือเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข ดุรพมฺมียายทั้งหลาย
ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำใดว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึง
ความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอัน
พระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ฯ

[๕๑๘] ที่เรียกว่า จตตถณฺณานํ ดังนี้ จตตถณฺณานํเป็นโณหนฺน เราได้
มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าจตตถณฺณานํอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติ
บริสุทธียุอยู่ นี้เรียกว่าจตตถณฺณานํ เราก็เข้าจตตถณฺณานํอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละ
สุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธียุอยู่
เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันประกอบด้วยสุขย่อมฟังชาน ครั้งนั้น
แล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะฯ
เธออย่าประมาทจตตถณฺณานํ จงดำรงจิตไว้ในจตตถณฺณานํ จงกระทำจิตให้เป็นธรรม
เอกผุคฺฉิณฺในจตตถณฺณานํ จงตั้งจิตไว้ให้มั่นในจตตถณฺณานํ สมัยต่อมา เราเข้า
จตตถณฺณานํอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ
ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธียุอยู่ ดุรพมฺมียายทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูด
ให้ถูก ฟังพูดคำใดว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้
รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอันพระศาสดา
ทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ฯ

[๕๑๙] ที่เรียกว่า อากาสานัญจายตนณฺณานํ ดังนี้ อากาสานัญจายตน
ณฺณานํเป็นโณหนฺน เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้า
อากาสานัญจายตนณฺณานํด้วยคํานี้ว่า อากาเสหํที่สุดมิได้ เพราะลวงรูปสัญญาเสียได้
เพราะดับปฏิขสัญญาเสียได้ เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญาโดยประการ
ทั้งปวง นี้เรียกว่าอากาสานัญจายตนณฺณานํ เราก็เข้าอากาสานัญจายตนณฺณานํด้วย
คํานี้ว่า อากาเสหํที่สุดมิได้ เพราะลวงรูปสัญญาเสียได้ เพราะดับปฏิขสัญญาเสีย
ได้ เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญาโดยประการทั้งปวง เมื่อเราอยู่ด้วย
วิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันประกอบด้วยรูป สัญญา ย่อมฟังชาน ครั้งนั้นแล
พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะฯ
เธออย่าประมาทอากาสานัญจายตนณฺณานํ จงดำรงจิตไว้ในอากาสานัญจายตนณฺณานํ
จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุคฺฉิณฺในอากาสานัญจายตนณฺณานํ จงตั้งจิตไว้ให้มั่นใน
อากาสานัญจายตนณฺณานํ สมัยต่อมา เราเข้าอากาสานัญจายตนณฺณานํด้วยคํานี้ว่า
อากาเสหํที่สุดมิได้ เพราะลวงรูปสัญญาเสียได้ เพราะดับปฏิขสัญญาเสียได้
เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนันทตสัญญาโดยประการทั้งปวง ดุรพมฺมียายทั้งหลาย
ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำใดว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว
ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า สวาก
อันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ฯ

[๕๒๐] ที่เรียกว่า วิทยัญญายตนณฺณานํ ดังนี้ วิทยัญญายตนณฺณานํ เป็น
โณหนฺน เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าวิทยัญญายตน
ณฺณานํด้วยคํานี้ว่า วิทยัญญหาที่สุดมิได้ เพราะลวงอากาสานัญจายตนณฺณานํ
เสียได้โดยประการทั้งปวง นี้เรียกว่าวิทยัญญายตนณฺณานํ เราก็เข้า
วิทยัญญายตนณฺณานํด้วยคํานี้ว่า วิทยัญญหาที่สุดมิได้ เพราะลวงอากา
สานัญจายตนณฺณานํเสียได้โดยประการทั้งปวง เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญา
มนสิการอันประกอบด้วยอากาสานัญจายตนะย่อมฟังชาน ครั้งนั้นแล พระผู้มี
พระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะฯ เธอ
อย่าประมาทวิทยัญญายตนณฺณานํ จงดำรงจิตไว้ในวิทยัญญายตนณฺณานํ จง
กระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุคฺฉิณฺในวิทยัญญายตนณฺณานํ จงตั้งจิตไว้ให้มั่นใน
วิทยัญญายตนณฺณานํ สมัยต่อมา เราเข้าวิทยัญญายตนณฺณานํด้วยคํานี้ว่า วิทยัญญ
หาที่สุดมิได้ เพราะลวงอากาสานัญจายตนณฺณานํเสียได้โดยประการทั้งปวง ดุรพมฺมียาย
ทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำใดว่า สวากอันพระศาสดา
ทรงอนุเคราะห์ ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า
สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ฯ

[๕๒๑] ที่เรียกว่า อากิญจัญญายตนณฺณานํ ดังนี้ อากิญจัญญายตน
ณฺณานํเป็นโณหนฺนเราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เข้าอากิญจัญญายตน
ณฺณานํด้วยคํานี้ว่า สิ่งอะไรหน้อยหนึ่งไม่มี เพราะลวงวิทยัญญายตนณฺณานํ
เสียได้โดยประการทั้งปวง นี้เรียกว่าอากิญจัญญายตนณฺณานํ เราก็เข้าอากิญจัญญายตน
ณฺณานํด้วยคํานี้ว่า สิ่งอะไรหน้อยหนึ่งไม่มี เพราะลวงวิทยัญญายตนณฺณานํ
เสียได้โดยประการทั้งปวง เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ประกอบด้วยวิญญูญายตนะย้อมฟุ้งชาน ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะๆ เธออย่าประมาท อากิญจัญญายตนฌาน จงดำรงจิตไว้ในอากิญจัญญายตนฌาน จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้นในอากิญจัญญายตนฌาน จงตั้งจิตไว้ให้มั่นในอากิญจัญญายตนฌาน สมัยต่อมาเราเข้าอากิญจัญญายตนฌานด้วยค่านึงว่า สิ่งอะไรหน้อยหนึ่ง ไม่มี เพราะล่วงวิญญูญายตนฌานเสียได้โดยประการทั้งปวง ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำได้ว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ๒

[๕๒๒] ที่เรียกว่า เนวสัญญานาสัญญายตนฌานๆ ดังนี้ เนวสัญญานาสัญญายตนฌานเป็นโฉนหนอ เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เพราะล่วงอากิญจัญญายตนฌานเสียได้โดยประการทั้งปวง นี้เรียกว่าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เราก็เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เพราะล่วงอากิญจัญญายตนฌานเสียได้โดยประการทั้งปวง เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันประกอบด้วยอากิญจัญญายตนะย้อมฟุ้งชาน ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ ตรัสว่า โมคคัลลานะๆ เธออย่าประมาทเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน จงดำรงจิตไว้ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ในเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน จงตั้งจิตไว้ให้มั่นในเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน สมัยต่อมา เราเข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เพราะล่วงอากิญจัญญายตนฌานเสียได้โดยประการทั้งปวง ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำได้ว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ๓

[๕๒๓] ที่เรียกว่า อนิมิตตเจโตสมาธิๆ ดังนี้ อนิมิตตเจโตสมาธิเป็นโฉนหนอ เราได้มีความคิดอย่างนี้ว่า ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เข้าอนิมิตตเจโตสมาธิอยู่ เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนิมิตทั้งปวง นี้เรียกว่าอนิมิตตเจโตสมาธิ เราก็เข้าอนิมิตตเจโตสมาธิอยู่ เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนิมิตทั้งปวง เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ วิญญูญานอันชานไปตามซึ่งอนิมิตย้อมมี ครั้งนั้นแล พระผู้มี-

* พระภาคเสด็จเข้าไปหาเราด้วยพระฤทธิ์ แล้วได้ตรัสว่า โมคคัลลานะๆ เธออย่าประมาทอนิมิตตเจโตสมาธิ จงดำรงจิตไว้ในอนิมิตตเจโตสมาธิ จงกระทำจิตให้เป็นธรรมเอกผุดขึ้นในอนิมิตตเจโตสมาธิ จงตั้งจิตไว้ให้มั่นในอนิมิตตเจโตสมาธิ สมัยต่อมา เราเข้าอนิมิตตเจโตสมาธิอยู่ เพราะไม่กระทำไว้ในใจซึ่งนิมิตทั้งปวง ดูกุรผู้มีอายุทั้งหลาย ก็บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำได้ว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ บุคคลเมื่อจะพูดให้ถูก ฟังพูดคำนั้นกะเราว่า สวากอันพระศาสดาทรงอนุเคราะห์แล้ว ถึงความเป็นผู้รู้ยิ่งใหญ่ ๔

[๕๒๔] ครั้งนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะหายจากพระวิหารเชตวัน ไปปรากฏในดาวดึงส์เทวโลก เหมือนบุรุษมีกำลังพึงเหยียดแขนที่คู้ หรือพึงคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๕๐๐ องค์ เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้พูดกะท้าวสักกะจอมเทพว่า ดูกุรจอมเทพ การถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ การถึงพระธรรมเป็นสรณะดีนัก . . . การถึงพระสงฆ์เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่พระโมคคัลลานะผู้นิรทกข์ การถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ การถึงพระธรรมเป็นสรณะดีนัก . . . การถึงพระสงฆ์เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไปย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ๕

[๕๒๕] ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๖๐๐ องค์ ฯลฯ ๗๐๐ องค์ ฯลฯ ๘๐๐ องค์ ฯลฯ ๙

[๕๒๖] ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๘๔,๐๐๐ องค์ เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วท่านพระมหาโมคคัลลานะได้พูด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
กะท้าวสักกะจอมเทพว่า ดุรจจอมเทพ การถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นสรณะดีนัก เพราะ
เหตุแห่งการถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ การถึงพระธรรมเป็นสรณะดีนัก . . . การถึงพระสงฆ์
เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้
เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า
ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้เจริญ การถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นสรณะดีนัก เพราะ
เหตุแห่งการถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ การถึงพระธรรมเป็นสรณะดีนัก . . . การถึงพระสงฆ์
เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้
เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

[๕๒๓] ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๕๐๐ องค์ เข้าไปหา
ท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับ
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้พูดกะท้าว-

* สักกะจอมเทพว่า ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระพุทธรูปเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้ ดิฉัน เพราะเหตุแห่ง
การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรูปเจ้า สัตว์บางพวกในโลกนี้
เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดุรจจอมเทพ การ
ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มี-

* พระภาคตรัสดีแล้ว อันผู้ใดบรรลุปิณฑังเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้
มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน ดังนี้ ดิฉัน เพราะเหตุ
แห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม สัตว์บางพวกในโลกนี้
เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดุรจจอมเทพ การ
ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของ
พระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบ
คือ กุแห่งบุรุษ ๔ บุรุษบุคคล ๘ นี้ พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็น
ผู้ควรของค่านับ ควรของต้อนรับ ควรของทำบุญ ควรทำอัญชลี เป็นนาบุญของ
โลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดังนี้ ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร
แล้ว อันไม่ขาด ไม่ทล ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย วิญญูชนสรรเสริญ อัน
ตณหาและหิริลูบลเกล้าไม่ได้ เป็นไปเพื่อสมาธิ ดังนี้ เพราะเหตุแห่งการประกอบ
ด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใครแล้ว สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อม
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะ
ผู้เจริญ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรูปเจ้าว่า แม้
เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบ
ด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรูปเจ้า สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อ
แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้เจริญ
การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มี-

* พระภาคตรัสดีแล้ว . . . ดิฉัน เพราะเหตุการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่
หวั่นไหวในพระธรรม สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้เจริญ การประกอบด้วยความ
เลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้
ปฏิบัติดีแล้ว . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่น-

* ไหว้ในพระสงฆ์ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้เจริญ การประกอบด้วยศีลที่พระ-

* อริยเจ้าใครแล้ว ไม่ขาด . . . เป็นไปเพื่อสมาธิ ดังนี้ เพราะเหตุแห่งการประกอบ
ด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใครแล้ว สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อม
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

[๕๒๔] ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๖๐๐ องค์ . . . ฯลฯ
๗๐๐ องค์ ฯลฯ ๘๐๐ องค์ ฯลฯ ฯ

[๕๒๕] ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๘๔,๐๐๐ องค์ เข้าไป
หาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับ
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้พูดกะ

*พระภาคตรัสแล้ว . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ ดุจระจอนเทพ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ ดุจระจอนเทพ การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่ท่าน พระโมคคัลลานะผู้วิรทกซ์ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรม สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด . . . ดิฉัน เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ ฯ

[๕๓๐] ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๕๐๐ องค์ เข้าไปหา ท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ให้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับ ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้พูดกะ ท้าวสักกะจอมเทพว่า ดูกรจอมเทพ การถึงพระพทธเจ้าเป็นสรณะดีนัก เพราะ เหตุแห่งการถึงพระพทธเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ ความเป็นใหญ่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นทิพย์ ดูกรจอมเทพ การถึงพระธรรมเป็นสรณะ ดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระธรรมเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อ แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวก อื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ ความเป็นใหญ่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นทิพย์ การถึงพระสงฆ์เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกาย ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วย ฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ ความเป็นใหญ่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นทิพย์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่ท่าน พระโมคคัลลานะผู้วิบุลย์ การถึงพระพทธเจ้าเป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่ง การถึงพระพทธเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อม เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . อันเป็นทิพย์ การถึงพระธรรมเป็นสรณะดีนัก . . . การถึงพระสงฆ์เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์ บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้ นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ ความเป็นใหญ่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นทิพย์ ฯ

[๕๓๑] ครึ่งนั้นแล ทำวาลักกะจอมเทพกับเทวดา ๖๐๐ องค์ ฯลฯ
๗๐๐ องค์ ฯลฯ ๘๐๐ องค์ ฯลฯ ฯ

[๕๓๒] ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๘๔,๐๐๐ องค์ เข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ให้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
พุดกะท้าวสักกะจอมเทพว่า ดุรจจอมเทพ การถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะดีนัก
เพราะเหตุแห่งการถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะ สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกาย
ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วย
ฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . อันเป็นทิพย์ การถึงพระธรรมเป็นสรณะ
ดีนัก . . . การถึงพระสงฆ์เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ
สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขา
เหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . อัน
เป็นทิพย์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้รันทด การ
ถึงพระพุทธรเจ้าเป็นสรณะดีนัก . . . การถึงพระธรรมเป็นสรณะดีนัก . . . การถึง
พระสงฆ์เป็นสรณะดีนัก เพราะเหตุแห่งการถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ สัตว์บางพวก
ในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำ
เทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . อันเป็นทิพย์ ฯ

[๕๓๓] ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๕๐๐ องค์ เข้าไป
หาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับ
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้พุดกะ
ท้าวสักกะจอมเทพว่า ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระพุทธรเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นพระ-
*อรหันต์ . . . เป็นผู้บิภบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดังนี้ ดีนัก เพราะเหตุ
แห่งการประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้า สัตว์บางพวก
ในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้น ย่อม
ครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . อันเป็นทิพย์
ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า ธรรม
อันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว . . . ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยความเลื่อมใส
อันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติ
ดีแล้ว . . . ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด . . .
เป็นไปเพื่อสมาธิ ดีนัก เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว
สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขา
เหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . อัน
เป็นทิพย์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้รันทด
การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . ในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาค
ตรัสดีแล้ว . . . ในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี
แล้ว . . . การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด . . . เป็นไปเพื่อ
สมาธิ ดีนัก เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว สัตว์บาง
พวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อม
ครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . โภกฐัพพะ อัน
เป็นทิพย์ ฯ

[๕๓๔] ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๖๐๐ องค์ ฯลฯ ๗๐๐
องค์ ฯลฯ ๘๐๐ องค์ ฯลฯ ฯ

[๕๓๕] ครั้นนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพกับเทวดา ๘๔,๐๐๐ องค์ เข้าไป
หาท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ไหว้ท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ประทับ
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ได้พุดกะท้าว
สักกะจอมเทพว่า ดุรจจอมเทพ การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
พระพุทธรเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . ในพระธรรมว่า
พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว . . . ในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของ
พระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว . . . การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว
อันไม่ขาด . . . เป็นไปเพื่อสมาธิ ดีนัก เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยศีลที่
พระอริยเจ้าใคร่แล้ว สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดาพวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ
ด้วยอายุ วารณะ สุข ยศ ความเป็นใหญ่ รูป เสียง กลิ่น รส โภกฐัพพะ
อันเป็นทิพย์ ท้าวสักกะจอมเทพตรัสว่า ข้าแต่ท่านพระโมคคัลลานะผู้รันทด
การประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธรเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . ในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัส
ดีแล้ว . . . ในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค ผู้ปฏิบัติดีแล้ว . . .
การประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว อันไม่ขาด . . . เป็นไปเพื่อสมาธิ ดีนัก
เพราะเหตุแห่งการประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้ว สัตว์บางพวกในโลกนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เขาเหล่านั้นย่อมครอบงำเทวดา
พวกอื่นด้วยฐานะ ๑๐ ประการ คือ ด้วยอายุ . . . โผฏฐัพพะ อันเป็นที่พิภพ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

[๕๓๖] ครั้นนั้นแล จันทเทพบุตร ฯลฯ ครั้นนั้นแล สยามเทพบุตร
ฯลฯ ครั้นนั้นแล สุนิมิตเทพบุตร ฯลฯ ครั้นนั้นแล วสวัตติเทพบุตร ฯลฯ
(เปยยาล ๕ ประการนี้ พึงให้พิสดารเหมือนท้าวสักกะจอมเทพ) ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบโมคคัลลานสังยุตต์

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สวิตกกสูตร ๒. อวิตกกสูตร ๓. สุขสูตร ๔. อุเปกขสูตร
๕. อาภาสญาณจายตนสูตร ๖. วิญญานญาณจายตนสูตร ๗. อาภิญญญาณจายตนสูตร
๘. เนวสัญญานาญาณจายตนสูตร ๙. อนิมิตตสูตร ๑๐. สักกสูตร ๑๑. จันท
สูตร ฯ

จิตตคหปติปัจจนังยุตต์

สังโยชนสูตร

[๕๓๗] สมัยหนึ่ง ภิกษุผู้เถระมากด้วยกันอยู่ที่ยัมพวัน ใกล้ราวป่า
มัจฉาสนท กัสสปนั้นแล ภิกษุผู้เถระมากด้วยกันกลับจากบิณฑบาตภายหลังภัต
นั่งประชุมสนทนากันที่โรงกลม ได้สนทนากันว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรม
เหล่านี้ คือสังโยชนกัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกัน มีพยัญชนะต่างกัน
หรือว่ามีอรรถเหมือนกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน บรรดาภิกษุผู้เถระเหล่านั้น
ภิกษุผู้เถระบางพวกพยากรณ์อย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ
สังโยชนกัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะต่างกัน บางพวก
พยากรณ์อย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชนกัฏฐิ
สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถเหมือนกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน ฯ

[๕๓๘] กัสสปนั้นแล จิตตคหปติได้ไปยังบ้านส่วยซื้อมคปถกะด้วย
กรณียกิจบางอย่าง ได้สดับข่าวว่า ภิกษุผู้เถระมากด้วยกันกลับจากบิณฑบาตภายหลัง
ภัตแล้ว นั่งประชุมกันที่โรงกลม ได้สนทนากันว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชนกัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกัน มีพยัญชนะ
ต่างกัน หรือว่ามีอรรถเหมือนกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน บรรดาภิกษุผู้เถระเหล่านั้น
ภิกษุผู้เถระบางพวกพยากรณ์อย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ
สังโยชนกัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะต่างกัน บางพวก
พยากรณ์อย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชนกัฏฐิ
สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถเหมือนกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน ฯ

[๕๓๙] ครั้นนั้นแล จิตตคหปติได้เข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลายถึงที่อยู่
ไว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามภิกษุผู้เถระทั้งหลายว่า ข้าแต่
ท่านทั้งหลายผู้เจริญ กระผมได้สดับข่าวว่า ภิกษุผู้เถระมากด้วยกันกลับจากบิณฑบาต
ภายหลังภัตแล้ว นั่งประชุมกันที่โรงกลม ได้สนทนากันว่า ดูกรท่านผู้มีอายุ
ทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชนกัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกัน
มีพยัญชนะต่างกัน หรือว่ามีอรรถเหมือนกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน ภิกษุผู้เถระ
บางพวกพยากรณ์อย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชน
กัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะต่างกัน บางพวกพยากรณ์
อย่างนี้ว่า ดูกรท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชนกัฏฐิ สังโยชนีย
ธรรมกัฏฐิ มีอรรถเหมือนกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน ดังนี้หรือ ภิกษุเหล่านั้น
ตอบว่า อย่างนั้นคหปติ จิตตคหปติได้กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย
ธรรมเหล่านี้ คือ สังโยชนกัฏฐิ สังโยชนียธรรมกัฏฐิ มีอรรถต่างกัน และมี
พยัญชนะต่างกัน ถ้ากระนั้นกระผมจักอุปมาให้ฟัง เพราะวิญญูชนบางพวกในโลกนี้
ย่อมเข้าใจเนื้อความแห่งภาสิตแม้ด้วยข้ออุปมา ฯ

[๕๔๐] ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เปรียบเหมือนโคดำตัวหนึ่งโคขาว
ตัวหนึ่ง เขาผูกด้วยทามหรือเชือกเส้นเดียวกัน ผู้ใดแลฟังกล่าวอย่างนี้ว่า โคดำ
ติดกับโคขาว โคขาวติดกับโคดำ ดังนี้ ผู้นั้นชื่อว่ากล่าวถูกหรือ ฯ

ภิก. ไม่ถูก คหปติ เพราะโคดำไม่ติดกับโคขาว แม้โคขาวก็ไม่ติดกับ
โคดำ ทามหรือเชือกที่ผูกโคทั้งสองนั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องผูก ฯ

จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล จักขุไม่ติดกับรูป
รูปไม่ติดกับจักขุ ฉันทราคะที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุและรูปทั้ง ๒ นั้น ชื่อว่าเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เครื่องติด หูไม่ติดกับเสียง เสียงไม่ติดกับหู จันทราคะที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยหู
และเสียงทั้ง ๒ นั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องติด จมูกไม่ติดกับกลิ่น กลิ่นไม่ติดกับจมูก
จันทราคะที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยจมูกและกลิ่นทั้ง ๒ นั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องติด ลิ้นไม่
ติดกับรส รสไม่ติดกับลิ้น จันทราคะที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยลิ้นและรสทั้ง ๒ นั้น
ชื่อว่าเป็นเครื่องติด กายไม่ติดกับโผฏฐัพพะ โผฏฐัพพะไม่ติดกับกาย จันทราคะ
ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายและโผฏฐัพพะทั้ง ๒ นั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องติด ใจไม่ติด
กับธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์ไม่ติดกับใจ จันทราคะที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยใจและ
ธรรมารมณ์ทั้ง ๒ นั้น ชื่อว่าเป็นเครื่องติด

ภิกษุ. ดูรคฤหบดี การที่ปัญญากิจของท่านหยั่งทราบในพระพุทธรูปที่
ลึกซึ้ง ชื่อว่าเป็นลากของท่าน ท่านได้ดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๑

อิลีหัตตสูตรที่ ๑

[๔๔๑] สมัยหนึ่ง ภิกษุผู้เถระมากด้วยกันอยู่ที่อัมพวาฏวัน ใกล้ราวป่า
มัจฉาสถาณที่ ครั้นนั้นแล จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาภิกษุผู้เถระเหล่านั้น
ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้อารธนาว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ทั้งหลาย ขอพระเถระทั้งหลาย โปรดรับภัตตาหารของกระผมในวันพรุ่งนี้ ภิกษุผู้
เถระทั้งหลายได้รับอารธนาโดยคุณภาพ ครั้นนั้นแล จิตตคฤหบดีทราบการรับ
อารธนาของภิกษุผู้เถระทั้งหลายแล้ว ลุกจากที่นั่ง กราบไหว้ กระทำประทักษิณ
แล้วจากไป ฯ

[๔๔๒] ครั้นนั้นแล พอล่วงราตรีนั้นไป เป็นเวลาเช้า ภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายนั่งแล้วถือบาตรและจีวร พวกเขาก้าวเข้าไปยังนิเวสน์ของจิตตคฤหบดี แล้วนั่ง
บนอาสนะที่ตบแต่งไว้ถวาย ครั้นนั้นแล จิตตคฤหบดีเข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลาย
ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามพระเถระผู้เป็นประธานว่า
ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ คำที่กล่าวกันว่า ความต่างแห่งธาตุๆ ดังนี้ ความต่างแห่ง
ธาตุ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่าไรหนอแล ฯ

[๔๔๓] เมื่อจิตตคฤหบดีถามอย่างนี้แล้ว พระเถระผู้เป็นประธานได้
นั่งอยู่ แม้ครั้งที่ ๒ จิตตคฤหบดีได้ถามพระเถระผู้เป็นประธานว่า ข้าแต่พระเถระ
ผู้เจริญ คำที่กล่าวกันว่า ความต่างแห่งธาตุๆ ดังนี้ ความต่างแห่งธาตุ พระผู้มี-

* พระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่าไรหนอแล แม้ครั้งที่ ๒ พระเถระผู้เป็นประธานก็ได้
นั่งอยู่ แม้ครั้งที่ ๓ จิตตคฤหบดีก็ได้ถามพระเถระผู้เป็นประธานว่า ข้าแต่พระเถระ
ผู้เจริญ คำที่กล่าวกันว่า ความต่างแห่งธาตุๆ ดังนี้ ความต่างแห่งธาตุ พระผู้มี-

* พระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่าไรหนอแล แม้ครั้งที่ ๓ พระเถระผู้เป็นประธานก็ได้
นั่งอยู่ ฯ

[๔๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านอิลีหัตตะเป็นผู้ใหม่กว่าทุกคนในภิกษุ
สงฆ์หมุนั้น ครั้นนั้นแล ท่านอิลีหัตตะได้ขอโอกาสกะพระเถระผู้เป็นประธานว่า
ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ กระผมขอพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นของจิตตคฤหบดี

พระเถระกล่าวว่า ดูกรท่านอิลีหัตตะ เชิญท่านพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นของ
จิตตคฤหบดีเถิด ฯ

อ. ดูรคฤหบดี ก็ท่านกล่าวถามอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ คำที่
กล่าวกันว่า ความต่างแห่งธาตุๆ ดังนี้ ความต่างแห่งธาตุ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้
ด้วยเหตุเท่าไรหนอแล ดังนี้หรือ

จิตต. อย่างนั้น ท่านผู้เจริญ ฯ

อ. ดูรคฤหบดี ความต่างแห่งธาตุ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดังนี้ คือ
จักขุธาตุ รูปธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตรธาตุ สัทธาตุ โสตริวิญญาณธาตุ ฆานธาตุ
คันธธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาธาตุ รสธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ กายธาตุ
โผฏฐัพพธาตุ กายวิญญาณธาตุ มโนธาตุ ัมมธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ดูกร
คฤหบดี ความต่างแห่งธาตุ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ด้วยเหตุเท่านี้แล ฯ

[๔๔๕] ครั้นนั้นแล จิตตคฤหบดีขึ้นขมอมไถ่ถามของท่านอิลีหัตตะ
แล้วได้อธิษฐานภิกษุผู้เถระทั้งหลายให้อธิษฐานเพียงพอ ด้วยขาทนียโภชนียาหารอัน
ประณีต ด้วยมือของตน ครั้นนั้นแล ภิกษุผู้เถระทั้งหลายฉันเสร็จแล้ว ลดมือ
จากบาตรแล้ว ลุกขึ้นจากอาสนะหลีกไป ครั้นนั้นแล พระเถระผู้เป็นประธานได้
กล่าวกะท่านอิลีหัตตะว่า ดีแล้ว ท่านอิลีหัตตะ ปัญหาข้อนั้นแจ่มแจ้งแก่ท่าน
มิได้แจ่มแจ้งแก่เรา ดูกรท่านอิลีหัตตะ ต่อไป ถ้าปัญหาเช่นนี้พึงมีมาแต่โดย
ประการอื่นในกาลใด ท่านนั้นแหละพึงกล่าวตอบปัญหาเช่นนั้น ในกาลนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๒

อิลีหัตตสูตรที่ ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๕๔๖] สมัยหนึ่ง ภิกษุผู้เถระมากด้วยกันอยู่ที่อัมพวาฏวัน ไกลราวป่า มัจฉาณาสถที่ ครั้นนั้นแล จิตตฤคหบดีได้เข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลายถึงที่อยู่ ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้อาราธนาว่า ข้าแต่ท่านทั้งหลาย ผู้เจริญ ขอพระเถระทั้งหลายโปรดรับภัตตาหารของกระผมในวันพรุ่งนี้ ภิกษุผู้เถระทั้งหลายรับอาราธนาโดยศุภนิภาพ ครั้นนั้นแล จิตตฤคหบดีทราบการรับอาราธนาของภิกษุผู้เถระทั้งหลายแล้ว ลุกจากอาสนะ ไหว้กระทำประทักษิณแล้วจากไป ฯ

[๕๔๗] ครั้นนั้นแล พอล่วงราตรีนั้น ไปเป็นเวลาเช้า ภิกษุผู้เถระทั้งหลาย นุ่งแล้วถือบาตรและจีวรพากันเข้าไปยังนิเวสน์ของจิตตฤคหบดีแล้วนั่งบนอาสนะที่ ตบแต่งไว้ถวาย ครั้นนั้นแล จิตตฤคหบดีเข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลาย ไหว้แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามพระเถระผู้เป็นประธานว่า ข้าแต่ พระเถระผู้เจริญ ทิฐุหลายอย่างย่อมเกิดขึ้นในโลกดังนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยง บ้าง โลกมีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีพอันนั้น สรรีก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็น อัน สรรีก็เป็นอันบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อมเป็นอีกบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อมไม่เป็น อีกบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มีบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อม เป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้บ้าง (ก็ทิฐิ ๖๒ อย่างเหล่านี้ ได้กล่าว ไว้ในพรหมชาลสูตร) ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เมื่ออะไรมี ทิฐิเหล่านี้จึงมี เมื่ออะไร ไม่มี ทิฐิเหล่านี้จึงไม่มี ฯ

[๕๔๘] เมื่อจิตตฤคหบดีได้ถามอย่างนี้แล้ว พระเถระผู้เป็นประธานได้ นิ่งอยู่ แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ จิตตฤคหบดีได้ถามพระเถระผู้เป็นประธาน ว่า ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ ทิฐุหลายอย่างย่อมเกิดขึ้นในโลกดังนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีพอันนั้น สรรีก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็นอัน สรรีก็เป็นอันบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อมเป็นอีกบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อม ไม่เป็นอีกบ้าง สัตว์ตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มีบ้าง สัตว์ตายแล้ว ย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้บ้าง แม้ครั้งที่ ๓ พระเถระผู้เป็น ประธานก็ได้นิ่งอยู่ ฯ

[๕๔๙] ก็สมัยนั้นแล ท่านพระอัสสีทตตะเป็นผู้ใหม่กว่าทุกคนในภิกษุ สงฆ์หมุนั้น ครั้นนั้นแล ท่านพระอัสสีทตตะได้ขอโอกาสกะพระเถระผู้เป็นประธานว่า ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ กระผมขอพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นของจิตตฤคหบดี พระเถระ กล่าววา ดูกรท่านอัสสีทตตะ ท่านจงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นของจิตตฤคหบดีเกิด ท่านอัสสีทตตะได้ถามว่า ดูกรฤคหบดี ก็ท่านถามอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระเถระผู้เจริญ ทิฐุหลายอย่างย่อมเกิดขึ้นในโลกดังนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมี ที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ฯลฯ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เมื่ออะไรมี ทิฐิเหล่านี้จึงมี เมื่ออะไร ไม่มี ทิฐิเหล่านี้จึงไม่มี ดังนี้หรือ จิตตฤคหบดีกล่าวว่า อย่างนั้น ท่านผู้เจริญ ฯ

อ. ดูกรฤคหบดี ทิฐุหลายอย่างย่อมเกิดขึ้นในโลกดังนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง โลกไม่เที่ยงบ้าง . . . สัตว์ตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้บ้าง (ทิฐิ ๖๒ เหล่านี้ ได้กล่าวไว้แล้วในพรหมชาลสูตร) ดูกรฤคหบดี เมื่อสักกายทิฐิ มี ทิฐิเหล่านี้จึงมี เมื่อสักกายทิฐิ ไม่มี ทิฐิเหล่านี้ก็ไม่มี ฯ

[๕๕๐] จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็สักกายทิฐิย่อมเกิดมิได้อย่างไร ฯ

อ. ดูกรฤคหบดี ปุถุชนในโลกนี้ ผู้ไม่ได้สติบ ไม่เห็นพระอริยเจ้า ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่ได้ เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้รับแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมเห็นรูปโดยความเป็นตน ๑ เห็นตนมีรูป ๑ เห็นรูปในตน ๑ เห็นตนในรูป ๑ เห็นเวทนาโดยความเป็นตน ๑ เห็นตนมีเวทนา ๑ เห็นเวทนาในตน ๑ เห็นตน ในเวทนา ๑ เห็นสัญญาโดยความเป็นตน ๑ เห็นตนมีสัญญา ๑ เห็นสัญญาใน ตน ๑ เห็นตนในสัญญา ๑ เห็นสังขารโดยความเป็นตน ๑ เห็นตนมีสังขาร ๑ เห็นสังขารในตน ๑ เห็นตนในสังขาร ๑ เห็นวิญญาณโดยความเป็นตน ๑ เห็น ตนมีวิญญาณ ๑ เห็นวิญญาณในตน ๑ เห็นตนในวิญญาณ ๑ ดูกรฤคหบดี สักกายทิฐิย่อมเกิดมิได้ อย่างนี้แล ฯ

[๕๕๑] จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็สักกายทิฐิย่อมไม่เกิดมิได้อย่างไร ฯ

อ. ดูกรฤคหบดี อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ผู้ได้สติบแล้ว ได้เห็น พระอริยเจ้า ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ได้รับแนะนำในธรรมของพระอริยเจ้า ได้เห็นสัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ ย่อมไม่เห็นรูปโดยความเป็นตน ๑ ไม่เห็นตนมีรูป ๑ ไม่เห็นรูปในตน ๑ ไม่ เห็นตนในรูป ๑ ไม่เห็นเวทนาโดยความเป็นตน ๑ ไม่เห็นตนมีเวทนา ๑ ไม่เห็น เวทนาในตน ๑ ไม่เห็นตนในเวทนา ๑ ไม่เห็นสัญญาโดยความเป็นตน ๑ ไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เห็นตนมีสัญญา ๑ ไม่เห็นสัญญาในตน ๑ ไม่เห็นตนในสัญญา ๑ ไม่เห็นสังขาร
โดยความเป็นตน ๑ ไม่เห็นตนมีสังขาร ๑ ไม่เห็นสังขารในตน ๑ ไม่เห็นตน
ในสังขาร ๑ ไม่เห็นวิญญาณโดยความเป็นตน ๑ ไม่เห็นตนมีวิญญาณ ๑ ไม่เห็น
วิญญาณในตน ๑ ไม่เห็นตนในวิญญาณ ๑ ดุรฤทธิสัจจะ สักกายที่ริบยอมไม่เกิด
มีได้อย่างนี้แล ฯ

จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ พระคุณเจ้าอัสสิทตตะมาจากไหน ฯ

อิ. ดุรฤทธิสัจจะ อาตมภาพมาจากอวันตีชนบท ฯ

จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กุลบุตรมีนามว่าอัสสิทตตะในอวันตีชนบท เป็น
สหายที่ไม่เคยเห็นกันของข้าพเจ้า ได้ออกบรรพชาเมื่อใด พระคุณเจ้าได้เห็นท่าน
หรือไม่ ฯ

อิ. ได้เห็น ฤทธิสัจจะ ฯ

จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เดียวนี้ ท่านผู้มีอายุรูปนั้นอยู่ที่ไหนหนอ ฯ

[๕๕๒] เมื่อจิตตฤทธิสัจจะได้อถามอย่างนี้ ท่านอัสสิทตตะได้นิ่งอยู่ ฯ

จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านอัสสิทตตะของข้าพเจ้า คือพระคุณเจ้าหรือ ฯ

อิ. ใช่ละ ฤทธิสัจจะ ฯ

จิตต. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอให้พระคุณเจ้าอัสสิทตตะจงชอบใจอัมพวาฏ
วันอันเป็นที่นารัณมยโกสัรวาปามัจฉิกาสนทฺถ์เกิด ข้าพเจ้าจักบำรุงด้วยจิวร
บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริวาร

อิ. ดุรฤทธิสัจจะ ท่านกล่าวดีแล้ว ฯ

[๕๕๓] ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิสัจจะขึ้นชมอนโมทนาภาษิตของท่านพระอัสสิ-

* ทตตะแล้ว ได้อังคาสภิกษุผู้เถระทั้งหลายให้อิมหน้าสำราญ ด้วยขาทนียะ-

* โภชนียาหารอันประณีต ด้วยมือของตน ครั้นนั้นแล ภิกษุผู้เถระทั้งหลายฉิน
เสร็จแล้ว ลดมือจากบาตร ลุกขึ้นจากอาสนะกลับไป ลำดับนั้นแล พระเถระ
ผู้เป็นประธานได้ให้โอกาสท่านพระอัสสิทตตะว่า ดีแล้ว ท่านอัสสิทตตะ ปัญหา
ข้อนั้นแจ่มแจ้งแก่ท่าน มิได้แจ่มแจ้งแก่ผม ต่อไป ถ้าปัญหาเช่นนี้พึงมีมาแม้
โดยประการอื่นในกาลใด ท่านนั้นแหละพึงกล่าวตอบปัญหาเช่นนั้น ในกาลนั้น
ครั้นนั้นแล ท่านอัสสิทตตะได้เก็บเสนาสนะ ถือเอาบาตรและจิวร เดินทางออกจาก
ราวป่าช้อมัจฉิกาสนทฺถ์ไม่ได้กลับมาอีก เหมือนกับภิกษุรูปอื่นที่ได้ออกเดินทาง
จากไป ฯ

จบสูตรที่ ๓

มหกสูตร

[๕๕๔] สมัยหนึ่ง ภิกษุผู้เถระมากรูปอยู่ที่อัมพวาฏวัน ใกล้ราวป่า
มัจฉิกาสนทฺถ์ ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิสัจจะเข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลาย ไหว้แล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้อารธนาว่า ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ
ขอพระเถระทั้งหลายจงรับภัตตาหารที่โรงโคของข้าพเจ้าในวันพรุ่งนี้ ภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายได้รับอารธนาโดยคุณภาพ ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิสัจจะทราบการรับอารธนา
ของภิกษุผู้เถระทั้งหลายแล้ว ลุกจากที่นั่งไหว้ทำประทักษิณแล้วจากไป ฯ

[๕๕๕] ครั้นนั้นแล พอล่วงราตรีนั้นไป เป็นเวลาเช้า ภิกษุผู้เถระ
ทั้งหลายนั่งแล้ว ถือบาตรและจิวรเข้าไปยังโรงโคของจิตตฤทธิสัจจะ ได้นั่ง ณ
อาสนะที่ได้ตบแต่งไว้ ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิสัจจะ ได้อังคาสภิกษุผู้เถระทั้งหลาย
ให้อิมหน้าสำราญเพียงพอ ด้วยข้าวปายาสเจือด้วยเนยใสอย่างประณีต ด้วยมือ
ของตนเอง ครั้นนั้นแล ภิกษุผู้เถระทั้งหลายฉินเสร็จแล้ว ลดมือจากบาตร ลุก
จากอาสนะแล้วจากไป แม้จิตตฤทธิสัจจะ ได้สั่งทาสกรรมกรว่า พวกท่านจงทั้งส่วน
ที่เหลือเสีย แล้วจึงได้ตามไปส่งภิกษุผู้เถระทั้งหลายข้างหลังๆ ก็โดยสมัยนั้นแล
ได้เกิดร้อนจัด ภิกษุผู้เถระทั้งหลายได้เดินไปด้วยกายที่คล้ายกับจะหดเข้าจะนั้น
(จะเปื่อย) ทั้งที่ได้ฉินโภชนะอิมแล้ว ฯ

[๕๕๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหกะเป็นผู้อ่อนกว่าทุกองค์ในภิกษ
สงฆ์หมู่หนึ่ง ครั้นนั้นแล ท่านพระมหกะได้พูดกะพระเถระผู้เป็นประธานว่า ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ เป็นการดีทีเดียวที่พึงมีลมเย็นพัดมา และพึงมีแดดอ่อน ทั้งฝนพึง
โปรยลงมาที่ละเม็ดๆ พระเถระกล่าวว่า ท่านมหกะ เป็นการดีทีเดียวที่พึงมี
ลมเย็นพัดมา และพึงมีแดดอ่อน ทั้งฝนพึงโปรยลงมาที่ละเม็ดๆ ครั้นนั้นแล
ท่านพระมหกะได้บันดาลอิทธิบาทให้ลมเย็นพัดมา และมีแดดอ่อน ทั้งให้
มีฝนโปรยลงมาที่ละเม็ดๆ ฯ

[๕๕๗] ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิสัจจะได้อคิดว่ ภิกษุผู้อ่อนกว่าทุกองค์ใน
ภิกษุสงฆ์หมู่หนึ่ง เป็นผู้มิถุทานภาพเห็นปานนี้ทีเดียว ครั้นนั้นแล ท่านพระมหกะ
ไปถึงอารามแล้ว ได้อถามพระเถระผู้เป็นประธานว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ การบันดาล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

อิทธากิสังขารเท่านี้เป็นการเพียงพอหรือ พระเถระผู้เป็นประธานได้กล่าวว่า ท่านมหะ การบันดาลอิทธากิสังขารเท่านี้เป็นการเพียงพอ ท่านมหะ การบันดาลอิทธากิสังขารเพียงเท่านี้เป็นอันเราทำแล้ว เป็นอันเราบูชาแล้ว ครั้นนั้นแล ภิกษุผู้เถระทั้งหลายได้ไปตามที่อยู่ แม้ท่านมหะก็ได้ไปยังที่อยู่ของตน ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิเข้าไปหาท่านพระมหะถึงที่อยู่ ให้อำนาจแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ขอรับว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระคุณเจ้ามหะจงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ที่เป็นอุตรนิมิตตธรรมแก่ข้าพเจ้าเถิด ท่านพระมหะพูดว่า ดุจฤทธิถ้าเช่นนั้น ท่านจงบูชาที่ระเบียง แล้วจงเอาพ่อนหมามาไปรยลงที่ผ้านั้น จิตตฤทธิได้รับคำท่านพระมหะแล้วจึงบูชาที่ระเบียง แล้วเอาพ่อนหมามาไปรยลงที่ผ้านั้น ครั้นนั้นแล ท่านพระมหะ ได้เข้าไปสู่วิหารใส่ลูกดานแล้ว ได้บันดาลอิทธากิสังขารให้เปลวไฟแลบออกมาโดยช่องลูกดานและระหว่างลูกดานใหม่หม้อ ไม่ใหม่ผ้าห่ม ครั้นนั้น จิตตฤทธิได้สลัดผ้าห่มแล้ว สดใจ (ตกใจ) ขนลุกชัน ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ลำดับนั้นแล ท่านพระมหะได้ออกจากวิหาร (ห้องใน) ได้ถามจิตตฤทธิว่า ดุจฤทธิ การบันดาลอิทธากิสังขารเท่านี้ เป็นการเพียงพอหรือ จิตตฤทธิได้กล่าวว่า ท่านมหะผู้เจริญ การบันดาลอิทธากิสังขารเท่านี้เป็นการเพียงพอ ท่านมหะผู้เจริญ การบันดาลอิทธากิสังขารเพียงเท่านี้ เป็นอันท่านกระทำแล้ว เป็นอันท่านบูชาแล้ว ขอพระคุณเจ้ามหะจงขอบใจอัมพปภาวนารามที่นารินรมย์ใกล้ราวป่ามัจฉिकासถาเกิดข้าพเจ้าจักบำรุงด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัชบริวาร ท่านพระมหะได้กล่าวว่า ดุจฤทธิ นั้นท่านกล่าวดีแล้ว ครั้นนั้นแล ท่านพระมหะได้เก็บเสนาสนะ ถือบาตรและจีวรเดินทางออกจากราวป่ามัจฉिकासถา ไม่ได้กลับมาอีก เหมือนกับภิกษุรูปอื่นๆ ที่เดินทางจากไป ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

กามภุสสูตรที่ ๑

[๔๔๘] สมัยหนึ่ง ท่านพระกามภุสที่อัมพปภาวน กิลาราวป่ามัจฉिकासถา ครั้นนั้นแล จิตตฤทธิได้เข้าไปหาท่านพระกามภุสถึงที่อยู่ ให้อำนาจแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วท่านพระกามภุสได้กล่าวจะจิตตฤทธิว่า ดุจฤทธิ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสประพันธ์คาถาไว้ดังนี้ว่า
เธอจงดูฤทธิไม่มีโทษ มีหลังคาขาว มีเพลเดียว ไม่มีทุกข์
เล่นไปถึงที่หมาย ตัดกระแสดันหาขาด ไม่มีกิเลสเครื่อง
ผูกพัน ฯ

[๔๔๙] ดุจฤทธิ ท่านพึงเห็นเนื้อความแห่งคาถาประพันธ์นี้ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้โดยย่อโดยพิสดารอย่างไรหนอ ฯ

จ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ คาถาประพันธ์นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสหรือ ฯ

ก. อย่างนั้น ฤทธิ ฯ

จ. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้น ขอท่านโปรดรอคอยอยู่ครู่หนึ่ง จนกว่ากระผมจักฟังเนื้อความแห่งคาถาประพันธ์นั้นได้ ฯ

ครั้นนั้นแล จิตตฤทธินั่งอยู่ครู่หนึ่ง จึงได้ตอบท่านกามภุสว่าข้าแต่ท่านผู้เจริญ คำว่า ไม่มีโทษนั้น เป็นชื่อของศีล คำว่า มีหลังคาขาวนั้น เป็นชื่อของวิมุตติ คำว่า มีเพลเดียวนั้น เป็นชื่อของสติ คำว่า ย่อมเล่นไปนั้น เป็นชื่อของการก้าวไปและการถอยกลับ คำว่า รถนั้น เป็นชื่อของร่างกายนี้ซึ่งประกอบด้วยมหาภูตรูป ๔ มีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เจริญขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสด มีความไม่เที่ยง ต้องลูบไล้ นวดเฟ้น มีการแตกทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา ข้าแต่ท่านผู้เจริญ รากะ โทสะ โมหะ ชื่อว่าทุกข์ ทุกข์เหล่านั้นอันภิกษุผู้ฉลาดพละได้แล้ว ตัดมูลรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ไหม้ ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้ฉลาดพพระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ไม่มีทุกข์ คำว่า เล่นไปถึงที่หมาย นั้นเป็นชื่อของพระอรหันต์ คำว่า กระแสนั้น เป็นชื่อของตัณหา ตัณหานั้น อันภิกษุผู้ฉลาดพละได้แล้ว ตัดมูลรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ไหม้ ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้ฉลาดพพระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องผูกพัน กิเลสเครื่องผูกพันเหล่านั้น อันภิกษุผู้ฉลาดพละได้แล้ว ตัดมูลรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ไหม้ ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา เพราะเหตุนี้ ภิกษุผู้ฉลาดพพระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ผู้ไม่มีกิเลสเครื่องผูกพัน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ คาถาประพันธ์ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า เธอจงดูฤทธิไม่มีโทษ มีหลังคาขาว มีเพลเดียว ไม่มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ทุกข์ เล่นไปถึงที่หมาย ตัดกระแสตัณหาขาด ไม่มีกิเลส

เครื่องผูกพัน ดังนี้

กระผมย่อมรู้ถึงเนื้อความแห่งคาถาประพันธ์นี้ ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้
โดยย่อได้โดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

กา. ดุรคฤหบดี การที่ปัญญาจักษของท่านหยั่งทราบในพระพุทธรูป
ที่ลึกลับนี้ ชื่อว่าเป็นลากของท่าน ท่านได้ดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๕

กามภุสสูตรที่ ๒

[๕๖๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระกามภุชที่อัมพวาฏวัน ไกลราวปามัจฉิกาสณฑ์
ครั้งนั้นแล จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาท่านพระกามภุชที่อยู่ ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระกามภุชว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ สังขารมี
เท่าไรหนอแล ท่านพระกามภุชตอบว่า ดุรคฤหบดี สังขารมี ๓ คือ กายสังขาร
วจีสังขาร จิตตสังขาร

[๕๖๑] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ขึ้นชม
อนุโมทนาภาษิตของท่านพระกามภุช แล้วได้ถามปัญหายิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ กายสังขารเป็นไฉน วจีสังขารเป็นไฉน จิตตสังขารเป็นไฉน ฯ

กา. ดุรคฤหบดี ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกแลชื่อว่ากายสังขาร
วิตกวิจารณ์ชื่อว่าวจีสังขาร สัญญาและเวทนาชื่อว่าจิตตสังขาร ฯ

[๕๖๒] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาย
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็เพราะเหตุไร ลมหายใจเข้าและลมหายใจออก
จึงชื่อว่ากายสังขาร วิตกวิจารณ์ชื่อว่าวจีสังขาร สัญญาและเวทนาจึงชื่อว่าจิตต-
*สังขาร ฯ

กา. ดุรคฤหบดี ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกเป็นของเกิดที่กาย
ธรรมเหล่านั้นเนื่องด้วยกาย ฉะนั้น ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกจึงชื่อว่ากาย
สังขาร บุคคลย่อมตรีกตรองก่อนแล้ว จึงเปล่งวาจากายหลัง ฉะนั้น วิตกวิจารณ์
จึงชื่อว่าวจีสังขาร สัญญาและเวทนาเป็นของเกิดที่จิต ธรรมเหล่านั้นเนื่องด้วยจิต
ฉะนั้น สัญญาและเวทนาจึงชื่อว่าจิตตสังขาร ฯ

[๕๖๓] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาย
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็สัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติเกิดมีได้อย่างไร ฯ

กา. ดุรคฤหบดี ภิกษุเมื่อจะเข้าสัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติ ไม่ได้คิด
อย่างนี้ว่า เราจักเข้าสัญญาเวทยัตนิโรธบ้าง เรากำลังเข้าสัญญาเวทยัตนิโรธบ้าง
เราเข้าสัญญาเวทยัตนิโรธแล้วบ้าง โดยที่ถูกต้องแต่จะเข้า ท่านได้อบรมจิตที่
จะน้อมไปเพื่อความเป็นจิตแท้ (จิตดั้งเดิม) ฯ

[๕๖๔] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาย
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็เมื่อภิกษุเข้าสัญญาเวทยัตนิโรธอยู่ ธรรม
เหล่าไหนดับก่อน คือ กายสังขาร วจีสังขาร หรือจิตตสังขารดับก่อน ฯ

กา. ดุรคฤหบดี เมื่อภิกษุเข้าสัญญาเวทยัตนิโรธอยู่ วจีสังขารดับก่อน
ต่อจากนั้นกายสังขารดับ ต่อจากนั้นจิตตสังขารจึงดับ ฯ

[๕๖๕] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาย
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ คนที่ตายแล้ว ทำกาลแล้ว กับภิกษุผู้เข้า
สัญญาเวทยัตนิโรธ ทั้งสองนี้มีความต่างกันอย่างไร ฯ

กา. ดุรคฤหบดี คนที่ตายแล้ว ทำกาลแล้ว มีกายสังขารดับสงบ
มีวจีสังขารดับสงบ มีจิตตสังขารดับสงบ มีอายุสิ้นไป โออุณสงบ อินทรีย์
แตกกระจาย ส่วนภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทยัตนิโรธ กายสังขารดับสงบ วจีสังขาร
ดับสงบ จิตตสังขารดับสงบ (แต่) ยังไม่สิ้นอายุ โออุณยังไม่สงบ อินทรีย์
ผ่องใส ดุรคฤหบดี คนตายแล้ว ทำกาลแล้ว กับภิกษุผู้เข้าสัญญาเวทยัตนิโรธ
มีความต่างกันอย่างนี้ ฯ

[๕๖๖] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาย
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็การออกจากสัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติ ย่อมมี
อย่างไร ฯ

กา. ดุรคฤหบดี ภิกษุเมื่อจะออกจากสัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติ ไม่ได้
คิดอย่างนี้ว่า เราจักออกจากสัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติบ้าง เรากำลังออกจาก
สัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติบ้าง เราออกจากสัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติแล้วบ้าง
โดยที่แท้ ก่อนแต่จะออก ท่านได้อบรมจิตที่น้อมเข้าไปเพื่อความเป็นจิตแท้ ฯ

[๕๖๗] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหาย
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็เมื่อภิกษุออกจากสัญญาเวทยัตนิโรธสมาบัติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ธรรมเหล่าไหนเกิดก่อน คือกายสังขาร วจิตสังขาร หรือจิตตสังขารเกิดก่อน ฯ

กา. ดูกุรคฤหบดี เมื่อภิกษุออกจากสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ จิตตสังขาร
เกิดก่อน ต่อจากนั้นกายสังขารจึงเกิด ต่อจากนั้นวจีสังขารจึงเกิด ฯ

[๔๖๘] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถามปัญหา
ยิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ผัสสะเท่าไร ย่อมถูกต้องภิกษุผู้ออกจากสัญญา
เวทิตนโรธสมาบัติ ฯ

กา. ดูกุรคฤหบดี ผัสสะ ๓ อย่าง คือ ๑ สัญญผัสสะ อนิมิตตผัสสะ
อัปปณฺหิตผัสสะ ย่อมถูกต้องภิกษุผู้ออกจากสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ ฯ

[๔๖๙] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ได้ถาม
ปัญหายิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็จิตของภิกษุผู้ออกจากสัญญาเวทิตนโรธ
สมาบัติ ย่อมเป็นธรรมชาติย่อมไปสู่อะไร ไน้มไปสู่อะไร เจื่อมไปสู่อะไร ฯ

กา. ดูกุรคฤหบดี จิตของภิกษุผู้ออกจากสัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ
ย่อมเป็นธรรมชาติย่อมไปสู่วิเวก ไน้มไปสู่วิเวก เจื่อมไปสู่วิเวก ฯ

[๔๗๐] จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ตีละ ท่านผู้เจริญ ดังนี้แล้ว ขึ้นชม
อนุโมทนาภาษิตของท่านพระกามภูแล้ว ได้ถามปัญหายิ่งขึ้น ไปอีกว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ก็ธรรมเท่าไร ย่อมมีอุปการะมากแก่สัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ ฯ

กา. ดูกุรคฤหบดี ท่านถามปัญหาที่ควรจะถามก่อนเล่าข้าไปหนอย แต่ว่า
อาตมาจักพยากรณ์ปัญหาแก่ท่าน ดูกุรคฤหบดี ธรรม ๒ อย่าง คือ สมถะ ๑
วิปัสสนา ๑ ย่อมมีอุปการะมากแก่สัญญาเวทิตนโรธสมาบัติ ฯ

จบสูตรที่ ๖

โคตตสูตร

[๔๗๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระโคตตะอยู่ที่อัมพพิกวัน ใกล้ราป่ามัจฉิ
กาสนท์ ครั้นนั้นแล จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาท่านพระโคตตะถึงที่อยู่ ไหว้แล้ว
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วท่านพระโคตตะได้ถามจิตตคฤหบดีว่า ดูกุร
คฤหบดี ธรรมเหล่านี้ คือ อัปปมาณาเจโตวิมุตติ อากิญจัญญาเจโตวิมุตติ
สัญญาเจโตวิมุตติ และอนิมิตตาเจโตวิมุตติ มีอรรถต่างกัน มีพยัญชนะต่างกัน
หรือว่ามีอรรถเหมือนกัน ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น จิตตคฤหบดีตอบว่า ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ ปริยายที่เป็นเหตุให้ธรรมเหล่านี้อาศัยแล้ว เป็นธรรมมีอรรถต่างกัน
มีพยัญชนะต่างกัน มีอยู่ และปริยายที่เป็นเหตุให้ธรรมเหล่านี้อาศัยแล้ว เป็น
ธรรมมีอรรถเหมือนกัน ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น มีอยู่ ฯ

[๔๗๒] ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ปริยายที่เป็นเหตุให้ธรรมเหล่านี้อาศัยแล้ว
เป็นธรรมมีอรรถต่างกัน และมีพยัญชนะต่างกันเป็นไฉน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุ
ในพระธรรมวินัยนี้ มีจิตประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ทิศ
ที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่
ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจอันประกอบด้วยเมตตาอัน
ไพบลุย ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่
มีใจประกอบด้วยกรุณา . . . ประกอบด้วยมฤตา . . . ประกอบด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศ
หนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน
เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจ
อันประกอบด้วยอุเบกขานั่นไพบลุย ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ นี่เรียกว่า อัปปมาณาเจโตวิมุตติ ฯ

[๔๗๓] ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็อากิญจัญญาเจโตวิมุตติเป็นไฉน ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ก้าวล่วงวิญญาณ์จายตนฌานโดยประการทั้งปวง
แล้ว เข้าอากิญจัญญายตนฌานด้วยมนสิการว่า อะไรๆ หนอยหนึ่งไม่มีตั้งน้อย
นี้เรียกว่า อากิญจัญญาเจโตวิมุตติ ฯ

[๔๗๔] ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็สัญญาเจโตวิมุตติเป็นไฉน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ตาม อยู่ในคันทันไม้ก็ตาม อยู่ในเรือนว่างเปล่า
ก็ตาม ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า นีว่างเปล่าจากตนหรือจากสิ่งทีเนื่องในตน นี้
เรียกว่า สัญญาเจโตวิมุตติ ฯ

[๔๗๕] ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็อนิมิตตาเจโตวิมุตติเป็นไฉน ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเข้าถึงอนิมิตตาเจโตสมาธิเพราะ ไม่มนสิการถึง
นิमितทั้งปวงอยู่ นี่เรียกว่าอนิมิตตาเจโตวิมุตติ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ นี่คือนิยายที่เป็น
เหตุให้ธรรมเหล่านี้อาศัยแล้ว มีอรรถต่างกันและมีพยัญชนะต่างกัน ฯ

[๔๗๖] ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็ปริยายที่เป็นเหตุให้ธรรมเหล่านี้อาศัยแล้ว
มีอรรถเป็นอันเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้นเป็นไฉน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ราคะ
โทสะ โมหะ ชื่อว่ากิเลสกระทำประมาณ กิเลสเหล่านั้นอันภิกษุผู้ชานาสพ ละได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
แล้ว ตัดมูลรากขาดแล้ว ทำให้เหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้น
อีกต่อไปเป็นธรรมดา อปฺปมาณาเจโตวิมุตติอื่นไม่กำเริบมีประมาณเท่าใด เจโตวิมุตติ
บัณฑิตกล่าว่าว่าเป็นเลิศกว่าอปฺปมาณาเจโตวิมุตติเหล่านั้น ก็เจโตวิมุตติอื่นไม่กำเริบ
นั้นว่างเปล่าจากราคะ โทสะ โมหะ ราคะ โทสะ โมหะ ชื่อว่าเป็นกิเลสเครื่อง
กังวล กิเลสเหล่านั้นอันภิกษุผู้ชฌาสพ ละได้แล้ว ตัดมูลรากขาดแล้ว ทำให้เป็น
เหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา อากิญจัญญา-
*เจโตวิมุตติอื่นไม่กำเริบมีประมาณเท่าใด เจโตวิมุตติบัณฑิตกล่าว่าว่า เป็นเลิศกว่า
อากิญจัญญาเจโตวิมุตติเหล่านั้น ก็เจโตวิมุตติอื่นไม่กำเริบนั้นว่างเปล่าจากราคะ
โทสะ โมหะ ราคะ โทสะ โมหะ ชื่อว่าเป็นกิเลสเครื่องกระทำนินิต (เครื่อง
หมาย) กิเลสเหล่านั้นอันภิกษุผู้ชฌาสพ ละได้แล้ว ตัดมูลรากขาดแล้ว ทำให้เป็น
เหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา อนิมิตตาเจโต
วิมุตติอื่นไม่กำเริบมีประมาณเท่าใด เจโตวิมุตติบัณฑิตกล่าว่าว่า เป็นเลิศกว่าอนิมิตตา
เจโตวิมุตติเหล่านั้น ก็เจโตวิมุตติอื่นไม่กำเริบนั้นว่างเปล่าจากราคะ โทสะ โมหะ
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ปริยายนี้เป็นเหตุให้ธรรมเหล่านี้อาศัยแล้ว มีอรรถเป็นอันเดียว
กัน ต่างกันแต่เพียงขณะเท่านั้น ท่านพระโคตมตะกล่าวว่า ดูกุรคฤหบดี การที่
ปัญญาจักษุของท่านหยั่งทราบในพระพุทธรูปที่ลี้กซึ่ง ชื่อว่าเป็นลากของท่าน
ท่านได้ดีแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๗

นิกคณสูตร

[๔๓๓] ก็สมัยนั้นแล นิครนฐ์นาฏบุตรได้ไปถึงราวป่าชื่อว่ามัจฉาสถน
พร้อมด้วยนิครนฐ์บริษัทเป็นอันมาก จิตตคฤหบดีได้สดับข่าวว่า นิครนฐ์นาฏบุตร
ได้มาถึงราวป่าชื่อว่ามัจฉาสถนพร้อมด้วยนิครนฐ์บริษัทเป็นอันมาก ครั้นนั้นแล
จิตตคฤหบดีพร้อมด้วยยอบาสกหลายคนเข้าไปหานิครนฐ์นาฏบุตรแล้ว ได้ปราศรัย
กับนิครนฐ์นาฏบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงได้นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วนิครนฐ์นาฏบุตรได้ถามจิตตคฤหบดีว่า ดูกุรคฤหบดี
ท่านยอมเชื่อต่อพระสมณโคดมว่า สมานีที่ไม่มียัตถกิจารมอยู่ ความดับวิตถกิจารม
อยู่หรือ จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าไม่ได้เชื่อต่อพระผู้มีพระภาค
ในข้อนี้ว่า สมานีอื่นไม่มียัตถกิจารมอยู่ ความดับแห่งวิตถกิจารมอยู่ ฯ

[๔๓๔] เมื่อจิตตคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว นิครนฐ์นาฏบุตรเลศบริษัท
ของตนแล้วจึงประกาศว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายจงดูเรื่องนี้ จิตตคฤหบดีนี้เป็นคนตรง
ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยาจริงเพียงใด จิตตคฤหบดีผู้เข้าใจว่า พึงมีการดับวิตถกิจาร
นั้น ก็เท่ากับว่าเข้าใจว่า พึงกันกำลงได้ด้วยชาย หรือจิตตคฤหบดีผู้เข้าใจว่า
พึงมีการดับวิตถกิจารนั้น ก็เท่ากับว่าเข้าใจว่า พึงกันกำลงกระแสน้ำคงคาได้ด้วย
ฝ่ามือของตน จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ ท่านยอมเข้าใจเป็นโง่ คือ
ญาณกับศรัทธาอะไรประณีตกว่ากัน ฯ

นิครนฐ์. ดูกุรคฤหบดี ญาณนั้นแหละประณีตกว่าศรัทธา ฯ

จิตต. ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าย่อมจำนงหวังได้ทีเดียวว่า เราสั่งจากกาม
สั่งจากอกุศลธรรม เข้าปฐมฌานอันมียัตถกิจารมมีติดและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่
ข้าพเจ้าย่อมจำนงหวังได้ทีเดียวว่า เราเข้าทุติยฌาน ฯลฯ เพราะวิตถกิจารสงบ ไป
ข้าพเจ้าย่อมจำนงหวังได้ทีเดียวว่า เพราะปิตสันไป ฯลฯ เข้าตติยฌาน ข้าพเจ้าย่อม
จำนงหวังได้ทีเดียวว่า เราเข้าจตตฌาน ฯลฯ เพราะละสขละทกซ์และดับโสมนัส
โทมนัสกอนๆ ได้ ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ารู้เห็นอยู่อย่างนี้ จักไม่เชื่อสมณะหรือ
พราหมณ์ใดๆ ว่าสมานีอื่นไม่มียัตถกิจารมอยู่ ความดับแห่งวิตถกิจารมอยู่ ฯ

[๔๓๕] เมื่อจิตตคฤหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว นิครนฐ์นาฏบุตรได้เลศ
บริษัทของตนแล้วจึงประกาศว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายจงดูเรื่องนี้ จิตตคฤหบดี
นี้เป็นคนไม่ตรง โอ้อวด มีมารยาจริงเพียงใด จิตตคฤหบดีกล่าวว่า ท่านผู้เจริญ
ก็ข้าพเจ้าทราบคำที่ท่านพูดเมื่อสักครู่นี้แหละว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายจงดูเรื่องนี้
จิตตคฤหบดีนี้เป็นคนตรง ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยาจริงเพียงใด และทราบคำที่ท่าน
พูดเดี๋ยวนี้ว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลายจงดูเรื่องนี้ จิตตคฤหบดีนี้เป็นคนไม่ตรง โอ้อวด
มีมารยาจริงเพียงใด ถ้าคำพูดครั้งก่อนของท่านเป็นจริง คำพูดครั้งหลังของท่าน
ก็ผิด ถ้าคำพูดครั้งหลังของท่านเป็นจริง คำพูดครั้งก่อนของท่านก็ผิด ก็ปัญหาที่มี
เหตุผล ๑๐ ข้อนี้ย่อมมาถึงแก่ท่าน เมื่อท่านเข้าใจเนื้อความแห่งปัญหาเหล่านั้น
ก็เชิญบอกกับนิครนฐ์บริษัท ปัญหา ๑๐ ข้อนี้ คือ ปัญหา ๑ อุเทศ ๑ ไวยากรณ์
๑ ปัญหา ๒ อุเทศ ๒ ไวยากรณ์ ๒ ปัญหา ๓ อุเทศ ๓ ไวยากรณ์ ๓ ปัญหา ๔
อุเทศ ๔ ไวยากรณ์ ๔ ปัญหา ๕ อุเทศ ๕ ไวยากรณ์ ๕ ปัญหา ๖ อุเทศ ๖
ไวยากรณ์ ๖ ปัญหา ๗ อุเทศ ๗ ไวยากรณ์ ๗ ปัญหา ๘ อุเทศ ๘ ไวยากรณ์ ๘

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ปัญหา ๙ อุเทศ ๙ ไวยากรณ์ ๙ ปัญหา ๑๐ อุเทศ ๑๐ ไวยากรณ์ ๑๐ ครั้น-

* จิตตคฤหบดีได้ถามปัญหาที่มีเหตุผล ๑๐ ข้อนี้กะนิครณินาฏบุตรเสร็จแล้ว ลูกจาก-

* อาสนะหลีกไป ฯ

จบสูตรที่ ๘

อเจลสูตร

[๔๘๐] ก็สมัยนั้นแล อเจลกัสสปได้เคยเป็นสหายของจิตตคฤหบดี
เมื่อครั้งยังเป็นคฤหัสถ์ ได้ไปถึงราวป่ามัจฉिकासถา จิตตคฤหบดีได้สดับข่าวว่า
อเจลกัสสปผู้เคยเป็นสหายของเราเมื่อครั้งยังเป็นคฤหัสถ์ ได้มาถึงราวป่าชื่อมัจฉิ-

* กาสถา ครั้งนั้นแล จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาอเจลกัสสปแล้ว ได้ปราศรัยกับ
อเจลกัสสป ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามอเจลกัสสปว่า ท่านกัสสปผู้เจริญ ท่านบวชมานาน
เท่าไร อเจลกัสสปตอบว่า ดูกฤหบดี เราบวชมาได้ประมาณ ๓๐ ปี ฯ

จิตต. ท่านผู้เจริญ ก็ตลอดเวลา ๓๐ ปีมานี้ อุตตริมนุสสรธรรมอะไร
ที่เป็นญาณทัสสนะวิเศษขึ้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ อันท่านบรรลุแล้ว เป็นธรรมเครื่อง
อยู่ผาสุก มีอยู่หรือ ฯ

อ. ดูกฤหบดี ตลอดเวลา ๓๐ ปีมานี้ อุตตริมนุสสรธรรมอะไรๆ ที่
เป็นญาณทัสสนะวิเศษขึ้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ อันเราบรรลุแล้ว เป็นธรรมเครื่อง
อยู่ผาสุก ไม่มี นอกจากการประพุดเปลือย การเป็นคนโล้น และการสลัด
ฝุ่น ฯ

[๔๘๑] เมื่ออเจลกัสสปกล่าวอย่างนี้ จิตตคฤหบดีได้กล่าวว่า ท่านผู้เจริญ
ความเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว นาคัจจรรยจริง ไม่เคยมีมาแล้วหนอ
เพราะในอเจลบรรพชาตลอดเวลา ๓๐ ปี อุตตริมนุสสรธรรมอะไรๆ ที่เป็นญาณ-

* ทัสสนะวิเศษขึ้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ เป็นธรรมอันท่านบรรลุแล้ว เป็นธรรมเครื่อง
อยู่ผาสุก ไม่มี นอกจากการประพุดเปลือย การเป็นคนโล้น และการสลัด
ฝุ่น ฯ

อ. ดูกฤหบดี ก็ท่านได้เข้าถึงความเป็นอุบาสกมาแล้วนานเท่าไร ฯ

จิตต. ท่านผู้เจริญ สำหรับข้าพเจ้าได้เข้าถึงความเป็นอุบาสกมาแล้ว ๓๐
ปี ฯ

อ. ดูกฤหบดี ก็ตลอดเวลา ๓๐ ปีมานี้ อุตตริมนุสสรธรรมอะไรๆ
ที่เป็นญาณทัสสนะวิเศษขึ้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ อันท่านบรรลุแล้ว เป็นธรรม
เครื่องอยู่ผาสุก มีอยู่หรือ ฯ

จิตต. ท่านผู้เจริญ แม้คฤหัสถ์ก็พึงมีธรรมเช่นนั้นได้ เพราะข้าพเจ้า
ยอมจำนนหวังได้ทีเดียวว่า เราสัจจจากาม สงัดจากอกุศลธรรม เข้าปฐมฌาน
มีวิตกวิจารณ์มีปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ ข้าพเจ้ายอมจำนนหวังได้ทีเดียวว่า
เราเข้าทุติยฌาน . . . ข้าพเจ้ายอมจำนนหวังได้ทีเดียวว่า มีอุเบกขา มีสติสัมป-
* ัญญะ และเสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป เข้าตติยฌาน . . . ข้าพเจ้ายอม
จำนนหวังได้ทีเดียวว่า เราเข้าจตุตถฌาน . . . ก็แหละข้าพเจ้าพึงพยากรณ์ก่อนพระ
ผู้มีพระภาคไซ้ร ก็จะไม่เป็นการนาคัจจรรย สำหรับข้อที่พระผู้มีพระภาคจะพึง
ทรงพยากรณ์ ข้าพเจ้าว่า ไม่มีสิ่งโยชนที่จิตตคฤหบดีประกอบแล้ว (มีแล้ว)
จะพึงเป็นเหตุให้กลับมาสู่โลกนี้อีก ฯ

[๔๘๒] เมื่อจิตตคฤหบดีกล่าวอย่างนี้ อเจลกัสสปได้กล่าวว่า ท่านผู้-
* เจริญ ความเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว นาคัจจรรยจริง ไม่เคยมีมา
แล้วหนอ เพราะในพระธรรมวินัย มีคฤหัสถ์ผู้หนุ่มชรา จักบรรลุอุตตริมนุส-

* ธรรมที่เป็นญาณทัสสนะวิเศษขึ้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ เป็นเครื่องอยู่ผาสุกเช่นนั้น
ดูกฤหบดี ข้าพเจ้าพึงได้บรรพชาอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ ฯ

ครั้งนั้นแล จิตตคฤหบดีได้พาเอาอเจลกัสสปเข้าไปหาภิกษุผู้เถระถึงที่อยู่
แล้วกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญทั้งหลาย อเจลกัสสปผู้เคยเป็นสหายของข้าพเจ้า
เมื่อครั้งยังเป็นคฤหัสถ์ ขอพระเถระทั้งหลายจงให้อเจลกัสสปผู้นี้บรรพชาอุปสม-

* บทเถิด ข้าพเจ้าจักบำรุงเธอด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัช
บริขาร อเจลกัสสปได้บรรพชาอุปสมบทในพระธรรมวินัยแล้ว ท่านพระกัสสป
อุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกออกจากหมู่ อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร
มีใจแน่วแน่ กระทำให้แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบุมิตรทั้งหลาย
ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึง
อยู่ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็เล่าท่านพระกัสสปได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งใน
จำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

จบสูตรที่ ๙

กิลานสูตร

[๔๘๓] ก็สมัยนั้นแล จิตตฤคหบดีป่วย เป็นทุกข์ มีไข้หนัก ครั้งนั้นแล อารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา (และ) เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ เป็นยา หญ้าและพญาไม้ มาร่วมประชุมกันแล้วกล่าวกับจิตตฤคหบดีว่า ดูกร-
*ฤคหบดี ท่านจงปรารภนาว่า ขอให้เราเป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชในอนาคตเถิด เมื่อพวกเทวดากล่าวอย่างนี้แล้ว จิตตฤคหบดีจึง ได้กล่าวกะเทวดาเหล่านั้นว่า แม้การเป็นเช่นนั้นก็เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน จำจะต้องละ ไป ฯ

[๔๘๔] เมื่อจิตตฤคหบดีกล่าวอย่างนี้แล้ว พวกมิตรสหายญาติสาโลหิต ของจิตตฤคหบดีได้กล่าวกะจิตตฤคหบดีว่า ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุตรนาย ท่านจงตั้งสติไว้ อย่าเพ้อไป ฯ

จิตต. ฉันได้พูดอะไรออกไปบ้างหรือ ที่เป็นเหตุให้พวกท่านทั้งหลาย กล่าวกะฉันอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุตรนาย ท่านจงตั้งสติไว้ อย่าเพ้อไป ฯ

มิตร. ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุตรนาย ท่านได้พูดอย่างนี้ว่า แม้การเป็นเช่นนั้น ก็เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน จำจะต้องละ ไป ฯ

จิตต. จริงอย่างนั้น อารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา (และ) เทวดา ที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้เป็นยา หญ้าและพญาไม้ได้กล่าวกะเราอย่างนี้ว่า ดูกรฤคหบดี ท่านจงตั้งปรารภนาว่า ขอให้เราได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชในอนาคตกาล ฉันจึง ได้กล่าวกะเทวดาเหล่านั้นว่า แม้การเป็นเช่นนั้นก็เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน จำจะต้องละไป ฯ

มิตร. ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุตรนาย ก็อารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา (และ) เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้เป็นยา หญ้าและพญาไม้เหล่านั้น เห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงได้กล่าว ว่า ดูกรฤคหบดี ท่านจงปรารภนาว่า ขอให้เราได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชในอนาคตเถิด ฯ

จิตต. อารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา (และ) เทวดาที่สิงสถิต อยู่ที่ต้นไม้เป็นยา หญ้าและพญาไม้เหล่านั้น มีความคิดอย่างนี้ว่า จิตตฤคหบดี ผู้นี้เป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม ถ้าเธอจักปรารภนาว่า ขอให้เราได้เป็นพระเจ้า-
*จักรพรรดิราชในอนาคตไซ้ การปรารภนาดด้วยใจของเธอผู้มีศีลนี้จักสำเร็จได้ เพราะศีลบริสุทธิ ผู้ประกอบด้วยธรรมย่อมเพิ่มกำลังให้ผู้ประกอบด้วยธรรม อารามเทวดา วนเทวดา รุกขเทวดา (และ) เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้เป็นยา หญ้าและพญาไม้เหล่านั้น เห็นอำนาจประโยชน์ดังกล่าวมานี้ จึงได้กล่าว ว่า ดูกรฤคหบดี ท่านจงปรารภนาว่า ขอให้เราได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราชในอนาคตเถิด ฉันจึง ได้กล่าวกะเทวดาเหล่านั้นว่า แม้การเป็นเช่นนั้นก็เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน จำจะต้องละไป ฯ

มิตร. ข้าแต่ท่านผู้เป็นบุตรนาย ถ้าเช่นนั้น ขอท่านจงกล่าวสอนพวก ข้าพเจ้าบ้าง ฯ

[๔๘๕] จิตต. ฉะนั้น พวกท่านพึงศึกษาอย่างนี้ว่า พวกเราจักประกอบด้วยศรัทธาอันไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็น ศาสตราของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พวกเราจักประกอบด้วยศรัทธาอันไม่หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระ-
*ผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียก ให้มาดู ควรน้อมเข้ามา อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน พวกเราจักประกอบด้วย ศรัทธาอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ ปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติชอบ นี่คือคฤแห่งบุรุษ ๔ ได้แก่บุรุษบุคคล ๔ นี่คือพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญ ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งไปกว่า อนึ่ง ไทยธรรมทุกชนิดในตระกูล จักเป็น ของการแบ่งกับท่านผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม พวกท่านพึงศึกษาอย่างนี้แล ครั้งนั้น แล จิตตฤคหบดี ครั้นแนะนำมิตรสหายญาติสาโลหิตให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และจาคะแล้ว ได้กระทำกาละ (ตาย) ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบจิตตฤคหบดีปัจฉา ฯ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

๑. สังโยชนสูตร ๒. อัสสิตตสูตรที่ ๑ ๓. อัสสิตตสูตรที่ ๒

๔. มหกุสตร ๕. กามกุสตรที่ ๑ ๖. กามกุสตรที่ ๒ ๗. โคทัตตสูตร

๘. นิคคณสูตร ๙. อเจลสูตร ๑๐. คิลานสูตร ฯ

คามณีสังยุตต์

จันทรสูตร

[๔๘๖] ครึ่งนั้นแล นายจันทรคามณีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ ถึงความนับว่า เป็นคนดี เป็นคนดี ก็อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้บุคคลบางคนในโลกนี้ถึงความนับว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม เป็นคนสงบเสงี่ยม พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรนายคามณี คนบางคนในโลกนี้ยังละระคะไม่ได้ เพราะเป็นผู้ยังละระคะไม่ได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธ คนที่ยังละระคะ ไม่ได้คนอื่นยั่วให้โกรธ ย่อมแสดงความโกรธให้ปรากฏ ผู้นั้นจึงนับได้ว่าเป็นคนดี คนบางคนในโลกนี้ยังละโทสะไม่ได้ เพราะเป็นผู้ยังละโทสะไม่ได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธ คนที่ยังละโทสะ ไม่ได้คนอื่นยั่วให้โกรธ ย่อมแสดงความโกรธให้ปรากฏ ผู้นั้นจึงนับได้ว่าเป็นคนดี คนบางคนในโลกนี้ยังละโมหะไม่ได้ เพราะเป็นผู้ยังละโมหะไม่ได้ คนอื่นจึงยั่วให้โกรธ คนที่ยังละโมหะ ไม่ได้คนอื่นยั่วให้โกรธ ย่อมแสดงความโกรธให้ปรากฏ ผู้นั้นจึงนับได้ว่าเป็นคนดี ดูกรนายคามณี นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้คนบางคนในโลกนี้ถึงความนับว่าเป็นคนดี เป็นคนดี ฯ

[๔๘๗] ดูกรนายคามณี อนึ่ง คนบางคนในโลกนี้จะระคะได้แล้ว เพราะเป็นผู้ละระคะได้ คนอื่นจึงยั่วไม่โกรธ คนที่ละระคะได้แล้วคนอื่นยั่วให้โกรธ ก็ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ผู้นั้นจึงนับได้ว่าเป็นคนสงบเสงี่ยม คนบางคนในโลกนี้จะโทสะได้แล้ว เพราะเป็นผู้ละโทสะได้ คนอื่นจึงยั่วไม่โกรธ คนที่ละโทสะได้แล้วคนอื่นยั่วให้โกรธ ก็ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ผู้นั้นจึงนับได้ว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม คนบางคนในโลกนี้จะโมหะได้แล้ว เพราะเป็นผู้ละโมหะได้ คนอื่นจึงยั่วไม่โกรธ คนที่ละโมหะได้แล้วคนอื่นยั่วให้โกรธ ก็ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ผู้นั้นจึงนับได้ว่าเป็นคนสงบเสงี่ยม ดูกรนายคามณี นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้คนบางคนในโลกนี้ถึงความนับว่า เป็นคนสงบเสงี่ยม เป็นคนสงบเสงี่ยม ฯ

[๔๘๘] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายจันทรคามณีได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศ—
* ธรรมโดยอนกปริยาย เปรียบเหมือนหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกหนทางให้แก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดด้วยหวังว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้งพระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะจนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

ตาลปัตรสูตร

[๔๘๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ครึ่งนั้นแล พอบ้านนักเต็นรำนามว่า ตาลบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เคยได้ยินคำของนักเต็นรำ ผู้เป็นอาจารย์และปาจารย์ก่อนๆ กล่าวว่า นักเต็นรำคนใดทำให้คนหัวเราะ รื่นเริง ด้วยคำจริงบ้าง คำเท็จบ้าง ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ ผู้นั้นเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาผู้ร่าเริง ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อย่าเลยนายคามณี ขอพักข้อนี้เสียเถิด ท่านอย่าถามข้อนี้กะเราเลย ฯ

[๔๙๐] แม้ครั้งที่ ๒ . . . แม้ครั้งที่ ๓ พอบ้านนักเต็นรำนามว่า ตาลบุตร ก็ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เคยได้ยินคำของนักเต็นรำ ผู้เป็นอาจารย์และปาจารย์ก่อนๆ กล่าวว่า นักเต็นรำคนใดทำให้คนหัวเราะ รื่นเริง ด้วยคำจริงบ้าง คำเท็จบ้าง ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ ผู้นั้นเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาผู้ร่าเริง ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างไร ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๕๙๑] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนายคามาณี เราห้ามท่านไม่ได้แล้ว

ว่า อย่าเลยนายคามาณี ขอพักข้อนี้เสียเถิด ท่านอย่าถามข้อนี้กะเราเลย แต่เราจักพยากรณ์ให้ท่าน ดูกรนายคามาณี เมื่อก่อนสัตว์ทั้งหลายยังไม่ปราศจากราคะ อันกิเลสเครื่องผูกคือราคะผูกไว้ นักเดินร่ำรวบรวมเข้าไว้ซึ่งธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ แกสสัตว์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อนสัตว์ทั้งหลายยังไม่ปราศจากโทสะ อันกิเลสเครื่องผูกคือโทสะผูกไว้ นักเดินร่ำรวบรวมเข้าไว้ซึ่งธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งโทสะ ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ แกสสัตว์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น เมื่อก่อนสัตว์ทั้งหลายยังไม่ปราศจากโมหะ อันกิเลสเครื่องผูกคือโมหะผูกไว้ นักเดินร่ำย่อมรวบรวมเข้าไว้ซึ่งธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งโมหะ ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่าม-

* กลางสถานมหรสพ แกสสัตว์เหล่านั้นมากยิ่งขึ้น นักเดินร่ำนั้น ตนเองก็เมาเมา ประมาท ตั้งอยู่ในความประมาท เมื่อแตกกายตายไป ย่อมบังเกิดในนรกชื่อปหาสะ อเนิง ถ้าเขามีความเห็นอย่างนี้ว่า นักเดินร่ำคนใดทำให้คนหัวเราะ รื่นเริง ด้วยคำจริงบ้าง คำเท็จบ้าง ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ ผู้นั้นเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชื่อปหาสะ ความเห็นของเขานั้นเป็นความเห็นผิด ดูกรนายคามาณี ก็เราย่อมกล่าวคติสองอย่าง คือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน อย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคลผู้มีความเห็นผิด ฯ

[๕๙๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พ่อบ้านนักเดินร่ำนามว่า ตาลบุตรร้องให้ระอื้น น้ำตาไหล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนายคามาณี เราได้ห้ามท่านแล้วมิใช่หรือว่า อย่าเลย นายคามาณี ขอพักข้อนี้เสียเถิด อย่าถามข้อนี้กะเราเลย ฯ

คามาณี . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่ได้ร้องให้ถึงข้อที่พระผู้มี-

* พระภาคตรัสอย่างนี้กะข้าพระองค์หรอก แต่ข้าพระองค์ถูกนักเดินร่ำผู้เป็นอาจารย์ และปาจารย์ก่อนๆ ล้อลวงให้หลงสิ้นกาลนานว่า นักเดินร่ำคนใดทำให้คนหัวเราะ รื่นเริง ด้วยคำจริงบ้าง คำเท็จบ้าง ในท่ามกลางสถานเต็นรำ ในท่ามกลางสถานมหรสพ ผู้นั้นเมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชื่อปหาสะ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอนนปรียาย ดุจหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืดด้วยห้วงว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับทั้งพระธรรมและภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบท ในสำนักของพระผู้มีพระภาคคามาณีนามว่าตาลบุตรได้บรรพชา ได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคแล้ว ท่านพระตาลบุตรอุปสมบทไม่นาน หลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจแน่วแน่ ฯลฯ ก็แลท่านพระตาลบุตรเป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง ในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๒

โยธาสีขัตต

[๕๙๓] ครั้นนั้นแล นายบ้านนักรบอาชีวะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้า-

* พระองค์ได้สดับคำของนักรบอาชีวะทั้งอาจารย์และปาจารย์ก่อนๆ กล่าวกันอย่างนี้ว่า นักรบอาชีวะคนใดอุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสาธิต ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคตรัสว่าอย่างไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อย่าเลย นายบ้าน ขอพักข้อนี้เสียเถิด อย่าถามข้อนี้กะเราเลย แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ นายบ้านนักรบอาชีวะได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับคำของนักรบอาชีวะทั้งอาจารย์และปาจารย์ก่อนๆ กล่าวกันอย่างนี้ว่า นักรบอาชีวะคนใดอุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสาธิต ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคจะตรัสว่าอะไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนายบ้าน เราห้ามท่านไม่ได้แล้วว่า อย่าเลยนายบ้าน ขอพักข้อนี้เสียเถิด อย่าถามเราถึงข้อนี้เลย แต่เราจักพยากรณ์ให้ท่าน ดูกรนายบ้าน นักรบอาชีวะคนใดอุตสาหะพยายามในสงคราม ผู้นั้นยึดหน่วงจิตกระทำไว้ไม่ดี ตั้งจิตไว้ไม่ดี ก่อนว่า สัตว์เหล่านั้นจึงถูกฆ่า จงถูกแทง จงขาดสูญ จงพินาศ หรือว่าอย่าได้มี คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเกิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ในนรกชื่อสรชิต ก็ถ้าเขามีความเห็นอย่างนี้ว่า นักรบอาชีพนคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิต ดังนี้ไซ้ร ความเห็นของผู้นั้นเป็นความเห็นผิด ดุรณายบ้าน ก็เราย่อมกล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งคือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรัจฉานของบุคคลผู้มีความเห็นผิด ฯ

[๔๙๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายบ้านนักรบอาชีพร้องให้สื่อน น้ำตาไหล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรณายบ้าน เราได้ห้ามท่านแล้วมิใช่หรือว่า อย่าเลยนายบ้าน ของดข้อนี้เสียเถิด อย่าถามเราถึงข้อนี้เลย เขาทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มิได้ร้องให้ถึงข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ กระข้าพระองค์หรือก แต่ข้าพระองค์ถูกนักรบอาชีพทั้งอาจารย์และปาจารย์ก่อนๆ ล่อลวงให้หลงสันทกานานว่า นักรบอาชีพนคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย นักรบอาชีพนคนนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิต ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอนกปริยาย ดุจหนายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด บอกทางให้แก่คนหลงทาง หรือส่องไฟในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักษุจักได้เห็นรูป ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มี-

* พระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะจนตลอด-

* ชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๓

หัตถาโรหสูตร

[๔๙๕] ครั้นนั้นแล นายทหารช้างได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ จนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๔

อัสสาโรหสูตร

[๔๙๖] ครั้นนั้นแล นายทหารม้าเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับคำของทหารม้า ทั้งอาจารย์และ-

* ปาจารย์ก่อนๆ พุดกันว่า ทหารม้าคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ทหารม้าผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิต ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคจะตรัสว่ากระไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อย่าเลยของดข้อนี้เสียเถิด อย่าถามเราถึงข้อนี้เลย แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม้ครั้งที่ ๓ นายทหารม้าได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับคำของทหารม้าทั้งอาจารย์และปาจารย์คนก่อนๆ พุดกันว่า ทหารม้าคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิต ในข้อนี้พระผู้มีพระภาคจะตรัสว่ากระไร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า แะนาย เราห้ามไม่ได้แน่แล้ววว่า อย่าเลยนายของดข้อนี้เสียเถิด อย่าถามเราถึงข้อนี้เลย แต่เราจักพยากรณ์ให้ท่าน แะนาย ทหารม้าคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม ผู้นั้นยึดหน่วงจิตกระทำไว้ไม่ดี ตั้งจิตไว้ไม่ดีก่อนว่า สัตว์เหล่านี้จงถูกฆ่า จงถูกแทง จงขาดสูญ จงพินาศ หรือว่าจงอย่ามี คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ทหารม้าผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมบังเกิดในนรกชื่อสรชิต อนึ่ง ถ้าเขามีความเห็นวว่า ทหารม้าคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ทหารม้าผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิต ดังนี้ไซ้ร ความเห็นของเขานั้นเป็นความเห็นผิด แะนาย ก็เรากล่าวคติ ๒ อย่างอย่างใดอย่างหนึ่งคือ นรกหรือกำเนิดสัตว์เดียรัจฉาน ของบุคคลผู้มีความเห็นผิด ฯ

[๔๙๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายทหารม้าร้องให้ น้ำตาไหล พระผู้มีพระภาคตรัสว่า แะนาย เราได้ห้ามท่านอย่างนี้แล้วมิใช่หรือว่า อย่าเลยนาย ของดข้อนี้เสียเถิด อย่าถามเราถึงข้อนี้เลย เขาทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มิได้ร้องให้ถึงข้อที่พระผู้มีพระภาคตรัสกระข้าพระองค์หรือก แต่ข้าพระองค์ถูกทหารม้าทั้งอาจารย์และปาจารย์ก่อนๆ ล่อลวงให้หลงสันทกานานว่า ทหารม้าคนได้อุตสาหะพยายามในสงคราม คนอื่นฆ่าผู้นั้นซึ่งกำลังอุตสาหะพยายามให้ถึงความตาย ทหารม้าผู้นั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่าสรชิต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
นัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระผู้มี-
* พระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหงายของที่คว่ำ เปิดช่องที่ปิด
บอกทางให้แก่คนหลงทาง หรือส่องไฟในที่มืดด้วยหัตถ์ว่า คนมีจักษุจักได้เห็นรูป
ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับทั้งพระธรรม
และภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก
ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ จนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๕

ภุมมกสูตร

[๕๙๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปาวาริกอัมพวัน ใกล้
เมืองนาฬินา ครั้นนั้นแล นายบ้านนามว่าสิฬันธกบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-

* พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกพราหมณ์ชาว
ปัจฉาภูมิ มีคณโฑน้ำติดตัว ประดับพวงมาลัยสาหร่าย อาบน้ำทักเข้าเย็น บำเรอไฟ
พราหมณ์เหล่านั้นเชื่อว่ายังสัตว์ที่ตายทำกาลแล้วให้เป็นขึ้น ให้รู้ชอบ ชวนให้
เข้าสวรรค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระอรหันตสัมมา-

* สัมพุทธเจ้า สามารถกระทำให้สัตว์โลกทั้งหมด เมื่อตายไป พึงเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ได้หรือ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนายคามาณ ถ้าอย่างนั้น เราจัก
ย้อนถามท่านในข้อนี้ ปัญหาควรแก้ท่านด้วยประการใด ท่านพึงพยากรณ์ปัญหา
ข้อนั้นด้วยประการนั้น ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน บุรุษในโลกนี้ฆ่าสัตว์
ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ
มากไปด้วยอกิฆมา มีจิตพยาบาท มีความเห็นผิด หมู่มหาชนมาประชุมกันแล้ว
พึงสวดวิงวอน สรรเสริญ ประนมมือเดินเวียนรอบผู้นั้นว่า ขอบุรุษนี้เมื่อตายไป
จงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน บุรุษนั้นเมื่อตายไป
พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เพราะเหตุการสวดวิงวอน เพราะเหตุการสรรเสริญ หรือ
เพราะเหตุการประนมมือเดินเวียนรอบผู้นั้นหรือ ฯ

คา. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

[๕๙๙] พ. ดูกรนายคามาณ เปรียบเหมือนบุรุษโยนหินก้อนหนาใหญ่
ลงในห้วงน้ำลึก หมู่มหาชนพึงมาประชุมกันแล้วสวดวิงวอน สรรเสริญ ประนมมือ
เดินเวียนรอบหินนั้นว่า ขอจงไหลขึ้นเกิดท่านก้อนหิน ขอจงลอยขึ้นเกิดท่าน
ก้อนหิน ขอจงขึ้นบกเกิดท่านก้อนหิน ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน ก้อน
หินนั้นพึงไหลขึ้น พึงลอยขึ้น หรือพึงขึ้นบก เพราะเหตุการสวดวิงวอน สรรเสริญ
ประนมมือเดินเวียนรอบของหมู่มหาชนบ้างหรือ ฯ

คา. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรนายคามาณ ฉะนั้นเหมือนกัน บุรุษคนใดฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์
ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ มากไปด้วย
อกิฆมา มีจิตพยาบาท มีความเห็นผิด หมู่มหาชนพึงมาประชุมกันแล้วสวด
วิงวอน สรรเสริญ ประนมมือเดินเวียนรอบบุรุษนั้นว่า ขอบุรุษนี้เมื่อตายไป
จงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ก็จริง แต่บุรุษนั้นเมื่อตาย พึงเข้าถึงอบาย ทุกคติ
วินิบาต นรก ฯ

[๖๐๐] ดูกรนายคามาณ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน บุรุษในโลก
นี้เว้นจากปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉาจาร มุสาวาท ปิสุณาวาจา
ผรุสวาจา สัมผัปปลาปะ ไม่มากไปด้วยอกิฆมา มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบ
หมู่มหาชนพึงมาประชุมกันแล้วสวดวิงวอน สรรเสริญ ประนมมือเดินเวียนรอบ
บุรุษนั้นว่า ขอบุรุษนี้เมื่อตายไป จงเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ท่านจะ
สำคัญความข้อนี้เป็นไฉน บุรุษนั้นเมื่อตายไป พึงเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต
นรก เพราะเหตุการสวดวิงวอน สรรเสริญ หรือเพราะเหตุการประนมมือเดิน
เวียนรอบของหมู่มหาชนบ้างหรือ ฯ

คา. ไม่ใช้อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

[๖๐๑] พ. ดูกรนายคามาณ เปรียบเหมือนบุรุษลงยังห้วงน้ำลึกแล้ว
พึงทุบหม้อเนยใสหรือหม้อน้ำมัน ก้อนกรวดหรือก้อนหินที่มีอยู่ในหม้อนั้น พึง
จมลง เนยใสหรือน้ำมันที่มีอยู่ในหม้อนั้นพึงลอยขึ้น หมู่มหาชนพึงมาประชุมกัน
แล้วสวดวิงวอน สรรเสริญ ประนมมือเดินเวียนรอบเนยใสหรือน้ำมันนั้นว่า
ขอจงจมลงเกิดท่านเนยใสและน้ำมัน ขอจงค้างเกิดท่านเนยใสและน้ำมัน ขอจง
ลงภายใต้เกิดท่านเนยใสและน้ำมัน ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน เนยใส
และน้ำมันนั้นพึงจมลง พึงค้าง พึงลงภายใต้ เพราะเหตุการสวดวิงวอน
สรรเสริญ หรือเพราะเหตุการประนมมือเดินเวียนรอบของหมู่มหาชนบ้างหรือ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ไม่ใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรณายคามณี จันนั้นเหมือนกัน บุรุษใดเว้นจากปาณาติบาต
อทินนาทาน กาเมสุมิจฉาจาร มุสาวาท ปิสุณาวาจา ผรุสวาจา สัมผัสปปลาปะ
ไม่มากไปด้วยยอกิขฌา มีจิตไม่พยาบาท มีความเห็นชอบ หมู่มหาชนจะพากันมา
ประชุมแล้วสวดวิงวอน สรรเสริญ ประนมมือเดินเวียนรอบบุรุษนั้นว่า ขอบุรุษ
นี้เมื่อตายไป จงเข้าถึงอภัย ทุกติ วินิบาต นรก ก็จริง แต่บุรุษนั้นเมื่อตายไป
พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

[๖๐๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายบ้านนามว่าสิพันธก-

*บุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของ
พระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหงายของที่คว่ำ เปิด
ของที่ปิด บอกทางให้แก่คนหลงทาง หรือส่องไฟในที่มืดด้วยห้วงว่า คนมีจักษุ
จักเห็นรูป ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค
กับทั้งพระธรรมและภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้า-

*พระองค์ ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะจนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้
เป็นต้น ไป ฯ

จบสูตรที่ ๖

เทศนาสูตร

[๖๐๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปาวาริกอัมพวัน ใกล้
เมืองนาฬินา ครั้นนั้นนายบ้านนามว่าสิพันธกบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงเกื้อกูล
อนุเคราะห์สัตว์ทั่วหน้าอยู่มิใช่หรือ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อย่างนี้นาย-

*คามณี ตถาคตเกื้อกูลอนุเคราะห์สัตว์ทั่วหน้าอยู่ ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เมื่อเช่นนั้น เพราะเหตุไรพระผู้มีพระภาค
จึงทรงแสดงธรรมโดยเคารพแก่คนบางพวก ไม่ทรงแสดงธรรมโดยเคารพเหมือน
อย่างนั้นแก่คนบางพวก ฯ

พ. ดุรณายคามณี ถ้าอย่างนั้นเราจักทวนถามท่านถึงในข้อนี้ ปัญหา
ควรแก้ท่านด้วยประการใด ท่านพึงพยากรณ์ปัญหานั้นด้วยประการนั้น ดุรณาย-

*คามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน นาของคฤหบดีชาวานาในโลกนี้มีอยู่ ๓
ชนิด คือ ชนิดหนึ่งเป็นนาดี ชนิดหนึ่งเป็นนาปานกลาง ชนิดหนึ่งเป็นนาเลวมี
ดินเหลว เค็ม พื้นดินเหลว ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คฤหบดีชาวานา
ต้องการจะหว่านพืช จะพึงหว่านในนาไหนก่อนเล่า ฯ

คา. คฤหบดีชาวานาต้องการจะหว่านพืช พึงหว่านพืชในนาดีก่อน ครั้น-

*หว่านในนาดีนั้นแล้ว พึงหว่านในนาปานกลาง ครั้นหว่านในนาปานกลางนั้นแล้ว
ในนาเลว มีดินเหลว เค็ม พื้นดินเหลว พึงหว่านบ้างไม่หว่านบ้าง ข้อนั้นเพราะ
เหตุไร เพราะที่สดจักเป็นอาหารโค ฯ

[๖๐๔] พ. ดุรณายคามณี เปรียบเหมือนนาดีจันใด เราย่อมแสดง
ธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่ภิกษุและภิกษุณีของเรา
เหล่านั้น (ก่อน) จันนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุและภิกษุณีเหล่านั้น
มิใช่เราเป็นที่พึง มิใช่เราเป็นที่เร้น มิใช่เราเป็นที่ด้านทาน มิใช่เราเป็นสรณะอยู่ ดุรณาย-

*คามณี นาเลว มีดินเหลว เค็ม พื้นดินเหลวจันใด เราย่อมแสดงธรรมอันงาม
ในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้ง
พยัญชนะ บริสุทธิ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่อัญเดียรฉัตร สมณะ พราหมณ์และ
ปริพาชกของเราเหล่านั้น (ในที่สุด) จันนั้น ฯ

[๖๐๕] ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะอัญเดียรฉัตร สมณะ พราหมณ์
และปริพาชกจะพึงรู้ธรรมแม้บทเดียว ความรู้ของเขานั้นพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์
สุขแก่เขาสิ้นกาลนาน ดุรณายคามณี บุรุษมีขวดน้ำ ๓ ใบ คือ ขวดน้ำใบหนึ่ง
ไม่มีช่อง ใส่น้ำไม่ได้ เจ้าของไม่ใช่ ใบหนึ่งไม่มีช่อง ใส่น้ำได้ เจ้าของใช้
ใบหนึ่งมีช่อง ใส่น้ำได้ เจ้าของใช้ ดุรณายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้น
เป็นไฉน บุรุษคนโน้นต้องการจะกรอกน้ำใส พึงกรอกน้ำใสในขวดไม่มีช่อง
ใส่น้ำไม่ได้ เจ้าของไม่ใช่ หรือขวดน้ำไม่มีช่อง ใส่น้ำได้ เจ้าของใช้ หรือว่า
ขวดน้ำที่มีช่อง ใส่น้ำได้ เจ้าของใช้ก่อน ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษคนโน้นต้องการจะกรอกน้ำใส พึงกรอก
น้ำใสในขวดน้ำไม่มีช่อง ใส่น้ำไม่ได้ เจ้าของไม่ใช่ แล้วพึงกรอกน้ำใสใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ขวดน้ำไม่มีช่อง ใส่น้ำได้ เจ้าของใช้ แล้วพึงกรอกน้ำใสในขวดน้ำมีช่อง ใส่น้ำ
ได้ เจ้าของใช้บ้าง ไม่กรอกใสบ้าง ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะที่สุดจักเป็นน้ำ
สำหรับล้างสิ่งของ ฯ

[๖๐๖] พ. ดุรณายคามณี ขวดน้ำไม่มีช่อง ใส่น้ำไม่ได้ เจ้าของไม่ใช่
ฉันใด เราย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่
ภิกษุและภิกษุณีของเราเหล่านั้น ฉันนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุและ
ภิกษุณีเหล่านั้น มีเราเป็นที่พึ่ง มีเราเป็นที่เร้น มีเราเป็นที่ต้านทาน มีเราเป็น
สรณะอยู่ ดุรณายคามณี ขวดน้ำไม่มีช่อง ใส่น้ำได้ เจ้าของใช้ ฉันใด
เราย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่อุบาสกและ
อุบาสิกาของเราเหล่านั้น (เป็นที่สอง) ฉันนั้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
อุบาสกและอุบาสิกาเหล่านั้น มีเราเป็นที่พึ่ง มีเราเป็นที่เร้น มีเราเป็นที่ต้านทาน
มีเราเป็นสรณะอยู่ ดุรณายคามณี ขวดน้ำมีช่อง ใส่น้ำได้ ทั้งเจ้าของใช้ ฉันใด
เราย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศ
พรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่อัญญเดียรถีย์
สมณะ พราหมณ์ และปริพาชกของเราเหล่านั้น (ในที่สุด) ฉันนั้น ข้อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะแม่โจนอัญญเดียรถีย์ สมณะ พราหมณ์ และปริพาชกจะ
พึงรู้ทั่วถึงธรรมนั้นแม้คนเดียว ความรู้นั้นก็พึงเป็น ไปเพื่อประโยชน์สุขแก่เขาสิ้น
กาลนาน ฯ

[๖๐๗] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายบ้านนามว่าอสิพันธก-
*บุตรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของ
พระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหนายของที่คว่ำ เปิด
ของที่ปิด บอกทางให้แก่คนหลงทาง หรือส่องไฟในที่มืดด้วยหรีงว่า คนมีจักษุจัก
เห็นรูปได้ ฉันนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอลงถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้ง
พระธรรมและภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า
เป็นอุบาสกผู้ถึงรัตนตรัยเป็นสรณะจนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๗

อสังขาสสูตร

[๖๐๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปาวาริกอัมพวัน ใกล้
เมืองนาฬินา ครั้นนั้นแล นายบ้านนามว่าอสิพันธกบุตร สวากของนิครณต์
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรณายคามณี นิครณต์-
*นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวกอย่างไร อสิพันธกบุตรทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ นิครณต์นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวกอย่างนี้ว่า ผู้ที่ฆ่าสัตว์ต้องไป
อบายตกนรกทั้งหมด ผู้ที่ลักทรัพย์ต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด ผู้ที่ประพฤติผิด
ในกาม ต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด ผู้ที่พูดเท็จต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด
กรรมใดๆ มาก กรรมนั้นๆ ย่อมนำบุคคลไป นิครณต์นาฏบุตรย่อมแสดงธรรม
แก่พวกสาวกอย่างนี้แล พระเจ้าข้า ฯ

[๖๐๙] พ. ดุรณายคามณี ถิ่นนิครณต์นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวก
ว่า กรรมใดๆ มาก กรรมนั้นๆ ย่อมนำบุคคลไป เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครๆ
จักไม่ไปอบาย ตกนรก ตามคำของนิครณต์นาฏบุตร ดุรณายคามณี ท่านจะ
สำคัญความข้อนี้เป็นไฉน บุรุษฆ่าสัตว์รวมทั้งสมัยและมิใช่สมัย ทั้งกลางคืน
และกลางวัน สมัยที่เขาฆ่าสัตว์ หรือสมัยที่เขาไม่ฆ่าสัตว์ สมัยไหนมากกว่ากัน ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษฆ่าสัตว์รวมทั้งสมัยและมีใช่สมัย ทั้ง
กลางคืนและกลางวัน สมัยที่เขาฆ่าสัตว์น้อยกว่า สมัยที่เขาไม่ได้ฆ่าสัตว์มากกว่า
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรณายคามณี ถิ่นนิครณต์นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวก ว่า กรรม
ใดๆ มาก กรรมนั้นๆ ย่อมนำบุคคลไป เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครๆ จักไม่
ไปอบาย ตกนรก ตามคำของนิครณต์นาฏบุตร ฯ

[๖๑๐] ดุรณายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน บุรุษลักทรัพย์
รวมทั้งสมัยและมีใช่สมัย ทั้งกลางคืนและกลางวัน สมัยที่เขาลักทรัพย์ หรือ
สมัยที่เขาไม่ได้ลักทรัพย์ สมัยไหนมากกว่ากัน ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษลักทรัพย์รวมทั้งสมัยและมีใช่สมัย ทั้ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
กลางคืนและกลางวัน สมัยที่เขาเลิกทรีพยน้อยกว่า ส่วนสมัยที่เขาได้เลิกทรีพย
มากกว่า พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรณายคามณี ก็นิครณณ์นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวกว่า กรรม
ใดๆ มาก กรรมนั้นๆ ย่อมนำบุคคลนั้นไป เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครๆ จักไม่
ไปอบาย ตกนรก ตามคำของนิครณณ์นาฏบุตร ฯ

[๖๑๑] ดุรณายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษ
ประพฤติดีกในกามรวมทั้งสมัยและมีไชสมัย ทั้งกลางวันและกลางคืน สมัยที่เขา
ประพฤติดีกในกาม หรือสมัยที่เขาได้ประพฤติดีกในกาม สมัยไหนมาก
กว่ากัน ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษประพฤติดีกในกามรวมทั้งสมัยและมีไช
สมัย ทั้งกลางวันและกลางคืน สมัยที่เขาประพฤติดีกในกามนั้นน้อยกว่า ส่วน
สมัยที่เขาได้ประพฤติดีกในกามนั้นมากกว่า พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรณายคามณี ก็นิครณณ์นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวกว่า
กรรมใดๆ มาก กรรมนั้นๆ ย่อมนำบุคคลไป เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครๆ จักไม่
ไปอบาย ตกนรก ตามคำของนิครณณ์นาฏบุตร ฯ

[๖๑๒] ดุรณายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษพูดเท็จ
รวมทั้งสมัยและมีไชสมัย ทั้งกลางวันและกลางคืน สมัยที่เขาพูดเท็จ หรือสมัย
ที่เขาได้พูดเท็จ สมัยไหนมากกว่ากัน

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษพูดเท็จรวมทั้งสมัยและมีไชสมัย ทั้ง
กลางวันและกลางคืน สมัยที่เขาพูดเท็จนั้นน้อยกว่า ส่วนสมัยที่เขาได้พูดเท็จ
นั้นมากกว่า พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรณายคามณี ก็นิครณณ์นาฏบุตรแสดงธรรมแก่พวกสาวก กรรม
ใดๆ มาก กรรมนั้นๆ ย่อมนำบุคคลไป เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครๆ จักไม่ไป
อบาย ตกนรก ตามคำของนิครณณ์นาฏบุตร ฯ

[๖๑๓] ดุรณายคามณี ศาสดาบางท่านในโลกนี้ มักพูดอย่างนี้ มัก
เห็นอย่างนี้ว่า ผู้ฆาตว์ต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด ผู้ที่เลิกทรีพยต้องไปอบาย
ตกนรกทั้งหมด ผู้ที่ประพฤติดีกในกามต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด ผู้ที่พูดเท็จ
ต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด ฯ

[๖๑๔] ดุรณายคามณี สาวกที่เลื่อมใสในศาสนานั้น ย่อมมีความคิด
อย่างนี้ว่า ศาสดาของเรากล่าวอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ว่า ผู้ที่ฆาตว์ต้องไปอบาย
ตกนรกทั้งหมด สาวกของศาสนานั้นกลับได้ความเห็น ว่า สัตว์ที่เราฆาตว์อยู่ แม้เรา
ก็ต้องไปอบาย ต้องตกนรก เขายังไม่ละวาจานั้น ยังไม่ละความคิดนั้น ยังไม่
สละความเห็นนั้น ย่อมตั้งอยู่ในนรก เหมือนถูกนำมาขังไว้ ฉะนั้น (สาวก
ของศาสนานั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า) ศาสดาของเรากล่าวอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ว่า ผู้ที่
เลิกทรีพยต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด สาวกของศาสนานั้นกลับได้ความเห็น ว่า
ทรีพยที่เราเลิกทรีพยอยู่ แม้เราก็ต้องไปอบาย ต้องตกนรก เขายังไม่ละวาจานั้น ยัง
ไม่ละความคิดนั้น ยังไม่ละความเห็นนั้น ย่อมตั้งอยู่ในนรก เหมือนถูกนำมา
ขังไว้ ฉะนั้น ศาสดาของเรากล่าวอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ผู้ที่ประพฤติดีก
ในกามต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด สาวกของศาสนากลับได้ความเห็น ว่า กามมุ
มิจฉาจารที่เราประพฤติดีกอยู่ แม้เราต้องไปอบาย ต้องตกนรก เขายังไม่ละวาจ
านั้น ยังไม่ละความคิดนั้น ยังไม่ละความเห็นนั้น ย่อมตั้งอยู่ในนรก เหมือน
ถูกนำมาขังไว้ ฉะนั้น ศาสดาของเรากล่าวอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ผู้ที่พูด
เท็จต้องไปอบายตกนรกทั้งหมด สาวกของศาสนานั้นกลับได้ความเห็น ว่า คำเท็จ
ที่เราพูดอยู่ แม้เราต้องไปอบาย ต้องตกนรก เขายังไม่ละวาจานั้น ยังไม่ละ
ความคิดนั้น ยังไม่ละความเห็นนั้น ย่อมตั้งอยู่ในนรก เหมือนถูกนำมาขังไว้
ฉะนั้น ฯ

[๖๑๕] ดุรณายคามณี ก็พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงถึง
พร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีผู้ฝึกบุรุษ
ที่ควรฝึก ไม่มีผู้ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิก-

* บานแล้ว เป็นผู้มิใช่ขอ เสด็จอุบัติขึ้นในโลกนี้ ตถาคตนั้นทรงดำหนิตติเตียน
ปาณาติบาต และตรัสว่า จงงดเว้นจากปาณาติบาต ทรงดำหนิตติเตียนอนินนาทาน
และตรัสว่า จงงดเว้นจากอนินนาทาน ทรงดำหนิตติเตียนกามมุจฉาจาร และตรัส
ว่าจงงดเว้นจากกามมุจฉาจาร ทรงดำหนิตติเตียนมุสาวาท และตรัสว่า จงงดเว้น
จากมุสาวาท โดยอนกปริยาย สาวกเป็นผู้เลื่อมใสในพระศาสนานั้น ย่อม
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิตติเตียนปาณาติบาตโดยอนกปริยาย
และตรัสว่า จงเว้นจากปาณาติบาต ก็สัตว์ที่เราฆาตว์อยู่มากมาย ข้อที่เราฆาตว์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
มากมายนั้น ไม่ดี ไม่งาม เราแลพึงเดือดร้อนเพราะข้อนี้เป็นปัจจัยแท้ เราจักไม่ได้ทำ
บาปกรรมนั้นหาได้ เขาพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาตนั้นด้วย ย่อม
งดเว้นจากปาณาติบาตต่อไปด้วย เป็นอันว่าเขาละบาปกรรม ก้าวล่วงบาปกรรมได้
ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

[๖๑๖] สวากนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิ
ติเตียนอทินนาทานโดยอเนกปริยาย และตรัสว่า จงงดเว้นจากอทินนาทาน
ทรัพย์ที่เราลักมีย่อมมากมาย ข้อที่เราลักทรัพย์มากมายนั้น ไม่ดี ไม่งาม เราแลพึง
เดือดร้อน เพราะข้อนี้เป็นปัจจัยแท้ เราจักไม่ได้ทำบาปกรรมนั้นหาได้ เขา
พิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอทินนาทานนั้นด้วย ย่อมงดเว้นจากอทินนาทาน
ต่อไปด้วย เป็นอันว่าเขาละบาปกรรม ก้าวล่วงบาปกรรมได้ ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

[๖๑๗] สวากนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิ
ติเตียนกาเมสุมิจฉารโดยอเนกปริยาย และตรัสว่า จงงดเว้นจากกาเมสุมิจฉาร
เราประพฤติดีกในกามมีย่อมมากมาย ข้อที่เราประพฤติดีกในกามมากมายนั้น ไม่ดี
ไม่งาม เราแลพึงเดือดร้อนเพราะข้อนี้เป็นปัจจัยแท้ เราจักไม่ได้ทำบาปกรรม
นั้นหาได้ เขาพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละกาเมสุมิจฉารนั้นด้วย ย่อมงด
เว้นจากกาเมสุมิจฉารต่อไปด้วย เป็นอันว่าเขาละบาปกรรม ก้าวล่วงบาปกรรมได้
ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

[๖๑๘] สวากนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงตำหนิ
ติเตียนมสสาวาทโดยอเนกปริยาย และตรัสว่า จงงดเว้นจากมสสาวาท ก็เราพูดเท็จ
มีย่อมมากมาย ข้อที่เราพูดเท็จมากมายนั้น ไม่ดี ไม่งาม เราแลพึงเดือดร้อน
เพราะข้อนี้เป็นปัจจัยแท้ เราจักไม่ได้ทำบาปกรรมนั้นหาได้ เขาพิจารณาเห็นดังนี้
แล้วย่อมละมสสาวาทนั้นด้วย ย่อมงดเว้นจากมสสาวาทต่อไปด้วย เป็นอันว่าเขาละ
บาปกรรม ก้าวล่วงบาปกรรมได้ ด้วยประการอย่างนี้ ฯ

[๖๑๙] สวากนั้นละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต ละอทินนาทาน
งดเว้นจากอทินนาทาน ละกาเมสุมิจฉาร งดเว้นจากกาเมสุมิจฉาร ละมสสาวาท
งดเว้นจากมสสาวาท ละปิสุณาวาจา งดเว้นจากปิสุณาวาจา ละผรุสวาจา งด
เว้นจากผรุสวาจา ละสัมผัปปลาปะ งดเว้นจากสัมผัปปลาปะ ละอภิชฌา ไม่โลภมาก
ละความประทุษร้าย คือ พยาบาท ไม่มีจิตพยาบาท ละความเห็นผิด มีความ
เห็นชอบ ดุรณายคามณิ อริยสวากนั้นนั้นแล ปราศจากอภิชฌา ปราศจาก
พยาบาทอย่างนี้ ไม่หลงมมาย มีความรู้สึกตัว มีสติ มีใจประกอบด้วยเมตตา
แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้
ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่
ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณ
มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ดุรณายคามณิ คนเป่าสังข์ผู้มีกำลัง
พึงยังบุคคลให้รู้แจ้งทั้ง ๔ ทิศได้โดยไม่ยากเลย ฉันทใด กรรมที่ทำพอประมาณ
อันใด ในเมตตาเจโตวิมุตติอันบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้ กรรมนั้น
จะไม่เหลือ ไม่ตั้งอยู่ในรูปาพจนัน ฉันทนั้นเหมือนกัน ดุรณายคามณิ อริย-

* สวากนั้นนั้นแล ปราศจากอภิชฌา ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ ไม่หลงมมาย
รู้สึกตัว มีสติ มีใจประกอบด้วยกรุณา . . . มีใจประกอบด้วยมหิตา . . . มีใจ
ประกอบด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน
ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์
ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยอุเบกขาน์ไพบุลย์ ถึงความ
เป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ดุรณายคามณิ
คนเป่าสังข์ผู้มีกำลัง พึงยังบุคคลให้รู้แจ้งทั้ง ๔ ทิศได้โดยไม่ยาก ฉันทใด กรรม
ที่ทำพอประมาณในอุเบกขาเจโตวิมุตติที่บุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้
กรรมนั้นจะไม่เหลือ ไม่ตั้งอยู่ในรูปาพจนัน ฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อพระผู้มี-

* พระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายบ้านนามว่าอสิพันธกบุตรสวากนิครณเฑาะฏ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ขอพระ
ผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
จนตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป พระเจ้าข้า ฯ

จบสูตรที่ ๘

กัลลสูตร

[๖๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก เสด็จถึงนาพันทคาม ได้ยินว่า สมัยนั้น พระผู้
มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปาวาริกอัมพวันใกล้นาพันทคาม สมัยนั้นแล ชาว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
นาฬินทคามมิกกัษหาได้ยาก เลี้ยงชีวิตอยู่ได้โดยฝืดเคือง เกื่อนกลาดด้วยกระดูก
ต้องจับจ่ายด้วยสลาก (บัตรปันส่วน) สมัยนั้นแล นิกธณณานุบุตรอาศัยอยู่ใน
นาฬินทคาม พร้อมด้วยบริษัทนิกธณณเป็นอันมาก ครั้นนั้น นายบ้านนามว่า
อสิฬนรณบุตรสาวกนิกธณณ เข้าไปหานิกธณณานุบุตรยังที่อยู่ ให้อาหารแล้ว ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว นิกธณณานุบุตรได้พูดกับนายคามณอสิฬนรณบุตร
ว่า มาเกิดนายคามณ จงยกวาทะแก่พระสมณโคดม กิตติศัพท์อันงามของท่านจัก
ขจรไปอย่างนี้ว่า นายคามณอสิฬนรณบุตรยกวาทะแก่พระสมณโคดมผู้มีฤทธิ์มาก
อย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ นายคามณถามว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าจะยกวาทะ
แก่พระสมณโคดมผู้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากอย่างไร นิกธณณานุบุตรกล่าวว่า
มาเกิดท่านคามณ จงเข้าไปหาพระสมณโคดม ครั้นแล้วจงกล่าวแก่พระสมณโคดม
อย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญความเอ็นดู การ
ตามรักษา ความอนุเคราะห์สกลทั้งหลาย โดยอเนกปริยายมิใช่หรือ ถ้าพระสมณ
โคดมถูกท่านถามอย่างนี้แล้ว ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า อย่างนั้นนายคามณ ตถาคต
สรรเสริญความเอ็นดู การตามรักษา ความอนุเคราะห์สกลทั้งหลาย โดยอเนก
ปริยาย ท่านจงกล่าวแก่พระสมณโคดมอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อ
เช่นนั้นทำไมพระผู้มีพระภาคกับภิกษุสงฆ์เป็นอันมากจึงเที่ยวจาริกอยู่ในนาฬินทคาม
อันเกิดทุกข์ภัย เลี้ยงชีวิตอยู่ได้โดยฝืดเคือง เกื่อนกลาดด้วยกระดูก ต้อง
จับจ่ายด้วยสลากเล่า พระผู้มีพระภาคทรงปฏิบัติเพื่อตรอนสกล เพื่อให้สกลเสื่อม
เพื่อให้สกลคับแค้น ดูกรนายคามณ พระสมณโคดมอันท่านถามปัญหา ๒ เว้น
นี้แล้ว จะไม่อาจคาย จะไม่อาจกลืน (กลืนไม่เข้าคายไม่ออก) ได้เลย ฯ

[๖๒๑] นายอสิฬนรณบุตรรับคำนิรณณานุบุตรแล้ว ลุกจากอาสนะ
ไหว้ นิกธณณานุบุตรทำประทักษิณแล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญความเอ็นดู การ
ตามรักษา ความอนุเคราะห์สกลทั้งหลาย โดยอเนกปริยายมิใช่หรือ พระผู้มี
พระภาคตรัสตอบว่า อย่างนั้น นายคามณ ตถาคตสรรเสริญความเอ็นดู การตาม
รักษา ความอนุเคราะห์สกลทั้งหลาย โดยอเนกปริยาย ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเช่นนั้น ทำไมพระผู้มีพระภาคพร้อม
ด้วยภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก จึงเที่ยวจาริกอยู่ในนาฬินทคามอันเกิดทุกข์ภัย เลี้ยง
ชีวิตอยู่ได้โดยฝืดเคือง เกื่อนกลาดด้วยกระดูก ต้องจับจ่ายด้วยสลากเล่า
พระผู้มีพระภาคปฏิบัติเพื่อตรอนสกล เพื่อให้สกลเสื่อม ปฏิบัติเพื่อให้สกล
คับแค้น ฯ

[๖๒๒] พ. ดูกรนายคามณ แต่ภักทภักนีไป ๙๑ กัป ที่เราระลึกได้
เราไม่รู้สีกว่าเคยเบียดเบียนสกลใดๆ ด้วยการถือเอาภิกษาที่สกแล้วเลย อนึ่งเล่า
สกลเหล่าใดมีคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมาก มีทรัพย์คือ
เครื่องอุปกรณ์มาก มีทรัพย์คือข้าวเปลือกมาก สกลทั้งปวงนั้นเจริญขึ้นเพราะการ
ให้ทาน เพราะสังจะและสัญญาะ ดูกรนายคามณ เหตุปัจจัย ๘ อย่างเพื่อความ
คับแค้นแห่งสกลทั้งหลาย คือ สกลทั้งหลายถึงความคับแค้นจากพระราชา ๑ จาก
โจร ๑ จากไฟ ๑ จากน้ำ ๑ ทรัพย์ที่ฝังไว้เคลื่อนจากที่ ๑ ย่อมวิบัติเพราะ
การทำงานที่ประกอบไม่ดี ๑ ทรัพย์ในสกลเกิดเป็นถ่านไฟ ๑ คนในสกลใช้จ่าย
โภคทรัพย์เหล่านั้นฟุ่มเฟือย ให้พินาศสูญหายไป ๑ ความไม่เที่ยงเป็นที่ ๘
ดูกรนายคามณ เหตุปัจจัย ๘ อย่างเหล่านี้แล เพื่อความคับแค้นของสกลทั้งหลาย
เมื่อเหตุปัจจัย ๘ อย่างเหล่านี้มีอยู่ ผู้ใดพึงว่าเราอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคปฏิบัติ
เพื่อให้สกลขาดสูญ เพื่อให้สกลเสื่อม เพื่อให้สกลคับแค้น ดังนี้ ผู้นั้นยังไม่
ละวาจาฉันนั้น ยังไม่ละความคิดนั้น ยังไม่ละทิวสนั้น ต้องตั้งลงในนรกแน่แท้ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายคามณอสิฬนรณบุตรได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ขอพระผู้มี
พระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะจนตลอด
ชีวิต ตั้งแต่นั้นนี้เป็นต้นไป พระเจ้าข้า ฯ

จบสูตรที่ ๙

มณิจุฬกสูตร

[๖๒๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน
กลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล เมื่อราชบริษัทหนึ่งประชุม
กันในพระราชวังสังสนทนากันว่า ทองและเงินย่อมควรแก่สมณคากยบุตร สมณ
คากยบุตรย่อมยินดีทองและเงิน ย่อมรับทองและเงิน ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๖๒๔] กัมมัยนั้นแล นายบ้านนามว่ามณีจุกะนั่งอยู่ในบริษัทนั้น ครั้นนั้น นายบ้านนามว่ามณีจุกะได้กล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านผู้เจริญอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ทองและเงินไม่ควรแกสมนศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมไม่ยินดีทองและเงิน ย่อมไม่รับทองและเงิน สมณศากยบุตรห้ามแก้วและทอง ปราศจากทองและเงิน นายบ้านมณีจุกะไม่อาจให้บริษัทนั้นยินยอมได้ ฯ

[๖๒๕] ครั้นนั้น นายบ้านจุกะจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อราชบริษัทหนึ่งประชุมกันในพระ-

*ราชวังสังสนทนากันว่า ทองและเงินย่อมควรแกสมนศากยบุตร สมณศากยบุตร ย่อมไม่ยินดีทองและเงิน เมื่อราชบริษัทกล่าวอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้กล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านผู้เจริญอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ทองและเงินย่อมไม่ควรแกสมนศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมไม่ยินดีทองและเงิน ย่อมไม่รับทองและเงิน สมณศากยบุตรห้ามแก้วและทอง ปราศจากทองและเงิน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่อาจให้บริษัทนั้นยินยอมได้ เมื่อข้าพระองค์พยากรณ์อย่างนี้ เป็นอันกล่าวตามคำที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จะไม่กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมการแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาทีที่ถูกใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนพึงติเตียนได้แลหรือ พระเจ้าข้า ฯ

[๖๒๖] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละ นายคามณี เมื่อท่านพยากรณ์อย่างนี้ เป็นอันกล่าวตามคำที่เรากล่าวแล้ว ไม่กล่าวตู่เราด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมการแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาทีที่ถูกใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนพึงติเตียนได้ เพราะว่าทองและเงินไม่ควรแกสมนศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมไม่ยินดีทองและเงิน สมณศากยบุตรห้ามแก้วและทอง ปราศจากทองและเงิน ดูกรนายคามณี ทองและเงินควรแก่ผู้ใด เบญจกามคุณก็ควรแก่ผู้หนึ่ง เบญจกามคุณควรแก่ผู้ใด ทองและเงินก็ควรแก่ผู้หนึ่ง ดูกรนายคามณี ท่านพึงทรงความที่ควรแก่เบญจกามคุณนั้นโดยส่วนเดียวว่า ไม่ใช่ธรรมของสมณะ ไม่ใช่ธรรมของศากยบุตร อนึ่งเล่าเรากล่าวอย่างนี้ว่า ผู้ต้องการหย้าพึงแสวงหาหย้า ผู้ต้องการไม้พึงแสวงหาไม้ ผู้ต้องการเกวียนพึงแสวงหาเกวียน ผู้ต้องการบุรุษพึงแสวงหาบุรุษ เรามีได้กล่าวว่า สมณศากยบุตรพึงยินดี พึงแสวงหาทองและเงิน โดยปริยายอะไรเลย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

คันธกาสสูตร

[๖๒๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อุรุเวลกัปปะ นิคมของมัลลกะชัตตริย์ ในมัลลรัฐ ครั้นนั้นแล นายบ้านนามว่า คันธกะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ข้าพระองค์เถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนายคามณี ก็เราพึงปรารภอดีตกาลแสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ท่านว่า ในอดีตกาลได้มีแล้วอย่างนี้ ความสงสัย ความเคลือบแคลงในข้อนั้นจะพึงมีแก่ท่าน ถ้าเราปรารภอนาคตกาลแสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ท่านว่า ในอนาคตกาลจักมีอย่างนี้ แม้ในข้อนั้น ความสงสัย ความเคลือบแคลง จะพึงมีแก่ท่าน อนึ่งเล่า เรานั่งอยู่ ณ ที่นี้แหละ จักแสดงเหตุเกิดและเหตุดับแห่งทุกข์แก่ท่าน ซึ่งนั่งอยู่ที่นี้เหมือนกัน ท่านจงฟังคำนั้น จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว นายคันธกคามณีทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระดำรัสที่ว่า ดูกร-

*นายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหม่มมนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์ หรือถูกติเตียน มีแก่ท่านหรือ ฯ

คา. มียอยู่ พระเจ้าข้า ที่ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส พึงเกิดมีแก่ข้าพระองค์ เพราะหม่มมนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกติเตียน ฯ

พ. ดูกรนายคามณี ก็ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ไม่พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหม่มมนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกติเตียน มียอยู่แก่ท่านหรือ ฯ

คา. มียอยู่ พระเจ้าข้า ที่ความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ไม่พึงเกิดมีแก่ข้าพระองค์ เพราะหม่มมนุษย์ในอุรุเวลกัปปนิคมตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกติเตียน ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. คุณนายคามณี อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหม่มมนุษย์ชาวอุรวลัมภ์ปนิคมบางพวกตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียน ก็หรือว่าอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ไม่พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะหม่มมนุษย์ชาวอุรวลัมภ์ปนิคมบางพวกตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียน ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะหม่มมนุษย์ชาวอุรวลัมภ์ปนิคมเหล่าใดตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือเพราะถูกตีเตียน ก็เพราะข้าพระองค์ มีฉันทราคะ ในหม่มมนุษย์ชาวอุรวลัมภ์ปนิคมเหล่านั้น ส่วนความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส ไม่พึงเกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะหม่มมนุษย์ชาวอุรวลัมภ์ปนิคมเหล่าใดตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียน ก็เพราะข้าพระองค์ไม่มีฉันทราคะในหม่มมนุษย์ชาวอุรวลัมภ์ปนิคมเหล่านั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณนายคามณี ท่านจงนำไปซึ่งทุกข์อันใดด้วยธรรมที่เห็นแล้ว ทราบแล้ว บรรลแล้วโดยไม่ประกอบด้วยกาล หยั่งลงแล้ว ทั้งอดีตและอนาคต ทุกข์เป็นอดีตกาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ทุกข์เป็นอนาคตกาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด จักเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัครจรรยา ไม่เคยมีมาแล้ว พระดำรัสนี้ว่า ทุกข์เป็นอดีตกาลอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ทุกข์เป็นอนาคตกาลอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเกิด จักเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ดังนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารนามว่าจิรวาสีบุตรของข้าพระองค์มีอยู่ เขาอาศัยอยู่ภายนอกนคร ข้าพระองค์คลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ส่งบุรุษไปด้วย สั่งว่า แะนาย เจ้าจงไปจงทราบกุมารจิรวาสี ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุรุษนั้นยังไม่มาเพียงใด ความกระวน-

* กระวายใจย่อมมีแก่ข้าพระองค์ว่า อะไรๆ อย่าเบียดเบียนจิรวาสีกุมารเลย ดังนี้เพียงนั้นๆ

[๖๒๘] พ. ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียนหรือ ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เมื่อจิรวาสีกุมารยังมีชีวิตอยู่ ข้าพระองค์ยังมีความกระวนกระวายใจ ไฉนความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส จักไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียนเล่า พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณนายคามณี ข้อนั้นพึงทราบโดยปริยายนี้ว่า ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ คุณนายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อใด ท่านไม่ได้เห็นมารดาของจิรวาสีกุมาร ไม่ได้ฟังเสียง เมื่อนั้น ท่านมีความพอใจ ความกำหนดหรือความรักในมารดาของจิรวาสีกุมารหรือ ฯ

คา. ไม่ใช่ออย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. เพราะอาศัยการเห็นหรือการฟัง ท่านจึงมีความพอใจ ความกำหนดหรือความรักในมารดาของจิรวาสีกุมารหรือ ฯ

คา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส พึงเกิดขึ้นแก่ท่าน เพราะมารดาของจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียนหรือ ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แม้เมื่อมารดาของจิรวาสีกุมารมีชีวิตอยู่ ข้าพระองค์พึงมีความกระวนกระวายใจ ไฉนความโศก ความร่ำไร ความทุกข์ โทมนัสและอุปายาส จักไม่เกิดขึ้นแก่ข้าพระองค์ เพราะมารดาของจิรวาสีกุมารตาย ถูกจองจำ เสื่อมทรัพย์หรือถูกตีเตียนเล่า พระเจ้าข้า ฯ

พ. คุณนายคามณี ท่านพึงทราบความข้อนั้นโดยปริยายนี้ว่า ทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ทั้งหมดนั้นมีฉันทะเป็นมูล มีฉันทะเป็นเหตุ เพราะฉันทะเป็นมูลแห่งทุกข์ ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

ราลียสูตร

[๖๒๙] ครั้นนั้นแล นายบ้านนามว่าราลียะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า พระสมณโคดมตีเตียนตะบะทั้งปวง เข้าไปว่า เข้าไปดื่มน้ำที่ดื่มน้ำผู้มิได้บะ ทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง โดยส่วนเดียว ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนเหล่าใด ได้กล่าวแล้วอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมตีเตียนตะบะทั้งปวง เข้าไปว่า เข้าไปดื่มน้ำที่ดื่มน้ำผู้มิได้บะ ทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง โดยส่วนเดียว ดังนี้ ชนเหล่านั้นเป็นอันกล่าวตามคำที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จะไม่กล่าวดูพระผู้มีพระภาค ด้วยคำอื่นไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาจาที่ ถูกใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนพึงติเตียนได้แลหรือ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรนายคามาณ ชนเหล่าใดได้กล่าวแล้วอย่างนี้ ว่า พระสมณโคดมตีเตียนตะบะทั้งปวง เข้าไปว่า เข้าไปดื่มน้ำที่ดื่มน้ำผู้มิได้บะ ทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง โดยส่วนเดียว ดังนี้ ชนเหล่านั้นย่อมไม่เป็นอันกล่าว ตามคำที่เรากล่าวแล้ว และกล่าวดูเราด้วยคำเท็จ ไม่เป็นจริง ฯ

[๖๓๐] ดูกรนายคามาณ บรรพชิตไม่ควรเสพส่วนสุด ๒ อย่างนี้ คือ ๑. การประกอบตนให้พัวพันด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย อันเป็นธรรมเลวทราม เป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤชน ไม่ใช่เป็นของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วย ประโยชน์ ๒. การประกอบตนให้เหน็ดเหนื่อยลำบากเปล่า ซึ่งเป็นทุกข์ ไม่ใช่ เป็นของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ดูกรนายคามาณ ข้อปฏิบัติสาย กลาง ไม่เข้าไปใกล้ส่วนสุด ๒ อย่างนั้น อันพระตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญาอัน ยิ่งแล้ว กระทำให้เกิดจักษุ กระทำให้เกิดญาณ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ดูกรนายคามาณ ก็ข้อปฏิบัติสายกลาง อันพระตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว กระทำให้เกิดจักษุ กระทำให้เกิดญาณ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพานนั้น เป็นโจน คืออริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ นั้นแล คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ ดูกรนายคามาณ ข้อปฏิบัติสายกลางนี้แล อันตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญา อันยิ่งแล้ว กระทำให้เกิดจักษุ กระทำให้เกิดญาณ ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ ระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน ฯ

[๖๓๑] ดูกรนายคามาณ บุคคลผู้บริโศกคาม ๓ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ใน โลก ๓ จำพวกเป็นโจน คือ บุคคลบริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหา โภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยความผลุนผลัน ครั้นแล้วไม่เลี้ยงตัวให้เป็นสุข สบาย ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญ ๑ ก็บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยความผลุนผลัน ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้เป็น สุขสบาย แต่ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญ ๑ บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยไม่ชอบธรรม โดยความผลุนผลัน ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้เป็น สุขสบาย จำแนกทาน ทำบุญ ๑ ฯ

[๖๓๒] ดูกรนายคามาณ บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหา โภคทรัพย์โดยชอบธรรม และไม่ชอบธรรม โดยความผลุนผลันบ้าง โดยความ ไม่ผลุนผลันบ้าง ครั้นแล้วไม่เลี้ยงตัวให้เป็นสุขสบาย ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญ บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบ ธรรม โดยความผลุนผลันบ้าง โดยความไม่ผลุนผลันบ้าง ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้ เป็นสุขสบาย แต่ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญ บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม โดยความผลุนผลันบ้าง โดย ความไม่ผลุนผลันบ้าง ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้เป็นสุขสบาย จำแนกทาน ทำบุญ ฯ

[๖๓๓] ดูกรนายคามาณ อนึ่ง บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ผลุนผลัน ครั้นแล้วไม่เลี้ยงตัวให้เป็น สุขสบาย ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญ ก็บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ผลุนผลัน ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้เป็นสุข สบาย แต่ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญ ก็บุคคลผู้บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ผลุนผลัน ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้เป็นสุข สบาย จำแนกทาน ทำบุญ แต่ยังเป็นคนละโมภ หลงพัวพัน ไม่เห็นโทษ ไม่ มีปัญญาเครื่องสลัดออก บริโศกทรัพย์นั้นอยู่ ดูกรนายคามาณ อนึ่ง บุคคลผู้ บริโศกคามบางคนในโลกนี้ แสวงหาโภคทรัพย์โดยชอบธรรม โดยไม่ผลุนผลัน ครั้นแล้วเลี้ยงตัวให้เป็นสุขสบาย จำแนกทาน ทำบุญ และไม่ละโมภ ไม่หลง ไม่พัวพัน มีปกติเห็นโทษ มีปัญญาเครื่องสลัดออก บริโศกทรัพย์นั้นอยู่ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
หาโลกทรีพยโดยไม่ชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน ดุรณายคามณิ บุคคลผู้
บริโศกคามเช่นนี้ การสรรเสริญโดย ๓ สถาน พึงถูกติเตียนโดยสถาน
เดียวนี้ ฯ

[๖๔๐] ดุรณายคามณิ ในบุคคลผู้บริโศกคาม ๓ จำพวกนั้น ผู้บริโศก
คามที่แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน ครั้นแล้วไม่เลียง
ตัวให้สุขสบาย ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญนี้ การสรรเสริญโดยสถานเดียว พึงถูก
ติเตียนโดย ๒ สถาน การสรรเสริญโดยสถานเดียวเป็นไฉน คือการสรรเสริญ
โดยสถานเดียวดังนี้ว่า แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน
พึงถูกติเตียนโดย ๒ สถานเป็นไฉน คือ สถานที ๑ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ไม่
เลียงตัวให้เป็นสุขสบาย สถานที ๒ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ไม่จำแนกทาน ไม่
ทำบุญ ดุรณายคามณิ บุคคลผู้บริโศกคามเช่นนี้ การสรรเสริญโดยสถานเดียว
พึงถูกติเตียนโดย ๒ สถานเหล่านี้ ฯ

[๖๔๑] ดุรณายคามณิ ในบุคคลผู้บริโศกคาม ๓ จำพวกนั้น ผู้บริโศก
คามที่แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน ครั้นแล้วเลียงตัว
ให้เป็นสุขสบาย แต่ไม่จำแนกทาน ไม่ทำบุญนี้ การสรรเสริญโดย ๒ สถาน
พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียว การสรรเสริญโดย ๒ สถานเป็นไฉน คือ สถาน
ที ๑ การสรรเสริญดังนี้ว่า แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่
ผลนผลัน สถานที ๒ การสรรเสริญดังนี้ว่า เลียงตัวให้เป็นสุขสบาย พึงถูก
ติเตียนโดยสถานเดียวเป็นไฉน คือ พึงติเตียนโดยสถานเดียวดังนี้ว่า ไม่
จำแนกทาน ไม่ทำบุญ ดุรณายคามณิ บุคคลผู้บริโศกคามเช่นนี้ การสรรเสริญ
โดย ๒ สถาน พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียวนี้ ฯ

[๖๔๒] ดุรณายคามณิ ในบุคคลผู้บริโศกคาม ๓ จำพวกนั้น ผู้บริโศก
คามที่แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน ครั้นแล้วเลียงตัว
ให้เป็นสุขสบาย จำแนกทาน ทำบุญ แต่ยังเป็นคนละโมภ หลง พัวพัน
ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเครื่องสลัดออก บริโศกโลกทรีพยนี้ การสรรเสริญ
โดย ๓ สถาน พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียว การสรรเสริญโดย ๓ สถาน
เป็นไฉน คือ สถานที ๑ การสรรเสริญดังนี้ว่า แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม
โดยความไม่ผลนผลัน สถานที ๒ การสรรเสริญดังนี้ว่า เลียงตัวให้เป็นสุขสบาย
สถานที ๓ การสรรเสริญดังนี้ว่า จำแนกทาน ทำบุญ พึงถูกติเตียนโดยสถาน
เดียวเป็นไฉน คือ พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียวดังนี้ว่า เป็นคนละโมภ หลง
พัวพัน ไม่เห็นโทษ ไม่มีปัญญาเครื่องสลัดออก บริโศกโลกทรีพย ดุรณาย
คามณิ บุคคลผู้บริโศกคามเช่นนี้ การสรรเสริญโดย ๓ สถาน พึงถูกติเตียน
โดยสถานเดียวนี้ ฯ

[๖๔๓] ดุรณายคามณิ ในบุคคลผู้บริโศกคาม ๓ จำพวกนั้น ผู้บริโศก
คามที่แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน ครั้นแล้วเลียงตัว
ให้เป็นสุขสบาย จำแนกทาน ทำบุญ และไม่ละโมภ ไม่หลง ไม่พัวพัน มี
ปรกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก บริโศกโลกทรีพยนี้ การสรรเสริญ
โดย ๔ สถาน การสรรเสริญโดย ๔ สถานเป็นไฉน คือ สถานที ๑ การ
สรรเสริญดังนี้ว่า แสวงหาโลกทรีพยโดยชอบธรรม โดยความไม่ผลนผลัน
สถานที ๒ การสรรเสริญดังนี้ว่า เลียงตัวให้เป็นสุขสบาย สถานที ๓ การ
สรรเสริญดังนี้ว่า จำแนกทาน ทำบุญ สถานที ๔ การสรรเสริญดังนี้ว่า เป็นคน
ไม่ละโมภ ไม่หลง ไม่พัวพัน มีปรกติเห็นโทษ มีปัญญาเป็นเครื่องสลัดออก
บริโศกโลกทรีพย ดุรณายคามณิ บุคคลผู้บริโศกคามเช่นนี้ การสรรเสริญโดย
๔ สถานเหล่านี้ ฯ

[๖๔๔] ดุรณายคามณิ บุคคลผู้มีตบะ ทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง
๓ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๓ จำพวกเป็นไฉน คือ บุคคลผู้มีตบะทรงชีพ
อยู่อย่างเศร้าหมองบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศรัทธาออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยคิดว่า
โฉนหนอ เราพึงบรรลุลกัณฐกรรม พึงทำให้แจ้งซึ่งอตริมนุสธรรมที่เป็นญาณทัศนะ
วิเศษชั้นเยี่ยม อย่างบริบูรณ์ ดังนี้ เขาย่อมทำตัวให้ร้อนร่นกระวนกระวาย แต่
ก็ไม่บรรลุลกัณฐกรรม ทำให้แจ้งซึ่งอตริมนุสธรรมที่เป็นญาณทัศนะวิเศษชั้นเยี่ยม
อย่างบริบูรณ์ไม่ได้ ๑ ดุรณายคามณิ ก็บุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง
บางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึศรัทธา ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยคิดว่า โฉนหนอ
เราพึงบรรลุลกัณฐกรรม พึงทำให้แจ้งซึ่งอตริมนุสธรรม ที่เป็นญาณทัศนะวิเศษ
ชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ ดังนี้ เขาย่อมทำตัวให้ร้อนร่นกระวนกระวาย บรรล
กัณฐกรรมอย่างเดียว แต่กระทำให้แจ้งซึ่งอตริมนุสธรรมที่เป็นญาณทัศนะวิเศษ
ชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ไม่ได้ ๑ ดุรณายคามณิ ก็บุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เศร้าหมองบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มึตริทรา ออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยคิดว่า
โฉนหนอ เราพึงบรรลุกุศลธรรม พึงทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรมที่เป็นญาณทัศนะ
วิเศษชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ ดังนี้ เขาย่อมทำตัวให้ร้อนรนกระวนกระวาย ได้
บรรลุกุศลธรรม และทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรมที่เป็นญาณทัศนะวิเศษชั้นเยี่ยม
อย่างบริบูรณ์ ๑ ฯ

[๖๔๕] ดูรณายคามณิ ในบรรดาบุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้า-
*หมอง ๓ จำพวกนั้น ผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง ที่ทำตัวให้ร้อนรนกระวน
กระวาย ไม่ได้บรรลุกุศลธรรม ทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรมที่เป็นญาณทัศนะ
วิเศษชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ไม่ได้นี้ พึงถูกติเตียนโดย ๓ สถาน พึงถูกติเตียน
โดย ๓ สถานเป็นโฉน คือ สถานที่ ๑ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ทำตัวให้ร้อนรน
กระวนกระวาย สถานที่ ๒ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ไม่ได้บรรลุกุศลธรรม สถานที่
๓ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรม ที่เป็นญาณทัศนะวิเศษ
ชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ไม่ได้ ดูรณายคามณิ บุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง
นี้ พึงถูกติเตียนโดย ๓ สถานเหล่านี้ ฯ

[๖๔๖] ดูรณายคามณิ ในบรรดาบุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้า-
หมอง ๓ จำพวกนั้น ผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง ที่ทำตัวให้ร้อนรนกระวน
กระวาย ได้บรรลุกุศลธรรมเท่านั้น แต่ทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรมชั้นเยี่ยมอย่าง
บริบูรณ์ไม่ได้นี้ พึงถูกติเตียนโดย ๒ สถาน การสรรเสริญโดยสถานเดียว พึง
ถูกติเตียนโดย ๒ สถานเป็นโฉน คือ สถานที่ ๑ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ทำตัว
ให้ร้อนรนกระวนกระวาย สถานที่ ๒ พึงถูกติเตียนดังนี้ว่า ทำให้แจ้งซึ่ง
อุตรिमุสสรรมที่เป็นญาณทัศนะวิเศษชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์ไม่ได้ การสรรเสริญ
โดยสถานเดียวเป็นโฉน คือ การสรรเสริญโดยสถานเดียวดังนี้ว่า ได้บรรลุ
กุศลธรรม ดูรณายคามณิ บุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมองเช่นนี้ พึง
ถูกติเตียนโดย ๒ สถาน การสรรเสริญโดยสถานเดียวนี ฯ

[๖๔๗] ดูรณายคามณิ ในบรรดาบุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้า-
*หมอง ๓ จำพวกนั้น ผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมอง ที่ทำตัวให้ร้อนรนกระวน
กระวาย ได้บรรลุกุศลธรรม และทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรมที่เป็นญาณทัศนะ
วิเศษชั้นเยี่ยมอย่างบริบูรณ์นี้ พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียว การสรรเสริญโดย
๒ สถาน พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียวเป็นโฉน คือ พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียว
ดังนี้ว่า ทำตัวให้ร้อนรนกระวนกระวาย การสรรเสริญโดย ๒ สถานเป็นโฉน
คือ สถานที่ ๑ การสรรเสริญดังนี้ว่า ได้บรรลุกุศลธรรม สถานที่ ๒ การ
สรรเสริญดังนี้ว่า ทำให้แจ้งซึ่งอุตรिमุสสรรม ที่เป็นญาณทัศนะวิเศษชั้นเยี่ยม
อย่างบริบูรณ์ได้ ดูรณายคามณิ บุคคลผู้มีตบะทรงชีพอยู่อย่างเศร้าหมองเช่นนี้
พึงถูกติเตียนโดยสถานเดียว การสรรเสริญโดย ๒ สถานเหล่านี้ ฯ

[๖๔๘] ดูรณายคามณิ ธรรม ๓ อย่างนี้ เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง
หาความทรดโทรมมิได้ ไม่ประกอบด้วยกาล การเรียกให้มาดู การน้อมเข้ามา
ในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ธรรม ๓ อย่างเป็นโฉน คือ การที่บุคคล
เป็นผู้กำหนดตั้งใจที่จะเบียดเบียนตนเองบ้าง ตั้งใจที่จะเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ตั้งใจ
ที่จะเบียดเบียนทั้งตนเองทั้งผู้อื่นบ้าง เพราะราคะเป็นเหตุ เมื่อละราคะได้แล้ว
ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนตนเองบ้าง ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง
ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนทั้งตนเองทั้งผู้อื่นบ้าง นี่เป็นธรรมอันบุคคลพึงเห็นเอง
หาความทรดโทรมมิได้ ไม่ประกอบด้วยกาล การเรียกให้มาดู การน้อมเข้ามา
ในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ๑

การที่บุคคลผู้ถูกโทสะประทุษร้ายแล้ว ตั้งใจที่จะเบียดเบียนตนเองบ้าง
ตั้งใจที่จะเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ตั้งใจที่จะเบียดเบียนทั้งตนเองทั้งผู้อื่นบ้าง เพราะ
โทสะเป็นเหตุ เมื่อละโทสะได้แล้ว ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนตนเองบ้าง
ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนทั้งตนเองทั้งผู้อื่น
บ้าง นี่เป็นธรรมอันบุคคลพึงเห็นเอง หาความทรดโทรมมิได้ ไม่ประกอบด้วย
กาล การเรียกให้มาดู การน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ๑

การที่บุคคลผู้หลงแล้ว ตั้งใจจะเบียดเบียนตนเองบ้าง ตั้งใจจะ
เบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ตั้งใจจะเบียดเบียนทั้งตนเองทั้งผู้อื่นบ้าง เพราะโมหะ
เป็นเหตุ เมื่อละโมหะได้แล้ว ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนตนเองบ้าง ย่อมไม่
ตั้งใจที่จะเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ย่อมไม่ตั้งใจที่จะเบียดเบียนทั้งตนเองทั้งผู้อื่นบ้าง
นี่เป็นธรรมอันบุคคลพึงเห็นเอง หาความทรดโทรมมิได้ ไม่ประกอบด้วยกาล
การเรียกให้มาดู การน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ๑

ดูรณายคามณิ ธรรม ๓ อย่างนี้แล เป็นของอันบุคคลพึงเห็นเอง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๘๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
หาความทรดโทรมมิได้ ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามา
ในตน อื่นวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว นายบ้านนามว่าราสิยะได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์
แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหางของทีดว่า เปิดของ
ที่ปิด บอกทางให้แกล่นหลงทาง หรือส่องไฟในที่มืดด้วยหวังว่า คนมีจักษุจัก
เห็นรูป ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค
กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำ
ข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป
จนตลอดชีวิต ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

ปาฏลียสูตร

[๖๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อดตรนิคมแห่งชาว
โกพิยะในแคว้นโกพิยะ ครั้งนั้นแล นายบ้านนามว่าปาฏลียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้
สดับมาว่า พระสมณโคดมทรงรู้จักมายา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนเหล่าใด
กล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมทรงรู้จักมายา ดังนี้ ชนเหล่านั้นเป็นอันกล่าว
ตามพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จะไม่กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำ
ไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาทะที่ถูกใดๆ
จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนจะติเตียนได้แลหรือ เพราะว่าข้าพระองค์ไม่ประสงค์
จะกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคเลย พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรนายคามณี ชน
เหล่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมทรงทราบมายา ดังนี้ ชนเหล่านั้นเป็นอัน
กล่าวตามคำที่เรากล่าวแล้ว ย่อมไม่กล่าวตู่เราด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์ธรรม
สมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาทะที่ถูกใดๆ ย่อมไม่ถึงฐานะอันวิญญูชน
จะติเตียนได้ ฯ

คา . ชาวเล้าลือชื่อนั้นจริงเทียวพระองค์ แต่พวกข้าพระองค์ มิได้
เชื่อถือสมณพราหมณ์พวกนั้นว่า พระสมณโคดมทรงรู้จักมายา ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้าว่า พระสมณโคดมมีมายา ฯ

พ . ดูกรนายคามณี ผู้ใดเล้าลืออย่างนี้ว่า เราจักมีมายา ผู้นั้นย่อมจะพูด
อย่างนี้ว่า เรามีมายา ฯ

คา . ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ชื่อนั้นย่อมเป็นดั่งนั้นเทียว ข้าแต่พระสุคต
ชื่อนั้นย่อมเป็นดั่งนั้นเทียว ฯ

พ . ดูกรนายคามณี ถ้าเช่นนั้น เราจักย้อนถามท่านในข้อนี้ ท่านพึง
แก้ตามที่ท่านชอบใจ ฯ

[๖๕๐] ดูกรนายคามณี ท่านจะสำคัญความชื่อนั้นเป็นไฉน ท่านย่อม
รู้จักพวกอำมาตย์ผู้มีมายุพมยาแห่งชาวโกพิยะหรือ ฯ

คา . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้จักพวกอำมาตย์ผู้มีมายุพม
ยาแห่งชาวโกพิยะ พระเจ้าข้า ฯ

พ . ดูกรนายคามณี ท่านจะสำคัญความชื่อนั้นเป็นไฉน พวกอำมาตย์
ผู้มีมายุพมยาแห่งชาวโกพิยะมีประโยชน์อย่างไร ฯ

คา . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกอำมาตย์ผู้มีมายุพมยาแห่งชาวโกพิยะ
มีประโยชน์ดังนี้ คือ เพื่อป้องกันพวกโจรแห่งชาวโกพิยะ เพื่อละความเป็นคน
นำชาวแห่งชาวโกพิยะ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกอำมาตย์ผู้มีมายุพมยาแห่ง
ชาวโกพิยะมีประโยชน์อย่างนี้ พระเจ้าข้า ฯ

พ . ดูกรนายคามณี ท่านจะสำคัญความชื่อนั้นเป็นไฉน ท่านย่อมรู้จัก
อำมาตย์ผู้มีมายุพมยาในนิคมแห่งชาวโกพิยะว่า เป็นคนมีศีลหรือเป็นคนทุศีล ฯ

คา . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้จักพวกอำมาตย์ผู้มีมายุพม
ยาแห่งชาวโกพิยะว่าเป็นคนทุศีล มีธรรมเลวทรามและพวกอำมาตย์ผู้มีมายุพม
ยาแห่งโกพิยะ เป็นพวกหนึ่งในจำนวนบุคคลผู้ทุศีลมีธรรมเลวทรามในโลก ฯ

พ . ดูกรนายคามณี ผู้ใดเล้าลือพูดอย่างนี้ว่า นายบ้านนามว่าปาฏลียะ
รู้จักพวกอำมาตย์ผู้มีมายุพมยาแห่งชาวโกพิยะ ซึ่งเป็นคนทุศีล มีธรรมเลวทราม
แม้ว่าบ้านปาฏลียะก็เป็นคนทุศีล มีธรรมเลวทราม ดังนี้ ผู้นั้นเมื่อพูดถึง
ฟังพูดถูกหรือหนอแล ฯ

คา . หาเป็นเช่นนั้นไม่ พระเจ้าข้า พวกอำมาตย์ผู้มีมายุพมยาแห่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ชาวโกฬิยะเป็นพวกหนึ่ง ข้าพระองค์เป็นพวกหนึ่ง พวกอำมาตย์ ผู้มีมวยผม
ยาวแห่งชาวโกฬิยะเป็นคนมีธรรมเป็นอย่างหนึ่ง ข้าพระองค์เป็นคนมีธรรม
เป็นอย่างหนึ่ง ฯ

พ. ดุรณายคามณิ ก็ที่จริง ท่านจักไม่ได้เป็นดังนี้ว่า นายบ้านนามว่า
ปาฏลิยะ รู้จักพวกอำมาตย์ผู้มีมวยผมยาวแห่งชาวโกฬิยะ ซึ่งเป็นคนทุศีล มี
ธรรมเลวทราม แต่นายบ้านปาฏลิยะ ไม่ใช่เป็นคนทุศีล มีธรรมเลวทราม ฉะนั้น
ตถาคตจักไม่ได้เป็นดังนี้ว่า ตถาคตรู้จักมายา แต่ว่าตถาคตไม่มีมายา ฯ

[๖๕๑] ดุรณายคามณิ เราเรารู้ซัดทั้งมายา ผลของมายา และตลอดถึง
ความที่บุคคลผู้มีมายาปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งปาณาติบาต ผลของปาณาติบาต และตลอดถึง
ความที่บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งอทินนาทาน ผลของอทินนาทาน และตลอดถึง
ความที่บุคคลผู้ลักทรัพย์ปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งกาเมสุมิจฉาจาร ผลของกาเมสุมิจฉาจาร และ
ตลอดถึงความที่บุคคลผู้ประพฤติดัดในกามปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งมสสาวาท ผลของมสสาวาท
และตลอดถึงความที่บุคคลผู้พูดเท็จปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ย่อม
เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งปิสุณาวาจา ผลของปิสุณาวาจา
และตลอดถึงความที่บุคคลกล่าวคำส่อเสียดปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งผรุสวาจา ผลของผรุสวาจา
และตลอดถึงความที่บุคคลผู้กล่าวคำหยาบปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งสัมผัปปลาปะ ผลของ
สัมผัปปลาปะ และตลอดถึงความที่บุคคลผู้พูดเพ้อเจ้อปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อ
แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งอภิชฌา
ผลของอภิชฌา และตลอดถึงความที่บุคคลผู้มีอภิชฌาปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อ
แตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งความพยาบาท
ประทุษร้ายเขา ผลของความพยาบาทประทุษร้ายเขา และตลอดถึงความที่บุคคล
ผู้มีจิตพยาบาทปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ
วินิบาต นรก เราเรารู้ซัดทั้งมัจฉาทิฐิ ผลของมัจฉาทิฐิ และตลอดถึงความที่บุคคล
ผู้เป็นมัจฉาทิฐิปฏิบัติอย่างไรแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ
วินิบาต นรก ฯ

[๖๕๒] ดุรณายคามณิ มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมีวาตะอย่างนี้ มีทิฐิ
อย่างนี้ว่า บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ทุกคนต้องเสวยทุกข์โศกในบัดนี้ บุคคลผู้ลักทรัพย์
ทุกคนต้องเสวยทุกข์โศกในบัดนี้ บุคคลผู้ประพฤติดัดในกามทุกคนต้อง
เสวยทุกข์โศกในบัดนี้ บุคคลผู้พูดเท็จทุกคนต้องเสวยทุกข์โศกใน
บัดนี้ ฯ

[๖๕๓] ดุรณายคามณิ ก็แหละบุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏว่าเป็น
ผู้ประดับด้วยดอกไม้ ใส่มงกุฎ อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว ตบแต่งผมและหนวดแล้ว
ให้บ่าวเร่ตนด้วยความไกรกับสตรี เหมือนกับพระราชา ขนทั้งหลายพูดถึงบุคคล
นั้นอย่างนี้ว่า ดุรณายคามณิ ชายคนนี้ได้ทำอะไร จึงเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้
ใส่มงกุฎ อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว ตบแต่งผมและหนวดแล้ว ให้บ่าวเร่ตนด้วย
ความไกรกับสตรีเหมือนกับพระราชา ขนทั้งหลายได้พูดถึงชายคนนั้นอย่างนี้ว่า
ดุรณายคามณิ ชายคนนั้นข่มขืนข้าศึกของพระราชาแล้วฆ่ามันเสีย พระราชาทรง-

* โสมนัส ได้ทรงพระราชทานรางวัล ฉะนั้น ชายคนนั้นจึงเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้
ใส่มงกุฎ อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว ตบแต่งผมและหนวดแล้ว ให้บ่าวเร่ตนด้วยความ
ไกรกับสตรีเหมือนกับพระราชา ดุรณายคามณิ บุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏ
ว่าถูกเขาเอาเชือกที่เหนียวแน่นมัดแขน ไพล่หลังอย่างมั่นคงแล้ว โคนศีรษะเสีย
แล้วพาตระเวนไปตามถนนตามตรอก ด้วยมัดเท้าไว้เสียดสนั่น แล้วออกทาง
ประตูด้านทิศทักษิณ แล้วตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ขนทั้งหลาย
ได้พูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดุรณายคามณิ ชายคนนี้ได้ทำอะไรไว้ จึงถูกเขา
เอาเชือกที่เหนียวแน่นมัดแขน ไพล่หลังอย่างมั่นคงแล้ว โคนศีรษะเสีย แล้วพา
ตระเวนไปตามถนนตามตรอก ด้วยมัดเท้าไว้เสียดสนั่น แล้วออกทางประตูด้าน
ทิศทักษิณ แล้วตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ขนทั้งหลายได้พูดถึง
ชายคนนั้นว่า ดุรณายคามณิ ชายคนนั้นฆ่าบุรุษหรือสตรีที่มีเวรกับพระราชา ฉะนั้น
พระราชาทั้งหลายจึงรับสั่งให้จับเขาแล้วกระทำกรรมกรรมเห็นปานนี้ ดังนี้ ดุร-

* นายคามณิ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เหตุการณ์เช่นนี้ ท่านได้เห็นหรือ

ได้ฟังมาบ้างไหม ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุการณ์เช่นนี้ ข้าพระองค์ได้เห็นมาแล้ว ด้วย ได้ฟังมาแล้วด้วย จักได้ฟังต่อไปอีกด้วย ฯ

[๖๔๔] พ. ดูรณายคามณี ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์พวกที่มีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า บุคคลผู้ฆ่าสัตว์ทุกคนต้องเสวยทุกขโสมนัส ในปัจจุบัน ดังนี้ เขาเหล่านั้นพูดจริงหรือเท็จ ฯ

คา. พูดเท็จ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็พวกที่กล่าวเท็จเปล่าๆ นั้น เป็นคนมีศีลหรือเป็นคนทุศีลเล่า ฯ

คา. เป็นคนทุศีล พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็พวกที่เป็นคนทุศีลมีธรรมเลวทรามนั้น เป็นคนปฏิบัติผิดหรือเป็นคนปฏิบัติชอบเล่า ฯ

คา. เป็นคนปฏิบัติผิด พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็พวกที่ปฏิบัติผิดนั้น เป็นคนมีความเห็นผิดหรือเป็นคนมีความเห็นชอบเล่า ฯ

คา. เป็นคนมีความเห็นผิด พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สมควรละหรือที่จะเลื่อมใสในพวกที่มีความเห็นผิดเหล่านั้น ฯ

คา. ไม่สมควรเลย พระเจ้าข้า ฯ

[๖๔๕] พ. ดูรณายคามณี บุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏว่าเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้ ใสต์มहु ฯลฯ แล้วให้บำเรอตนด้วยความไครกับสตรีเหมือนกับพระราชา ขนทั้งหลายพูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดูรณายคามณี ชายคนนี้ได้ทำอะไร จึงเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้ ใสต์มहु ฯลฯ ให้บำเรอตนด้วยความไครกับสตรีเหมือนกับพระราชา ขนทั้งหลายได้พากันพูดถึงชายคนนั้นอย่างนี้ว่า ดูร-

* ท่านผู้เจริญ ชายคนนี้เข้มข้ม ลักเอาทรัพย์ของข้าศึกของพระราชา พระราชาทรง-

* โสมนัสได้พระราชทานรางวัลแก่เขา ฉะนั้น ชายคนนี้จึงประดับด้วยดอกไม้ ใสต์มहु ฯลฯ ให้บำเรอตนด้วยความไครกับสตรีเหมือนกับพระราชา ดูรณายคามณี บุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏว่าถูกเขาเอาเชือกที่เหนียวมัดแขนไพล่หลังอย่างมั่นคงแล้ว ฯลฯ ตัดศีรษะทางด้านทิศทักษิณของพระนคร ขนทั้งหลายได้พากันพูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ขนทั้งหลายได้พากันพูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดูร-

* ท่านผู้เจริญ ชายคนนี้ได้ทำอะไร จึงถูกเขาเอาเชือกที่เหนียวมัดแขนเอามือไพล่หลังอย่างมั่นคงแล้ว ฯลฯ ตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ดูรณายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เหตุการณ์เช่นนี้ท่านได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างไหม ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุการณ์เช่นนี้ข้าพระองค์ได้เห็นมาแล้วด้วย ได้ฟังมาแล้วด้วย จักได้ฟังต่อไปอีกด้วย ฯ

[๖๔๖] พ. ดูรณายคามณี ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์พวกที่มีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า บุคคลผู้ลักทรัพย์ทุกคนต้องเสวยทุกขโสมนัส ในปัจจุบัน ดังนี้ เขาเหล่านั้นพูดจริงหรือเท็จ ฯ

คา. พูดเท็จ พระเจ้าข้า ฯลฯ

พ. ก็สมควรละหรือที่จะเลื่อมใสในพวกที่มีความเห็นผิดเหล่านั้น ฯ

คา. ไม่สมควรเลย พระเจ้าข้า ฯ

[๖๔๗] ดูรณายคามณี ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏว่าเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้ ใสต์มहु ฯลฯ แล้วให้บำเรอตนด้วยความไครกับสตรีเหมือนกับพระราชา ขนทั้งหลายได้พากันพูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดูรณายคามณี ชายคนนี้ได้ทำอะไร จึงเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้ ใสต์มहु ฯลฯ แล้วให้บำเรอตนด้วยความไครกับสตรีเหมือนกับพระราชา ขนทั้งหลายได้พากันพูดถึงคนนั้นอย่างนี้ว่า ดูรณายคามณี ชายคนนี้ประพฤติผิดในภรรยาของข้าศึกของพระราชา พระราชาทรงโสมนัสได้พระราชทานรางวัลแก่เขา เพราะเหตุนี้ ชายคนนี้จึงเป็นผู้ประดับด้วยดอกไม้ ใสต์มहु ฯลฯ แล้วให้บำเรอตนด้วยความไครกับสตรีเหมือนกับพระราชา ดูรณายคามณี บุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏว่าถูกเขาเอาเชือกที่เหนียวมัดแขนไพล่หลังอย่างมั่นคง ฯลฯ แล้วตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ขนทั้งหลายได้พากันพูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดูรณายคามณี ชายคนนี้ได้กระทำการใดจึงถูกเขาเอาเชือกที่เหนียวมัดแขนไพล่หลังอย่างมั่นคง ฯลฯ แล้วตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ขนทั้งหลายพากันพูดถึงคนนั้นอย่างนี้ว่า ดูรณายคามณี ชายคนนี้ประพฤติผิดในกุลสตรีในกุลธิดา ฉะนั้นพระราชาทั้งหลายจึงรับสั่งให้จับเขา แล้วกระทำการกรรมเห็นปานนี้ ดูรณายคามณี ท่าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เหตุการณ์เช่นนี้ท่านได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างไหม ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุการณ์เช่นนี้ข้าพระองค์ได้เห็นมาแล้วด้วย
ได้ฟังมาแล้วด้วย จักได้ฟังต่อไปอีกด้วย ฯ

[๖๕๘] พ. ดุรณายคามณี ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์
พวกที่มีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า บุคคลผู้ประพฤติดีในกามคุณทุกคนต้อง
เสวยทุกข์ทรมานในปัจจุัน ดังนี้เขาเหล่านั้นพูดจริงหรือเท็จ ฯ

คา. พูดเท็จ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สมควรละหรือที่จะเลื่อมใสในพวกที่มีความเห็นผิดเหล่านั้น ฯ

คา. ไม่สมควรเลย พระเจ้าข้า ฯ

[๖๕๙] พ. ดุรณายคามณี ก็บุคคลบางคนในโลกนี้ ปรากฏว่าเป็นผู้
ประดับด้วยดอกไม้ ใส่มงกุฎ อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว ตบแต่งผมและหนวด แล้ว
ให้บ่าวเรอตนด้วยความไกรกับสตรีเหมือนกับพระราชา ชนทั้งหลายได้พากันพูดถึง
บุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดุรณายคามณี ชายคนนี้ได้ทำอะไร จึงเป็นผู้ประดับด้วย
ดอกไม้ ใส่มงกุฎ อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว ตบแต่งผมและหนวด แล้วให้บ่าวเรอตน
ด้วยความไกรกับสตรีเหมือนกับพระราชา ชนทั้งหลายได้พากันพูดถึงคนนั้นอย่างนี้
ว่า ดุรณายคามณี ชายคนนี้ทำให้พระราชาให้ทรงพระสรวลได้ด้วยการพูดเท็จ
พระราชาทรงโสมนัสได้พระราชทานรางวัลแก่เขา ฉะนั้นชายคนนั้นจึงเป็นผู้ประดับ
ด้วยดอกไม้ ใส่มงกุฎ อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว ตบแต่งผมและหนวด แล้วให้บ่าวเรอ
ตนด้วยความไกรกับสตรีเหมือนกับพระราชา ดุรณายคามณี บุคคลบางคนในโลก
นี้ ปรากฏว่าถูกเขาเอาเชือกที่เหนียวมัดแขน ปล่อยอย่างมั่นคงแล้วโกนหัวเสีย
แล้วพาตระเวนไปตามถนนตามตรอกด้วยบั้นเพาะว่เสียงสนั่น แล้วออกทางประตู
ด้านทิศทักษิณ แล้วตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ชนทั้งหลายได้พา
กันพูดถึงบุคคลนั้นอย่างนี้ว่า ดุรณายคามณี ชายคนนี้ได้ทำอะไร จึงถูกเอา
เชือกที่เหนียวมัดแขน ปล่อยอย่างมั่นคงแล้วโกนหัวเสีย แล้วพาตระเวนไปตาม
ถนนตามตรอก ด้วยบั้นเพาะว่เสียงสนั่น แล้วออกทางประตูด้านทิศทักษิณ แล้ว
ตัดศีรษะเสียทางด้านทักษิณของพระนคร ชนทั้งหลายได้พากันพูดถึงคนนั้นอย่างนี้
ว่า ดุรณายคามณี ชายคนนี้ทำลายประโยชน์ของคฤหบดีบ้าง ของบุตรแห่ง
คฤหบดีบ้าง ด้วยการพูดเท็จ ฉะนั้น พระราชาจึงรับสั่งให้จับเขาแล้วกระทำ
กรรมกรรมเห็นปานนี้ ดุรณายคามณี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เหตุการณ์
เช่นนี้ ท่านได้เห็นหรือได้ฟังมาแล้วบ้างไหม ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุการณ์เช่นนี้ ข้าพระองค์ได้เห็นมาแล้ว
ด้วย ได้ฟังมาแล้วด้วย จักได้ฟังต่อไปอีกด้วย ฯ

[๖๖๐] พ. ดุรณายคามณี ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์
พวกที่มีวาตะอย่างนี้ มีที่รู้อย่างนี้ว่า บุคคลผู้พูดเท็จทุกคนต้องเสวยทุกข์และทรมาน
ในปัจจุัน ดังนี้ เขาเหล่านั้นพูดจริงหรือเท็จ ฯ

คา. พูดเท็จ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็พวกที่กล่าวเท็จเปล่าๆ นั้น เป็นคนมีศีลหรือเป็นคนทุศีลเล่า ฯ

คา. เป็นคนทุศีล พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็พวกที่เป็นคนทุศีลมีธรรมอันเลวทรามนั้น เป็นคนปฏิบัติผิดหรือ
เป็นคนปฏิบัติชอบเล่า ฯ

คา. เป็นคนปฏิบัติผิด พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็พวกที่ปฏิบัติผิดนั้น เป็นคนมีความเห็นผิดหรือเป็นคนมีความเห็น
ชอบเล่า ฯ

คา. เป็นคนมีความเห็นผิด พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สมควรละหรือที่จะเลื่อมใสในพวกที่มีความเห็นผิดเหล่านั้น ฯ

คา. ไม่สมควรเลย พระเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น้าอัสจรรย
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่เคยมีมา ข้าพระองค์มีเรือนพักอยู่หลังหนึ่ง ในเรือนพัก
นั้นมีเตียงนอน มีที่นั่ง มีหมอนน้ำ มีประทีปน้ำมัน ข้าพระองค์จะแจกจ่ายแก่
สมณะหรือพราหมณ์ผู้เข้าไปอยู่ในเรือนพักนั้นตามสติกำลัง ฯ

[๖๖๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เรื่องเคยมีมาแล้ว ศาสตรา ๔ ท่านซึ่งมี
ความเห็น มีความพอใจ มีความชอบใจต่างๆ กัน พากันเข้าไปอยู่ในเรือนพัก
นั้น ศาสตราท่านหนึ่งมีวาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านไม่มีผล การบูชา
ไม่มีผล การเซ่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากที่ท้อทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้า
ไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้ผดขุ่นไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนิน ไปดี
ปฏิบัติชอบ กระทำให้โลกนี้และโลกหน้าแจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่น
ให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๖๖๒] ศาสดาท่านหนึ่งมีวาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านมีผล การบูชามีผล การช่นสรวงมีผล ผลวิบากที่ทำได้ทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดา มี บิดามี สัตว์ผู้เกิดขึ้นมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปมี ปฏิบัติชอบ กระทำ โลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีอยู่ในโลก ฯ

[๖๖๓] ศาสดาท่านหนึ่งมีวาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อบุคคล ทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่นเบียด-

* เบียน ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้ลำบาก ดิ้นรนเอง ทำเขาให้ดิ้นรน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้เหลือ ทำโจรกรรมในเรือนหลังเดียว ช่มอยู่ทางเปลี่ยว ทำชู้ภรรยา เขา พูดเท็จ ผู้ทำไม่เชื่อว่าทำบาป แม้หากผู้ใดจะใช้จักร ซึ่งมีคมโดยรอบเหมือน มืดโกน สังหารเหล่าสัตว์ในปฐพีนี้ให้เป็นลานเป็นกองมั่งสะอันเดียวกัน บาปที่ มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุยอมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะ ไปยัง ฝั่งขวาแห่งแม่น้ำคงคา ฆ่าเอง ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน บาปที่มีการทำเช่นนั้น เป็นเหตุยอมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะ ไปยังฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่น ให้ บูชาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบูชา บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุยอมไม่มีแก่เขา ไม่มี บุญมาถึงเขา ด้วยการให้ทาน การทรมานอันทรีย การส้ารวม การกล่าวคำสัตย์ บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุยอมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญมาถึงเขา ฯ

[๖๖๔] ศาสดาท่านหนึ่งมีวาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อบุคคล ทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ให้ผู้อื่นเบียด เบียน ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้ลำบาก ดิ้นรนเอง ทำให้เขาดิ้นรน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้เหลือ ทำโจรกรรมในเรือนหลังเดียว ช่มอยู่ทางเปลี่ยว ทำชู้ภรรยา เขา พูดเท็จ ผู้ทำเชื่อว่าทำบาป แม้หากผู้ใดจะใช้จักร ซึ่งมีคมโดยรอบเหมือนมืดโกน สังหารเหล่าสัตว์ในปฐพีนี้ให้เป็นลานเป็นกองมั่งสะอันเดียวกัน บาปที่มีการทำ เช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมมีแก่เขา มีบาปถึงเขา แม้หากบุคคลจะ ไปยังฝั่งขวาแห่ง แม่น้ำคงคา ฆ่าเอง ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่น ให้เบียดเบียน บาปที่มีการทำเช่นนั้น เป็นเหตุยอมมีแก่เขา มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะ ไปยังฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้ บูชาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบูชา บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุยอมมีแก่เขา มีบุญมาถึงเขา ด้วยการ ให้ทาน การทรมานอันทรีย การส้ารวม การกล่าวคำสัตย์ บุญที่มีการทำเช่นนั้น เป็นเหตุยอมมีแก่เขา มีบุญมาถึงเขา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีความ สงสัยสนเทห์ว่า บรรดาสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านี้ ใครหนอพูดจริง ใครหนอ พูดเท็จ ฯ

พ. ดูรณายคามณี ก็ควรแล้วที่ท่านจะสงสัย ควรแล้วที่ท่านจะสนเทห์ ก็เหละความสนเทห์ของท่านเกิดแล้วในฐานะที่น่าสงสัย ฯ

คา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคสามารถแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ โดยที่ข้าพระองค์พึงละความ สงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๖๕] พ. ดูรณายคามณี ธรรมสมาธิมีอยู่ ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธิ นั้น พึงได้จิตตสมาธิไซ้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านพึงละความสงสัยนี้ได้ ดูกร-

* นายคามณี ก็ธรรมสมาธิเป็นไฉน พระอริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ดูรณายคามณี เป็นผู้ละปาณาติบาต งดเว้นปาณาติบาต เป็นผู้ละอทินนทาน งดเว้นอทินนทาน เป็นผู้ละกาเมสุมิจฉาร งดเว้นกาเมสุมิจฉาร เป็นผู้ละมสฺสาทา งดเว้นมสฺสาทา เป็นผู้ละปิสุณาวาจา งดเว้นปิสุณาวาจา เป็นผู้ละผรุสวาจา งดเว้นผรุสวาจา เป็นผู้ ละสัมผัปปลาปะ งดเว้นสัมผัปปลาปะ เป็นผู้ละอภิขมา ไม่มากด้วยอภิขมา เป็นผู้ละความพยาบาทประทุษร้ายมีจิตไม่พยาบาท เป็นผู้ละความเห็นผิด มีความ เห็นชอบ ฯ

[๖๖๖] ดูรณายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอภิขมา ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า มีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพบุลย์ ถึงความเป็นใหญ่หาประมาณ มิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ศาสดาผู้มีวาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เช่นสรวงไม่มีผล ผลวิบากที่ทำได้ทำชั่ว ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดา
ไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้ผุดเกิดขึ้นไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปดี ปฏิบัติชอบ
กระทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนหมู่สัตว์
ให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ถ้าถ้อยคำของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เราสรวมกาย
สรวมวาจา สรวมใจ ๑ ข้อที่เราจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตายไป ๑
ทั้งสองนี้เป็นการถือเอาชัยชนะในข้อนี้ เพราะเราผู้ไม่เบียดเบียนใครๆ คือผู้
สะอิดหรือผู้มั่นคง เป็นผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่พระอริยสาวก
นั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกาย
สงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดุรณายคามณี นี่แลธรรม
สมาธิ ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซ้ร เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่าน
พึงละความสงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๖๓] ดุรณายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิขณา
ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า
มีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ . . . พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณา
เห็นดังนี้ว่า ศาสดาผู้มิว่าทอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านมีผล การบูชา
มีผล การเช่นสรวงมีผล ผลวิบากที่ทำได้ทำชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดา
มี บิดามี สัตว์ผู้ผุดเกิดขึ้นมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปดี ปฏิบัติชอบ กระทำ
โลกนี้และโลกหน้าให้แจ้ง ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม
มีอยู่ในโลก ดังนี้ ถ้าถ้อยคำของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เราสรวมกาย
สรวมวาจา สรวมใจ ๑ ข้อที่เราจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตาย
ไป ๑ ทั้งสองนี้เป็นการถือเอาชัยชนะในข้อนี้ เพราะเราผู้ไม่เบียดเบียนใคร คือ
ผู้สะอิดหรือผู้มั่นคง เป็นผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ย่อมเกิดขึ้นแก่พระอริย-
*สาวกนั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมี
กายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดุรณายคามณี นี่แล
ธรรมสมาธิ ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซ้ร เมื่อเป็นเช่นนั้น
ท่านพึงละความสงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๖๔] ดุรณายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิขณา
ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า
มีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ . . . พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณา
เห็นดังนี้ว่า ศาสดาผู้มิว่าทอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อบุคคลทำเอง ใช้
ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน ทำเขา
ให้เศร้าโศกเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขา
ให้ลำบาก ดิ้นรนเอง ทำเขาให้ดิ้นรน ข่าสัตร ลักทรัพย์ ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้
เหลือ ทำโจรกรรมในเรือนหลังเดียว ช่มอยู่ในที่เปลี่ยว ทำชู้กรยาเขา พุดเท็จ
ผู้ทำชื่อว่าไม่ทำบาป แม้หากผู้ใดจะใช้จักรซึ่งมีคมโดยรอบเหมือนมีดโกน สังหาร
เหล่าสัตว์ในปรุพินนี้ ให้เป็นลาน ให้เป็นกองมั่งสะอันเดียวกัน บาปที่มีการทำ
เช่นนั้นเป็นเหตุย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยั้งฝั่งขวา
แห่งแม่น้ำคงคา ทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง
ใช้ให้ผู้อื่นเบียดเบียน บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาป
มาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยั้งฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้
บูชาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบูชา บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญ
มาถึงเขา ด้วยการให้ทาน การทรมานอันทรย์ การสรวม การกล่าวคำสัตย์
บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญมาถึงเขา ดังนี้ ถ้าถ้อยคำ
ของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เราสรวมกาย สรวมวาจา สรวมใจ ๑ ข้อที่
เราจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตายไป ๑ ทั้งสองนี้เป็นการถือเอา
ชัยชนะในข้อนี้ เพราะว่าเราผู้ไม่เบียดเบียนใครๆ คือ ผู้สะอิดหรือผู้มั่นคง
เป็นผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่พระอริยสาวกนั้น เมื่อปราโมทย์
แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้
เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดุรณายคามณี นี่แลธรรมสมาธิ ถ้าท่าน
ตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซ้ร เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านพึงละความสงสัย
นี้ได้ ฯ

[๖๖๕] ดุรณายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิขณา
ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า
มีใจประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ . . . เมื่อบุคคลทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ
ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน ทำเขาให้เศร้าโศก
เอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้ลำบาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

ฉันนเอง ทำเขาให้ฉันนร มาสัตว์ ลักทรัพย์ ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้เหลือ
ทำโจรกรรมในเรือนหลังเดียว ชมอยู่ที่ทางเปลี่ยว ทำชู้กรยาเขา พุดเทจ ผู้ทำ
ชื่อว่าทำบาป แม้หากผู้ใดจะใช้จักรมีคมโดยรอบเหมือนมดโกน สังหารเหล่าสัตว์
ในปฐพีนี้ ให้เป็นลานเป็นกองมั่งสละอันเดียวกัน บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ
ย่อมมีแก่เขา มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยังฝั่งขวาแห่งแม่น้ำคงคา ทำเอง
ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน
บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมมีแก่เขา มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยัง
ฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้ บุกเขาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบุก บัญ
ที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมมีแก่เขา มีบุญมาถึงเขา ด้วยการให้ทาน การ
ทรมานอันทรย์ การส่ำรวม การกล่าวคำสัตย์ บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อม
มีแก่เขา มีบุญมาถึงเขา ดังนี้ ถ้าถ้อยคำของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เรา
ส่ำรวมกาย ส่ำรวมวาจา ส่ำรวมใจ ๑ ข้อที่เราจักเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ เมื่อ
แตกกายตายไป ๑ ทั้งสองนี้เป็นการถือเอาชัยชนะในข้อนี้ เพราะเราผู้ไม่เบียด-
*เบียนใครๆ คือ ผู้สะดุ้งหรือผู้มั่นคง เป็นผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ย่อม
เกิดแก่พระอริยสาวกนั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กาย
ย่อมสงบ เรอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดุร
นายคามณี นี้แลธรรมสมาธิ ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซร้
เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านพึงจะความสงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๓๐] ดุรนายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิฆณา
ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า
มีใจประกอบด้วยกรุณาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ . . . มีใจประกอบด้วยมฤตาแผ่ไป
ตลอดทิศหนึ่งอยู่ . . . พระอริยสาวกนั้นผู้ซึ่งปราศจากอกิฆณา ปราศจากพยาบาท
แล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า มีใจประกอบ
ด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้
ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า ในที่
ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยอุเบกขาไพบลุย์ ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า
ศาสดาผู้มิว่าทอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การ
เช่นสร้างไม่มีผล ผลวิบากที่ทำได้ชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดา
ไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้ผดเกิดขึ้นไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปดี ปฏิบัติชอบ
กระทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้ง ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้
รู้ตาม ไม่มีในโลก ถ้าถ้อยคำของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เราส่ำรวมกาย
ส่ำรวมวาจา ส่ำรวมใจ ๑ ข้อที่เราจักเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตาย
ไป ๑ ทั้งสองนี้เป็นการถือเอาชัยชนะในข้อนี้ เพราะเราผู้ไม่เบียดเบียนใครๆ
คือ ผู้สะดุ้งหรือผู้มั่นคง เป็นผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ ย่อมเกิดแก่
พระอริยสาวกนั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ
เรอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดุรนายคามณี
นี้แลธรรมสมาธิ ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซร้ เมื่อเป็น
เช่นนั้น ท่านพึงจะความสงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๓๑] ดุรนายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิฆณา
ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า
มีใจประกอบด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ . . . พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณา
เห็นดังนี้ว่า ศาสดาผู้มิว่าทอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า ท่านมีผล การบูชามีผล
การเช่นสร้างมีผล ผลวิบากที่ทำได้ชั่วมีอยู่ โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามี บิดามี
สัตว์ผู้ผดเกิดขึ้นมี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปดี ปฏิบัติชอบ กระทำโลกนี้และ
โลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้ตาม มีอยู่ในโลก
ดังนี้ ถ้าถ้อยคำของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เราส่ำรวมกาย ส่ำรวมวาจา
ส่ำรวมใจ ๑ ข้อที่เราจักเข้าถึงสคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตายไป ๑ ทั้งสองนี้
เป็นการถือเอาชัยชนะในข้อนั้น เพราะเราผู้ไม่เบียดเบียนใครๆ คือ ผู้สะดุ้ง
หรือผู้มั่นคง เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่พระอริยสาวกนั้น เมื่อ
ปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เรอมีกายสงบแล้ว
ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดุรนายคามณี นี้แลธรรมสมาธิ
ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซร้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านพึงจะความ
สงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๓๒] ดุรนายคามณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิฆณา
ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
 มีใจประกอบด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศที่หนึ่งอยู่ . . . พระอริยสาวกนั้นย่อม
 พิจารณาเห็นดังนี้ว่า ศาสดาผู้มีวาทยะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อบุคคลทำเอง
 ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน
 ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่น
 ทำเขาให้ลำบาก ดิ้นรนเอง ทำเขาให้ดิ้นรน มาสัตว์ ลักทรัพย์ ตัดที่ต่อ
 ปล้นไม่ให้เหลือ ทำโจรกรรมในเรือนหลังเดียว ชมอยู่ที่ทางเปลี่ยว ทำชู้ภรรยาเขา
 พุดเท็จ ผู้ทำไม่ชื่อว่าทำบาป แม้หากผู้ใดจะใช้จักรซึ่งมีคมโดยรอบเหมือนมดโกน
 สंहารเหล่าสัตว์ในปฐพี ให้เป็นลานเป็นกองมั่งสะอันเดียวกัน บาปที่มีการทำ
 เช่นนั้นเป็นเหตุย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยั้งฝั่งขวา
 แห่งแม่น้ำคงคา มาเอง ใช้ให้ผู้อื่นมา ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง
 ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาป
 มาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยั้งฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้
 บุกเขาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบุก บัญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญ
 มาถึงเขา ด้วยการให้ทาน การทรมานอันทรีย การสำรวม การกล่าวคำสัตย์
 บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญมาถึงเขา ถ้าถ้อยคำของ
 ศาสดาผู้นั้นเป็นความจริง ข้อที่เราสำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ ๑ ข้อที่
 เราจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตายไป ๑ ทั้งสองนี้เป็นการถือเอา
 ชัยชนะในข้อนี้ เพราะเราผู้ไม่เบียดเบียนใครๆ คือ ผู้สะอึกหรือผู้มันคง เป็น
 ผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่พระอริยสาวกนั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว
 ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข
 เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดูรณายคามาณี นี้แลธรรมสมาธิ ถ้าท่านตั้งมั่นอยู่ใน
 ธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซ้ร เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านพึงละความสงสัยนี้ได้ ฯ

[๖๓๓] ดูรณายคามาณี พระอริยสาวกนั้น ผู้ซึ่งปราศจากอกิขณา
 ปราศจากพยาบาทแล้วอย่างนี้ เป็นผู้ไม่พินเพื่อน มีสัมปชัญญะ มีสติเฉพาะหน้า
 มีใจประกอบด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ก็เหมือนกัน
 ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทัวสัตว์ทุกเหล่า
 ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยอุเบกขาอันไพบลุย์ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร
 ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ พระอริยสาวกนั้นย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า ศาสดาผู้มี
 วาทยะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อบุคคลทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้
 ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ใช้ผู้อื่น
 ทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้ลำบาก ดิ้นรนเอง ทำเขา
 ให้ดิ้นรน มาสัตว์ ลักทรัพย์ ตัดที่ต่อ ปล้นไม่ให้เหลือ ทำโจรกรรมในเรือน
 หลังเดียว ชมอยู่ที่ทางเปลี่ยว ทำชู้ภรรยาเขา พุดเท็จ ผู้ทำชื่อว่าทำบาป แม้หาก
 ผู้ใดจะใช้จักรซึ่งมีคมโดยรอบเหมือนมดโกน สंहารเหล่าสัตว์ในปฐพีนี้ ให้
 เป็นลานเป็นกองมั่งสะอันเดียวกัน บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมมีแก่เขา มี
 บาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยั้งฝั่งขวาแห่งแม่น้ำคงคา มาเอง ใช้ให้ผู้อื่นมา
 ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน บาปที่มีการทำ
 เช่นนั้นเป็นเหตุย่อมมีแก่เขา มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยั้งฝั่งซ้ายแห่ง
 แม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้ บุกเขาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบุก บัญที่มีการทำเช่นนั้น
 เป็นเหตุย่อมมีแก่เขา มีบุญมาถึงเขา ด้วยการให้ทาน การทรมานอันทรีย การ
 สำรวม การกล่าวคำสัตย์ บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุย่อมมีแก่เขา มีบุญ
 มาถึงเขา ดังนี้ ถ้าถ้อยคำของศาสดานั้นเป็นความจริง ข้อที่เราสำรวมกาย สำรวม
 วาจา สำรวมใจ ๑ ข้อที่เราจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เมื่อแตกกายตายไป ๑
 ทั้งสองนี้เป็นการถือเอาชัยชนะในข้อนี้ เพราะเราผู้ไม่เบียดเบียนใครๆ คือ ผู้
 สะอึกหรือผู้มันคง เป็นผู้ปฏิบัติไม่ผิด ความปราโมทย์ย่อมเกิดแก่พระอริยสาวก
 นั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกาย
 สงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ดูรณายคามาณี นี้แล
 ธรรมสมาธิ ถ้าท่านตั้งอยู่ในธรรมสมาธินั้น พึงได้จิตตสมาธิไซ้ร เมื่อเป็นเช่นนั้น
 ท่านพึงละความสงสัยนี้ได้ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว นายบ้านนามว่าปาฏลิสะ ได้กราบทูล
 พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระธรรมเทศนาของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระผู้มีพระภาค
 ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจดวงของทีลว่า เปิดของที่ปิด บอกทางให้
 แก่คนหลงทาง หรือส่องไฟในที่มืดด้วยหวังว่า คนมีจักษุจักแลเห็นรูป ฉะนั้น
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้งพระธรรมและ
 พระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
อุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้น ไปจนตลอดชีวิต ฯ

จบสูตรที่ ๑๓
จบคามณีสังยุตต์

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จันทสูตร ๒. ตาลปุตตสูตร ๓. โยธาชิวสูตร ๔. หัตถาโรหสูตร
๕. อัสนาโรหสูตร ๖. ภูมกสูตร ๗. เทศนาสูตร ๘. อสังขาสสูตร ๙. กุลสูตร
๑๐. มณิจูฬสูตร ๑๑. กัณธกสูตร ๑๒. ราลียสูตร ๑๓. ปาฏลียสูตร ฯ

อสังขตสังยุตต์ วรรคที่ ๑

[๖๓๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส
เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นทูลรับพระผู้มี-

*พระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงอสังขตะ
และทางที่จะให้ถึงอสังขตะแก่ท่านทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็อสังขตะเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้น
โมหะ นี้เรียกว่าอสังขตะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน
กายคตาสติ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อสังขตะเราแสดง
แล้วแก่เธอทั้งหลาย ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเราแสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดังนี้แล
ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจใดอันศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์ฟัง
กระทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจนั้นอันเราอาศัยความอนุเคราะห์ กระทำแล้วแก่เธอ
ทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นโคณโม นันเรือนว่าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายจงฟัง อย่าประมาท อย่าได้เป็นผู้เดือดร้อนในภายหลังเลย นี่เป็น
อนุศาสน์ของเราเพื่อเธอทั้งหลาย ฯ

[๖๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงอสังขตะและทางที่จะให้ถึง
อสังขตะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อสังขตะเป็นไฉน
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ นี้เรียกว่าอสังขตะ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน สมถะและวิปัสสนา นี้เรียกว่าทางที่จะ
ให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน สมานีที่มี
ทั้งวิตกวิจารณ์ สมานีที่ไม่มีวิตก มีแต่วิจารณ์ สมานีที่ไม่มีทั้งวิตกวิจารณ์ นี้เรียกว่าทาง
ที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน สญญุต-
*สมานี อนิมิตตสมานี อัปปณิหิตสมานี นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๓๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน สติปัฏ-
*ฐาน ๔ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน สัมมป-
*ปธาน ๔ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน อิทธิบาท
๔ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน อินทรีย์
๕ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน พละ ๕
นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน โพชฌงค์
๗ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

[๖๔๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน อริยมรรค
ประกอบด้วยองค์ ๘ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อสังขตะเราแสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย ทางที่จะให้ถึง
อสังขตะเราแสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดังนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจใดอันศาสดา
ผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนุเคราะห์ฟังกระทำแก่สาวกทั้งหลาย กิจนั้นเรา
อาศัยความอนุเคราะห์กระทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นโคณโม
นันเรือนว่าง ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง อย่าประมาท อย่าได้เป็นผู้
เดือดร้อนในภายหลังเลย นี่เป็นอนุศาสน์ของเราเพื่อเธอทั้งหลาย ฯ

จบนิพพานสังยุตต์ ปฐมวรรค

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. กายคตาสติสูตร ๒. สมถวิปัสสนาสูตร ๓. วิตักกสูตร ๔. สญญุต-
*สูตร ๕. สติปัญฐานสูตร ๖. สัมมปธานสูตร ๗. อิทธิปาหสูตร
๘. อินทริยสูตร ๙. พลสูตร ๑๐. โพชฌงคสูตร ๑๑. มรรคสูตร

อสังขตสังยุตต์ วรรคที่ ๒

[๖๘๕] ดูกุริกษทั้งหลาย เราจักแสดงอสังขตะ และทางที่จะให้ถึง
อสังขตะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุริกษทั้งหลาย กิ้อสังขตะเป็นไฉน
ดูกุริกษทั้งหลาย ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่าอสังขตะ
ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือสมณะ นี้เรียกว่าทางที่จะให้
ถึงอสังขตะ ดูกุริกษทั้งหลาย อสังขตะและทางที่จะให้ถึงอสังขตะ เราแสดงแล้ว
แก่เธอทั้งหลาย ดังนี้แล้ว ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ได้อันตัสตาพึงแสวงหาประโยชน์
เกื้อกูล ผู้อนแควะห์ พึงทำแก่สาวกทั้งหลาย ก็ในอันเราอาศัยความอนแควะห์ทำ
แล้วแก่เธอทั้งหลาย ดูกุริกษทั้งหลาย นั้นโคณโหม นั้นเรือนว่าง ดูกุริกษทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง อย่างประมาท อย่าได้เป็นผู้เดือดร้อนในภายหลังเลย นี่เป็น
อนุศาสน์ของเรา เพื่อเธอทั้งหลาย ฯ

[๖๘๖] ดูกุริกษทั้งหลาย เราจักแสดงอสังขตะและทางที่จะให้ถึง
อสังขตะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุริกษทั้งหลาย กิ้อสังขตะเป็นไฉน
ดูกุริกษทั้งหลาย ความสิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่า
อสังขตะ ดูกุริกษทั้งหลาย ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ วิปัสนา
นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ ดูกุริกษทั้งหลาย อสังขตะและทางที่จะให้
ถึงอสังขตะ เราแสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดังนี้แล้ว ฯลฯ นี่เป็นอนุศาสน์ของ
เราเพื่อเธอทั้งหลาย ฯ

[๖๘๗] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ
สมาธิมีทั้งวิตกวิจารณ์ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๘๘] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ
สมาธิไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๘๙] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ
สมาธิไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๐] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ
สญญุตสมาธิ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๑] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ
อนิมิตตสมาธิ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๒] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน คือ
อัปปณิหิตสมาธิ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๓] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุ-
ริกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ
มีสติ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ นี้
เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๔] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุ-
ริกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ
มีสติ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสใน
โลกเสียได้ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๕] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุ-
ริกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ
มีสติ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ นี้
เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๖] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุ-
ริกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเพียรเครื่องเผากิเลส มีสัมปชัญญะ
มีสติ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก
เสียได้ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๙๗] . . . ดูกุริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุ-
ริกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น พยายาม
ปรารภความเพียร ประครองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อยังธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่ยังไม่เกิด
ไม่ให้เกิดขึ้น นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๖๔๔] . . . ดุกริกษะทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกริกษะทั้งหลาย ริกษะในธรรมวินัยนี้ ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว นี่เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๓๐๐] . . . ดุกริกขทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกริกขทั้งหลาย ริกขในธรรมวินัยนี้ ย่อมยังความพอใจให้เกิดขึ้น พยายามปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อความตั้งอยู่ ความไม่เลอะเลือน ความเพิ่มพูน ความไพบูรณ์ ความเจริญ ความบริบูรณ์ แห่งธรรมอันเป็นกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ๖

[๓๐๒] . . . ดุกริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงสังขตะเป็นไฉน ดุกริกษทั้งหลาย ริกษในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอุทริบาทอันประกอบด้วยวิริยสมาริ และปธานสังขาร นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงสังขตะ . . . ฯ

[๓๐๔] . . . ดุกริกษทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกริกษทั้งหลาย ริกษในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอุทริบาทอันประกอบด้วยวิมัสสมานิ และปรานสังขาร นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๓๐๖] . . . ดุกรักษาทันทีหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกรักษาทันทีหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญวิริยอันหาตัณหา อหังการะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๓๐๘] . . . ดุกรักษาทันทีหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกรักษาทันทีหลาย รักษาในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสมาธิในทวิยานอาคัยวิเวก อาคัยวิเวก อาคัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๗๑๐] . . . ดุกรภิกษุทั้งหลาย ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัทธิบาทละอันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๓๑๒] . . . ดุกรักษาทันทีหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกร-
* ักษาทันทีหลาย ภาวนาในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติผลจะอันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ
อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

[๓๑๔] . . . ดุกรักษาทันทีหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดุกร-
*รักษาทันทีหลาย รักษาในธรรมวินัยนี้ บ่อเมเจริญปัญญาพะละอันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี้เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ฯ

Page 164

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

* ภิขุทั้งหลาย ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสติสัมโพชฌงค์อันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี่เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ๕

[๓๑๖] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญธรรม-

* วิยสัมโพชฌงค์ . . . วิยสัมโพชฌงค์ . . . ปีติสัมโพชฌงค์ . . . ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ . . .
สมาธิสัมโพชฌงค์ . . . อุเบกขาสัมโพชฌงค์อันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ
น้อมไปเพื่อความสละ นี่เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ๕

[๓๑๗] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุร-

* ภิขุทั้งหลาย ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาหิอุอันอาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ
อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี่เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ . . . ๕

[๓๑๘] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุร-

* ภิขุทั้งหลาย ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาสังกัปปะ . . . สัมมาวาจา . . .
สัมมากัมมันตะ . . . สัมมาอาชีวะ . . . สัมมาวายามะ . . . สัมมาสติอันอาศัยวิเวก
อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี่เรียกว่าทางที่จะให้ถึง
อสังขตะ . . . ๕

[๓๑๙] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงอสังขตะเป็นไฉน ดูกุร

ภิขุทั้งหลาย ภิขุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญสัมมาสมาธิอันอาศัยวิเวก อาศัย
วิราคะ อาศัยนิโรธ น้อมไปเพื่อความสละ นี่เรียกว่าทางที่จะให้ถึงอสังขตะ
ดูกุรภิขุทั้งหลาย อสังขตะและทางที่จะให้ถึงอสังขตะ เราแสดงแล้วแก่เธอ
ทั้งหลาย ดังนี้แล ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ได้อันตัสตาผู้แสวงหาประโยชน์แก่อกุล
ผู้อนุเคราะห์ ฟังกระทำแก่สาวกทั้งหลาย ก็นั่นอันเราอาศัยความอนุเคราะห์
กระทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดูกุรภิขุทั้งหลาย นั้นโคณโม นันเรือนว่าง ดูกุร
ภิขุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง อย่าประมาท อย่าได้เป็นผู้มีความเดือดร้อน
ในภายหลังเลย นี่เป็นอนุศาสน์ของเราเพื่อเธอทั้งหลาย ๕

[๓๒๐] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงที่สุดและทางที่จะให้ถึงที่สุด
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ที่สุดเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๑] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันหาอาสวะมิได้ และ
ทางที่จะให้ถึงธรรมอันหาอาสวะมิได้แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมอันหาอาสวะมิได้เป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๒] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมที่จริงแท้ และทางที่
จะให้ถึงธรรมที่จริงแท้แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย
ก็ธรรมที่จริงแท้เป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๓] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเป็นฝั่ง และทาง
ที่จะให้ถึงธรรมอันเป็นฝั่งแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย
ก็ธรรมอันเป็นฝั่งเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๔] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันละเอียด และทาง
ที่จะให้ถึงธรรมอันละเอียดแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย
ก็ธรรมอันละเอียดเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๕] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเห็นได้เสนายก
และทางที่จะให้ถึงธรรมอันเห็นได้เสนายกแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง
ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ธรรมอันเห็นได้เสนายกเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๖] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันไม่คร่ำคร่า และ
ทางที่จะให้ถึงธรรมอันไม่คร่ำคร่าแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมอันไม่คร่ำคร่าเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๗] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันยั่งยืน และทางที่
จะให้ถึงธรรมอันยั่งยืนแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย
ก็ธรรมอันยั่งยืนเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๘] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันไม่ทรุดโทรม และ
ทางที่จะให้ถึงธรรมอันไม่ทรุดโทรมแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุ
ทั้งหลาย ก็ธรรมอันไม่ทรุดโทรมเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๒๙] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันใครๆ ไม่พึงเห็น
ด้วยจักษวิญญูณ และทางที่จะให้ถึงธรรมอันใครๆ ไม่พึงเห็นด้วยจักษวิญญูณ
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ธรรมอันใครๆ ไม่พึง
เห็นด้วยจักษวิญญูณเป็นไฉน ฯลฯ

[๓๓๐] . . . ดูกุรภิขุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันไม่มีกิเลสเครื่อง
ให้เนิ่นช้า และทางที่จะให้ถึงธรรมอันไม่มีกิเลสเครื่องให้เนิ่นช้าแก่เธอทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง ดูกุรภิขุทั้งหลาย ก็ธรรมอันไม่มีกิเลสเครื่องให้เนิ่นช้า

เป็นไลน์ ฯลฯ

[๗๓๒] . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันไม่ตาย และทาง

[๗๓๓] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันประณีต และทาง

[๗๓๔] . . . ดุกริกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันเยือกเย็น และ

[๗๓๕] . . . ดุกริกษะทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันปลอดภัย และ

[๗๓๖] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเป็นที่ลึกลับค้นหา และ

[๗๓๗] . . . ดุกรักษาทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันอัศจรรย์ และ

[๗๓๘] . . . ดุกรกิริยาทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันไม่เคยมีเคยเป็น

[๗๓๙] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงความเป็นอนัตตา และทางที่

[๓๔๐] ... ดุกรภิกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันหาทุกข์มิได้ และ

[๗๔๑] . . . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงนิพพาน และทางที่จะให้

[๓๔๒] . . . ดกรภิกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันหาความเบียดเบียน

[๗๔๓] . . . ดุกริกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันปราศจากความ

[๗๔๔] . . . ดุกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงความบริสุทธิ์ และทางที่

[๗๔๕] . . . ดุกรรภิษทั้งหลาย เราจักแสดงความพ้น และทางที่จะให้

[๗๔๖] . . . ดุกริกษทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันหาความอาลัยมิได้

[๗๔๓] . . . ดุกริกษทั้งหลาย เราจะแสดงที่พึง และทางที่จะให้ถึง

อึ้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดุกรกษทั้งหลาย ก็ที่เร้นเป็นไฉน ฯลฯ

1๑๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
[๓๕๐] . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงสภาวะ และทางที่จะให้ถึง
สภาวะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สภาวะ
เป็นไฉน ฯลฯ

[๓๕๑] . . . ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้า
และทางที่จะให้ถึงธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้าแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง
ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้าเป็นไฉน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ความ
สิ้นราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ นี้เรียกว่า ธรรมเป็นที่ไปใน
เบื้องหน้า ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็ทางที่จะให้ถึงธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้าเป็นไฉน
ทางที่จะให้ถึงธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้า คือ กายคตาสติ นี้เรียกว่า ทางที่จะให้
ถึงธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้า
และทางที่จะให้ถึงธรรมเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เราแสดงแล้วแก่เธอทั้งหลาย
ดังนี้แล ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็ใดอันศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล
ผู้อ่อนละระเหี่ย พึงทำแก่สาวกทั้งหลาย ก็อนันตเราอาศัยความอ่อนละระเหี่ย ทำแล้ว
แก่เธอทั้งหลาย ดุริยภิกษุทั้งหลาย นั้นโคณโม นันเรือนว่าง ดุริยภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายจงฟัง อย่างประมาณ อย่าได้เป็นผู้มีความเดือดร้อนในภายหลังเลย
นี้เป็นอนุศาสน์ของเราเพื่อเธอทั้งหลาย (พึงขยายความให้พิสดารเหมือนอย่าง
อสังขตะ)

จบวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อสังขตสูตร ๒. อันตสูตร ๓. อนาสวสูตร ๔. สัจจสูตร
๕. ปารสูตร ๖. นิปณสูตร ๗. สุตทุกสูตร ๘. อชัชชสูตร
๙. ธาสูตร ๑๐. อุปโลกิณสูตร ๑๑. อนินทสนสูตร ๑๒. นิปปปัญจ-
*สูตร ๑๓. สันตสูตร ๑๔. อมตสูตร ๑๕. ปณิตสูตร ๑๖. ลิวสูตร
๑๗. เขมสูตร ๑๘. ตณห์กขยสูตร ๑๙. อัจฉริยสูตร ๒๐. อัพภุตสูตร
๒๑. อนิติกสูตร ๒๒. อนิติกธรรมสูตร ๒๓. นิพพานสูตร ๒๔. อัพยา-
*ปชฌสูตร ๒๕. วิราคสูตร ๒๖. สุทธิสูตร ๒๗. มุตติสูตร
๒๘. อนาลยสูตร ๒๙. ที่ปสูตร ๓๐. เลณสูตร ๓๑. ตาณสูตร
๓๒. สรณสูตร ๓๓. ปรายนสูตร ฯ

จบอสังขตสังยุตต์

อัปยากตสังยุตต์

เขมาเถรีสูตร

[๓๕๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล พระเขมา-
*ภิกษุณีเมื่อเที่ยวจาริกไปในแคว้นโกศล เข้าอยู่ ณ ที่โตรณวัตถุ ๑- ในระหว่าง
พระนครสาวัตถีกับเมืองสาเกต ครั้นนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จออกจากเมือง
สาเกตจะไปยังพระนครสาวัตถี ประทับแรม ๑ ราตรีที่โตรณวัตถุ ระหว่าง
พระนครสาวัตถีกับเมืองสาเกต ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสเรียกราช-
*บุรุษคนหนึ่งมาตรัสสั่งว่า ดูกุณบุรุษผู้เจริญ ท่านจงไปดูให้รู้ว่า ณ ที่โตรณวัตถุ
มีสมณะหรือพราหมณ์ซึ่งสมควรที่เราจะพึงเข้าไปหา ณ วันนั้นหรือไม่ ราชบุรุษนั้นทูล
รับพระดำรัสของพระเจ้าปเสนทิโกศลแล้ว เทียวไปยังโตรณวัตถุจนทั่ว ก็ไม่ได้
พบเห็นสมณะหรือพราหมณ์ซึ่งสมควรที่พระเจ้าปเสนทิโกศลจะพึงเสด็จเข้าไปหา ฯ

[๓๕๓] ราชบุรุษนั้นได้พบพระเขมาภิกษุณี ซึ่งเข้าอาศัยอยู่ ที่โตรณวัตถุ
ครั้นพบแล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศลถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้กราบทูล
พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า พระพทธานุญาต ที่โตรณวัตถุ ไม่มีสมณะหรือพราหมณ์
ซึ่งสมควรที่พระองค์จะพึงเสด็จเข้าไปหาเลย มีภิกษุณีนามว่าเขมา เป็นสาวิกาของ
พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น และพระแม่เจ้านั้นมีกิตติศัพท์
อันงามฟุ้งขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า พระแม่เจ้าเขมาภิกษุณีเป็นบัณฑิต เจียบแหลม
มีปัญญา เป็นพหูสูตร มีถ้อยคำไพเราะ มีปฏิภาณเป็นอย่างดี ขอเชิญพระองค์
เสด็จเข้าไปหาพระแม่เจ้านั้นเถิด ขอเดชะ ฯ

[๓๕๔] ครั้นนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปหาพระเขมาภิกษุณี
ถึงที่อยู่ ทรงไหว้พระเขมาภิกษุณีแล้ว ประทับอยู่ ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง

๑๑. โตรณแปลว่าเสาค่าย หรือเสาระเนียด ณ ที่นี้เข้าว่าเป็นค่าย
ครั้นแล้วได้ตรัสถามพระเขมาภิกษุณีว่า ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
ย่อมเกิดหรือหนอ พระเขมาภิกษุณีถวายพระพรว่า ขอถวายพระพร ปัญหานี้เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ปัญหาที่พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงพยากรณ์ ฯ

ป. ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่เกิดอีกหรือ ฯ

ข. ขอลายพระพร แม่ปัญหานี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ป. ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่
เกิดอีกก็มีหรือหนอ ฯ

ข. ขอลายพระพร ปัญหานี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ป. ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อม
ไม่เกิดอีกก็หามิได้หรือ ฯ

ข. ขอลายพระพร แม่ปัญหานี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์อีกเหมือนกัน ฯ

[๓๕๕] ป. เมื่อข้าพเจ้าถามว่า ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
แล้ว ย่อมเกิดอีกหรือ ท่านก็ตอบว่า ขอลายพระพร ปัญหานี้เป็นปัญหาที่
พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ เมื่อข้าพเจ้าถามว่า ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้า
แต่ตายแล้ว ย่อม ไม่เกิดอีกหรือ ท่านก็ตอบว่า ขอลายพระพร แม่ปัญหานี้ก็
เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาค ไม่ทรงพยากรณ์ เมื่อข้าพเจ้าถามว่า ข้าแต่แม่เจ้า
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็มี ย่อม ไม่เกิดอีกก็มีหรือ ท่านก็ตอบว่า
ขอลายพระพร ปัญหานี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ เมื่อข้าพเจ้า
ถามว่า ข้าแต่แม่เจ้า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่
เกิดอีกก็หามิได้หรือ ท่านก็ตอบว่า ขอลายพระพร แม่ปัญหานี้ก็เป็นปัญหาที่
พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ข้าแต่แม่เจ้า อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้
พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหานี้ ฯ

[๓๕๖] ข. ขอลายพระพร ถ้าอย่างนั้น อาตมภาพจักขอย้อนถาม
มหาบพิตรในปัญหาข้อนี้บ้าง ปัญหาข้อนี้พอพระทัยมหาบพิตรอย่างไร มหาบพิตร
พึงทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนี้เป็นอย่างนั้นเถิด ขอลายพระพร มหาบพิตรจะสำคัญ
ความข้อนี้เป็นไฉน มหาบพิตรมีนักคำนวณ นักประเมน หรือนักประมาณใดๆ
ซึ่งสามารถจะคำนวณทราบในแม่น้ำคงคาว่า ทราบมีประมาณเท่านี้ หรือว่ามีทราย
เท่านี้ร้อยเม็ด หรือว่ามีทรายเท่านี้พันเม็ด หรือว่ามีทรายเท่านี้แสนเม็ด หรือไม่ ฯ

ป. ไม่มีเลย แม่เจ้า ฯ

ข. และมหาบพิตรมีนักคำนวณ นักประเมน หรือนักประมาณใดๆ
ซึ่งสามารถจะคำนวณน้ำในมหาสมุทรว่า น้ำมีเท่านี้อาฟหกะ หรือว่ามีน้ำเท่านี้ร้อย
อาฟหกะ หรือว่ามีน้ำเท่านี้พันอาฟหกะ หรือว่ามีน้ำเท่านี้แสนอาฟหกะ หรือไม่
ขอลายพระพร ฯ

ป. ไม่มีเลย แม่เจ้า ฯ

ข. นั้นเพราะเหตุไร ขอลายพระพร ฯ

ป. ข้าแต่แม่เจ้า เพราะวามหาสมุทรเป็นของลึก ประมาณไม่ได้ หยั่ง
ถึงได้โดยยาก ฯ

[๓๕๗] ข. ฉะนั้นนั่นแล มหาบพิตร บุคคลเมื่อจะบัญญัติสัตว์ พึง
บัญญัติด้วยรูปใด รูปนั้นอันพระตถาคตจะได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว กระทำให้ไม่
มีที่ตั้ง ดุจตาลยอดด้วน กระทำให้ไม่มีไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา ดุกร
มหาบพิตร พระตถาคตพ้นจากการบัญญัติว่าเป็นรูป เป็นของลึก ประมาณไม่ได้
หยั่งถึงได้โดยยาก ดุจมหาสมุทรฉะนั้น คำว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิด
อีกก็ดี ย่อมไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดและไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อม
ไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ดี ย่อมไม่ควรร เมื่อบุคคลบัญญัติสัตว์ พึงบัญญัติด้วยเวทนา
ใด . . . เมื่อบัญญัติสัตว์ พึงบัญญัติด้วยสัญญาใด . . . เมื่อบุคคลบัญญัติสัตว์ พึง
บัญญัติด้วยสังขารเหล่าใด . . . เมื่อบัญญัติสัตว์ พึงบัญญัติด้วยวิญญาณใด วิญญาณนั้น
อันพระตถาคตจะได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว กระทำให้ไม่มีที่ตั้ง ดุจตาลยอดด้วน
กระทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา ดุกรมหาบพิตร พระตถาคตพ้น
แล้วจากการบัญญัติว่าเป็นวิญญาณ เป็นของลึก ประมาณไม่ได้ หยั่งถึงได้โดย
ยาก ดุจมหาสมุทรฉะนั้น คำว่าสัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดก็ดี ย่อมไม่
เกิดก็ดี ย่อมเกิดอีกและไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา
มิได้ก็ดี ก็ย่อมไม่ควรร ฯ

ครั้งนั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยินดี อนโมทนาภาษิตของพระเขมา
ภิกษุณี เสด็จออกจากอาสนะ ไหว้พระเขมาภิกษุณีทรงกระทำประทักษิณแล้วเสด็จ
จากไป ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๓๕๘] สมัยต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จ ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถึงที่ประทับ ทรงอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับ ณ ที่สมควรส่วนหนึ่ง ครั้น แล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกหรือ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหา ที่อาตมภาพ ไม่พยากรณ์ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีก หรือ ฯ

พ. ขอถวายพระพร แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่อาตมภาพ ไม่พยากรณ์ เหมือนกัน ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อม ไม่เกิดอีกก็มีหรือ ฯ

พ. ขอถวายพระพร ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่อาตมภาพ ไม่พยากรณ์ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็หา มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา มิได้หรือ ฯ

พ. ขอถวายพระพร แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่อาตมภาพ ไม่พยากรณ์ อีกนั่นแหละ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์ทูลถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ ตายแล้วย่อมเกิดอีกหรือ พระองค์ก็ตรัสตอบว่า ขอถวายพระพร ปัญหาข้อนี้ เป็นปัญหาที่อาตมภาพ ไม่พยากรณ์ ฯลฯ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์ทูล ถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา มิได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หา มิได้ หรือ พระองค์ก็ตรัสตอบว่า ขอถวายพระพร แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่ อาตมภาพ ไม่พยากรณ์อีกนั่นแหละ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเล่าเป็นเหตุเป็น ปัจจัยให้พระผู้มีพระภาค ไม่พยากรณ์ปัญหาข้อนี้ ฯ

[๓๕๙] พ. ขอถวายพระพร ถ้าอย่างนั้น อาตมภาพจักย้อนถามมหา-

*บพิตรในปัญหาข้อนั้นบ้าง ปัญหาข้อนั้นพอพระทัยมหาบพิตรอย่างไร มหาบพิตร พึงทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นอย่างนั้นเกิด ขอถวายพระพร มหาบพิตรจะทรง สำคัญความข้อนี้เป็นไฉน มหาบพิตรทรงมีนักคำนวณ นักประเมิน หรือนัก ประเมิน ใดๆ ซึ่งสามารถจะคำนวณเม็ดทรายในแม่น้ำคงคาว่า เม็ดทรายมี ประมาณเท่านี้ ฯลฯ หรือว่ามีทรายประมาณเท่านี้แสนเม็ดหรือไม่ ฯ

ป. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. และมหาบพิตรทรงมีนักคำนวณ นักประเมิน หรือนักประมาณ ใดๆ ซึ่งสามารถจะคำนวณน้ำในมหาสมุทรว่า มีน้ำเท่านี้อาฬหกะ ฯลฯ หรือว่ามีน้ำ เท่านี้แสนอาฬหกะหรือไม่ ฯ

ป. ไม่มีเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร มหาบพิตร ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะว่ามีมหาสมุทรเป็นของลึกลับประมาณ ไม่ ได้ หยั่งถึงได้โดยยาก พระเจ้าข้า ฯ

[๓๖๐] พ. ฉะนั้นนั่นแล มหาบพิตร บุคคลเมื่อจะบัญญัติสัตว์ พึง บัญญัติด้วยรูปใด รูปนั้นอันตถาคตละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว กระทำให้ไม่มีที่ ตั้ง ดุจตาลยอดด้วน กระทำไม่ให้มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา ดูกร-

*มหาบพิตร ตถาคตพ้นจากการบัญญัติว่าเป็นรูป เป็นของลึกลับ ประมาณ ไม่ ได้ หยั่งถึงได้โดยยากดุจมหาสมุทร ฉะนั้น คำว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อม เกิดอีกก็ดี ย่อมไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดอีกและไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดอีกก็หา มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา มิได้ก็ดี ย่อมไม่ควรถวายบุคคลเมื่อจะบัญญัติสัตว์ พึงบัญญัติด้วย เวทนาใด . . . เมื่อบัญญัติสัตว์ พึงบัญญัติด้วยสัญญาใด . . . เมื่อบัญญัติสัตว์ พึง บัญญัติด้วยสังขารเหล่าใด . . . เมื่อบัญญัติสัตว์ พึงบัญญัติด้วยวิญญาณใด วิญญาณนั้นอันตถาคตละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว กระทำให้ไม่มีที่ตั้ง ดุจตาล ยอดด้วน กระทำไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ดูกรมหาบพิตร ตถาคตพ้นแล้วจากการบัญญัติว่าเป็นวิญญาณ เป็นของลึกลับ ประมาณ ไม่ ได้ หยั่ง ถึงได้โดยยาก ดุจมหาสมุทร ฉะนั้น คำว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิด อีกก็ดี ย่อมไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดอีกและไม่เกิดอีกก็ดี ย่อมเกิดอีกก็หา มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา มิได้ก็ดี ย่อมไม่ควรถวาย

[๓๖๑] ป. อัจฉรยจริง พระเจ้าข้า ไม่เคยมี พระเจ้าข้า ในข้อที่ อรรถกถารรถ พยัญชนะกับพยัญชนะ ของพระศาสดากับของสาวิกา ย่อมเทียบ กันได้ สมกันได้ ไม่ผิดเพี้ยนในบทที่สำคัญ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าได้ไปหาพระเชมาภิกษุณี ใต้ถามความข้อนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว แม่แม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เจ้ารูปนั้นก็ได้พยากรณ์ความชอบด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้ แก่ข้า-
*พระพุทธเจ้า ดูพระผู้มีพระภาคเหมือนกัน น้าอัสจรรย พระเจ้าข้า ไม่เคยมีมา
พระเจ้าข้า ในข้อที่อรกกับอรรค พยัญชนะกับพยัญชนะ ของพระศาสดากับ
ของสาวก ย่อมเทียบกันได้ สมกันได้ ไม่ผิดเพี้ยนในบทที่สำคัญ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้ามีกิจมาก มีกรณีมาก ถ้ากระไร จึงขอทูลลาไปใน
บัดนี้ ฯ

พ. ขอถวายพระพร บัดนี้ มหาบพิตรทรงทราบกาลอันสมควรเกิด ครัง
นั้นแล พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงยินดียอนโมทนาพระภายิตของพระผู้มีพระภาค
เสด็จลุกขึ้นจากอาสนะ ทรงอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วเสด็จ
กลับไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

อนรรฆสูตร

[๗๖๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ในป่ามหาวัน
ใกล้นครเวสาลี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระอนรรฆะก้อยู่ในภูกุในป่าที่ไม่ไกลพระผู้มี
พระภาค ครั้นนั้นแล พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเป็นอันมาก เข้าไปหาท่านพระ
อนรรฆะก้อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระอนรรฆะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึง
กันไปแล้วจึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระอนรรฆะว่า ดูกร
ท่านอนรรฆะ พระตถาคตผู้เป็นอุดมบุรุษผู้เป็นบรมบุรุษ ทรงบรรลุถึงธรรมอันควร
บรรลุลอยยอดเยี่ยมแล้ว เมื่อจะทรงบัญญัติข้อนั้น ย่อมทรงบัญญัติในฐานะทั้ง ๔
นี้ คือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่
เกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ไม่เกิดอีกก็มี หรือว่าสัตว์
เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ ท่านพระอนรรฆะ
ตอบว่า ดูกรท่านทั้งหลาย พระตถาคตผู้เป็นอุดมบุรุษ ผู้เป็นบรมบุรุษ ทรงบรรลุ
ถึงธรรมอันสมควรบรรลุลอยยอดเยี่ยมแล้ว เมื่อจะทรงบัญญัติข้อนั้น ย่อมทรง
บัญญัตินอกจากฐานะทั้ง ๔ นี้ คือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีก
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อม ไม่เกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี
ไม่เกิดอีกก็มี หรือว่าสัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อม ไม่เกิด
อีกก็หามิได้ ฯ

[๗๖๓] เมื่อท่านพระอนรรฆะกล่าวอย่างนี้แล้ว พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น
เหล่านั้นได้กล่าวกะท่านพระอนรรฆะว่า ก็ภิกษุรูปนี้ชะรอยจักเป็นภิกษุใหม่ บวชแล้ว
ไม่นาน หรือเป็นพระเถระแต่หากเป็นพระเขลา ไม่ฉลาด ครั้นนั้นแล พวกปริพาชก
ผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้น ได้ทราบท่านพระอนรรฆะด้วยวาตะว่าเป็นภิกษุใหม่และ
ด้วยวาตะว่าเป็นพระเขลา แล้วได้พากันลุกขึ้นจากอาสนะหลีกไป เมื่อพวก
ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นหลีกไปแล้วไม่นาน ท่านพระอนรรฆะได้มีความคิด
ดังนี้ว่า ถ้าว่าพวกปริพาชกเหล่านั้นฟังถามยิ่งขึ้นไป เราจะพยากรณ์แต่พวก
ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นอย่างไรหนอ จึงจะเป็นอันกล่าวตามพระดำรัสที่
พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จะไม่กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์
ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาตะที่ถูกใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชน
พึงติเตียนได้ ฯ

[๗๖๔] ครั้นนั้นแล ท่านพระอนรรฆะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส
ข้าพระองค์อยู่ที่ภูกุในป่าที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ครัง
นั้น พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเป็นอันมาก ได้เข้าไปหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่
ได้ปราศรัยกับข้าพระองค์ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงได้นั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้ถามข้าพระองค์ว่า ดูกรท่านอนรรฆะ พระตถาคต
ผู้เป็นอุดมบุรุษผู้เป็นบรมบุรุษ ทรงบรรลุถึงธรรมอันควรบรรลุลอยยอดเยี่ยมแล้ว เมื่อ
ทรงบัญญัติข้อนั้น ย่อมทรงบัญญัติในฐานะทั้ง ๔ นี้ คือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
แล้วย่อมเกิดอีก ฯลฯ หรือว่าสัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้
ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพวกปริพาชกผู้ถือ
ลัทธิอื่นเหล่านั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพระองค์ได้ตอบเขาเหล่านั้นว่า ดูกรท่าน
ทั้งหลาย พระตถาคตผู้เป็นอุดมบุรุษ เป็นบรมบุรุษ ทรงบรรลุถึงธรรมอันควร
บรรลุลอยยอดเยี่ยมแล้ว เมื่อทรงบัญญัติข้อนั้น ย่อมทรงบัญญัตินอกจาก
ฐานะทั้ง ๔ นี้ คือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก ฯลฯ หรือว่าสัตว์
เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดก็หามิได้ ดังนี้ ข้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

แต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นได้กล่าวกะข้าพระองค์ว่า ก็ภิกษุรูปนี้ชะรอยจักเป็นภิกษุใหม่ บวชแล้วไม่นาน หรือว่าเป็นพระเถระแต่หากเป็นพระเขลา ไม่ฉลาด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้น ได้ทราบข่าวว่าพระองค์ด้วยวาตะว่าเป็นภิกษุใหม่ และด้วยวาตะว่าเป็นพระเขลา แล้วได้พากันลุกขึ้นจากอาสนะหลีกไป ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นหลีกไปแล้วไม่นาน ข้าพระองค์ได้มีความคิดว่า ถ้าพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นฟังถามเรายิ่งขึ้นไปไซ้ เราจะมีพยากรณ์แก่พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นเหล่านั้นอย่างไรจึงจะเป็นอันกล่าวตามพระ-
*ดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จะไม่กล่าวต่อพระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาตะที่ถูกใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนพึงติเตียนได้ ดังนี้ พระเจ้าข้า ฯ

[๓๖๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอนนาระ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ท่านพระอนนาระกราบทูลว่าไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

อ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

อ. ไม่ควรเลย พระเจ้าข้า ฯ

พ. เวทนา . . . สัญญา . . . สังขาร . . . วิญญาณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง ฯ

อ. ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ฯ

อ. เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ฯ

อ. ไม่ควรเลย พระเจ้าข้า ฯ

[๓๖๖] พ. ดูกรอนนาระ เพราะเหตุนี้แล รูปอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นภายในกิตติ เป็นภายนอกกิตติ หยาบกิตติ ละเอียดกิตติ เลวกิตติ ประณีตกิตติ อยู่ในที่ไกลกิตติ ในที่ใกล้กิตติ รูปนั้นทั้งหมด เธอพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา เวทนา . . . สัญญา . . . สังขาร . . . วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่งทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นภายในกิตติ เป็นภายนอกกิตติ หยาบกิตติ ละเอียดกิตติ เลวกิตติ ประณีตกิตติ อยู่ในที่ไกลกิตติ ในที่ใกล้กิตติ เวทนา . . . สัญญา . . . สังขาร . . . วิญญาณทั้งหมด ท่านพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ดูกรอนนาระ อริยสาวกผู้ได้สดับแล้วเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในรูป ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในสังขาร ย่อมเบื่อหน่ายทั้งในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีดังนี้ ฯ

[๓๖๗] ดูกรอนนาระ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอย่อมเห็นรูปว่าเป็นสัตว์หรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. เธอเห็นเวทนาว่าเป็นสัตว์หรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. เธอเห็นสัญญาว่าเป็นสัตว์หรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. เธอเห็นสังขารว่าเป็นสัตว์หรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. เธอเห็นวิญญาณว่าเป็นสัตว์หรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

[๓๖๘] พ. ดูกรอนนาระ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอย่อมเห็นว่าสัตว์ในรูปหรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. เธอเห็นว่าสัตว์อื่นจากรูปหรือ ฯ

อ. ไม่ใช่เช่นนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. เธอเห็นว่า สัตว์ในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ
หรือ ๖

อ. ไม่ใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ๖

พ. เธอเห็นว่า สัตว์อื่นจากเวทนา จากสัญญา จากสังขาร จากวิญญาณ
หรือ ๖

อ. ไม่ใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ๖

[๗๖๙] พ. ดุรอนนาระ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอเห็นรูป
เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ว่าเป็นสัตว์หรือ ๖

อ. ไม่ใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ๖

[๗๗๐] พ. ดุรอนนาระ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอเห็น
ว่า สัตว์นี้ไม่มีรูป ไม่มีเวทนา ไม่มีสัญญา ไม่มีสังขาร ไม่มีวิญญาณหรือ ๖

อ. ไม่ใช่อย่างนั้น พระเจ้าข้า ๖

พ. ดุรอนนาระ ก็เธอหาสัตว์ในชั้น ๕ นี้โดยจริง โดยแท้ ไม่ได้
ในปัจจุบัน ควรหรือที่เธอจะพยากรณ์ว่า ดุรทนต์ทั้งหลาย พระตถาคตผู้เป็น
อุดมบุรุษ ทรงบรรลุถึงธรรมอันควรบรรลุอย่างยอดเยี่ยมแล้ว เมื่อทรงบัญญัติข้อ
นั้น ย่อมทรงบัญญัตินอกจากฐานะทั้ง ๕ นี้ คือ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อม
เกิดอีก ฯลฯ หรือว่าสัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิด
อีกก็หาไม่ได้ ดังนี้ ๖

อ. ไม่ควรเลย พระเจ้าข้า ๖

พ. สาธุ สาธุ อนนาระ ดุรอนนาระ ในกาลก่อนด้วย ในบัดนี้ด้วย
เราย่อมบัญญัติทุกขและความดับแห่งทุกข ๖

จบสูตรที่ ๒

สาริปุตตโกฏิสูตรที่ ๑

[๗๗๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระสาริปตรและท่านพระมหาโกฏิฐิตะอยู่
ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี ครั้นนั้นแล เป็นเวลาเย็น ท่าน
พระมหาโกฏิฐิตะออกจากที่หลีกเร้น ได้เข้าไปหาท่านพระสาริปตรถึงที่อยู่ ได้
ปราศรัยกับท่านพระสาริปตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึง
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่านพระสาริปตรว่า ดุรทนต์พระ-
*สาริปตร สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกหรือ ท่านพระสาริปตรตอบว่า
ดุรทนต์ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ๖

ม. ดุรทนต์ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกหรือ ๖

ส. ดุรทนต์ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยา-
*กรณ์ ๖

ม. ดุรทนต์ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีก
ก็มีหรือ ๖

ส. ดุรทนต์ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์อีก
เหมือนกัน ๖

ม. ดุรทนต์ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่
เกิดอีกก็หาไม่ได้หรือ ๖

ส. ดุรทนต์ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์
อีกเหมือนกัน ๖

ม. ดุรทนต์ เมื่อผมถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกหรือ
ท่านก็ตอบว่า ดุรทนต์ ปัญหาข้อนี้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ฯลฯ เมื่อ
ผมถามว่า ดุรทนต์ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิด
อีกก็หาไม่ได้หรือ ท่านก็ตอบว่า ดุรทนต์ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่พระผู้มี-
*พระภาคไม่ทรงพยากรณ์อีกเหมือนกัน ดุรทนต์ อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้
พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหานี้ ๖

[๗๗๒] ส. ดุรทนต์ คำว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี
ย่อมไม่เกิดอีกก็มี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีก
ก็หาไม่ได้ นี่ย่อมเป็นคำที่หมายถึงรูป ดุรทนต์ คำว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
ย่อมเกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
ย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา
ไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้ นี่ย่อมเป็นคำที่หมายถึงเวทนา ดุรทนต์ คำว่า
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีก
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มี สัตว์เบื้องหน้าแต่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

[๓๓๘] ดุรทธาน ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
กิตติ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา
มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ ย่อมไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้ปราศจากความกำหนด
ความพอใจ ความรัก ความระหยาบ ความเร่าร้อน ความทะยานอยากในรูป
ความเห็นว่าเป็น สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกกิตติ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้า
แต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ ย่อมไม่เกิดมีแก่บุคคล
ผู้ปราศจากความกำหนด ความพอใจ ความรัก ความระหยาบ ความเร่าร้อน ความ
ทะยานอยากในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ ดุรทธาน นี่แลเป็นเหตุ
เป็นปัจจัยให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

สาริปุตตโกฏฐิตสูตรที่ ๔

[๓๓๙] สมัยหนึ่ง ท่านพระสาริปตรและท่านพระมหาโกฏฐิตะอยู่
ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี ครั้งนั้นแล ในเวลาเย็น ท่าน
พระสาริปตรออกจากที่หลีกเร้นแล้ว ได้เข้าไปหาท่านพระมหาโกฏฐิตะถึงที่อยู่
ได้ปราศรัยกับท่านพระมหาโกฏฐิตะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน ไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วท่านพระสาริปตรได้ถามท่านพระ-

*มหาโกฏฐิตะว่า ดุรทธานมหาโกฏฐิตะ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
หรือ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา
มิได้หรือ ฯลฯ เมื่อผมถามแล้วดังนี้ ท่านก็ตอบว่า ดุรทธาน แม่ปัญหาข้อนี้
ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ดุรทธาน ก็อะไรเล่าเป็นเหตุเป็น
ปัจจัย ให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้น ฯ

[๓๔๐] ท่านพระมหาโกฏฐิตะตอบว่า ดุรทธาน ความเห็นว่า สัตว์เบื้อง
หน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกกิตติ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกกิตติ สัตว์
เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อม ไม่เกิดอีกก็มีกิตติ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
แล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ ย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีรูป
เป็นที่มา ยินดี ผู้ยินดีแล้วในรูป ผู้หมกมุ่นแล้วในรูป ผู้ไม่รู้ไม่เห็นความดับแห่ง
รูปตามความเป็นจริง ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกกิตติ ฯลฯ
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ ย่อม
เกิดมีแก่บุคคลผู้มีเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นที่มา ยินดี ผู้ยินดีแล้ว
หมกมุ่นแล้วในเวทนา ในสัญญา ในสังขาร ในวิญญาณ ผู้ไม่รู้ไม่เห็นความ
ดับแห่งเวทนา แห่งสัญญา แห่งสังขาร แห่งวิญญาณ ตามความเป็นจริง ฯ

[๓๔๑] ดุรทธาน ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
กิตติ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หา
มิได้กิตติ ย่อม ไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้ไม่มีรูปเป็นที่มา ยินดี ผู้ไม่ยินดีแล้วในรูป ผู้รู้
เห็นความดับแห่งรูป ตามความเป็นจริง ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
ย่อมเกิดอีกกิตติ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม
ไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ ย่อม ไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้ไม่มีเวทนา สัญญา สังขาร
วิญญาณ เป็นที่มา ยินดี ผู้ไม่ยินดีแล้ว ไม่หมกมุ่นแล้วในเวทนา ในสัญญา ใน
สังขาร ในวิญญาณ ผู้รู้เห็นความดับแห่งเวทนา แห่งสัญญา แห่งสังขาร แห่ง
วิญญาณ ตามความเป็นจริง ดุรทธาน นี่แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระผู้มีพระภาค
ไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้น ฯ

[๓๔๒] ท่านพระสาริปตรถามว่า ดุรทธาน ก็ปริยายแม่อื่นซึ่งเป็นเหตุ
ให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นพึงมีหรือ ท่านพระมหาโกฏฐิตะ
ตอบว่า พึงมีท่าน คือ ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกกิตติ
ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ
ย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีภพเป็นที่มา ยินดี ผู้ยินดีแล้วในภพ ผู้หมกมุ่นแล้วในภพ
ผู้ไม่รู้ไม่เห็นความดับแห่งภพตามความเป็นจริง ฯ

[๓๔๓] ดุรทธาน ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
กิตติ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หา
มิได้กิตติ ย่อม ไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้ไม่มีภพเป็นที่มา ยินดี ผู้ไม่ยินดีแล้วในภพ ผู้ไม่
หมกมุ่นแล้วในภพ ผู้รู้เห็นความดับแห่งภพตามความเป็นจริง ดุรทธาน แม่
ข้อนี้ก็ปริยายให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้นเหมือนกัน ฯ

[๓๔๔] ท่านพระสาริปตรถามว่า ดุรทธาน ก็ปริยายแม่อื่น ซึ่งเป็นเหตุ
ให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้น พึงมีหรือ ท่านพระมหาโกฏฐิตะ
ตอบว่า พึงมีท่าน คือ ความเห็นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกกิตติ
ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อม ไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีอุปาทานเป็นที่มา ยินดี ผู้ยินดีแล้วในอุปาทาน ผู้หมกมุ่น
แล้วในอุปาทาน ผู้ไม่รู้ไม่เห็นความดับแห่งอุปาทาน ตามความเป็นจริง ฯ

[๓๘๕] ดุรทธาน ความเห็นว่า สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
กิตติ ฯลฯ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา
มิได้กิตติ ย่อมไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้ไม่มีอุปาทานเป็นที่มา ยินดี ผู้ไม่ยินดีแล้วใน
อุปาทาน ผู้ไม่หมกมุ่นแล้วในอุปาทาน ผู้รู้ผู้เห็นความดับแห่งอุปาทานตามความ
เป็นจริง ดุรทธาน แม้ข้อนี้ก็เป็นปริยายให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหา
ข้อนั้น ฯ

[๓๘๖] ทานพระสารีบุตรถามว่า ดุรทธาน ก็ปริยายแม้อื่นอีก ซึ่งเป็น
เหตุให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนี้พึงมีหรือ ทานพระมหาโกฏฐิตะ
ตอบว่า พึงมีท่าน คือ ความเห็นว่า สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกกิตติ
ฯลฯ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้กิตติ
ย่อมเกิดมีแก่บุคคลผู้มีตัณหาเป็นที่มา ยินดี ผู้ยินดีแล้วในตัณหา ผู้หมกมุ่นแล้ว
ในตัณหา ผู้ไม่รู้ไม่เห็นความดับแห่งตัณหาตามความเป็นจริง ฯ

[๓๘๗] ดุรทธาน ความเห็นว่า สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
กิตติ ฯลฯ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หา
มิได้กิตติ ย่อมไม่เกิดมีแก่บุคคลผู้ไม่มีตัณหาเป็นที่มา ยินดี ผู้ไม่ยินดีแล้วในตัณหา
ผู้รู้ผู้เห็นความดับแห่งตัณหาตามความเป็นจริง ดุรทธาน ข้อนี้แลเป็นปริยายให้
พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนี้ ฯ

ส. ดุรทธาน ก็ปริยายแม้อื่นซึ่งเป็นเหตุให้พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ปัญหาข้อนี้ พึงมีหรือ ฯ

ม. ดุรทธาน บัดนี้ ทานยังปรารภนาอะไรในปัญหาข้อนี้ยิ่งขึ้นไปกว่านี้
อีก ดุรทธานสารีบุตร วัตรเพื่อบัญญัติย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้พ้นวิเศษแล้วเพราะความ
สิ้นไปแห่งตัณหา ฯ

จบสูตรที่ ๖

โมคคัลลานสูตร

[๓๘๘] ครั้นนั้นแล วัจจโคตรปริพาชกเข้าไปหาท่านพระมหาโมคคัลลานะ
ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอ
ให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามท่าน
พระมหาโมคคัลลานะว่า ดุรทธานโมคคัลลานะ โลกเที่ยงหรือ ท่านพระมหา-

*โมคคัลลานะตอบว่า ดุรทธานจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ โลกไม่เที่ยงหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ โลกมีที่สดุหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ โลกไม่มีที่สดุหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ ชีพก็อันนั้นหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ ชีพเป็นอื่น สรีระก็เป็นอื่นหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้ว ย่อมไม่เกิดอีกหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อม
ไม่เกิดอีกก็มีหรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ฯ

ว. ดุรทธานโมคคัลลานะ สัตว์เบื่องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา
มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หาไม่ได้หรือ ฯ

ม. ดุรทธานจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง

พยากรณ์ ฯ

[๗๘๙] ว. ดูกูรท่านโมคคัลลานะ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พวก
ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น เมื่อถูกถามอย่างนั้นแล้ว พยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง
โลกไม่เที่ยงบ้าง โลกมีที่สุดบ้าง โลกไม่มีที่สุดบ้าง ชีพก็อันนั้น สรีระ
ก็อันนั้นบ้าง ชีพเป็นอย่างอื่น สรีระก็เป็นอย่างอื่นบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
แล้วย่อมเกิดอีกบ้าง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกบ้าง สัตว์เบื้องหน้า
แต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีบ้าง ดูกูรท่านโมคคัลลานะ ก็อะไรเล่า
เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสมณโคดม เมื่อถูกถามอย่างนั้นแล้ว ไม่ทรงพยากรณ์
อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี โลกไม่เที่ยงก็ดี โลกมีที่สุดก็ดี โลกไม่มีที่สุดก็ดี
ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้นก็ดี ชีพเป็นอย่างอื่น สรีระก็เป็นอย่างอื่นก็ดี
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็ดี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีก
ก็ดี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีก็ดี สัตว์เบื้อง
หน้าแต่ตายแล้ว ย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ดี ฯ

[๗๙๐] ม. ดูกูรวิจจะ ก็เพราะพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นยอมตามเห็น
จักขุว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น
ยอมตามเห็นหู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่น
เป็นตัวตนของเรา เพราะเหตุนั้น เมื่อพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นถูกถามอย่างนั้น
แล้ว จึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อม
เกิดอีกก็หามิได้ ไม่เกิดอีกก็หามิได้บ้าง ดูกูรวิจจะ ส่วนพระตถาคตอรหันตสัมมา
สัมพุทธเจ้า ย่อมทรงพิจารณาเห็นจักขุว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่น
ไม่ใช่ตัวตนของเรา ย่อมทรงพิจารณาเห็น หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจว่า
นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา เพราะฉะนั้น เมื่อพระ
ตถาคตถูกถามอย่างนั้นแล้ว จึงไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี ฯลฯ
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ดี ฯ

[๗๙๑] ครั้นนั้นแล วิจจโคตรปริพาชกลุกขึ้นจากที่นั่งแล้วเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ โลกเที่ยงหรือ พระผู้มีพระภาคตรัส
ตอบว่า ดูกูรวิจจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่เราไม่พยากรณ์ ฯลฯ

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา
มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้หรือ ฯ

พ. ดูกูรวิจจะ แม้ปัญหาข้อนี้เราก็ไม่พยากรณ์ ฯ

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเล่า เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พวก
ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น เมื่อถูกถามอย่างนั้นแล้ว ย่อมพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยง
บ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้
บ้าง ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเล่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระโคตมผู้เจริญ
เมื่อถูกทูลถามอย่างนั้นแล้ว จึงไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี ฯลฯ สัตว์
เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ดี ฯ

[๗๙๒] พ. ดูกูรวิจจะ พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นยอมตามเห็นจักขุว่า
นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นยอม
ตามเห็น หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจว่า นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่น
เป็นตัวตนของเรา เพราะเหตุนั้น เมื่อพวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นถูกถามอย่างนั้น
แล้ว จึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อม
เกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้บ้าง ดูกูรวิจจะ ส่วนพระตถาคตอรหันต
สัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมทรงพิจารณาเห็นจักขุว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา
นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ย่อมทรงพิจารณาเห็น หู... จมูก... ลิ้น... กาย... ใจ
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา เพราะเหตุนี้
เมื่อตถาคตถูกถามอย่างนั้นแล้ว จึงไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี ฯลฯ
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ดี ฯ

[๗๙๓] ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ นาคัจจรรย ไม่เคยมี ในข้อที่
อรธกับอรธ พยัญชนะกับพยัญชนะ ของศาสดากับของสาวก ย่อมเทียบกันได้
สมกันได้ ไม่ผิดเพี้ยนกัน ในบทที่สำคัญ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อครั้ง
ข้าพระองค์ได้เข้าไปหาสมณมหาโมคคัลลานะแล้ว ได้ถามความข้อนี้ แม้สมณ
มหาโมคคัลลานะก็ได้พยากรณ์ความข้อนี้ ด้วยบทเหล่านี้ด้วยพยัญชนะเหล่านี้ แก่
ข้าพระองค์ ดุจพระโคตมผู้เจริญเหมือนกัน ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ นาคัจจรรย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
ไม่เคยมี ในข้อที่อรธกับอรธ พยัญชนะกับพยัญชนะ ของศาสดากับของสาวก
ย่อมเทียบกันได้ สมกันได้ ไม่ผิดเพี้ยนกันในบทที่สำคัญ ๆ

จบสูตรที่ ๗

วิจลสูตร

[๓๙๔] ครั้นนั้นแล วิจลโคตรปริพาชกได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ โลกเที่ยงหรือ พระผู้มีพระภาคตอบว่า ดูกรวิจลจะปัญหา
ข้อนี้เป็นปัญหาที่เราไม่พยากรณ์ ฯลฯ

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา
มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้หรือ ฯ

พ. ดูกรวิจลจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่เราไม่พยากรณ์อีกเหมือน
กัน ฯ

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเล่า เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พวก
ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น เมื่อถูกถามอย่างนั้นแล้ว พยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยง
บ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้
บ้าง ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรเล่า เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พระโคตมผู้เจริญ
เมื่อถูกทูลถามอย่างนั้นแล้ว ไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ติ ฯลฯ สัตว์
เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ติ ฯ

[๓๙๕] พ. ดูกรวิจลจะ พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น ย่อมเห็นรูปโดย
ความเป็นตน ย่อมเห็นตนว่ามีรูป ย่อมเห็นรูปในตน หรือย่อมเห็นตนในรูป ฯลฯ
ย่อมเห็นวิญญาณโดยความเป็นตน ย่อมเห็นตนว่ามีวิญญาณ ย่อมเห็นวิญญาณใน
ตน หรือย่อมเห็นตนในวิญญาณ เพราะฉะนั้น พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น เมื่อ
ถูกถามอย่างนั้นแล้ว จึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้า
แต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้บ้าง ดูกรวิจลจะ ส่วนพระ
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมไม่เห็นรูปโดยความเป็นตน ย่อมไม่เห็นตน
ว่ามีรูป ย่อมไม่เห็นรูปในตน หรือย่อมไม่เห็นตนในรูป ฯลฯ ย่อมไม่เห็น
วิญญาณโดยความเป็นตน ย่อมไม่เห็นตนว่ามีวิญญาณ ย่อมไม่เห็นวิญญาณในตน
หรือย่อมไม่เห็นตนในวิญญาณ เพราะฉะนั้น เมื่อตถาคตถูกถามอย่างนั้น จึงไม่
พยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ติ ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา
มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ติ ฯ

[๓๙๖] ครั้นนั้นแล วิจลโคตรปริพาชกลุกขึ้นจากที่นั่งแล้ว ได้เข้าไปหา
ท่านพระมหาโมคคัลลานะถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระมหาโมคคัลลานะ ครั้น
ผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้ถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า ดูกรท่านโมคคัลลานะ โลกเที่ยงหรือ ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะตอบว่า ดูกรวิจลจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาค
ไม่ทรงพยากรณ์ ฯลฯ

ว. ดูกรท่านโมคคัลลานะ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้
ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้หรือ ฯ

พ. ดูกรวิจลจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์อีกเหมือนกัน ฯ

ว. ดูกรท่านโมคคัลลานะ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พวก
ปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น เมื่อถูกถามอย่างนั้น ย่อมพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยง
บ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้
บ้าง ดูกรท่านโมคคัลลานะ ก็อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัย ให้พระสมณโคตม
เมื่อถูกทูลถามอย่างนั้นแล้ว ย่อมไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ติ ฯลฯ
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้ก็ติ ฯ

[๓๙๗] ดูกรวิจลจะ พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่นย่อมเห็นรูปโดยความเป็น
ตน ย่อมเห็นตนว่ามีรูป ย่อมเห็นรูปในตน หรือย่อมเห็นตนในรูป ฯลฯ ย่อม
เห็นวิญญาณโดยความเป็นตน ย่อมเห็นตนว่ามีวิญญาณ ย่อมเห็นวิญญาณในตน
หรือย่อมเห็นตนในวิญญาณ เพราะฉะนั้น พวกปริพาชกผู้ถือลัทธิอื่น เมื่อถูกถาม
อย่างนั้น จึงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงบ้าง ฯลฯ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้ว
ย่อมเกิดอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้บ้าง ดูกรวิจลจะ ส่วนพระตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมไม่ทรงเห็นรูปโดยความเป็นตน ย่อมไม่ทรงเห็น
ตนว่ามีรูป ย่อมไม่ทรงเห็นรูปในตน หรือย่อมไม่ทรงเห็นตนในรูป ฯลฯ ย่อม
ไม่ทรงเห็นวิญญาณโดยความเป็นตน ย่อมไม่ทรงเห็นตนว่ามีวิญญาณ ย่อมไม่ทรง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
เห็นวิญญาณในตน หรือยอมไม่ทรงเห็นตนในวิญญาณ เพราะฉะนั้น เมื่อพระ
ตถาคตถูกทูลถามอย่างนั้น จึงไม่ทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า โลกเที่ยงก็ดี โลกไม่
เที่ยงก็ดี โลกมีที่สุดก็ดี โลกไม่มีที่สุดก็ดี ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้นก็ดี ชีพ
เป็นอย่างอื่น สรีระก็เป็นอย่างอื่นก็ดี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็ดี
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกก็ดี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีก
ก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีก็ดี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หาไม่ได้ ย่อมไม่
เกิดอีกก็หาไม่ได้ก็ดี ฯ

[๓๙๘] ดูกุรทธานโมคคัลลานะ น้าอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในข้อที่อรรถกับ
อรรถ พยัญชนะกับพยัญชนะ ของศาสดากับของสาวก ย่อมเทียบกันได้ สมกัน
ได้ ไม่ผิดเพี้ยนกันในบทที่สำคัญ ดูกุรทธานโมคคัลลานะ เมื่อภิกษุข้าพเจ้าได้เข้าไป
เฝ้าพระสมณโคดม ได้ทูลถามเรื่องนี้ แม้พระสมณโคดมก็ได้ทรงพยากรณ์เรื่องนี้
ด้วยบทเหล่านี้ ด้วยพยัญชนะเหล่านี้ แก่ข้าพเจ้า ดูกุรทธานโมคคัลลานะเหมือนกัน
ดูกุรทธานโมคคัลลานะ น้าอัศจรรย์ ไม่เคยมี ในข้อที่อรรถกับอรรถ พยัญชนะ
กับพยัญชนะ ของศาสดากับของสาวก ย่อมเทียบกันได้ สมกันได้ ไม่ผิดเพี้ยน
กันในบทที่สำคัญ ฯ

จบสูตรที่ ๘

กุตทลสาลาสสูตร

[๓๙๙] ครั้นนั้นแล วัจฉโคตรปริพาชกได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ เมื่อวันก่อนๆ โนน พวกสมณพราหมณ์และปริพาชกผู้ถือลัทธิ
อื่นมากด้วยกัน นั่งประชุมกันในศาลาวนวย ได้เกิดมีการสนทนาขึ้นใน
ระหว่างว่า ปุณณกัสสปนั้นแลเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มี
เกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ขนส่วนมากยกย่องว่าดี ปุณณกัสสปนั้นยอมพยากรณ์
สาวกผู้กระทำกาลกิรียาล่วงไปแล้วในอุปบัติทั้งหลายว่า ท่านโนนบังเกิดในภพ
โนน ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ดังนี้ แม้สาวกคนใดของท่านปุณณกัสสปนั้น
เป็นบุรุษสูงสุด เป็นบุรุษยอดเยี่ยม บรรลุความปฏิบัติยอดเยี่ยมแล้ว ท่าน
ปุณณกัสสปก็ยอมพยากรณ์สาวกเหล่านั้นผู้กระทำกาลกิรียาล่วงไปแล้วในอุปบัติ
ทั้งหลายว่า ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ดังนี้ แม้
มักขลิโคศล... แม้นิครนธนาฏบุตร... แมสฺสยชัยเวลล์บุตร... แม่ปุฏฐกัจจนะ
... แม้อชิตเกสสัมพลก็เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ
เป็นเจ้าลัทธิ ขนส่วนมากยกย่องว่าดี แม้ท่านอชิตเกสสัมพลนั้นก็ยอมพยากรณ์
สาวกผู้กระทำกาลกิรียาล่วงไปแล้วในอุปบัติทั้งหลายว่า ท่านโนนบังเกิดในภพโนน
ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ดังนี้ แม้สาวกใดของท่านอชิตเกสสัมพลนั้นเป็นบุรุษ
สูงสุด เป็นบุรุษยอดเยี่ยม ได้บรรลุความปฏิบัติอันยอดเยี่ยมแล้ว ท่านอชิตเกส-
* สัมพลก็ยอมพยากรณ์สาวกผู้กระทำกาลกิรียาล่วงไปแล้วเหล่านั้นในอุปบัติทั้งหลายว่า
ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ดังนี้เหมือนกัน แม้พระ
สมณโคดมนี้ก็เป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์ มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็น
เจ้าลัทธิ ขนส่วนมากยกย่องว่าดี แม้พระสมณโคดมนี้ ก็ทรงพยากรณ์สาวกผู้
กระทำกาลกิรียาล่วงไปแล้วในอุปบัติทั้งหลายว่า ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ท่าน
โนนบังเกิดในภพโนน ดังนี้ และสาวกของพระสมณโคดมนี้ รูปใดเป็นบุรุษ
สูงสุด เป็นบุรุษยอดเยี่ยม ได้บรรลุความปฏิบัติอันยอดเยี่ยมแล้ว พระสมณโคดม
ก็ทรงพยากรณ์สาวกรูปนั้น ผู้กระทำกาลกิรียาล่วงไปแล้วในอุปบัติทั้งหลายว่า ท่าน
โนนเกิดในภพโนน ท่านโนนบังเกิดในภพโนน ดังนี้เหมือนกัน ยิ่งกว่านั้น
พระสมณโคดมนี้ยังทรงพยากรณ์สาวกรูปนั้นอย่างนี้ว่า รูปโนนตัดตมหาชาติแล้ว
ถอนสังโยชนทิ้งเสียแล้ว ทำที่สุดแห่งทุกข์แล้วเพราะได้บรรลุเหตุที่ละมานะได้
โดยชอบ ดังนี้ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้านั้น มีความเคลือบแคลงสงสัย
แท้ว่า อย่างไรๆ พระสมณโคดมก็ต้องทรงรู้ธรรมอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ ฯ

[๔๐๐] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรวัจนะ จริงที่เดียว ควรที่ท่านจะ
สงสัยเคลือบแคลงใจ ความเคลือบแคลงเกิดขึ้นแล้วแก่ท่านในฐานะที่ควรสงสัย
ดูกุรวัจนะ เรายอมบัญญัติความเกิดขึ้นแก่คนที่ยังมีอุปาทานเท่านั้น หาบัญญัติแก่
คนที่หาอุปาทานมิได้ไม่ ดูกุรวัจนะ ไฟมีเชื้อจึงลุกโพล่ง ไม่มีเชื้อหาลุกโพล่งไม่
แม้ฉันใด ดูกุรวัจนะ เราก็ยอมบัญญัติความเกิดขึ้นแก่คนที่ยังมีอุปาทาน
หาบัญญัติแก่คนที่หาอุปาทานมิได้ไม่ ฉะนั้นเหมือนกันแล ฯ

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ สมัยใด เปลวไฟถูกลมพัด ย่อมไปไกลได้
ก็พระโคตมผู้เจริญจะทรงบัญญัติอะไรแก่เปลวไฟนี้ ในเพราะเชื้อเล่า ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค

พ. ดุรวัจจะ สมัยใด เปลวไฟถูกลมพัด ย่อมไปไกลได้ เราย่อม
บัญญัติเชื่อ คือ ลมนั้น ดุรวัจจะ เพราะว่าสมัยนั้น ลมย่อมเป็นเชื้อของ
เปลวไฟนั้น ฯ

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ สมัยใด สัตว์ย่อมทอดทิ้งกายนี้ด้วย ไม่
เข้าถึงกายอันใดอันหนึ่งด้วย ก็พระโคตมผู้เจริญ จะทรงบัญญัติอะไรแก่สัตว์นั้นใน
เพราะอุปาทานเล่า ฯ

พ. ดุรวัจจะ สมัยใด สัตว์ทอดทิ้งกายนี้ด้วย ไม่เข้าถึงกายอันใดอันหนึ่ง
ด้วย เราย่อมบัญญัติอุปาทาน คือ ตณหานันแนล ดุรวัจจะ เพราะว่าสมัยนั้น
ตณหาย่อมเป็นเชื้อของสัตว์นั้น ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาเนทสูตร

[๘๐๑] ครั้นนั้นแล วัจจโคตรปริพาชกได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไป
แล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ อิตตมียอยู่หรือ เมื่อวัจจโคตรปริพาชกได้ทูลถามอย่างนี้แล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ทรงดุษณีเสีย วัจจโคตรปริพาชกได้ทูลถามอีกว่า ข้าแต่พระ
โคตมผู้เจริญ ก็อิตตาไม่มีหรือ แม้ครั้งที่สอง พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงดุษณีเสีย
เหมือนกัน ครั้นแล้ว วัจจโคตรปริพาชกก็ได้ลุกขึ้นจากที่นั่งหลีกไป ฯ

[๘๐๒] ครั้นนั้น เมื่อวัจจโคตรปริพาชกหลีกไปแล้วไม่นาน ท่านพระ
อาเนทได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เพราะเหตุอะไรหนอ
พระผู้มีพระภาคอันวัจจโคตรปริพาชกทูลถามปัญหาแล้ว จึงไม่ทรงพยากรณ์
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรวัจจะ เราอันวัจจโคตรปริพาชกถามว่า อิตตมียอยู่
หรือ ถ้าจะพึงพยากรณ์ว่า อิตตมียอยู่ไซ้ คำพยากรณ์นั้นก็จักไปพร้อมกับลัทธิของ
พวกสมณพราหมณ์ผู้เป็นสัสสตทิฐิ ดุรวัจจะ เราอันวัจจโคตรปริพาชกถามว่า
อิตตาไม่มีหรือ ถ้าจะพึงพยากรณ์ว่า อิตตาไม่มีไซ้ คำพยากรณ์นั้นก็จักไปร่วม
กับลัทธิของพวกสมณพราหมณ์ผู้เป็นอจเจตทิฐิ ดุรวัจจะ เราอันวัจจโคตร-

* ปริพาชกถามว่า อิตตมียอยู่หรือ ถ้าจะพึงพยากรณ์ว่า อิตตมียอยู่ไซ้ คำพยากรณ์
ของเรานั้น จักอนุโลมเพื่อความบังเกิดขึ้นแห่งญาณว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา
บ้างหรือหนอ ฯ

อา. หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดุรวัจจะ ถ้าหากเราอันวัจจโคตรปริพาชกถามว่า อิตตาไม่มีหรือ
จะพึงพยากรณ์ว่า อิตตาไม่มีไซ้ คำพยากรณ์นั้นคงจักเป็นไปเพื่อความหลงมกมาย
แก่วัจจโคตรปริพาชกผู้มกมายอยู่แล้วว่า เมื่อก่อนอิตตาของเราได้มีแล้วแน่นอน
บัดนี้ อิตตานี้ไม่มี ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

สภียสูตร

[๘๐๓] สมัยหนึ่ง ท่านพระสภียกัจจกานะอยู่ ณ ที่พักซึ่งก่อสร้างด้วยอิฐ
ใกล้บ้านญาติ ครั้นนั้นแล วัจจโคตรปริพาชกได้เข้าไปหาท่านพระสภียกัจจกานะ
ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านสภียกัจจกานะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระสภียกัจจกานะว่า
ดูกัจจกานะผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกหรือ ท่านพระสภีย-

* กัจจกานะตอบว่า ดุรวัจจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุวกัจจกานะผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีก
หรือ ฯ

ส. ดุรวัจจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุวกัจจกานะผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อม
ไม่เกิดอีกก็มีหรือ ฯ

ส. ดุรวัจจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ฯ

ว. ดุวกัจจกานะผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หามิได้
ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้หรือ ฯ

ส. ดุรวัจจะ แม้ปัญหาข้อนี้ก็ปัญหาที่พระผู้มีพระภาคไม่ทรง
พยากรณ์ ฯ

ว. ดุวกัจจกานะผู้เจริญ เมื่อข้าพเจ้าถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไป
แล้วย่อมเกิดอีกหรือ ท่านก็ตอบว่า ดุรวัจจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ สุตตันตปิฎกที่ ๑๐ สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค
 พระภาคไม่ทรงพยากรณ์ ดุรกกัจจนะผู้เจริญ เมื่อข้าพเจ้าถามว่า สัตว์เบื้องหน้า
 แต่ตายแล้วย่อมไม่เกิดอีกหรือ ท่านก็ตอบว่า ดุรกวัจจะ ปัญหาข้อนี้
 เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาค ไม่ทรงพยากรณ์ เมื่อข้าพเจ้าถามว่า ดุรกกัจจนะ
 ผู้เจริญ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็มี ย่อมไม่เกิดอีกก็มีหรือ ท่านก็
 ตอบว่า ดุรกวัจจะ ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาค ไม่ทรงพยากรณ์
 ดุรกกัจจนะผู้เจริญ เมื่อข้าพเจ้าถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเกิดอีกก็หา
 มิได้ ย่อมไม่เกิดอีกก็หามิได้หรือ ท่านก็ตอบว่า ดุรกวัจจะ แม้ปัญหาข้อนี้
 ก็เป็นปัญหาที่พระผู้มีพระภาค ไม่ทรงพยากรณ์ ดุรกกัจจนะผู้เจริญ อะไรหนอ
 เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสมณโคตม ไม่ทรงพยากรณ์ปัญหาข้อนั้น ฯ

ส. ดุรกวัจจะ เหตุอันใดและปัจจัยอันใดเพื่อการบัญญัติว่า สัตว์มีรูปกิตติ
 ว่าสัตว์ไม่มีรูปกิตติ ว่าสัตว์มีสัญญากิตติ ว่าสัตว์ไม่มีสัญญากิตติ ว่าสัตว์มีสัญญา
 กิตติไซ้ ไม่มีสัญญากิตติไซ้กิตติ เหตุอันนั้นและปัจจัยอันนั้น ฟังดับทุกๆ อย่าง
 หาเศษมิได้ บุคคลเมื่อบัญญัติสัตว์ ว่าสัตว์มีรูปกิตติ ว่าสัตว์ไม่มีรูปกิตติ ว่าสัตว์
 มีสัญญากิตติ ว่าสัตว์หาสัญญามิได้กิตติ ว่าสัตว์มีสัญญากิตติไซ้ ไม่มีสัญญากิตติไซ้กิตติ
 ฟังบัญญัติด้วยอะไร ฯ

ว. ดุรกกัจจนะผู้เจริญ ท่านบวชนานเท่าไร ฯ

ส. ไม่นาน ได้สามพรรษา ฯ

ว. ดุรกท่านผู้มีอายุ การกล่าวแก่ของผู้ที่กล่าวแก่ได้มากถึงเท่านี้ ก็เมื่อ
 การกล่าวแก่ไพเราะอย่างนี้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพูดอะไรกันอีก ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบ อพยยากตสังยุตต์

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เขมาเถรีสูตร ๒. อนุราธสูตร ๓. สาริปตตโกฏิสูตรที่ ๑
 ๔. สาริปตตโกฏิสูตรที่ ๒ ๕. สาริปตตโกฏิสูตรที่ ๓ ๖. สาริปตต-
 *โกฏิสูตรที่ ๔ ๗. โมคคัลลานสูตร ๘. วิจารณ์สูตร ๙. กุตุหลสา
 สูตร ๑๐. อานนทสูตร ๑๑. สกียสูตร ฯ

จบสฬายตนวรรคสังยุตต์

รวมวรรคที่มีในสังยุตต์นี้ คือ

๑. สฬายตนสังยุตต์ ๒. เวทนาสังยุตต์ ๓. มาตุคามสังยุตต์
 ๔. ชัมพูชาทกสังยุตต์ ๕. สามัญทกสังยุตต์ ๖. โมคคัลลานสังยุตต์
 ๗. จิตตคหบดีปัจจนสังยุตต์ ๘. ความณีสังยุตต์ ๙. อสังขตสังยุตต์
 ๑๐. อพยยากตสังยุตต์ ฯ